

SENOMATY

1960

Jaroslav Ryba

SENOMATY

Dějiny městečka, městyse a obce

1960

Jaroslav Ryba

Úvodem

Pokusím se provést čtenáře historií jedné obce na západě Čech – Senomat u Rakovníka – od prvopočátků až do roku 1940. Dokončení historie roku 1940 kladu úmyslně z prostého důvodu potřeby „uznání“ všech událostí nám ještě čerstvě prožívaných.

Z přebohatých písemných a jiných pramenů jsem vybral jen to nejdůležitější, opomíjejíc nadbytečné podrobnosti s jejichž seznámením je spojena převážně jen otázka času ke zpracování.

Dějiny nejsou psány s úmyslem vědeckého systému, nýbrž jako pomocný souhrný spisek k zamyšlenému zfilmování „Dějiny městečka, městyse a obce Senomat.“ Tomuto záměru je podřízeno i rozdělení kapitol, které vyhovuje snadnějšímu vyhledávání potřebných údajů, několik kapitol, založených na jednom podkladě se přesto vzájemně prolíná / například kapitoly o církevní správě v Senomatech, kostelích apod. / . Mám zato, že kapitoly poměrně „přísně“ osamostatnělé, jako Cihelny, Ovčiny, Železnice, Pošta aj., si tohoto zásahu zasluhují již jen proto, že by se v celé historii obce, obrazně řečeno, rozplynuly. Není také jistě ke škodě samostatné zpracování dvou významných osobností, spojených svébytně s posledním stoletím historie Senomat – básníka Františka Chládky a pěvce Karla Buriana.

Vědom si závažnosti některých skutečností v historii Senomat, snažil jsem se v takových případech použít pramenů a citací příslušného období. Tak, myslím, nebyla porušena pravdivost dějinných akcí, časově diskutovaných. Nutno poznamenat, že například otázkou rodů, rodových práv apod., se kterými se v historii nezbytně setkáváme, posuzujeme dnes, v době vymírání pojmu soukromého vlastnictví, z jiného hlediska.

Děkuji všem, kteří mi k tomuto dílu obecní historie poskytli jakoukoli pomoc.

Předně panu Fr. Markupovi, vedoucímu rakovnického archivu, který mi kdykoliv s nevšední ochotou pomáhal hledat roztroušené materiály a nehledě na čas, umožnil mi prohlédnout písemné historické prameny o Senomatech. Jemu patří značná zásluha na postavení tohoto díla, poznamenaného dlouhou dobou soustavné práce, hledání, luštění a srovnávání.

Zvláště je mojí povinností vzpomenout na práce ing. K. Davida, jehož studijní poznámky a rodové črty související s historií Senomat přispěly nemalou měrou k tomuto spisku. Považuji významné dílo K. Davida v podobě krátkých poznámek, sebraných údajů, výtahů, úseků a glosů za první snahu vůbec k sestavení souhrnných dějin obce.

Děkuji dále dlouhé řadě ostatních osob a institucí, kteří byli v různé míře spoluúčastní – z obecní samosprávy zvláště Karlu Taubrovi a Aloisu Machovi, z vypravěčů a pamětníků zvláště Jaroslavu Krajtlovi, Františku Fojtíkovi, Aloisu Melčovi, Janu Rennerovi, Marii Libecaitové, paní Libecajtové rozené Hrbkové s manželem, Aloisu Kotkovi, Ladislavu Lajblovi, Josefu Nachtigalovi, mému otci a mnoha dalším, z institucí knihovně Národního musea v Praze, knihovně Karlovy university, Zemskému archivu, Slovanské knihovně, rakovnickému museu a archivu aj..

V neposlední řadě vychází toto dílko na svět díky porozumění, trpělivosti, uskrovnění a pomoci mé rodiny.

1960

autor

Radě místního národního výboru – vložený dopis

V Senomatech

Protože se z časových důvodů pravděpodobně nezúčastním Vámi připravovaného sjezdu rodáků ze Senomat, posílám za sebe spisek, jehož zrod je těsně spojen s prožitím mé nejranější mladosti v obci. Mám zato, že dílko o Senomatech musí v první řadě patřit SENOMATSKÝM – a to tímto činím.

S připomínkou, že zdaleka nejde o práci úplnou – spousta sebraného materiálu není vůbec uvedena – dovoluji si vyslovit několik přání a poznámek.

- Budiž práce jako dárek všem senomatským, známým i neznámým, jejichž život má cokoli společného s existencí Senomat.

- Budu nezměrně potěšen, za jakékoliv upozornění, rozvedení, opravu v údajích či podobně, krátce za vše, co by mohlo přispět časem k vylepšení spisku. Musím při této příležitosti poděkovat těm, kteří mi již v mnohém nápomocni byli.

- Protože jsem do dnešního dne nestačil připravit kopie plánek a nákresů z originálu /viz přílohy III /, omlouvám se za neúplnost. Doručím je ihned, jakmile pracovní časové zaneprázdnění poleví.

- Přál bych si, aby se každý díval na spisek pohledem rozvedeným v úvodní kapitole.

- Film, o kterém je v práci zmínka je v podstatě již skutečností od roku 1962.

Konečně děkuji znovu mnoha senomatským občanům, kteří této práci byli patronem.

S pozdravy

V Praze 24.6.1967

II.

OBSAH.

- Úvodem
- II. Obsah
- III. Horopis – vodopis, tratě pozemků
- IV. Historie Senomat do roku 1619
- V. Historie Senomat od roku 1620 až 1847
- VI. Veřejný a hospodářský život od roku 1848 do roku 1940 / zvelebování obce /
- VII. Přehled základních ukazatelů Senomat / velikost obce /
- VIII. Znak, pečetě a razítka
- IX. Pohromy
- X. Kněží a fara
- XI. Kostel sv. Vavřince a zvonice
- XII. Kostel sv. Štěpána a hřbitov
- XIII. Památníky – sochy
- XIV. Mlýny / Kubíkovský – Rybův, Kotroušovský – Davidův, několik poznámek k historii blízkých mlýnů /
- XV. Generace na statku č. 19.
- XVI. Purkmistři, rychtáři / význační konšelé / a starostové v Senomatech / vyňato z dostupných pramenů /
- XVII. Jmenný přehled obyvatel Senomat v periodách let 1785, 1844 a 1935 podle popisných čísel domů
- XVIII. Pivovar
- XIX. Škola a učitelé
- XX. Obecní dům
- XXI. Cihelny
- XXII. Ovčiny
- XXIII. Železnice
- XXIV. Pošta

XXV. Básník František Chládek

XXVI. Pěvec Karel Burian

XXVII. Přílohy: I. Literatura a archivní prameny
II. Návrhy na pamětní desky významných míst v Senomatech
III. Plánky a nákresy
IV. Fotografie

III.

HOROPIS – VODOPIS, TRATĚ POZEMKŮ.

Vzdušnou čarou čtyřicet kilometrů na západ od Prahy stojí starobylé královské město Rakovník. Odtud šest kilometrů dále na západ v mírné kotlině rakovnické permokarbonské pahorkatiny najdeme obec Senomaty.

Senomaty patří v kraji mezi nejstarší obce – jsou známy mnohem dříve než Rakovník.

Kdybychom hledali Senomaty na mapě historických památek okolí, našli bychom je obkrouženy zříceninami hradů Krakovce a Týřova, hradem Křivoklátem, zámek v Lánech a ve Mšeci, zříceninou Džbánem, hradem v Podbořanech a zámek a zříceninou v Petrohradě. Zeměpisná mapa by nám pak obec určila přibližně do průsečíku 13°87' východně od Greenwiche a 50°06' severní šířky. Meteorologové by dále prozradili, že obec má průměrnou roční teplotu +7 až 8,5 stupňů C, nalézá se v oblasti středních dešťových srážek pro ČSR – 500 až 800 mm – a leží v nadmořské výšce 325 až 405m.

Senomaty patří správou k Rakovnickému okresu, v jehož sousedství jsou jmenovci: okres berounský, hořovický, rokycanský, plasský, podbořanský, žatecký, lounský, novostrašecký a kladenský.

Katastrem Senomat protékají tři vodní toky. Od západu k východu Jesenický /Rakovnický / potok, který se vine bohatými lužinami a obohacuje okolí dobrou pramenitou pitnou vodou, předělem je několika stavidly a napojen strouhami na dva zdejší mlýny, Rybův a Davidův.

Od jihu k severu přitéká v dolní části obce do Jesenického potoka potok Hostokryjský. Protéká tratěmi Dolíkem, Stříbrnicí, a západním úpatím Šibeňáku vrchu v nesčetných zákrutech, narušen třemi brody.

Ze severozápadu k jihovýchodu přitéká do Jesenického potoka od Přílepského bělidla a přes Smoliny potok Přílepský / Červený /.

Oba „vedlejší“ potoky, Hostokryjský a Přílepský, jsou tepnami poloh pro chmelaření v Senomatech. A chmel je v obci skutečnou doménou hospodaření / první záznamy již v 15. a 16. století / !

Protože tento spisek mluví o historii obce, použijme v této kapitole i historické zachycení „horopisu“ Senomat slovy řídicího učitele Josefa Friedla z roku 1883:

„ Šibeňák se svým vrcholem zvaném „Šešule“ od nejvyššího vrcholku se pozvolně sklání na východ, kde opouští půdu senomatskou prorván je hlubokou jámou vedoucí od jihu k severu zvanou „U pustého dvora“. Příčně se sklání k severu k samé mlýnské strouze a podobně i k západu, kdež menšími jamami jest rozeklán. Na jihovýchod přechází v planinu táhnoucí se k Lubné, s níž končí mnohem nižší vrchol „ Stříbrnice “ ku potoku Hostokryjskému se sklánějící, ten je od Šibeňáku hlubokou jámou oddělen, vedoucí od východu k západu. Od „Stříbrnice“ jihozápadně je vršek Plánc nad obcí Hostokryje na západní části lesem porostlý. Od Hostokryje k Šanovu úrodná pole, úrodnější se sklání k Jesenickému potoku, „Kněžská jáma“ od jihu k severu jde k samému mlýnu Linhartovu.

Od potoka rakovnického a přítoku potoka přílepského se táhne k západu vyvýšenina k Nouzovu a pokračuje k lesům Pšovlkým. Od severu k jihu jdou k Senomatům jámy, dvě přímo do Senomat, třetí nad Senomaty zvané „ Necky“ / v ní dobrý kámen pískovcový /. Od Šibeňáku severně 10 minut vystupuje z údolí potoka Přílepského vrch „Smolinský“, na

nejvyšších vrcholech borovicemi porostlý. Příčně k západu jde „Radnická jáma“ a „Pakelská“. Z jámy „Pakelské“ k západu pole stoupají děleny malými a většími jámami, nejvyššího vrcholu dostupují v „Přílepské skále“

Podle roztroušených záznamů existovaly, nebo ještě platí tyto známější názvy tratí pozemků:

Bečvárovská louka	Borek	Brodec
Doubrava	Háček	Hradiště
Chmelárna	Chobot	Jílovna
Kandynka	Katovka	Kněžský les
Kolíbka	Kravařské	Krčín
Kreháč	Kuchynské	Lada
Lazebnická čtvrť	Lunáček	Na Bořkovic zahradě
Na Drtkovským	Na dlouhých záhonech	Na Dolíku
Na Husi	Na Káni	Na Kobylce
Na kopřivě	Na Kouteckých	Na Krátkých
Na Lorencovským	Na Matouškovským	Na ouřednickým
Na pustatině	Na Radnické	Na Rejtarcé
Na Sekyře	Nad Horákovíc loukou	Necky
Okrouhlík	Olšina	Palouky
Pod ohradou	Pod posvátnými	Pod Suttnerovou zahradou
Poklučí	Pokuta	Příhodovka
Pustý dvůr	Radnický	Rejtarka
Rybník	Smetanovka	Stříbrnice
Šešule	Šibeniční vrch	Týnek /Týnec/
U Čermákovíc chaloupky	U Klempišovic mlýna	U Radnických jam
U Spáleného mlýna	U Židovského hřbitova	Vedle luk
V drbohlavech	Ve Studánkách	Ve Volšínách
V Kopanínách	Za stodolou	Zmolina /Smoliny/

Příroda není k Senomatům skoupá. Mimo výbornou jakost i dostatek chmele rodí tu přerozmanitá půda všechny základní obiloviny a řadu technických plodin, zvláště cukrovku, řepku, mák a ve vyšších polohách i len / dřívě /. Z ovocnin se dobře daří jen jabloním, místy hrušním a švestkám, křoviny zde rostou dobře. Honitba je zastoupena hlavně koroptvemi a zajíci.

Živočišná výroba je všestranná. Stojí za zmínku, že v polovině 19. století byla obec přímo zaplavena chovem koz – bylo jich napočteno v obci mnohem více než hovězího dobytka.

Podle dosavadních průzkumů nezavdal o nerostné bohatství zdejší lokality dosud žádných příčin k využívání. Zjištěny jsou v celém kraji slabé vrstvy černého uhlí, k rentabilitě těžby nedostatečné.

IV. HISTORIE DO ROKU 1619

Rokytno

Název Senomaty

První písemné zmínky

Senomatské majestáty a urburní závazky

Koupě Senomat Václavem Hochhauzarem
z Hochhauzu na Pšovlcích

Koupě Senomat městem Rakovníkem

ROKYTNO

Šíření Slovanů v našem kraji postupovalo velmi pozvolna. Český kmen šel směrem od dolního toku Vltavy, nejrychleji po přidružených vodních tocích. Již kníže Krok měl hrad na potoce Javornici /Kožlanském/, vlévajícím se z levé strany do Mže /Berounky/. Kronikář Kosmas /1125/ píše o Krakovu, že byl založen již ke konci 7. století, ale na počátku dvanáctého zůstává opuštěným, neobydleným. Jiným starým českým sídlištěm při stezce na řece Mži byl knížecí dvůr a vesnice Zbečno, o němž je první písemná zpráva k roku 1003. Starší archeologické nálezy však nasvědčují tomu, že Zbečno existovalo dávno před tímto rokem.

Můžeme se tedy domnívat, že Slované do okolí nynější obce Senomat přišli buď od Krakova, nebo od Zbečna. Pravděpodobnější se zdá být domněnka vztahující se ke Zbečnu, od kterého se mohlo obyvatelstvo šířit lépe schůdným údolím rakovnického /rokytenského/ potoka.

Vzhledem k tomu, že nebylo přílivu lidu odjinud, postupovalo osidlování úměrně podle počtu obyvatelstva. Vzrostl-li počet obyvatelstva knížecího dvora, určil vladař dvora náčelníka, který odešel s celou družinou, aby vyhledal dále proti vodnímu toku příhodné místo k obdělávání půdy a založil na něm nové sídlo, další knížecí hospodářský dvůr. Taková nová sídla obdržela z obvykle jména podle poměrů svého nejbližšího okolí. Družina, která pravděpodobně postupovala od řeky Mže proti toku říčky Rokytné /Rakovnickému potoku/ nemohla najít pro zemědělství vhodnějšího místa než území sevřené samotnou říčkou Rokytnou a nynějším Rakovnickým /Hostokryjským/ potokem. Zde byl v rozlehlejší, nížeji položené úrodné rovině, v blízkosti velkého lučinatého údolí, založen knížecí dvůr zvaný Rokytno, jež později dal jméno celému velkému kraji /újezdu/.

Hlavní cesta od Rakovníka k Rokytnu se kryla přibližně s nynější polní cestou od rakovnických jatek k Senomatům. Od Pustého dvora /poloha mezi Klempišovic mlýnem a severním úpatím Šibeničního vrchu/ vedla cesta oklikou kolem návrší U Vavřince a mírně stoupala úvozem nad Kotroušovským mlýnem, nyní Davidovým mlýnem č. 77. Z úvozu se cesta stáčela k Rokytnu, vybudovaném při Hostokryjském potoce, severně cesty jdoucí od hřbitova na Hradiště. Odtud uhybala po hranici luk a polí k Senomatům, po severní straně usedlostí č. 43 a 44. /nyní Trešl, Bendl/, načež pokračovala jižně usedlosti č. 45. /nyní Dohnal/ a po jižní straně od kostela sv. Vavřince dále na západ. Původní Senomaty stály pravděpodobně v místech dnešní jihovýchodní části obce, právě kolem pozdějších usedlostí č. 43., 44. a 45. Dokladů o tom bohužel žádných není. Teprve později, asi ve 13. století / 1260 – 1320 / zakládá se obec kolem nynějšího náměstí a k němu navazujících silnic. Popisná čísla rovněž bývala jiná než dnes, mnohem nižší – jak bude pojednáno dále.

V knihách městských městečka Senomat, založených v roce 1578 vyskytuje se často pojmenování dědin /polí, pozemků/ „na Týnku“, řidčeji pojmenování „Hradiště“. Pod pořadovými čísly statků 2. /nyní místo usedlosti asi č. 18. / 5. / 20. / 6. / 142. / 7. / 21. / 8. / 22. / a 9. / 23. /, vesměs to statků na náměstí, jest uvedeno celkem asi 70 korců dědin „na Týnku“ /čísla 1., 2. a 4. v těchto knihách vůbec nejsou/. Z popisu pozemků jest zřejmé, že se táhly hned od louky od potoka směrem k nynějšímu hřbitovu a byly na severu ohraničeny cestou, vedoucí od bývalého ovčína pod Šibeničním vrchem na Malou stranu v obci po druhé straně byly již louky nebo možná dříve močály.

Přechod přes potok se jmenoval „Brodec“. Na jižní straně přesahovaly dědiny „na Týnku“ asi cesta, odbočující od hostokryjské /jižní/ silnice na Stříbrnici, protože hned za nimi, „na poklučí“, pod kněžskými dědinami, byl pozemek „Rybník“ o výměře šesti korců. Nelze proto pochybovat, že dříve, v době knížecího dvora, rybník tam skutečně byl. Poloha knížecího dvora jest tak dostatečně určena. Hlavní budovy dvorce stály blízko potoka v místě, kde se nacházela a nachází nejvíce střeptů, tj. na parcele č. 1193 / 1193 – 1 /.

Ve starých gruntovních knihách nejsou dostatečné doklady o tom, zda Rakovnický potok byl ve svém toku přerušen u Rokyta větším rybníkem. Pruh země od bývalého Brodce až k soše sv. Prokopa připomíná sice rozkopanou hráz, ale louky v tratích „ve starém rybníce“ a „na rybníčku“ mají výměru zcela malou. Tehdejší močálovité potoky však samy o sobě byly na východní a severní straně Rokyta dostatečnou přírodní ochranou. Nelze také tvrdit, že Rokytno bylo na zbývající západní straně opevněno nějakým valem, o jehož existenci by měly dosvědčovat zbytky, nebo alespoň stopy opevnění. Západní strana mohla být tedy opevněna jen na tehdejší dobu dokonalou dřevěnou hradbou, nebo palisádami.

Ani naši přední historikové, jako Palacký a Tomek, nevěděli, kam Rokytno „umístit“, v jejich době panovala teorie o župním zřízení a tak v Rokytnu spatřovali neznámý velký hrad.

Palacký dělí ve 12. a 13. století „oukrají“ pražské kromě města Prahy na 9 žup, čili „děkanátův“. Páté je uváděno / str. 499, díl I./ Rokytenko, později Rakovnicko /u Kosmase paeus Zbečno/. Rokytenko – podle Palackého – „... táhlo se nejvíce na levém poříčí Mže od Zbečna k západu až na Kralovice, Potvorov a Jesenici, na severu pak až k horám dělivším ještě nedávno Rakovnicko od Žatecka. Kde ležely Rokytny, hlavní město někdy župy této neví se, později kastelán sídlil na hradě Křivoklátě, sodové pak bývali v Rakovnici.“

Objevitelem dříve neznámého Rokytna je možné považovati V. Kočku, dějepisce rakovnicka, jemuž dává za pravdu i historik V. Šimák.

Správnost těchto výkladů podporují nejen četné nálezy slovanské hradištní keramiky, ale také dosavadní místní pojmenování – Hradiště – a i dnes téměř zaniklé dřívější pojmenování – Týnek. Na Hradišti bylo, mimo množství střepů, nalezeno několik popelnic, kamenné mlaty, části bronzového svitku, kamenné sekery, kladiva s vrtanými otvory, přiosřené předměty z pazourku, jehlice, nože. Přesně zjištěné jsou některé nálezy patřící do doby neolitické a aluviální /mladší doby kamenné/. Byla zde nalezena i starší kultura, reprezentována pěknou nádobkou předhradištního typu, zdobená svislými pasy, vyplněnými trojúhelníky. Hrdlo nádoby je dosti vysoké a na rozhraní břišní části jsou vodorovná ucha. Nemálo těchto archeologických předmětů sebral na Hradišti musejní custos pan Jan Renner, dlouholetý archivář rakovnický.

Pozoruhodný jest nález, o němž jako očitý svědek podal zprávu senomatský rodák geometr F. Jánský: „Soused Trešl, překopáváje roku 1874 na Hradišti chmelnici, narazil uprostřed parcely číslo 1191 na hrncovitou popelnicí, bezuchou a bez zjevné ornamentace, překlopenou pleskatým kamenem, na němž položen byl haluzovitý paroh jelení. Kolem této objemnější nádoby rozestavěna byla řada menších nádob, opodál železný srp a různé zbytky kovového náčiní, jehož účel nikdo nezjistil. – Tento nález zdá se být připomínkou na pohřeb lovce, nebo lovcího.

V dnešním Památníku národního písemnictví v Praze na Strahově čteme na mapě slovanských hradišť ze 7. a 8. století u kmene Čechů též hradiště Senomaty. Tehdy jich Čechové měli pouze 371 Blatným místům, čili močálům, jakým bývalo i okolí zdejšího Hradiště, říkají na Moravě rokytno, protože jsou vždy porostlé rokytím – vrbovím.

Další výklad o vzniku knížecího dvora Rokytna můžeme vést následujícím směrem ... Rokytno bylo založeno českým knížetem. Kníže byl největším hospodářem. Jeho statky byly spravovány z hospodářských dvorů /latinsky curtes/, na nichž panovníci jdouce za lovem často pobývali. Byla to místa a střediska rozlehlá, pravidelně opevněná čili otýněná valy /z toho Týnek, někdy Týn, Týnec, Tejnek, aj./, dřevěnými hradbami a sruby. Hospodářským správcem dvora byl vladař /villicus/. Ten shromažďoval „peněžitě“ i naturální dávky z celého okrsku, nazývaného tehdy újezd. Vladař opatroval přebytky všech zemských plodin a disponoval jimi, měl na starosti chov koní, které se pro zemskou potřebu chovaly na kobylicích polích. Jemu bylo přiděleno k ruce více služebného podřízeného lidu, který pracoval na

polích, lukách, nebo konal různé řemeslnické práce pro dvůr. Tyto sluhy nazývali ministeriales, později servi. Z nich každý obdržel kus pole, za jehož užívání byl povinen konat práci pro dvůr. K vladařskému „úřadu“ příslušela také určitá kompetence soudní. V důstojnosti rovnal se vladař pozdějším purkrabím, jinak hradnímu hejtmanovi. Vedle vladaře býval na dvoře také knížecí lovčí, jemuž byli přiděleni ti, kteří hlídali lesy a potoky, aby v nich nikdo nepůsobil škody, nelovil zvěře a nechytal ryby. Lovčí se vždy účastnil knížecích lovů /honů/. Lovčímu podléhali psáři neboli holoty, kteří ošetřovali lovecké psy a cvičili je v honbě, drželi v dobrém stavu tenata a jiné nářadí k lovu. Byl-li takový lovčí i při rokytenském dvoře /domněnku podporuje dříve zmíněný nález pohanského hrobu lovčího na Hradišti/, pak jistě psáři a holoty bydleli v obci Pšovlcích, jak její jméno dosvědčuje.

Všichni na knížecí půdě usedlí drobní sedláci – kmetové, kteří se nemohli dostavit k obraně země, ani za sebe vyslat ozbrojeného bojovníka, vykupovali se „z branné povinnosti“ u panovníka roční daní pokoje, čili mírou /tributum pacia/. Tato daň se někde platila penězi, jinde dobyt看kem /naturáliemi/. Výběrčí daně v újezdu byl tributarius, býval to většinou sám vladař dvora. Jelikož celé osady, nebo jednotliví kmetové konali ku dvoru v tehdejší době veškeré potřebné práce, byl újezd /kraj/ zcela soběstačnou hospodářskou jednotkou.

Újezd rokytenský mohl v sobě zahrnovati následující, asi do jedné hodiny cesty vzdálené osady Senomaty, Újezdec /nyní Nouzov/, Pšovlky, Šanov, Hlivojedy /nyní Petrovice/, Jezevce /již zaniklé/, Lubnou, Hostokryje, Necky /již zaniklé/, Olešnou a Rakovník. Západně od tohoto okruhu mohli k témuž újezdu patřit: Oráčov, Václavy a Řeřichy, které se s ostatními jmenovanými osadami /mimo Lubnou a Olešnou/ nachází ve společné kotlině. Z řečeného vyplývá, že tato kotlina byla na tehdejší dobu poměrně hustě obydlena. Osady byly však malé, obydlené lidmi, povinnými službami ke dvoru. V Oráčově bydleli lidé pracující převážně na polích, v Pšovlcích psáři a holoty, v Senomatech sekáči luk, o rakovnických víme, že ještě po další čas byli povinni se zúčastňovat honů knížecích, respektive královských.

Když později, z důvodu pravděpodobně zjednodušené správy, byla celá řada újezdů spojována ve velké správní celky, dostal kraj, zřízený v této části naší země jméno po újezdu nacházejícím se v jeho středu – Rokytenský – provincia Rokyntensis.

O Rokytensku jsou zachovány písemné zprávy z jeho trvání i z doby, kdy již tohoto kraje nebylo.

Tak například kníže Soběslav roku 1129 opravil a zvelebil kostel vyšehradský, založený jeho otcem Vratislavem II. roku 1070. Rozmnožil počet kanovníků o tři duchovní, k jejichž obživě postoupil daň v Rokytensku, Časlavsku a Chýnovsku / in provinciis Rokitnah, Czaslavi et Hineme/ a přidal k tomu 10 hřiven platu.

Roku 1135 založiv pět nových praebend na Vyšehradě, přidělil kapitole kapli sv. Vavřince na Petříně s ročním platem 12 hřiven, který od nepaměti vycházel od výběrčího daně v Rokytensku /tributario Rokyntense – provincia Rokyntensis tributarius/.

Z celého dalšího století se doklady nedochovaly. Až roku 1239 papež Řehoř IX. Potvrdil klášteru kladrubskému vsi Šlovice, Nezabudce, Skryje a Drahelčice in provincia Roktenensi.

Když král Václav I. roku 1233 daroval vesnici Senomaty řádu bratří domu německého – pruským křížovníkům – není o Rokytnu v darovací listině ani zmínky. Pravděpodobné je, že nízká poloha, v níž Rokytno /dvůr/ stálo, byla přívaly vod často zatopena, při některé povodni byl dvůr rozmeten a opuštěn docela. – Tak se domnívá i dějepisec Kočka.

V ten čas bylo provedeno rozdělení země na nové kraje. I když Rokytno ani Rokytenko již nebylo, udrželo se toto pojmenování ještě následujících 100 let.

Roku 1275 uvádějí se vsi Vrbice, Bedlno, Očihovec, Smrk in provincia Rokycensi.

Roku 1338 roudnický klášter držel 15 lánů dědin ve vsi Očihovci in provincia que vocatur Rokytenko.

Roku 1341 bylo prodáno toto zboží in Rokytanensi districtu seuterriorio situatio ...

Z výkladu o knížecím dvoře Rokytanu, jeho vzniku, rozsahu a významu pro náš kraj, je možno mít zato, že Senomaty jsou jednou z nejstarších obcí na rakovnicku vůbec. Všichni dějepisci se shodují v tom, že Rakovník sám je mnohem staršího data, zvláště pokud je vzata k posouzení okolností faktických historických písemných dokladů a archeologických průzkumů.

NÁZEV SENOMATY

Nyní si povězte v krátkosti o několika výkladech, které se snaží objasnit vznik názvu obce – Senomaty. Předem však řekněme, že ač jde o způsoby vysvětlování velmi se různící, žádný z nich nelze považovat za historicky dokonale podložený.

Tak ku příkladu v rukopise historika Levého se dočteme o Senomatech v pověsti, podle které se Senomaty jmenovaly kdysi Senomlata, „kterýžto nejasný domysl, toliko ze špatného vyrozumění jménu pochází“. Pověst vypravuje, kterak za knížete Boleslava, nábožný kněz Severin zabloudiv do vsi Rakové /Rakovníka/ pohany na víru Kristovu obracel. Obyvatelé někteří, nechtějící odřici se zvyků pohanských a nemohouce se v nových obyčejích s ostatními srovnati, vystěhovali se v stranu západní, k potoku Rakovnickému, ale trpíce tu mnoho povodněmi seno své mlátiti musili. I pokládajíce povodně ty za trest od Boha, o němž Severin byl mluvil, na sebe poslaný, uvěřivše v Boha, pokřtiti se dali. Ze slova Senomlati vzniklo prý později Senomlaty a konečně Senomaty.

Druhá pověst vypráví o tom, jak do vesničky v místech dnešních Senomat přišel v dávných dobách německý kupec a ptal se špatnou češtinou „Seno maty?“ /seno máte ?/. Z toho pak vzniklo jméno Senomaty. – Tímto výkladem však těžko můžeme být pro vznik názvu Senomat uspokojeni.

Třetí pověst, mnohem pravděpodobnější, mluví o vzniku názvu jako o jménu podle robotní povinnosti zdejšího obyvatelstva v lučinatém údolí.

Je známo, že „služební“ lidé zaměstnaní sekáním luk byli nazýváni senožati, senomati – a podobně pak senohrabi, otavožati. Tak vznikala jména obcí Senožaty, Senomaty, Senohraby, Senožeče, Otavožaty.

Rakovnický archivář Renner vysvětluje název Senomaty takto: „Senomaty – v konf. knihách od roku 1352 čteme in /v/ Seynomat, Sěnomat, Senomat, Schlr. i Smr. Senomaty. Jméno jest to složené, základem jest seno. Dle obdoby Senožaty, Senohraby jest jméno to přezdívkou. Dle pověsti značí osadu těch, kteří často zaplavované seno mlátili, aby z něho vymlátili vodou naložené bahno, tedy Senomlati, Senomlaty pak osada Senomlatů. Jméno v Čechách ojedinelé.“

Poměrně úspěšné mohou být snahy hledat původ názvu Senomat po stránce mluvnické – geneze slov. Existuje tu řada výkladů, z nichž vyjímáme:

- 1) Staročesky: miesti, matu = hnísti, míchati. Původně lidé, kteří stále míchají, v tomto případě seno. Určeno jako posměšné označení dané obyvatelům této osady od sousedních vesničanů.

- 2) Původ názvu je též možno hledat ve slově mítiti, odkud mýt', mýtina. Staročesky mayto = seč, staroněmecky mato, matte = louka, gotické maitan = sekati, švédské matta = louka. Ves Senec svým významem jest blízká Senomatům.

O existenci názvu Senomat svědčí z písemných historických záznamů tyto skutečnosti:
1233 – Vonc. rex fratribus domus Theuten villam Szenomat / confert / R. B. IV. 325.
1327 - / Joh. rex menio Tepl. jus. patron / eccl. in Senomat / confert /, R. B. III. 325.
1352 a 1367 – Seyenomat
1369 až okolo 1405 - Senomaty
1390 – in Syenomath
1400 – in Syenomath
1500 – městečku Senomatův náležejícím k zámku Hrádku

/Z názvu Senomat pochází též pravděpodobně litera věnování na zvonu románského kostela Petra a Pavla ve Všetatech u Mělníka. Největší zvon „Petr a Pevel“ slitý v roce 1615 ve Slaném má medailonek „Honorius Eus. Senomatsky der Sterastat civis slavensis ... 1886 „ / Památky XVI./ .

PRVNÍ PÍSEMNÉ ZMÍNKY.

Vzhledem k tomu, co již bylo řečeno vyplývá, že údolí obce Senomat obývala čeleď dvora rokytenského, jejíž povinností bylo pracovat zvláště na přilehlých lučinách. Když dvůr Rokytno zmizel, či byl povodněmi zničen byly Senomaty dány pravděpodobně pod správu křivoklátskou.

První písemná zmínka, kterou jsou Senomaty dědičně darovány králem Václavem I, řádu německých rytířů / křižovníkům pruským / s poli, lukami a lesy pochází z roku 1233. V latinském dokladu se mimo jiné praví: „ že vesnici Senomaty s příslušenstvím, lukami, polmi a lesem bratřím dodu německého ve jménu Božím bojujícím, na věčné časy v držení odevzdáváme, pro spásu duše naší náhradou milosrdenství činíce ... „ / R. B. IV. / .

Senomatští v té době měli chytati ryby i raky v potoce protékajícím obcí. Darování Senomat – postoupení – bylo učiněno jako úhrada „trhové ceny“ za koupi komendy u sv. Petra na Poříčí s osmi vesnicemi královnou Konstancí / vdovou po Přemyslovi I. a matkou krále Václava /, jakož i za škody, které utrpěl při válečných taženích řád německých rytířů na Moravě.

Vladař Přemysl II., který si velmi oblíbil hrad Křivoklát převzal brzy nato také Senomaty pod svoji správu.

Městečkem, byly Senomaty poprvé „vysazeny“ za krále Jana Lucemburského / 1310 – 1346 / asi v roce 1315 / některé údaje mluví o roku 1319 – viz dále/. Za vlády Jana byl na Křivoklátě Vilém Zajíc z Valdeka / od roku 1307 – 1319 /, který mimo jiné vysadil Senomaty i právem zákupním. Městečko bylo ohraženo dřevěnou hradbou a toto staré slovanské opevnění vydrželo až do husitských válek. / Zikmund Winter v kulturních obrazech

českých měst na str. 215. píše: „Senomatští, sousedé Rakovnických, potrativše v bitvách husitských svoje hradby, potratili spolu právo městské.“ /

Ves byla povýšena na městečko / oppido / majestátem královským. Zároveň bylo městečku vydáno povolení používat při „potřebách obecních zeleného vosku a pečtidla s opisem v elipse: Sigillum oppidi de Senomat.“ Více si o majestátě Jana Lucemburského povíme později v samostatné kapitole o senomatských majestátech, rovněž v samostatné kapitole pojednáme podrobněji o pečtidlech znaku a razítkách.

Roku 1327 král potvrzuje tepelskému klášteru patronátní právo nad Senomaty a Kněževsí pokud jde o kostelní správu. Ves Senomaty nemohla být klášteru v Teplé přidělena, protože patřila Oldřichu Pluhovi, který se stal po Zajícovi držitelem Křivoklátu / skutečným majitelem hrádku však: je královská koruna /. Přečtěme si přidělovací list v originále i překladu. / Regesta Bohemiae et Moraviae. No. 1342., 1327, 13. Jun Egrae.

„Johannes, Boemiae rex etc., monasterio in Tepla jus patronatus ecclesiarum in Senomat et Herndorf confert. Disponentes nostrae salutis predecesorum nostrorum, regum Boemie, animarum remedio salubriter providere, devotis nostris dilectis – abbati et conventui monasterii in Tepla, ut ipsi pro nobis et nostra salute libentius et sedulius deum orent, jura patronatus ecclesiarum in Senomat et in Herndorf conferimus perpetue et domanum, ipsa jura patronatus in abbatem et conventum monasterii predicti cum omnibus eis pleno jure, quibus ad nos spectabant habemus seu spectare poterant in futurum jugiter transforentes, sic quod abbas, dum nunc est vel pro tempore fuerit, et conventus ibidem in Tepla ad easdem ecclesias parochiales sue occlusie aut quemcumque alium habeant presentari potestatem, volentes et statuentes, quod episcopi Pragenses vel earum vices gerentes in spiritualibus presentatos per dictos abbatem et conventum ad prefatas ecclesias parochiales instituere debeant et etiam confirmare.

Dat. In Egra a.d. MCCCXXVII, idus Jun. Ex orig. mou. Teplensis. cop. mus. Boh.“

V překladu senomatského faráře dp. P. Ig. Slovák z ní tento doklad takto:

„Jan, král český, kláštera v Teplé právo patronátní kostelů v Senomatech a v Kněževsi uděluje. Uvažující o naší a našich předků králů českých spásu prostředky duchovními prospěšně se postarat, oddaným nám milým – opatu a řádu kláštera v Teplé, aby tito sami za nás a naší spásu raději a vytrvaleji Boha prosili, práva patronátní kostelů v Senomatech a Kněževsi udělujeme na stálo a darujeme, práva patronátní opata a řádu jmenovaného kláštera se všemi právy, které jsme dosud měli nebo budoucně mítí mohli na trvalo přenášejíce, takže opat, který jest nyní, nebo příště bude a řád tamže v Teplé, měli moc k týmž farním kostelům bratry svého řádu nebo kohokoliv jiného ustanoviti, žádající a stanovíce, aby biskupové pražští nebo jejich zástupci v pravomoci duchovní presentované jmenovaným opatem a řádem jmenovaným farním kostelům ustanoviti měli a také potvrdili.“

SENOMATSKÉ MAJESTÁTY A URBURNÍ ZÁVAZKY.

Základním kamenem senomatských majestátů jest majestát krále Jana Lucemburského, jimž byla vesnice Senomaty povýšena na městečko již někdy před měsícem září 1319. Jak jsme již řekli, existují stále domněnky, kdy skutečně byl vydán. Originál ani opis této listiny se však nezachoval.

S naší úvahou musíme proto začít u pozdějšího majestátu krále Vlasislava II. z roku 1500. Opis tohoto dokumentu jest uložen ve sbírce listin rakovnického archivu. Existují dohady, že tu jde o originál, u něhož po královské pečetí a stuze k jejímu přivěšení zbyl na listině pouze podélný řez, byla ztracena nebo odstraněna úmyslně, protože listina bez pečetí pozbývá právní platnosti. Doslovný obsah / v nynějším pravopisu / jest tento:

Pozn.uskočit přímou řeč „My Vladislav z boží milosti uherský, český, dalmatský, chorvatský král, markrabě moravský, lucemburské a slezské kníže a lužický markrabě oznamujeme listem tímto všem, že jest nám ukázán přepis listu nejjasnějšího knížete někdy pana Jana krále českého, předka našeho slavné paměti, kterýž jest dal obyvatelům městečka našeho Senomat, k zámku našemu hrádku příslušejícím, a při tom jsme prošeni jménem jejich, abychom jim listu toho potvrdili a při tom některé starodávné výsady jejich, které jsou jest dříve měli a jich užívali, než za časů válečných je potratili, obnovili, a k tomu některé další milosti učiniti ráčili a zejména tyto:

Abý každý z obyvatelův nadepsaného z městečka nynějšího i budoucích statek svůj všecek movitý i nemovitý mohl a moc měl odkázati a dáti buďto za zdravého života aneb na smrtelné posteli, kémuž by se jemu zdálo, však bez újmy a škody gruntův a poplatkův našich, v kterýchž kdo sedí.

Druhé, aby práv svých užívali podle způsobu města našeho Žatce, tak jako předkové jejich, a tu aby ortele brali jako u vyššího práva. A k tomu, aby z téhož městečka ospu platili šest set strychův podle znění listu krále Janova, počítajíc na každého, v čemž kdo od starodávna sedí a platí.

A jestliže by kterého z nich Bůh smrti neuchoval bez kšaftu a poručení, aby tom statek připadl na nejbližšího přítele, kterýž jest v té obci trpící.

K jichžto prosbě naklonění jsouce a toho hledíce, aby se pod námi tíž měšťané naši senomatští nynější i budoucí spravovali a živností svých tím dostatečněji hleděti mohli, s dobrým rozmyslem a naším jistým vědomím, mocí královskou v Čechách potvrdili jsme jim listu svrchu psaného krále Jana a tímto listem potvrzuje ne ve všem jeho znění, položení, punktech, klausulech a artikulích, tak jako by tuto slovo od slova položen a vepsán byl.

K tomu, aby těch všech svrchu dotčených výsad a milostí užívali a užívati mohli nyní i v budoucích časech, tak a tím obyčejem, jakož se svrchu vypisuje. Tyto jim nad to zvláštní milosti činíce a dávajíce, aby mohli na pečetí své vosk zelený nésti a jim listy a všecky potřeby ověřiti i jiná řemesla dělati, tak a tím obyčejem, jakožto i jiná městečka království českého takové výsady majíce, činí a činiti mohou buď z práva aneb z obyčeje, nyní i v budoucích časech, a to bez naší, budoucích našich králův českých i jiných všech lidí všelijaké překážky, prikazujíce úředníkům našim na Hrádku nynějším i budoucím, abyste svrchu psané obyvatele městečka Senomat v těch ve všech milostech a svobodách svrchu psaných měli, drželi a zachovali beze všeho přerušení, však proto chceme, aby takové milosti a svobody byly bez újmy každému na jeho spravedlnosti.

Tomu na svědomí pečet' naši královskou k listu tomuto přivěsiti jsme kázali.

Dán na Budíně tu středu před Hodem velikonočním, léta Božího tisícího pětistého a království našich uherského desátého a českého dvacátého devátého.---“

Uvedený list Vladislavův neobsahuje všechny podrobnosti práv a povinností, nýbrž jest spíše rámcovým uznáním dřívějšího majestátu krále Jana Lucemburského. Král Vladislav II. tedy potvrzuje onen pohořelý majestát Janův a přidává jim práva další. Podle ostatních městeček byly i Senomaty zadány trhem týdenním, erbem a právem zakládat obchodnický cech.

Podrobnosti povinností poddanských bývaly uvedeny vždy v takzvaných urbářích. Výpis z urbáře Hrádku Křivoklátu z r. 1990 zní takto:

Pozn.uskočit, Výpis z register urbáň panství hrádku Křivoklátu, jakými povinnostmi obyvatelé městečka Senomat k těmto panstvím od starodávna povinni byli jak níže rozepsáno:

Předně podle obdarování svých sami se mezi sebou spravují a řídí i také padlo týchž obdarování dědiny, louky i jiné jmění své mezi sebou jeden druhému prodávati, směniti a od gruntův moc odciziti mají, pro kteroužto příčin / i také, že majestátové jich, že sumou platy jisté k zámku ze spolka platiti mají, ukazují / tuto každý osedlý rozepsán obzvláště , co by každý platiti měl, položeno není, než všichni ze spolku platí ouroku svatojiřského 1 kopu 33 grošů 4 denáry, při svatě Havla tolikéž 1 kopu 33 grošů 4 denáry.

Též od nich ze spolka vycházeti má každý rok žita ouročního sutého, s tím co rakovníčtí z dědin jich jim na pomoc přidávají, jakž se toho nyní 8 strychů žita a 8 strachů ječmene schází, sumou 300 strychů. Avšak toho nyní zase schází z šesti poustek 15 str 1 věrt 3,5 čtv, zejména z Lampovský 1,5 str, z Kněžský 2 str, z Klikovský 2 str, z Vermužovský 1 str a půl, z Příhodovský 5 str 1 věrt 3,5 čtv a tak toliko na tento čas platiti mají i s tou poustkou pečárnou, kterou paní Příčská vystavila, 287 str 2 věrt 0,5 čtv. Od toho sobě vyrážejí na kněze, jakž majestát od slavné paměti císaře Ferdinanda jim na to daný ukazuje, kdykoli kněze chovají, žita 30 strychů, ječmene též 30 strychů a protož pozůstává jim na zámek nyní platiti každého roku žita 257 strychů 2 věrt. 0,5 čtv. Pakli by kterého roku kněze neměli, tehdy ten všecek osep na zámek souplna, jak nahoře stojí, totiž 286 str 2 věrt 1 čtv odvésti povinni jsou. Na takové obilí ouroční mají odstarodávna svou obzvláštní míru a ta jest o něco menší než pražská.

K tomu záduší jsou dva lány dědiny a ty se lidem na třetinu pronajímají. Skrže též městečko teče potok, kteréhož ani v gruntech svých ryb a rakův lapáním vždycky užívali.---,,

Není naděje, že by se majestát krále Jana ještě našel, ztratil se pravděpodobně již za husitských válek, jichž rakovnícko nezůstalo ušetřeno. Majestát Vladislavův praví, že „jest nám ukázán přepis“ a když si pozdější majitel Senomat pan Hochhauzar kolem roku 1600 dal v Rakovníku předložit důležité senomatské listiny, také mezi nimi majestát Janův nebyl. Na podkladě obou výše uvedených listin i jiných pramenů, můžeme se však pokusiti o rekonstrukci obsahu Janova majestátu.

Otázkami, které ku porozumění smyslu Janova majestátu mají největší důležitost jsou rok vydání a vztah uložených ospů a platů ku výměře lánů. Nutno zde pro lepší porozumění připomenout, že naturální, nebo peněžní dávky podle všech známých majestátů byly vždy v určitém poměru k vyměřenému počtu lánů.

Z majestátu, daného dne 15. září 1319 rakovníckým jest zřejmé, že v tu dobu byly již Senomaty městečkem. Jest tam uvedeno, že rakovníčtí smějí užívatí potoků od Lišan a „ab Oppido Seynomat“ až k místu, nazvanému Hana. Rakovníčtí dostali tento majestát za válečnou pomoc, poskytnutou králi. Jinak bylo celé panství křivoklátské zastaveno již od roku 1307 panu Vilému Zajícovi z Valdeka, a jest nemyslitelné, že by král byl dal senomatským majestát jindy než v době přátelského poměru k držiteli panství a na jeho žádost. Z dějin

shledáváme, že nejpřátelštější poměr mezi králem a panem Zajícem z Valdeka panoval od podzimu 1315 do jara 1316, ačkoliv již dříve si pan Zajíc různými úsluhami mladého krále zavázal. Není příčiny, pro kterou by se vydání senomatského majestátu nedalo klásti do roku 1315, zvláště když přihlídneme k tomu, že v listopadu 1315 meškal král na Křivoklátě a vysadil zde svým listem blízkou Lubnou právem zákupním. Je naopak příčina k domněnce, že se tak nestalo později, jelikož králův dřívější dobrý poměr k panu Zajícovi byl vlivem politických událostí značně zkalen.

Rakovničtí dostali sice svůj majestát za času, kdy králův poměr k Zajícovi se opět zlepšil, avšak pro zvláštní uvedenou příčinu a nejspíše bez přičinění pana Zajíce, jež dlel tou dobou mimo zemi.

Historik Kočka ve svých dějinách Rakovnicka uvádí, že v Senomatech byla rychta svobodná, a krámem masným, senomatským, že bylo přiměřeno 12 lánů dědin, z nichž platili na Křivoklát 25 strychů ječmene a 25 strychů žita z každého lánu. Zvláště přidělen byl jeden bezplatný lán faráři a druhý rychtáři. Bylo tedy Senomatům přiměřeno 14 lánů. Kočka uvádí dále, že dávka 50 strychů z lánu jest příliš vysoká, ba jedinečná v českých dějinách. Domnívá se, že osadníci užívali všech dědin po spustlém Rokytnu jako nepřiměřených. K. David při rozboru senomatských majestátů však oponuje tomuto podání Kočkově takto: „Nemůžeme však věřit, že by při určení právního pořádku, za jaké lze jistě stanovení poplatků při vydání majestátu pokládati, byly opomenuty a do výměry nezahrnuty právě ty nesporně nejlepší pozemky a lze spíše předpokládat, že výměra lánů byla vyšší, než obvyklá. A také skutečně, spočítáme-li výměru polí a luk dle gruntovních knih z let 1578 a 1596, zjistíme, že výměra činila daleko více než 650 jiter. Jelikož ze záznamu při jednotlivých statech v těchto knihách jest vidno, že z 1 jitra se platil 1 strych ospy, vyplývá z toho, že se jednalo o lány tak zvané královské o výměře 100 strychů. Farářský lán v knihách uveden není, protože se z něj neplatilo, naproti tomu jest tam však zapsán již nesvobodný lán rychtářský, v počtu třináctý. Poměr osepného platu k výměře polností jest tím dokonale určen.“

Zbývá určit ještě poměr zdánlivě neúměrného obročního platu 1 kopy 33 grošů a 4 denárů ku počtu lánů, kterýžto plat odváděli senomatští dvakrát do roka. Proměníme-li tento půlroční, nebo celoroční plat na denáry, obdržíme počet 1120 nebo 2240 denárů / jeden groš tehdy měl 12 denárů /. Tato čísla jsou vhodně dělitelná pouze počtem čtrnácti lánů a tak z toho vyplývá, že se z jednoho lánu platilo 80 denárů pololetně, čili 160 denárů ročně. Vyplývá z toho dále, že od ospy osvobozené 2 lány – rychtářský a farářský – od obročního platu osvobozeny nebyly. Tento obroční poplatek je také v poměru k hřivnám, na které se tehdy často počítalo. Jedna hřivna měla 56 grošů, čili 672 denárů a senomatský roční ourok obnášel tedy přesně tři a jednu třetinu hřivny.

Z výše řečeného můžeme mít zato, že věcný obsah ztraceného majestátu Janova je alespoň poněkud osvětlen.

Senomatští, kteří se domohli znovupotvrzení majestátu krále Jana až téměř za 200 let se snažili, aby jim i další králové jejich výsady potvrzovali.

Král Ferdinand I. potvrdil jim roku 1545 majestát Vladislavův, respektive Janův takto:

„ My Ferdinand, z boží milosti římský král, po všechny časy rozmnožitel říše, uherský, český, dalmátský král, infante v Hispánii, arcikníže rakouské, markrabě moravský, lucemburské a slezské kníže a lužické markrabě oznamujem tímto listem všem, jakož obyvatelé městečka Senomath k zámku našemu Hrádku Křivoklátu příslušející poddaní naši věrní milí, list a majestát od krále Vladislava slavné paměti sobě daný, mezi kterým se jim některé milosti činí. Tíž senomatští se vši pokorou a ponížeností prosíce, abychom jim dotčeného listu a majestátu

milostivě potvrditi ráčili, kterýžto list a majestát takto v sobě zní a zavírá: /následuje celé znění majestátu krále Vladislava II. / k jejichžto prosbě naklonění jsouce, téhož majestátu ve všem jeho znění, položení, punktech, klausulech, artikulech, jakožto král český mocně potvrzujeme, příkazující všem poddanným našim ze všech stavů království českého, nynějším i budoucím, věrným milým, a při všem co se tuto píše měli, drželi a neporušitelně nyní i potom zachovali, žádných jim v tom překážek nečiníce, ani komu jinému činiti dopouštějíce, pod uvarováním hněvu a nemilosti královské.

Tomu na svědomí pečeť naši královskou k listu tomuto přivěsiti jsme rozkázali.

Dán na hradě pražském v středu po svatého kříže povýšení léta božího tisícího pětistého čtyřicátého pátého a království našich římského patnáctého a jiných devatenáctého.____“

V podrobnostech potvrzuje Ferdinand I. senomatským v majestátu „svobodné dělání sladů, vaření piva a provozování jiných řemesel městských.“ Rakovníčtí radní však přesto pašovali senomatské pivo do svých klepů – i když sami zakázali dovoz piva do jejich města.

Senomaty, patřící za Ferdinanda I. stále pod Křivoklát, měli svoji „míru senomatskou“ / viz výše /. V té době byla v ospu zahrnuta i platba na vydržování svého kněze.

Všechny svobody a práva byly obnoveny králem Maxmilianem v listině ze dne sv. Petra a Pavla v roce 1571.

Z archivních materiálů této doby přečteme si úryvek z „výkazu a poznamenání, jakým platem peněžítým, též ospem senomatští povinováni jsou:

Pozn.odskočit„Ti lidé podle obdarování sami se mezi sebou řídí a spravují a také podle týchž obdarování svých dědiny, louky i jiné jmění své mezi sebou jeden druhému prodávati, měniti a od gruntův svých, však nejinam než do téhož městečka, moc odciziti mají, pro kteroužto příčinu sumou platy jisté k zámku ze spolku platiti mají, jakž majestátové jich ukazují a tuto každý osedlý, obzvláště rozepsán jest, co kdo platí, než všichni ze spolka ouroku sv. Jiřského 1 kopu 33 gr 4 d, při sv. Havle též 1 kopu 33 gr a 4 d.

Též od nich všech ze spolku vycházeti má každý rok žita ouročního sutého, i s tím co rakovníčtí z dědin jich jim na pomoc přidávají, 300 strychů, a tolikéž strychův ječmene. Však z toho zchází nyníčky z šesti poustek:

/ následuje výčet odevzdávek a plateb /

A tak toliko na tento čas platiti mají strychův žita 287 str 2 v 1 č, ječmene tolikéž

V tom městečku jsou kostely dva, jeden jest k nim poddaný, k tomu záduší dva lány dědin a ty se lidem po třetinu pronajímají

Poznamenání, kteří sousedé povinni jsou obilím k zámku Křivoklátu, tuto níže poznamenání stojí:

Jan Sládek
Zikmund Slon
Linhart Svojetínský
Jiří Diloj, krejčí

Vavřinec Oulehlo
Tomáš Pekař
Jan Koutecký
Jan Goliáš

Jan Kohout
Václav Traka
Viktorin Bochcovec
Anna Blažková

Vít Jelínek	Václav Kulka	Staněk Kovář
z rychty	Jiří Moravec	Havel Budín
Jan Hrádek	Jakub Pekař	sirotci Strakovští
Jan Kuchař	Jíra Šerej	Petr Tkadlec
Matouš Chmel	Vít Červenka	Jan Chmelík
Šimon Tkadlec	Pavel Zrzavoj	Pavel Koutecký
Václav Řezník	Douša Linhart	Urban Jan
Ondřej Zákon	z mlejna Kubíkovského	Bartoš Biskoupek
Kateřina Kulhavá	Václav Štefan	Martin Chmelík
Karel	Matěj Němej	Jan Hašek
Anna Rybová	Martin Štampach	Petr Řezáč
Voršila Kuchynková	Matěj Matějka	Matěj Blšanský
Pavel Klempiš	Kateřina Příčská	

KOUPĚ SENOMAT VÁCLAVEM HOCHHAUZAREM Z HOCHHAUZU NA PŠOVLCÍCH.

Vraťme se ještě několika pohledy na období před koupí Senomat Václavem Hochhauzarem, to znamená na dobu před rokem 1589.

Až do tohoto roku byly Senomaty „zbožím komory královské“, správou příslušice k hradu Křivoklátu, právem k Žatci. Toto poměrně význačné postavení nevyklučovalo méně potěšitelnou skutečnost, že Senomaty přímo tonuly v dlužích. V rakovnickém archivu i jinde je o tom řada roztroušených dokladů. Šlo o dluhy jak obecní – městské, tak dluhy jednotlivých usedlostí. Tak například na úhradu dluhů prodává obec v roce 1490 pozemky „Pustého dvora“ s loukou a lesem rakovnickému měšťaninu Hynci Chodourovi z Lokte / Burjan /. Pustý dvůr stával pod Šibeničním vrchem v úvoze. Roku 1530 sídlil zde Endres, řezník. Ten jej odkazuje roku 1544 strýci Janu Jílkovi.

1562 – jak píše Kočka – prosí obec krále, aby slevil Senomatům na ospech / daních /. Pro chudobu již 15 let nemohou vychovávat kněze. Král Ferdinand svolil, aby z povinných ospů / 600 strychů / ponechávali si ročně 60 strychů, když budou mít faráře. Kočka dále uvádí, jak rychtář Matěj Kohout roku 1571 prosí arciknížete Ferdinanda, aby mu odpustil ospy pro velkou chudobu. Obdržel povolení k posečkání.

Dalo by se jmenovat více příkladů o neutěšeném stavu městečka, avšak pojednání by se tím nadměrně rozrostlo. Později si k doplnění souhrně povíme o pohromách, které Senomaty často postihly a které bývaly hlavní příčinou pádů a opět rychlého vzrůstu obce.

V pondělí po sv. Michalu roku 1589 přešly Senomaty i s příslušenstvím z rukou Rudolfa II. koupí za 15.300 kop míšenských v dědičné držení pánům Václavu Hochhauzarovi z Hochhauzu na Pšovlcích a Václavu Chotkovi z Chotkova na Všetatech.

Senomaty byly prodány i s kostelním podacím a ve smlouvě je rovněž stanoveno, že kupující musí Senomatům ponechat všechna jejich dosavadní privilegia. V ten čas jsou Senomaty „městečko malé a nehrazené“.

Na celkovou nákupní částku složili kupující roku 1590 13.000 kop míšenských, zbytek při kladení do desek zemských. Staré dlužné ospy měly Senomaty odvést ještě na

Křivoklát, část z nich již svým novým pánům. Jen 60 strychů oblilí mělo být ponecháno na výchovu církevního správce. Důležité, a pro Senomaty možno říci historicky ponižující bylo ustanovení, že městečko již nemá být statkem korunním a zemským, nýbrž dědictvím zpupným.

Citujme slova historika Kočky: „Konšelé města Senomat doslechnuvše se, že mají býti prodáni, zaslali králi Rudolfovi list: Neradi to slyšíme a není pamětníků, aby kdy Senomaty byly od Křivoklátu odtrženy. Vždy řádně jsme platili 600 strychů ospů, k lovům dle potřeby chodili a nikdy se nebránili. Na záduší a opravu fary mnoho jsme vynaložili. Prosíme o vysazení cla na opravu silnic, a majestáty aby nám byly pojištěny. – Nic nepořídili. Oba relátoři zemřeli, aniž byli trh v desky vložili. Teprve roku 1603 byl trh vložen. Při tom Václav Chotek, již na Žihli vyznal, že své právo byl postoupil Hochhauzarovi.

Podle dokladů již roku 1990 přenechal Václav Chotek svůj podíl Václavu Hochhauzarovi, který se tak stává jediným držitelem Senomat.

- - -

Václav Hochhauzar z Hochhauzu byl potomkem jedné větve vladycké rodiny Hochhauzarů, jejímž erbem byl štít se třemi krokvemi nad sebou. Znak byl v klenotu půl obrněnce s točenicí na hlavě a palcátem v ruce. Předkové rodu Hochhauzarů pocházeli z Hostu. Zikmund, bratr Mikuláše Hochhauzara z Hostu měl syna Václava, jenž koupil roku 1545 Pšovlky. Václav měl tři syny, z nichž opět Václav se stal dědicem a přikoupil roku 1589 Senomaty. Jeho manželkou se stala Anna z Krásného Dvora. Jejich dcera Johanka / vzala si za manžela Viléma Jindřicha Bezdrůžického z Kolovrat / prodala oba statky jako jejich dědička v létech 1612 – 13. Rod Hochhauzarů vymřel rokem 1694 v Praze.

- - -

Pod panstvím Václava Hochhauzara se Senomatům vedlo nedobře. Události, jedna horší druhá, stíhaly obec. V odporu proti novému neústupnému pánovi se množily spory, hádky, soudy, zhářství. Přčasto byli zúčastněni sporů i rakovníčtí měšťané a hospodáři, kteří jako sousedé měli od senomatských v nájmu některé dědiny, mnohé i koupili. Tvrdými, ale důstojnými způsoby obhajovali své polnosti najaté v panství Hochhauzara z Pšovlk.

Na velikonoční úterý roku 1592 o páté hodině odpolední vypukl v Senomatech oheň, který zničil všechna obecní stavení, jako radnici, pivovar, sladovnu, spilku, masné krámy, kovárnu a většinu – asi 42 až 50 – hospodářských stavení. Zbyl pouze kostel s farou a podle různých zpráv 8 / 5 – 6, 14, / chaloupek. O příčině požáru byly vedeny tehdy soudy, z nichž dodnes zůstalo několik dokladů.

Přesto, že bylo velké podezření na úmyslné zapálení obce, prominul Rudolf II. po tři roky Senomatům všeliké daně. Vrchnost – Hochhauzar z Pšovlk – však senomatským žádných úlev nepovolil.

Na den památky Jana Husa, v úterý roku 1593, když se po delších represáliích senomatské opět srotily, jistý mlynář, jemuž prý Hochhauzar mlýn odňal založil oheň v Pšovlcích při kterém shořel zámek i ves Pšovlky. Za nedlouho zato, byl mlynář v Rakovníce „pod šibenicí upálen“.

Podívejme se jen krůčkem na léta 1595 až 1597 do vnitřního řádu Senomat, jak jej můžeme konstruovat z písemných pramenů

Rychtářem zde byl Petr Šterk, jinak Zábranský. Konšelé: Jan Koutecký, Jiřík Moravec, Tomáš Slánský a Jan Oulehle / dříve hojně jméno v obci /. V těchto letech platila městečkem schválená ustanovení – list – v nichž ve dvaceti bodech je popsáno řízení a hospodářství v Senomatech. Vyjmeme jen některé zajímavé ukázky:

V článku 2. bod 2. / „, smylstva, cizoložstva, nevěstek, krádeží, tanců, her, vožírání i všelikých rozpustilostí abyste zanechali a sami se toho, vy osoby obřadní, obzvláště pod skutečným trestáním varovali, ani jiným činiti nedopouštěli“

Dále např. v článku 14.“ strany pak některých zlých osob ženského pohlaví, kteréž se rozličnými / kouzelnými ? / kousky, též hádáním a / čarováním ? / obírají, což jest těžce pánem bohem a přikázáním jeho svatým zapověděno, ty takové osoby při nichž by se toho nejmenší věci shledalo, mají ihned bez všelijakého přehlídání skutečně a náležitě ku příkladu jiným ztrestati a z vězení bez vůle a vědomí mého, niky neodpouštěti ..“

V článku 17. stojí „.... též také lovení ryb a rakův, chytání v potocích pod skutečným a přísným trestáním a pod touž pokutou o myslivosti se zapovídají ... “

Kdo by mohl dnes říci, nakolik zákazy, jen výňatkem uvedené jsou i dnešní době závadné?

Když měl Hochhauzar na senomatské stále větší a větší požadavky, stěžovali si přímo ku králi, ten napomenul Hochhauzara k větší snášenlivosti a povolnosti k poddaným. Na toto napomenutí Hochhauzar vydává nové obecní artikule, svěřiv opatrování obec čtyřem měšťanům – konšelům – z nichž každý po čtvrt roku puministroval, maje ku pomoci písaře, jehož ustanovil sám Hochhauzar. Zároveň se čtyřmi konšely vedlo soudy a správu v obce osm jiných osob, kteří museli skládat stejnou přísahu jako čtyři hlavní konšelé. Nad zachováním artikulí bděl na místě pan rychtář, který neposlušné trestal vězením. Hochhauzar sestavuje a vykládá práv a povinnosti poddaných dle tehdejších právních zvyklostí a přihlédnutím na předcházející majestáty králů Jana, Vladislava II, Ferdinanda a Rudolfa.

Sedmnáct článků Hochhauzarových artikulí cituje Levý takto:

1 / Aby každý o statku svém movitém i nemovitém právem městským a zápisem v knihách městských mohl poříditi. Umřel-li by kdo bez dětí, bez kšaftu a bez příbuzných při městě, měl purkmistr dáti statek investovati, opatrovat jej „ až do dne do roka, to jest za celý rok a šest neděl pořad zběhlých “. Našel-li by se v tom čase příbuzný neb přítel z jiné obce, chtěl-li by se v Senomatech osaditi, nápadu po příteli užiti mohl, kdyby pak se v Senomatech osaditi nechtěl, měla polovice statku odumřelého připadnouti k obci, druhá pak polovice rovným dílem záduší sv. Vavřince v městě a sv. Štěpána za městem.

2 / Dovolil “aby se sami propouštěti a přijímati mohli“: kdo do obce přijat býti chtěl, měl výhost, list zachovací a vysvědčení o zachovalosti rodičů na radnici složiti a konšelů rukou dáním věrnost a poslušnost slíbiti. Chtěl-li hospodář nebo vdova na jiné grunty se obrátiti, mohli toho učiniti osadivše dědinu a dům svůj člověkem, který by se vrchnosti a obci dobře hodil, a učinivše, komu čím byli povinováni. Odpuštění od obce mělo se díti pod pečeti městskou, již od starodávna Senomatští užívali.

3 / Sirotci v městě zrození, při městě od poručníků jsoucí, aneb na jiných gruntech se zdržující, bez povolení purkministrova v žádné poddanství neměli vstupovati.

4 / Kdo by v odporech o čest, o hrdlo neb o jiné věci na nálezu konšel Senomatských nechtěl přestati, neměl jinam dáti odvolání, nežli k radám královským nad apelacemi na hrad Pražský. Neměla proto žádná vrchnost nikoho nutiti, aby se k ní odvolával.

5 / Od každého varu piva dávali dotud Senomatští vrchnosti své pojedné kopě míšenské. Hochhauzar ohlídaje se na nemožnost chudé obce a chtěje, aby jiní lidé mezi Senomatské se mohli vkupovati osazovati, odpustil jim “povarné“ a dovolil, aby piva ječná a bílá dle libosti vařili pro potřebu města i na prodej na jiné grundy, a měšťané neměli nuceni býti, aby od vrchnosti piva neb jiných nápojů kupovali.

6 / Víno mohli Senomatští doma šenkovati bez překážky

7 / Sladovníci mohli sobě, měšťanům i na prodej z města slady dělati bez překážky, co by se od dělání sladů ječných i pšeničných každého roku dávati mělo, ponecháno při tom na čem by se Senomatští sami usnesli.

8 / Rybníků, luk, drah, lesů, chmelnic atd. obecních slíbil Hochhauzar, že ničím nebude se dotýkati, ani Senomatským v užívání překážeti, gruntů přikoupiti, uprodati neb směniti bylo sousedům dovoleno, a měla každá změna gruntů do knih městských býti vpisována.

9 / Co monopol obce dovolil Hochhauzar prodej prostičné i jiné soli, železa, radlic, smůly aj.

10 / Obec měla míry všelijaké obilné a váhy Rakovnické při vážení vlny a omastku užívati, opatrovati a spravovati.

11 / Vdovci, mládenci, vdovy a panny mohly ženiti a vdávati se i na cizí grundy bez všeliké překážky, sirotci pak a vdovy toliko s radou purkministra.

12 / Vandrovati po řemeslech a živnostech, “zvláště pak v literním a svobodném umění se přiučiti“ bylo synkům městským volno, stalo-li se to se svolením purkmistrovým, a nikde bezděčně a mocí k službě panské nucen býti neměl, “leč by který dobrovolně mládenec neb děvečka za službu k vrchnosti své ze služné mzdy přistoupiti chtěl neb chtěla“.

13 / “K prodeji statkův žádný bez pořádného právního vyslyšení ztěžován utiskován býti“ neměl.

14 / K potřebám obecným povoleno užívati dvou potoků – jeden „nadřitný“ sluje.

15 / V prodeji obilí a “ládování“ / nakládání /, i jiných obchodech, slíbil Hochhauzar, že Senomatským nebude překážeti.

16 / Statku “Křížovského“, jež byli Senomatští koupili a jej sobě za “rathauz“ vysadili, krámu masného i kovárný obecní měli užívati bez překážky.

17 / Úroků platívali dotud po 82 kopách míšenských a z várek také nemálo platu se zchážívalo, těch platů je Hochhauzar zbavil, začož se uvolili, že mu budou ročně dávat 300 kop míšenských, a z každého varu piva 2 džbery mláta.

Levý sám toto privilegium nedatuje a odvolává se na signaturu rakovnického archivu AB. I. 23., jež dnes neexistuje. Listiny tohoto archivu, týkající se Senomat / K 2332 až K 2419 / toto privilegium neobsahují. Podle gruntovních knih z roku 1578 a 1596 a porovnáním koupě „Křížovského“ statku obcí roku 1602 a opětným odprodejem 1606 vyplývá, že uvedené privilegium může pocházet jedině z let 1602 až 1606.

Spory mezi Hochhauzarovým panstvím a Rakovníkem o meze, osep, platy z luk aj. stále trvaly. Teprve roku 1595 na sv. Václava urovnávali mnohé z nich pánové Jan Vřesovec z Vřesovic na Podsedicích a Libčevsi, purkrabí kraje hradeckého Honc Hendrych Prolhoffer z Purgkersdorfu na Lukách, hejtman panství Křivoklátu, Točniku, Zbiroha a Králova Dvoru Křiřtof Šlovský z Šlovic na Volešné, Václav Chotek z Chotkova na Všetatech a Skřivani, Václav Jelínek a Jan Cínovský – měřtané žatečtí.

Nadlouho však spory odstraněny nebyly. 23. října 1606 nakázal Hochhauzar pobrat 17 stohů sena a otav z poplatných luk rakovnických, které ležely v senomatské državě. Vznikla z toho pře, pohnaná Rakovníkem až před soud komorní. Spor nebyl ještě ani soudně urovnán a Hochhauzar zavdal novou příčinu k nesvárům. Děje se tak roku 1607 o sv. Jakubu, kdy nechává Hochhauzar kopat novou vodní strouhu tak, že při tom překopává a ruší strouhu rakovnickou. Po rozšíření zprávy o nových výbojích Hochhauzara sběhlo se k místu činu na 500 lidí, chtějíce viníka zajmout. Ten se však velmi obratně „vykejkloval“ a prokopávání zanechal. Rakovničtí sice později spor soudně vyhráli, ale přesevšechnu opatrnost museli zaplatit k úhradě 7.000 kop míšenských.

Ve stručném výčtu těchto neklidných let – panství pšovického Hochhauzara – vzpomeňme ještě krátce některých jiných událostí doložených historickými doklady.

Senomatům téměř každým rokem ubylo několik stavení od žhářských ohňů. Tak tomu je zvláště v létech 1591, 1592, 1593, 1594 a 1598. Roku 1595 píše Hochhauzar rakovnickým, že se u nich skrývají senomatští utečenci z gruntů. Rakovničtí raději posílají vystěhovalce zpět, jen aby měli pokoj se sousedem.

Od roku 1594 žádají rakovničtí od senomatských u bran města clo z povozů, poukazujíc na to, že pokud byli královští cla platit nemuseli, nyní je tomu jinak.

Senomatští s rakovnickými byli v ten čas velmi znepráteleni a pouhé maličkosti vyvolávaly dlouhotrvající soudní spory.

Jediná pře pána Senomat, Hochhauzara s Rakovníkem měla klidné zakončení. Byla to pře o vymezení pozemků na předělu u Klempišovic mlýna. Obě strany – bez soudu! – podepsaly smírnou smlouvu.

Roku 1610 žádají senomatští písemně Hochhauzara o dodržování artikulí / jejich úplné uznání / a současně prosí o přidělení děkana Jana Stránského do obce.

V létech 1609 až 12 se na pražském hradě schylovalo k prudkým bouřím a tak jedině z toho bylo dobré, že mnohé stížnosti z našeho kraje sem zaslané nebyly přehlíženy.

Již roku 1594 sepsal Hochhauzar “pořízení“ / závět /, ve které ustanovuje nad nezletilou dcerou Johankou poručnicí manželku Annu z Krásného Dvora. Tvrz Pšovky odkazuje dceři Johance, Senomaty doživotně manželce. Roku 1610 vyznává, že je dlužen své manželce 100 kop míšenských, za které ji předává Senomaty s dvorem poplužním.

Roku 1612 Hochhauzar umírá. Manželka Anna přenechává v tomto roce Senomaty dceři Johance, vdané Doupovcové. Tehdy jsou Senomaty „pojistným zbožím“ na dluh Johanky. Po druhé se Johanka provdává za Viléma Jindřicha Bezdrůžického na Bystrém. / V písemnostech se často setkáváme i se jménem poněkud pozměněným – Johanka Kolovratová, rozená Hochhauzarová na Bystrém a Pšovcích. /

KOUPĚ SENOMAT MĚSTEM RAKOVNÍKEM

Roku 1612 prodává Johanka Kolovratová Pšovlky a rok nato, 1613 v pondělí po sv. Michalu prodává dědictví zpupné městečko Senomaty s dvory kmetci, mlýny a kostelním podacím purkmistru a konšelům města Rakovníka za 24.000 kop míšenských.

Vzpomeňme, že Rakovník byl královským městem již roku 1471, ale práv města královského dosáhl až roku 1588, čímž byl vyňat z moci hejtmana královského panství na Křivoklátu a podřízen přímo královskému podkomořímu v Praze. Byla to nejen velká pocta pro město samé, ale i počín velkého významu pro moc a rozhodování rakovnických o otázkách veřejných – mimoměstských.

Rakovničtí Senomaty “rádi koupili“, jednak aby nebyli nadále zkracováni výsadami Senomat a také, aby již nedocházelo k dalším potyčkám. Od té doby sdílejí Senomaty s Rakovníkem prakticky přes dvě staletí společně všechny tíhy válečné, daňové, vyplývající z pozemkových držav a nařízení královské komory.

Prvním správcem rakovnických nad Senomaty byl v letech 1613 – 16 Bartoloměj Samson. Nastal pomalu rozkvět obce, který stál Rakovníku spoustu nákladů, nevyvažujících prvních létech zdaleka vložených hodnot. Tak roku 1617 byl Rakovník zadlužen na Senomaty sumou přes 33.000 kop míšenských.

/ Lidové podání mluví o tom, že při odjezdu bývalé majitelky Senomat Johanky kočárem z obce, srotili se kolem povozu lidé a spílali, že je prodala rakovnickým. Ona “psohlavců“ jim nadala, a po dlouhý čas byli senomatští touto přezdívkou jmenováni. /

Při předání senomatského majetku není ani zmínky o poplužním dvoře, o kterém byla řeč v roce 1610 a 1612. Dvůr byl spustlý, ovčín skoro prázdný. Obec však měla 70 dobře vystavěných domů a gruntů, mezi nimiž vynikal první statek podle brány Kostkovské na náměstí / stávala v místech na východ nynější usedlosti č. 19. / . Mimo správce vedli obec 2 radové volení každým rokem „ valnou hromadou „. Radním byl podřízen místní rychtář a konšelé.

Jedním ze skutečně mála sporů, se kterým se museli Senomaty vyrovnávat pod novým pánem – Rakovníkem – byl spor v roce 1616 o hranice mezi mezi zbožím senomatským a Novou Vsí / nyní Nouzovem, v dávných dobách Újezdcem /. Z jedné strany žádal oficiálně uznání hranic Rakovník, z druhé Zdislav Havel Hrobčický z Hrobčic na Kolečovicích a Hořesedlích. Spor byl urovnán za přítomnosti Adama Záborského z Dřicha na Jesenici a Jiřího Záborského z Brloha. Pře skončila tak, že půl “Vlčí jámy“ připadlo Senomatům a půl Nové vsi.

V Senomatech, jako i v jiných obcích, usazovali se různí šlechtici ke škodě osadníků. Nikdy nevydželi dlouho. Je dochována řada dokladů o soudních stížnostech, kdy zabydlený šlechtic v obci nechtěl být účasten na platech vrchnosti, jako že všichni ostatní platit museli. Tak tomu bylo i v Senomatech například u **Jiříka Mniškovského z Entenšlanku**, dříve důchodním písaři na Křivoklátě.

Zvláštní pozornost – snad po zkušenostech z posledních let – věnovali rakovničtí spravedlnosti. Postavili u Klempišova mlýna, téměř při hranicích senomatských gruntů, na počátku 17. století katovnu. Kde se konala sezení pouze k potřebám právním. Spravedlnost

sama se vykonávala na mírném návrší za potokem na Šibeničním vrchu / Šibeňáku /. Tyto názvy zůstaly na přilehlých pozemkových tratích podnes.

“Pustý dvůr“, o kterém se často ve starých písemnostech dočteme stával proti mlýnu Klempišovu směrem k Šibeničnímu vrchu. Dvůr často střídal pány.

V.

HISTORIE SENOMAT OD ROKU 1620 AŽ 1847

„Bělohorská doba“ je plně spjata s historií Senomat. Vždyť za necelou jednu generaci – v období třiceti šesti let – byla obec dvakrát „do gruntu“ vypleněna a spálena. Nebudeme zde probírat dobu „temna“ ze všeobecného hlediska k českému národu, nýbrž se zaměříme ve vyprávění jen k našemu kraji.

První vojska „bělohorské historie“ se na rakovnicku objevila 31.5.1620 a táhla Rakovníkem v síle asi 400 královských rejtharů. Odbojnými stavy je v červnu Rakovníku oznámeno, že v přilehlých obcích – Senomatech, Pšovlicích a Oráčově – bude ubytováno 700 mužů jízdy nadřízeného komisaře Mikuláše Rašína. Povinností obcí mělo být všestranně se o jízdu starat. Ačkoliv rakovníčtí žádali ubytovacího komisaře, aby jízda do těchto obcí nepřišla, neuspěli. Vojsko bylo nakonec v červenci ubytováno a zvláště v Senomatech působilo značné škody loupežemi.

Nejčernější literou je zapsán v dějinách Senomat říjen roku 1620. 30.000 mužů ze stavovského – královského – vojska pod velením knížete z Anhaltu / Kristiana / se utábořila 27. října mezi Rakovníkem a Senomaty / na Šibeničním a Smolinském vrchu /. V patách za nimi přichází a zakládá v těsné blízkosti i samotných Senomatech ležení armáda císařská v počtu asi 50.000 vojska pod vedením hraběte Buquoye a bavorského knížete Maxmilianu.

Jan Renner ve Věstníku musejního spolku královského města Rakovníka, č.1. 1912 nám přibližuje postavení vojsk těmito slovy: „Dne 27. října v úterý přitrhlo královské vojsko k Senomatům. Hlavní síla vojska královského postoupila až k samému Rakovníku na táhlé návrší západně města, opírajíc se levým křídlem o město tehdy dobře opevněné. Zadní voj královského vojska / jízda ml. Anhaltu / osadil důležitý bod strategický, vrch Šibeňák / 405 m vysoký / v bezprostřední blízkosti vých. Senomat, odkudž bylo možno dobře pozorovati nepřítele valícího se odpoledne k Senomátům v půl hodině za královskými po silnici od Zavidova a Petrovic. Jiná část českého vojska osadila severozápadní návrší u Senomat“.

Císařští vojáci, jsoouce bez zásob, loupi v okolních obcích, nejvíce však v nejbližší – v Senomatech. Obec je vydrancována, vypálena, nejsou šetřeny ani kostely, zvony i klenoty ukradeny. Obyvatelé Senomat prchají, obec pustne. Většina uprchlíků začíná novou existenci v Rakovníku.

30. října dochází mezi stavy a císařskými k velké bitvě. Při té nachází smrt význační bojovníci z obou nepřátelských stran: stavovské – Teodor z Donína, císařské – Aquaviva, Filip Marek Fugger, Buquoy zle poraněn. Senomatům tato bitva zničila vše, co ještě po řádění císařských vojsk zbylo.

Bitva v podobě malých pútek se protáhla na celý týden. Dlouho se císařští snažili dobývat dobře opevněný Rakovník, nepodařilo se. Nakonec se císařští vydávají tajně – 5. listopadu – přes Lišany směrem ku Praze. Kromě zruinovaných Senomat zůstává tu srovnán se zemí též Pustý dvůr, stojící asi půl hodiny východně od obce a vesnička Újezdec = Nouzov. / Pustý dvůr nepatřil Senomatům od roku 1490. /

Senomaty zůstávají v příštích létech bez samosprávy a jsou předmětem trvalých sporů a “zálohou“ rakovnických pro své věřitele. Nejprve byli odebrány městu Rakovníku z trestu za odpor proti králi Ferdinandovi. Jejich cena udána na 14.986 kop. Rakovník Senomaty znovu kupuje, ale prakticky nezískává z této koupě žádného užítku. Teprve za několik let po přežitých pohromách vrací se do Senomat více živých duší.

Po jedenácti létech 1631 dosahují Senomaty 11 “osedlých“, oproti 40 před počátkem třicetileté války. Roku 1635 bylo senomatským nařízeno, aby se vrátili ke svým opuštěným gruntům. Mnozí tak pod strachem učinili, avšak za nedlouho na poslušnost doplácí.

Švédové přepadnuvše roku 1639 českou zem zapsali se zkázonosně i pro Senomaty. 25. srpna toho roku plení a vypalují pod velením švédského generála Bannera pomalu se rodící novou obec. Obyvatelé vidíc běsnící švédské hordy prchají znovu na všechny strany. Následuje období téměř deseti let, kdy obec pustne a jen několik rodin z těch, kteří zůstali je nuceno pracně pomáhat rakovnickým, aby uspokojili švédského okupanta Königemarka, který měl se svým vojskem ležení kolem Berouna.

Rakovničtí, majíc u pánů královské komory stálý a vzrůstající dluh za Senomaty, odprošují se ho na všemožných instancích i u věřitelů. Dokonce byli i rozhodnuti obec odprodat, avšak senomatští se bouřili, mimo to ani císař nedal povolení. / Jiný dějepiscův údaj říká: 1654 “ ... všeliké dluhy rakovnických za Senomaty zrušil Ferdinand III. A dav zboží senomatské vyšetřiti prodati je chtěl aby ostatní věřitelé uspokojení býti mohli. Rakovničtí byli tak tím pohnuti, že sbírkou tolik vybrali, jen aby Senomat prodat nemuseli. “ /

Po dlouhých “tahanicích“ dochází k vyhovění žádosti rakovnických roku 1654 král Ferdinand nařizuje podkomořímu aby sepsal všechny dosavadní dluhy a urovnal pře a nároky věřitelů. Rakovník tak dosahuje opět plné moci v Senomatech.

Že by rakovničtí v předešlých létech na Senomaty zapomněli není pravdou. Tak v roce 1636 píší měšťané města Rakovníka kardinálovi z Harrachu, že bylo „město Senomata celo vypáleno, dobytek i drůbež odebrána, oltář v kostele sv. Štěpána rozšlapaný, zruinovaný kromě archy, která přenesena byla ke sv. Vavřinci“.

Roku 1650 vyzývají purkmistr a rada města Rakovníka senomatské k návratu do zruinované obce, zaručující jim mnohá práva dříve dosažená. Z roku 1650 – 19. října – je dochován zápis o svolení sedmnácti občanů ze Senomat odvádět ospy. Mezi jmény svolných nacházíme: Davida Wittycha, Jakuba a Ondřeje Radnického, Ondřeje Klímu, Honusa Filipa, Víta Bouška, Jakuba Palkosku, Jana Kopyto, Jiřího Brdského, Ondřeje Kuchynku, Simeona Širera, Laurenze Pernota aj.

Teprve roku 1679 ve spisu o “vojenských durchcukách“ jsou uváděna v Senomatech známější jména jako: Václav a Jan Polák, Kašpar Vostrý, Jakub Zákon, Jan Čermák, Daniel Štampach, Matěj Sutter aj.

Podle dochovaných písemných dokladů z roku 1653 patřily Senomaty jako městečko / statek / ke královskému městu Rakovníku, majíc s ním společně 154 osazených a 61 pustých gruntů. Při sčítání roku 1651 měly Senomaty a Rakovník kolem 800 obyvatel se společnou správou v Rakovníku.

Počet obyvatel se nijak nezvyšoval ani po roce 1653, kdy po uzavření Westfálského míru / 1648 / vraceli se senomatští hojněji na své spustlé grunty. Někteří přiváděli s sebou i cizince, kterým své grunty “zapisovali“, najímali, nebo na díly parcelovali. Rakovničtí správcové v Senomatech však pamatovali více na sebe, než na odevzdávání sklizně městu Rakovníku, takže dávky se ztenčovaly až na několik korců žita. Vznikaly tak časté nespáry.

Rakovník, po několikeré obnově svého panství nad Senomaty, ustanovuje roku 1654 do obce dva měšťany coby hospodáře – úředníky. / Počínaje rokem 1670 byl rakovnickými dosazován pouze jeden úředník, protože dosavadní dva nedávali stejně předpokládaný užitek. Úředník – dozorce musel každý měsíc skládat rakovnickému primátorovi účty z hospodářství. / Měli na úkol vést poddané ke stavbám nových domů po spálených, přivádět nové osídlence a udržovat robotní pořádek. Od Rakovníka přicházela v prvních letech i podpora ... pro stavby k dispozici kus lesa, vystavěna nová radnice, ovčín, obecní hospoda, která byla až do roku 1701 pronajímána za 25 a později 30 rýnských, hospodáři dostávali po dva roky semena k setbě atd. Podpory jistě nemalé.

V pohledu na stav a řízení obce Senomat přečteme si část památného záznamu “Obnova rychtáře a konšelů roku 1660“. Seznámíme se v něm i se jmény, dnes Senomatům neznámými.

Pozn.odskočit,... Léta 1660, 3. Februarii – obnova rychtáře, konšelův a jiných povinností v městys Senomathech, skrze JMC pan rychtáře Jana Pubu, pana Daniela Alacha primátora, pana Jana Hegra Kochanského z konšelův, pana Jiřího ... a pana Václava Sedlčanského ze starších obecních.

Po propuštění z povinnosti řízení.

I / Předně otázka učiněna na rychtáře, též na obec má-li rychtář na konšelův, zase konšelé na rychtáře neb obec do rychtáře a konšelův postěžovati mají, aby bez strachu svobodně se ohlásili. Dali všichni za odpověď, že nic jiného, nežli všechno dobré.

To byla jen záložka

Rakovník
Senomaty po
Míru Wesfálském
1648

1660 obnova
Rychtáře a
Volby 3. února
Roku 1660:

II / Vykonaly v obci povinnost osoby tyto, že chtějí ve všem s obcí trpící býti:
Kašpar Scharf, Václav Boušek, Tomáš Pernet, Bartoň Hošek, Martin Ploth, Jan Janauš, Jiří Philip, Ondřej Zákon, Jan Palkoska.

Voleni:

Rychtář: Tomáš Pernet

Konšelé: Jakub Zákon Jiří Brtský
 Jakub Palkoska Václav Boušek
 Tomáš Khumhera Jan Janouš

Kostelníci: Ondřej Kuchynka

 Kašpar Scharf

 Jan Palkoska

 Ondřej Zákon

Hajní nad lukama, potoky a lesy:

 Andres Masner

Martin Kuchynka
Jiří Philip
Martin Ploth
Bartoň Hošek

Po vyhlášení a vykonání povinnosti všech nadjmenovaných a napomenutí, aby se podle nich chovati hleděli, čtené jim punkta, tuto příležitost, jakými díly povinni býti mají.

Záповeď piva a soli, aby odjinud bráno, zde šenkováno a prodáváno nebylo, nežli z města Rakovníka pod propadením toho, na což rychtář bedlivý pozor dáti má. Při tom v těchto punktech jak rychtář, tak konšelé i obec aby poslušnost zachovali jistě dostatečně se napomínají “

Přese všechno zůstávala lidu přemíra příčin k nespokojenostem projevujícím se častými rebeliemi. O povstání senomatských proti rakovnickému panstvu jsou zachovány doklady z let 1630, 1660 a 1680. Uvádím úryvek textu jedné ze zachovalých listin z konce 17. století o zamyšleném ozbrojeném povstání:

„ Zpráva při složení zbraní senomatských. Poddanní senomatští vedle rozkazu vzácného magistrátu zbraň složili všichni poslušně. Při tom však Jan Hanuš promluvil tato slova: Páni žádáme, aby taková zbraň u rychtáře senomatského složena byla. Za tou také příčinou trestem stížen jest. Martin Ploth, nechtíce ji dlouhý čas složit, posledně pravil: Já ji radši o hlavu / nepravíce však komu / někomu roztluču, nežli ji složím. Daniel Štampach vedle jiných nechvalitebných řečí toto také promluvil: Zdaliž jsou pak oni naši dědiční páni ? ... “

Zvláště v sedmdesátých létech 17. století se Senomaty velmi zadlužily. Několikrát žádají rakovnickou vrchnost, aby povolila úlevy, však nikdy jim není vyhověno. Ostří nepřátelství se vyhrocuje “mírnou cestou“ v březnu 1680, kdy senomatští podávají Rakovníku “žádost o vrácení majestátů“. Prakticky již od roku 1620 pozbyly všechny platnost a Senomaty mimovolně přechází pod robotní povinnosti k Rakovníku

Až do nástupu Marie Terezie / 1740 – 80 / je historie Senomat zastřena skrovnými projevy svébytnosti. Obec je v plném područí rakovnické vrchnosti, které se po několika utlumených vzpourách podařilo zadusit i jakékoliv vážnější projevy nevole.

Robotníci ze Senomat byli až do roku 1797 povinni pracovat osm dnů do roka na panském dvoře. Toho roku dochází ke značnému zvýšení robotních povinností a trvá až do roku 1777, od kdy se robotuje opět po osmi dnech do roka s potahem, chalupníci po osmi dnech ručně.

Nakolik byla robotna ztížena a jakými byla doprovázena předpisy přečteme si v úryvku “Výtahu a instrukcí daných úřadem podkomořským k městu Rakovníka 16. března 1757“

“Když senomatští při dvoře Danhelovským / někdy též Danielovským – pozn. autora / pěší robotu k vykonání míti budou, jim v času trvajících žní jenom v pondělí aneb ten den po svátku jedna hodina k cestě ze Senomat k dvoru folkovati se bude, anť obdržíce oni každodenně chléb a jinou ještě stravu, zapotřebí nemají dříve nežli před nedělí anebo svátkem domů se navrátiti, anobrž k tomu přidržeti se můžou aby ve dvoře skrze celý týhoden stále zůstali a tím

pilněj pracovali ... “. Tak zvaný Danhelovský = Danielovský dvůr stál při mlýně Danielovském v Karlovarském předměstí u města Rakovníka. – Z toho vyplývá robota senomatských na rakovnických polích.

Při tomto výnosu se dále praví, že je nutno počítat s výstavbou nového dvora, protože Danhelovský upadá. V těchto “instrukcích“ se dále rakovnickým pod článkem 12 ukládá, aby si vystavěli flusárnu v Senomatech. V článku 9, bodě druhém stojí psáno: “Jakož samo od sebe patrné jest, že Senomatský chalupníci, jenž žádný pole nemají, anebo celé chalupy na gruntech k obci města patřících a zahrádky mají, anebož ochrana od vrchnosti a mnohé dobrodiní užívají, až dosaváde k obci tak málo platějí, že o tom ani psáti nelze, a v celé české zemi téměř slýcháno není, pročez oni budoucně a to od 1. ledna tohoto roku, nejmíněj ročně po 1 zl. a 6 kr. k důchodu platiti, anebo v času žní a kdyby je sice obce pilně potřebovala, skrze 10 dní náležitě robotovati povinni budou. “

Rovněž roku 1757 jsou senomatští přinuceni zaplatit společně s městem Rakovníkem navíc 4.500 zlatých nepřátelskému vojsku jako výpalné. Obec čím dál tím více chudne a roku 1776 musí se již vypůjčit ze zemské pokladnice 1.500 zlatých. Roku 1783 dochází z důvodu nedosažitelného vymáhání k likvidaci této půjčky, včetně 7 % úrokování.

Obec Senomaty prožívá pak řadu následujících desetiletí v jednotvárném chodu a plnění robotních “závazků“ a jen velmi pomalu se probouzí k nástupu nové éry započaté rokem 1848. O tom však až v další kapitole.

VI.

VEŘEJNÝ A HOSPODÁŘSKÝ ŽIVOT OD ROKU 1848 DO ROKU 1940. / ZVELEBOVÁNÍ OBCE /

Samospráva obce
Vliv města Rakovníka na rozvoj Senomat
Spolky v Senomatech
Zvelebovací akce
Živnostenstvo
Silniční stavby
Elektrifikace
“Avistici“ v Senomatech
Období I. světové války
Sokol a DTJ v Senomatech
Politická situace v obci
Hospodářská krise a nezaměstnanost
Období před II. světovou válkou

V této kapitole si povíme jen o nejvýznamnějších událostech, které Senomaty prožily od konce minulého století, více pozornosti věnujeme pouze I. světové válce, hospodářské krizi kolem roku 1932 a pohnutým dnům před II. světovou válkou. Vyhneme se pokud možno popisování všeobecně známých faktů, které se odrážely na vnitřním životě obce, v některých odstavcích se však pro úplnost částečnému objasnění vyhnout nelze.

Přelom poloviny 19. století charakterizovala tato měna: 1 vídeňský = 1 / 4 krejcaru, 1 troník = 1 / 2 krejcaru, 1 grešle = 3 / 4 krejcaru, všechny tyto mince byly měděné. Dále se platilo stříbrným sedmíkem = 7 krejcarů. Všechna obecní vydání i příjmy jsou počítány v těchto hodnotách.

O roku 1848 píše senomatský dějepisec učitel Josef Friedel na konci minulého století: „7. září 1848 nabyli senomatští svobody svých osob i gruntů, takže Rakovníku co bývalé vrchnosti zbylo jenom právo oddací. Svoboda uvítána s radostí, jako všude po vlasti, i když v Senomatech velmi pomalu čilý duch národní a živnostenský se ujímá.“

V březnu 1849 vydává vláda zákon o novém obecním zřízení. V srpnu předkládá vláda k vyjádření možnost katastrálního slučování několika obcí v jednu. Zástupci Senomat, patřící do těch časů Rakovníku, dávají do protokolu: “My jsme dříve toho úmyslu byli spojit se s obcemi, které jsou nám nejbliže a to na panství Petrovickém. Ale když se dnešního dne zástupci těchto obcí vyjádřili, že každá z těch obcí chce býti samostatná, tak nám nic jiného nezbyvá, než také samostatnou obcí pro sebe zůstat, což lehčeji může býti než při jiných obcích, protože naše obec má 126 čísel a katastrálně sama pro sebe vyměřena jest a spíše než jiná obec může nést výlohy.“

Krajský úřad nedbal prohlášení a přání zástupců obcí a navrhl vládě mimo jiné: “... 3 / Z obcí Petrovického panství a Senomat dosud patřících k Rakovníku vytvořit obec Petrovice. / Petrovice, Hostokryje, Nouzov, Příčina, Žďáry, Šanov, Nový Dvůr, Zavidov, Senec, Senomaty. / “

1. 11. 1849 byly Senomaty přivtěleny k místní obci Petrovice. Avšak ke skutečnému sloučení nedošlo, vláda nakonec toto rozhodnutí neuznala.

V té době senomatští píší: “ I také máme v naší obci takových osob, které ku kancelářským pracím / jsou / dostatečny a purkmistr ku psaní / jich / užití může. Mimo to také jest v Senomatech učitel a podučitel... Tak jsme loňského roku stříkačku do obce naší za 400 **il** stříbra sjednali. Pro chudý ústav máme kapitál uložen.“

Po zrušení březnové ústavy dne 31. 12. 1851 zřídila vláda místo gubernia městodržitelství, vedle krajských úřadů též okresní, které nahrazovaly bývalé vrchnostenské. Nejvýznamnějším činem bylo zavedení samosprávy obcí. Tak dosahují Senomaty opět po dlouhé době vlastních volených orgánů v rámci tehdejšího společenského řádu.

Ku cti Senomatům patří slova poutníka Beneše z roku 1868 – 9 / Památky arch. VIII. / : “Spěchal jsem přes Pšovky, kdež nejstrašnější němčinou mluví, kamž však ze sousedních Senomat již české zvuky zaznívají k slavnému krajskému městu Rakovníku ... “ Silnice, tak zvaná Plzeňská, vedoucí přes Senomaty k Rakovníku přispívala značně k rozkvětu zdejšího obchodu / i židovského /.

Od roku 1870 šíří se v obci čtenářské hnutí. Tykadla národního obrození přináší první česká vlastenecká díla. Zprvu chce zakládat jakousi půjčovnu knih sama obec, avšak do konce roku se uchopil založení knihovny zdejší spolek Vosna. Shromáždí celkem 103 svazků. Tři roky poté přechází knihovna v tomtéž počtu pod správu obce.

Porušíme nyní poněkud chronologii výkladu a podíváme se kupředu na růst počtu knih v knihovně. Roku 1885 je zde za knihovníka Celestina Kotka 300 svazků. Roku 1890 zakládá se v Senomatech Čtenářsko – ochotnický spolek. Roku 1899 je v knihovně již 777 svazků, 1914 pod hlavičkou Čtenářsko – ochotnického spolku 1000 svazků, 1926 přibývá k stávajícím knížkám 17 druhů časopisů, v roce 1928 má obecní knihovna 1152 svazků při 125 zapsaných pravidelných vypůjčovateli. Roku 1930 je v knihovně 1187 svazků. Čtenáři se skládají ze všech vrstev obyvatelstva, převládají však starší občané. – Zvláštní knižní fond tvoří v obci samostatná knihovna žákovská a učitelská ve škole.

Po roce 1970 okresní zastupitelstvo v Rakovníku, v jehož správu / též katastrálně / patřili i Senomaty dohlíželo pečlivě na zvelebovací akce v kraji. Činilo tak cestou zvýšení obecních přírůžek. Zavadalo to příčiny k nemalým nespokojenostem, avšak brzy občané zapomněli. Tak v Senomatech obecní přírůžka až do roku 1878 činila 5 %, od roku 1878 10 % z příjmů. Doba krize Rakousko – Uherské říše kolem roku 1874 proběhla na rakovnicku téměř bez odezvy. Hlavní důsledek krize – otevírání dolů – zdejší kraj sice rovněž poznal, ale nemohl ovlivnit veřejný život natolik, aby se mohly zlepšit životní podmínky obyvatel.

Rozvoj obchodu, průmyslu a městských trhů v Rakovníku působil blahodárně i na Senomaty. Zvláště na zemědělský stav mělo vliv založení zimní hospodářské školy v roce 1885 a “plné rolnické školy“ roku 1892. Roli neméně důležitou pro Senomaty sehráli i význační občané, hlavně starostové, města Rakovníka: 1865 – 1866 Mudr. Král Josef, 1867 - 72 dr. Pravoslav Alois Trojan, 1873 – 74 dr. Karel Mayer, 1874 – 78 opět Trojan, 1880 – 81 notář Čeněk Feyerfeil, 1881 a dále František Pánek, původem rolník z Pavlíkova aj.

Nelze při tom nezpomenout značného vlivu nových spolků v Rakovníku působících na senomatskou veřejnost, jako od roku 1812 spolku divadelních ochotníků, 1843 knihovny, 1848 Besedy, 1859 Spořitelny, 1863 Záložny, 1861 městského archivu, 1867 “Oulu“, 1869 Sokola a Vosny, 1873 Sboru dobrovolných hasičů, asi 1875 Dělnického spolku a 1886 Úvěrového ústavu.

Roku 1885 zřizuje se “Česká tržnice na chmel v Rakovníku“, pod jejíž značkou dobývá senomatský chmel několik let řadu vyznamenání a diplomů, několikrát vítězí a dostává první místo v jakosti na celém okrese. Avšak nejen chmel, ale i jiné plodiny prokazovaly Senomatům dobrou pověst. Byli v Senomatech dobří hospodáři.

Občasné spory obce s Rakovníkem se po létech vynořily opět rokem 1887. Zasahovala do nich bohatší část občanstva soudíc se s Rakovníkem o honitbu na Šibeničním vrchu. Spor skončil smírně pro obě strany.

V roce 1888 se v Senomatech oficiálně zakládá “dobrovolný hasičský spolek“. Kupuje hasičskou výzbroj za 413 krejcarů a přejímá do vlastnictví dvouproudovou obecní stříkačku, zakoupenou roku 1887 od Richarda Čermáka z Teplic. Zanedlouho přikupuje ještě jednu stříkačku novou. Starostou zvolen Celestin Kotek, velitelem Josef Lajbl. Hasičský spolek je prvním senomatským spolkem slučujícím bez majetkových rozdílů velký počet obyvatel, z valné části rolnictva.

Rok 1888 je rovněž počátkem silničních staveb. Je schválen plán na úpravu silnice směrem Rakovník – Jesenice, v první etapě od Rakovníka k Senomatům v délce 6.320m. Protože zatímni dopravní linka – cesta – z Rakovníka do Senomat vedla zhruba dnešní polní spojkou od jatek k Davidovic mlýnu na “Malou stranu“ a odtud přes dřevěný most na senomatské náměstí, bylo navrženo, aby nová silnice vedla kratčeji okolo Klempišovic mlýna a přes Přílepský potok k Senomatům. V plánu se počítalo s výstavbou jednoho mostu přes Přílepský potok, čímž se ušetřilo dvojí přemostění při vedení silnice po staré cestě. Tak vznikl po dlouhá léta známý “železný most“ k Rakovníku.

Probouzející se dělnictvo vytváří v celém národě / celém Rakousko-Uhersku / půdu některým sociálním reformám, proniknuvším v roce 1889 ve formě zákona o nemocenském a úrazovém pojištění. Přináší velké výhody dělníkům a živnostníkům.

V létech 1890 – 1 – 2 – 3 dostávají Senomaty řadu státních podpor k budování všeobecně prospěšných potřeb. Mezi nimi je i značně subvencí pro jednotlivé hospodáře, kteří většinu investují do staveb stodol, skladišť, zlepšování pozemků / melioraci / a zakládání chmelnic. Chmel si v Senomatech dobýval vůbec první místo v celkové rostlinné produkci a v těchto létech se vždy všecken prodal. – Staví se postupně sušárny na chmel. Přehledně: roku 1893 v čísle 21., 1897 – 19., 71., 72., 1899 – 43., 49., 1900 – 27., 67., 1901 – 18., 77.

Rokem 1897 začíná výstavba nynější „nádražní ulice“. První je dům č. 157. a v příštích létech následují další / až do 30 tých let dvacátého století /. V obci mizí během dvaceti let značné množství dřevěných domků většinou doškami krytých a na jejich místech se staví domy zděné, úpravné.

Již rokem 1885 bylo započato s úpravami teras ve “Vodrážkovic jámě“ ležící východně od Šibeničního vrchu. Avšak pro Senomaty a okolí staly se velevýznamné teprve terasovité úpravy a zalesňování celého Šibeňáku počínaje rokem 1891. V tomto a příštím roce bylo povoláno na úpravy strží 86 / 88 / trestanců z pražské Pangráce s nimiž přišlo i 13 dozorců. / Přítomnost vězňů zavdala podnět k výstavbě několika domků mezi Davidovic mlýnem a Ovčínem, nazvané „Na pangráci“. / Prací se samozřejmě zúčastňovali i obyvatelé Senomat a přilehlých obcí. Celá tato akce úpravy Šibeničního vrchu byla řízena komisařem – inženýrem Františkem Menšíkem z Královských Vinohrad podle francouzských vzorů. Ještě roku 1895 se na úpravách pracovalo v plném tempu. – Dnes je těžko si představit Šibeniční vrch bez padesátiletého lesního porostu. Tak například jen roku 1896 je na Šibeničním vrchu vysázeno 30.000 stromků.

Šibeniční vrch z pórovitého pískovce permského útvaru se vyznačoval jistou rázovitostí svými hlubokými táhlými roklemi v sypké půdě. Hrubozrný slepenec na některých místech “šibeničních valů“ vytvářel dutiny v podobě jeskyň. Zvláště hluboká strž vedla proti Klempišovic mlýnu, tzv. “jáma Glempišova“, nyní “jáma pustá“.

První zásluha na tom, že se pomýšlelo na zamezení škod, které vznikaly na polích a lukách výmoly náleží rakovnickému Dr. Pravoslavu Trojanovi, měšťanu prosazující pokrokové názory jeho doby. Práce na Šibeničním vrchu byly vykonány, jak již vzpomenuto, podle francouzského vzoru inženýra Sansgenio, který navrhoval znamenité úpravy horských vývratů na švýcarsko – francouzských hranicích. Veškerý náklad na úpravu Šibeňáku v době 10 let byl rozpočten na 360.000 zlatých.

Poslední léta minulého století lze v Senomatech charakterizovat jako dobu šíření osvěty. Roku 1896 jest tu založen „Všeobecně vzdělávací podpůrný spolek“ se členstvím velké většiny občanů. Roku 1899 pod řízením tohoto spolku a patronací obecního zastupitelstva konala se v obci velká oslava padesátiletého panování J.V. císaře Františka Josefa I. O průběhu slavnosti ani o smýšlení tehdejšího obyvatelstva nevíme nic.

Zima na přelomu let 1899 / 1900 zastihla celé Čechy – a rovněž Senomaty – v nedostatku uhlí. Bylo to odrazem přecházejících “uhelných stávek“. Senomatská škola měla dokonce tak citelný nedostatek uhlí, že bez pomoci některých občanů by muselo být přerušeno vyučování.

Hospodářský růst obce potvrzuje založení Raifajsenky – “záložního a spořitelního spolku pro farní osadu Senomaty“ v roce 1902 / 20. dubna /. Prvním starostou zvolen jeden z halvních zakladatelů, Josef Holý. Spořitelní organizace v různých obměnách existuje dodnes.

Již rokem 1895 se vysazuje 314 jabloní v jámě “pod křížkem“ směrem ke Smolinám.

Senomatští na počátku tohoto století věnovali neobyčejnou a při tom nemálo záslužnou péči několika výsadbám stromů. V dubnu roku 1901 začíná se s výsadbou na náměstí obce. Jeho spodní část je osázena dvěma řadami moruší a lip. Roku 1903 se vysazuje stromořadí lip a moruší podle potoka v délce celé obce, pojmenované na Riegrovo. V dubnu a květnu 1904 je dokončena výsadba parku lipami a kaštany, zakládají se živé ploty. Na vypěstění sadby i práci v parku nese největší zásluhu senomatský občan Adolf Holý.

Roku 1904 je dokončeno na celém senomatském katastru omezení pozemků.

Podle dochovaných historických pramenů byly Senomaty svědkem první lidové demonstrace 28. listopadu 1905. Šlo o součást velké celonárodní akce za všeobecné, přímé a rovné volební právo. Je třeba zapsat v dobrou paměť toto prvé lidové vystoupení senomatské veřejnosti. Jakým paradoxem je k tomu politicko – veřejný akt z téhož roku – 1905 -, kdy Jeho Jasnost maršálek království českého kníže Jiří z Lobkovic je za velké zásluhy samosprávou obce jednohlasně jmenován čestným občanem senomatským.

Nyní projdeme v krátku historii živnostenstva v Senomatech – zhruba léta 1906 – 1933. Tato část obyvatelstva, bez nadsázky, měla na chod života v obci značný vliv a možno konstatovat, že ve velké většině vliv kladný.

Roku 1906 je postavena pekárna č. 10. / Jelínek – Sixta /, zahajuje ihned provoz a zásobuje postupně téměř celou obec. / V Senomatech se v mnoha staveních pekl dlouho chléb po domácnostech. / Téhož roku je vystavěn hostinec J. Holýho č. 90., později tak zvaná “krobovna“, tělocvična Sokola / krátký čas i DTJ /, nakonec místní kino. Roku 1907 bourá Pravoslav Trešl dřevěný domek č. 57., na tomtéž místě staví nový pěkný dům a zřizuje kupecký krám s “koloniálním zbožím“. V roce 1913 staví “ve dvoře“ vzhledný dům František Trešl čp. 56. a zařizuje si truhlářskou dílnu. Kovářem a zkoušeným podkovářem v Senomatech se zapsal nejvýznačněji František Koutník, který se do obce přistěhoval a postavil v roce 1922 kovářskou dílnu / 1924 obytnou budovu / před domkem Tomáše Vostrýho, též kováře, který však již delší čas řemeslo neprovozoval. Roku 1932 zahajuje pekařskou a krupařskou živnost Josef Straka “na **draňkách**“. Rovněž roku 1932 kupuje Josef

Kubánek louku od Josefa Fojtíka a začíná zahradničit. V roce 1933 přikupuje část louky od Adolfa Bařtipána a staví tu domek s výkladem, skleníkem, pařníky a v prosinci oznamuje zahájení živnosti. “Za kostelem“ si zařizuje v koupené truhlářské dílně / po Benešovi / v roce 1933 Bedřich Hoffman z Kožlan hrnčířský závod a pracuje tam za dobré prosperity se dvěma pomocníky. V plném provozu je již dlouhá léta hostinec “u Rečků“ a “u Fojtíků“.

Ani Senomatům nechybí jeden ze znaků tehdejší doby – chudobinec. V roce 1908 rozhoduje se výbor Kontribučenského fondu v Senomatech věnovat své jmění na postavení chudobince, dostavěn je na jaře 1909 a dostává č. 64. Přečtíme si zápis o tomto činu ve Školní kronice: “Na oslavu šedesátiletého slavného panování J.V. císaře a krále Františka Josefa I., jehož veškeré národové oslavují a prohlašují, že je kouzlem své osoby a upřímností své politiky, že je zvláštní záštitou světového míru – velebí dobrotu, spravedlnost a velkodušnost jeho – usnesl se slavný výbor kontribučenského fondu Senomatského v r. 1908 jmění své věnovati na vystavění obecního chudobince v Senomatech ... “

Velkou sensací pro Senomaty byl první vzlet letadla v blízkosti obce roku 1913. Kronika o tom zanechává toto svědectví: “Po sklizni sena uspořádal František Čihák, aviatik, vzlet se svým jednoplošníkem a to na lukách k Rakovníku proti jámě “U pustého dvora“. Vzletěl hladce, ale na Smolinském vrchu musel přistáti, při čemž roh křídla u přístroje se zlomil. Z dalšího létání tu sešlo a diváci se rozešli.“

Tomuto senzačnímu “vzdušnému letu“ předcházela nezávisle roku 1912 podobná událost s létajícím balonem. Bylo to 7. července v 9 hodin dopoledne, kdy senomatští občané se sbíhali na luka západně od obce, kam přistál balon s inženýrem Eduardem Wagnerem a setníkem Barthem vypuštěný z Leopoldova u Vídně. Protože další vzlet balonu byl neuskutečnitelný, jmenovaní “vzducholetci“ jej zbalili a zaslali drahou zpět do Vídně.

Z úprav silnic a přemostění Rakovnického potoka, které se udály od přelomu minulého a našeho století je nutno se zmínit o těchto:

Roku 1901 rozšířena cesta z náměstí na Malou stranu, “k lavičce“, nákladem 300 zlatých. Obec zařídila manipulaci s pozemky. Roku 1902 začato s budováním silnice od kostela sv. Vavřince k nádraží – dokončeno 1905.

Zajímavé, že již roku 1890 byl předložený neuskutečněný projekt na silnici Rakovník – Senomaty – Šanov. V rámci tohoto projektu byl roku 1898 pořízen pro obec situační plán silnice od č. 71. kolem školy a kostela nákladem 600 zlatých od inženýra Pížla ze Slaného.

Roku 1910 – 11 je zbudována silnice Senomaty – Nouzov v délce 1.060 m nákladem 9.340 korun. V těchže letech je zahájena výstavba silnice Senomaty – Hostokryje v délce 808 m nákladem 6.928 korun. Se stavbou započato od jižního obvodu obce Senomat / od č. 89. /, dohotovena skutečně až roku 1914. Nedaleko silnice k Hostokryjím, na “farních polích“ jsou provedeny v roce 1910 zkušební vrty na uhlí až do hloubek 180 m a nalezeny tu vrstvy tvrdého kamenného uhlí.

Roku 1914 bylo přikročeno ke stavbě důležité spoje Senomat, severní a jižní části obce dělené potokem. Bourá se stará dřevěná lávka pro pěší / 1913 / a dřevěný můstek pro povozy / 1914 / a na tomtéž místě je postaven vzhledný betonový most sloužící podnes. Regulace potoka byla po prvé započata již roku 1874 po velkých povodních.

Roku 1913 vykupuje obec část soukromých pozemků sousedících s domy č. 71. a 39. / 6 m širě / a rozšiřuje tu silnici vedoucí od náměstí k novému mostu. Současné jsou položeny severně od domu č. 71 dvojité roury – kanalisace -, několik desítek metrů dlouhé, odvádějící vodu z horní části náměstí a obce k potoku. Roku 1927 staví se na místě dřevěného můstku “proti Davidovi mlýnu“ nový betonový můstek pro pěší i povozy.

V listopadu 1929 je při dolním konci obce zbourána stará dřevěná lávka / 1884 postavena Václavem Davidem, který na ni od obce dostává příspěvek 25 zlatých / přes potok a tamtéž postavena nová lávka betonová. Vede z předměstí “Draha“ na pravý břeh, tehdy k pěti nouzovým domkům. Rok nato, 1930, je zbudována na místě staré dřevěné lávky v místech z “Uličky“ na Malou stranu nová lávka betonová. Dřevěný mostek přes strouhu u Davidovic mlýna pochází ještě z roku 1894. Zděný vystavěn asi v roce 1913.

Jednou z posledních význačných silničních staveb v Senomatech bylo vydláždění silnice směru Rakovník – Senomaty ve vnitřní části obce roku 1938. Tato silnice, ještě bezdlážděná byla upravována naposled v roce 1884, v úpravách se pokračovalo 1893 při účasti 101 trestance a 60 – 70 místních občanů. Kronika Senomat popisuje události kolem dláždění silnice takto: “Prozíravostí a osobními intervencemi bývalého obecního starosty Jaroslava Ryby podařilo se obci získati státní subvenci na dlažbu silnice skrze obec. Věc byla akutní, ježto hned potom se kiž subvence za tím účelem neudílely. Výlohy na dlažbu silnice středem obce od východu / J. Kauč / k západu / Fr. Pánek / v délce 600 m rozpočteny na 210.000 K, obec přispěla 20 % tj. 42.000 K, 168.000 K hrazen ze subvence. S prací počato 16. – 23. V. 1938 a dokončeno koncem srpna t.r. Dlážděno žulovými kostkami, niveau silnice zvýšilo se asi o 20 cm.“

Nyní několik slov o zapojení obce na elektrickou síť. Již roku 1825 uvažovalo obecní zastupitelstvo o elektrifikaci. Roku 1926, v červnu, začal Středočeský elektrický svaz stavět transformátor. Dle usnesení obecního zastupitelstva byl elektrický proud zaveden na náklad obce až k proudoměrům do stavení, která byla k elektrifikaci přihlášená. Není bez zajímavosti, že někteří sedláci a několik domkářů k zavádění elektřiny protestovali. První rozsvícení se uskutečnilo 23. ledna 1927.

K zavádění elektřiny v Senomatech se váže neobyčejná příhoda. Povězme ji ... V obci se vytvořily dva tábory, z nichž jeden – mladí sedláci a někteří domkáři – chtěli elektřinu zavádět na družstevním podkladě, společně snášet investiční náklad. Druhý tábor – někteří členové bývalého i stávajícího obecního zastupitelstva – zastávaly posice vést elektřinu na náklad obce. Nastaly boje až zvítězil tábor druhý způsobem nejjednodušším – podpisovou akcí. Elektrický rozvod postavila obec svým nákladem za obecní dávku z Burianovic statku / ? / a z prodeje pozemků města Rakovníka některým senomatským rolníkům. Celkový náklad činil 200.000 K. Obec přispěla navíc tím, že kdokoli si zatím elektřinu zavést nechal / většinou z “justu“ / mohl se přihlásit ještě do tří let a byla mu elektřina na obecní útraty zavedena. Dodatečně přihlášených bylo po čase dost a dost.

Tímto bychom v kostce skončili výčet některých zvelebovacích akcí a jiných událostí v Senomatech odsunujíc chronologii času a všímajíc si hlavně věcností. Je však třeba celému tomuto období věnovat pozornost i po stránce veřejně – politické a sociální. Pohledme nyní na tyto nepoměrně složitější skutečnosti.

28.6. 1914 je v Sarajevě / Bosna / zavražděn arcivévoda František Ferdinand d'Este s chotí, vévodkyní Žofií z Hohenburgu. Vražda se stává nepřímou příčinou zahájení I. světové války. 28.7. 1914 dochází k vypovězení války Srbsku a pak dalším evropským státům. V celé zemi – a i v Senomatech – dochází k částečné mobilizaci. První měsíce války však Senomaty nepocítily žádných útrap a život zůstal prakticky ve starých kolejích.

Mimo obecní správu fungují zde Spolek baráčníků, Agrární organizace a mezi malými zemědělci Družstvo pro pojištění-hovězího dobytka. Toto družstvo, první vůbec v Senomatech, působilo pod hlavičkou organizace Ústředního svazu domkářů a maloročníků v Praze. Sdružení domkářů a maloročníků v Senomatech zahájilo činnosti již v roce 1910; za celou dobu své existence však halvní náplň činnosti byla právě v Družstvu pro pojištění dobytka – a placení příspěvků. Nejvíce členstva přistupovalo kolem let třicátých - roku 1937 se Ústřední svaz domkářů a maloročníků rozpadl.

Brzy dochází k lístkovému způsobu přidělování všech základních potravin a “plátenek“ na ošacení.

Během I. světové války bylo v Senomatech uskutečněno několik, tzv. “milosrdných“ akcí. Jednou z prvních bylo vyvařování polévek v poledne a večer pro děti z chudých rodin ve mlýnech Josefa Ryby / č. 67. / a Josefa Davida / č. 77. /, Adolfa Bařtipána a Ladislava Lajbla. V domě Ludmily Holé bylo ubytováno 29 vlašských žen – uprchlic – s dětmi, na “Křeté“ u Vodrážků 26 haličských uprchlých židů, kteří se všichni po skončení války vracejí do své vlasti.

28. říjen 1918 byl slavnostním dnem celé naší země – ustavení a vyhlášení Československé republiky. První prezident T.G. Masaryk přijel v prosinci na pražský Hrad.

Třebaže za válečných let byli mnozí občané / muži / sprostěni vojenských odvodů / rolníci, mlynáři, učitelé aj. / nashromáždila se během čtyř let hezká řádka odvedenců. Roku 1919 se vrací Václav Vodrážka, Rudolf Fišer, Josef Sekyra, August Klouček, Josef Hrbek, Alois Trešl, Ladislav Lajbl a Adolf Svoboda. V roce 1920 se vrací: Rudolf Kotek, Alois Brabec, Josef Trešl, František Brabec, František Lang, Václav Bendl, Adolf Fojtík, František Kotek, Zdeněk Fišer / který si sebou přivezl z Rusi i manželku / Jsou zachovány pozdravné listy například Karla Ryby z Tomska, Aloise Suttnera z Kulikova pole aj. / Suttner se v Rusku oženil a zůstal tam /.

Ještě po dvacátém roce našeho století zůstávají krátký čas v platnosti potravinové lístky. Hospodářský život je však přesto na velkém vzestupu.

Politický ráz obce tvoří v roce 1919 dvě strany: sociálně demokratická a republikánská strana českého venkova. Prvou zastupuje v řízení obce 10, druhou pět mandátů. Rok nato se počet stran rozrůstá.

V roce 1919 je ustavena Sokolská tělocvičná jednota / Sokol / a Dělnická tělocvičná jednota / D T J /. V tomto roce jsou zahájeny nadále tradiční oslavy 1. května / den sváteční / za účasti všech občanů, uskutečněna velká oslava narození Jana Amose Komenského a vzpomínková pieta k výročí upálení Mistra Jana Husa shromážděním u hořící hranice “u Křížku“ k Nouzovu.

V roce 1920 je v Senomatech již osm stran, z nichž nejpočetnější jsou: sociální demokraté s 290 hlasy, strana republikánů se 131 hlasem, národní socialisté s 12 hlasy a národní demokraté s 11 hlasy.

Značné slovo v obci si přivlastňují SOKOL a DTJ, dva vzájemně si doslova nepřátelské spolky. Však jsou častou příčinou nesvárů mezi obyvatelstvem.

V roce 1921 je úředně schváleno rozdělení dne na 24 hodin, k němuž přistupuje i Čs. železnice.

Rok 1921 je významným obdobím pro veřejná vystoupení obou tělocvičných jednot. DTJ která v květnu veřejné cvičení “na Draháčích“ / předsedou je František Fojtík /, SOKOL 17. července na zadním dvoře rolníka Jiřího Holého / předsedou – starostou je učitel Fišer /. Vzájemný poměr těchto jednot se poněkud zlepšil, avšak prohloubil se rozkol ve vlastní DTJ. Ku konci roku se rozštěpuje, radikální levice zabírá veškeré jmění a náradí DTJ a chce si dát název “Federativní DTJ“. Okresní politický úřad nedává však svolení a tak obě vnitřní frakce se znovu sjednocují ještě roku 1921 pod hlavičkou DTJ.

Vzhledem k tomu, že je vskutku velmi obtížné popsat situaci roku 1921 v Senomatech přečtěme si o nejdůležitější události v DTJ z obecní Kroniky. V kapitole “Rozkol ve straně sociálně demokratické“ stojí psáno: “Následek nezdárného puče komunistů v Praze v prosinci r. 1920 objevil se i v obci naší. Demagogickou agitací komunistů a části vrátivších se vojínů, zajatců došlo k rozštěpení soc. strany demokratické. Menšina komunistická terorem domohla se ve valném shromáždění Děln. Těl. Jednoty většiny, tím zmocnila se tělocvičného náradí, divadelního jeviště i hotových peněz v částce asi 3.000 korun. / Poznámka autora: Podle vzpomínek a vyprávění pamětníka a čelného pracovníka v levém směru DTJ v této době, není tento kronikářský údaj zdaleka pravdivý / Zatím odštěpení komunisté užívají jména DTJ, aby soudně nebyli přinuceni vrátit jmění. Sociální demokraté ustanovili se samostatně. “Tento úryvek nepopře vzruch na politickém poli, kterým byla první poválečná léta v naší obci provázena. Toto období, vzhledem k politickému vývoji v dalších desetiletích by si zasloužilo více vážné pozornosti a podrobného zpracování. Písemné prameny nejsou téměř dochovány, šlo by tu spíše v souhrn vyprávění žijících pamětníků.

Při sčítání lidu 16. 2. 1921 měly Senomaty 448 mužů, 463 žen, 218 bytových stran a obydlených 162 domů. Podle náboženského vyznání bylo zde: bez vyznání 489 osob, římských katolíků 341, “čechoslováků“ 66, českobratrských evangelíků 14, evangelíků 1.

V roce 1922 jsou v Senomatech ve skutečnosti tři cvičící jednoty. Sokol cvičí v tělocvičně “u Holých“, DTJ komunistická část cvičí v hospodě “u Fojtíků“ a DTJ členstvo sociálně demokratické strany se schází na Nouzově. Byly to tři hlavní zdejší veřejné spolky vedle Sboru hasičstva a tohoto roku založené odbočky Legionářské obce Sokola. Většina občanů je v některém ze jmenovaných spolků podle přesvědčení zastoupena. Zvláště první tři jmenované jednoty bývají hlavní příčinou vnitroobecních slovních šarvátek.

Vztahy politických sil v obci se značně pozměnily ve volbách do obecního zastupitelstva v roce 1923. V obecním zastoupení je 8 mandátů sociálních demokratů, 4 mandáty komunističtí a 3 mandáty strany republikánů. Možno říci, že i když v zastoupení hlasů převládaly dělnické strany, vládla obci defacto strana republikánská, rolnický stav – velcí sedláci. Tento paradox “úředních cifer“ a skutečnosti trvá v Senomatech beze změn řadu

dalších let. / V roce 1924 byla mzda čeledína – orače 200 – 300 Kč, služby – děvečky 200 Kč a naturálie v kanafasu, zástěrách pod.. /

V roce 1925 dochází k přesunu pozemků držených dosud na senomatském katastru městem Rakovníkem. Rakovník byl do té doby vlastníkem “dvora Senomaty“ a pozemky senomatských převážně pachtoval. Nyní se rakovnická správa rozhodla pozemky rozprodat. Většina polí připadla Senomatům, část “Pokuty“ Nouzovu, “Olšiny“ Hostokryjím, “Na ladech“ Přílepům. Lesy a louky směrem k Zákonovic mlýnu si Rakovník ponechal. Katastr Senomat dostal po tomto rozprodej ucelenost a v této velikosti zůstává až do HTÚP po roce 1948.

Rokem 1926 zahajují v Senomatech činnost dva nové spolky. Prvním jest spolek “Bezvěrců“, jehož členy jsou zvláště republikáni, druhým výlučně ženská organizace “Odbor pro zájem venkovských žen.“ Intenzivně rozvíjejí činnost.

Téhož roku odjíždí v silném zastoupení dorost, muži a ženy na Vsesokolský slet do Prahy.

Osvětová činnost v Senomatech je obohacena kladným vyřízením žádosti o založení kina – známého v pojmenování “Bio Sokol“. Instalace je provedena v tělocvičně Sokola u Holých, zde se přistavuje místnost – “budka“ – pro projekční přístroje, pokladna a zadní schodiště. 23. ledna 1927 zahajuje kino promítáním němeého filmu Josef Kajetán Tyl. Teprve v prosinci 1934 se dožívají Senomaty prvního filmu zvukového. Kino jest stabilizováno jako definitivní.

Ve volbách roku 1927 nastává opět mírný přesun politických sil. V hlasování dostávají sociální demokraté 335 hlasů, republikáni 86, komunisté 72, živnostenská strana 53 hlasů, ostatní strany nepoměrně méně. / Mzda čeledína – orače je 200 – 250 Kč, služby – děvečky 200 Kč a naturálie. /

28. července 1928 oslavuje Jednota Sokola kopané v Senomatech – SKS – otevření hřiště s průvodem, hudbou a zahajujícím utkáním.

Rok 1928 charakterizují dvě po sobě následující veřejné akce. První – sjezd republikánské strany v Rakovníku – nabyl velkého významu vzhledem k volbám do okresního zastupitelstva. Druhou akcí jsou oslavy 1. máje. Účinky obou těchto shromáždění se odrazilily ve výsledku voleb v obci takto:

sociální demokraté dostali	255	hlasů
republikánská strana	97	“
komunisté	76	“
živnostníci	38	“
národní socialisté	21	“
lidovci	15	“
národní demokraté	8	“

Faktickou moc v obci si však přes silnou stranu sociálně demokratickou udržují republikáni.

O rok později – 1929 – ve volbách do poslanecké sněmovny se podíl hlasů v Senomatech pozměnil takto:

sociální demokraté	271	hlasů
republikánská strana	122	“

komunisté	68	“
národní socialisté	37	“
živnostníci a obchodníci	34	“
lidová klerikální strana	15	“
dar Deutsche Wohlgemein	2	hlasy
dar Deutsche nac.partai	2	hlas
liga “Šejdrom“	1	hlas

Ještě dříve, než přistoupíme k rozboru třicátého roku a dalšího období citelné a hospodářské krise, přečteme si ze školní kroniky úryvek, jak byl v Senomatech oslavován 7. březen 1930, výročí 80 tých narozenin presidenta T.G. Masaryka.

“Večer dne 7. března zúčastnilo se žactvo jako členstvo Sokola a Dělnické tělocvičné jednoty průvodu obcí, jež uspořádala místní osvětová komise s ostatními spolky. Na “Drahách“ seřazen průvod, v předu hasiči, legionáři, hudba, žactvo DTJ a Sokola a lampiony, členstvo těchto jednot, za nimi ostatní spolky a občanstvo. Okna domů byla vyzdobena klestem a transparenty p. presidenta, osvětlena buď žárovkami / někde barevnými / buď svícemi – domy ověšeny prapory a vlajkami – zejména škola – na jejímž schodišti stála osvětlena busta p. presidenta – působila zvláštním dojmem, což kolem jdoucím občanstvem s uznáním bylo akceptováno.

Průvod ubíral se ulicí Palackého, která byla celá plna, do ulice Nerudovy, potom ulicí ČSL. Legii až do konce obce, zpět přes most / osvětlení domku pí. Kotkové / ulicí Chládkovou na Malou stranu, zpět do ulice Havlíčkovy a Vilsonovy, zpět u hostince Jos. Fojtíka byl rozchod.

V sále u Fojtíků, vyzdobeném bustou p. presidenta a obrazy: Havlíčka, Žižky, velkého stát. znaku uspořádána přednáška profesora E. Klicpery z Rakovníka, jež vyslechnuta velmi pozorně, přednesena báseň ... a zahrány hymny s písní “Teče voda teče“. Veliká účast občanstva na průvodě, péče s jakou osvětlena a vyzdobena okna i pozornost s jakou vyslechnuta přednáška p. prof. Klicpery svědčila o úctě a lásce občanstva ku svému presidentu.“

Do let třicátých vchází většina obyvatel naší republiky s nadějí, že příznak světové hospodářské krise bude zadržen. Avšak zákonitý vývoj kapitalistického řádu není nikdy milosrdný a zasahuje naplno i do naší obce.

Kronika senomatská v roce třicátém výstižně poznamenává: “Krise národohospodářská obilní je jistě podivná, neboť plodiny mají jíti k duhu jen vrstvám, místo aby výsledky prospívaly všemu lidu. Kupní síla dělnictva, malého úřednictva, řemeslnictva nemůže být veliká, když nelze vydělávati. Kapitalisté zavírají kapsy – proto neprodávají. Jest to tedy trvalá krise kapitalistického řádu, kterýchkoli kapitalistů. Drobný lid uskovňuje se v nákupech i stravě, jak jen možno. Zajímavá zajisté věc ve velkých obilních sklizních.“

A krize na sebe nedala čekat ani v jiných podobách. Pokračujme slovy Kroniky na jaře 1931. “Všeobecná krise světová se svými důsledky, hlavně nezaměstnaností patrna i u nás. Dlouho do jara posedávaly, povstávaly skupinky mladších mužů a výrostků na mostě u zábradlí, u trafiky, na lavičkách “na Senomatech“, nezaměstnaní. Později k létu skupinky se tenčí, na začátku zní zmizely již skoro úplně. 15. června bylo v Senomatech nezaměstnaných ještě 23. Za to silnice k Rakovníku tou měrou ráno a navečer oživuje do práce i z práce spěchajícími a jedoucími. Většina jich pracuje na dostavujících se dělostřeleckých kasárnách

u Rakovníka. – Na konci roku 93 nezaměstnaných. Podělování 10 K poukázkami na výdej zboží u kupců za týden.

Krise byla rokem 1931 plně otevřena. Uvádím níže tabulku, která v přehledu mluví čísla nejtrpčími – počtem nezaměstnaných, hlášených v létech 1931 – 1937 na obecním úřadě v Senomatech / v Senomatech bylo přibližně 205 domů s 1070 obyvateli /:

PŘEHLED NEZAMĚŠTNANOSTI V SENOMATECH – LÉTA KRIZE.

Měsíc	Rok						
	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Leden	-	?	63	47	15	51	34
Únor	?	?	70	45	16	55	33
Březen	?	?	13 60	34	27 30	58	30
Duben	?	-	3 64	23	24	46	23
Květen	?	-	14 29	10	24 12 8	34	4
Červen	15 23	-	3 31	-	8 16 18	28	-
Červenec	-	?	1 16	-	13 12 15	22	-
Srpen	?	?	-	-	14 10	-	-
Září	?	42	23	-	-	-	-
Říjen	?	44	2 23	12	5 12	-	-
Listopad	?	52	1 20	12	16 14	-	-
Prosinec	93	77	55	22	26 27	15	-

K tabulce několik poznámek:

1932 – v létě nezaměstnanosti není, vypomáhá se ve žních a hloubení potočiště mlýnských struh, 31. 12. vykonána v obci sbírka ve prospěch nezaměstnaných, která vynesla 6 q žita a 102 K.

1933 – v říjnu přihlášeno 30 nezaměstnaných, avšak 7 zamítnuto obecním úřadem z důvodu chybného hlášení. Vysvětlení k tomu citujeme: “Aby poukázky na podporu nebyly tak zcela zadarmo, zaměstnání byli nezaměstnaní na jaře, ovšem s pohružkou odejmutí podpory, různými pracemi při obci jako čištěním mlýnských struh, úpravou pískovny apod. Jednoho dne v dubnu zanechali práce, dočetli prý se v novinách nějakých, že obec je může nutiti k práci teprve tehdy, když jimi opatří práci za plat aspoň 2 dny v týdnu. Věc se urovnala a pracují teď zase občasně. Pracovní výkon u některých je minimální.“

1934 - v lednu přihlášeno 53 nezaměstnaných, 6 zamítnuto. “Za potřebného nebývá uznán ten kdo v létech konjunktury 1929 a následujících nepracoval ročně více než 3 měsíce. Některé z nezaměstnaných podporuje obec ze svých prostředků, tj. z výtěžků sbírek apod. Na doporučení zemského úřadu vybírá se na nezaměstnané z každé vstupenky do divadla a biografu 25 hal, do zábav 50 hal. “ Tohoto roku byla opět uspořádána sbírka, tentokrát na stravování dětí nezaměstnaných.

1935 - “ Po vánočních prázdninách, 4. ledna, započato s vyvařováním polévek pro děti podvýživou trpících, celkem asi 80. “ Vaří se ve škole, pak v jedné místnosti u rolníka Plachýho / č. 55. /. Sbírkou přinesly hodně vařiva, 800 K a příspěvek Kampeličky 1000 K. Vařilo se denně mimo čtvrtky a neděle. Jen za 3 měsíce bylo rozdáno 4.895 porcí polévek a počet vyživovaných dětí stoupl na 90. Jako kuchařka se po celý čas osvědčila pí Aloisie Melčová z Malé strany. Vařeno výborně!

Závěrem k létům nezaměstnanosti nemůže být jiného přání, než aby se nikdy neopakovaly – aby se nemohla opakovat !

Aby se nezaměstnanost neopakovala v jakékoli formě nejen v Senomatech, ale i v celé naší zemi – na celém světě.

Nežli zakončíme tuto kapitolu přehledem politických událostí proběhnuvších za následujících 10 let podíváme se stručně na osvětový život v obci.

Ukázkou některá divadelní představení, která shlédla senomatská veřejnost. 1926 – “Vdávky Nanyňky Kulichovi“. 1927 – “Kostnické plameny“ od Karase, 1928 – “Matka“ od Černýho, téhož roku Sedláčkovu „Vdám se až naprší“, Jiráskovu “Lucernu“, “To byla noc“ od Skružnýho, “Na děkanství“ od Týneckého / v provedení Bezvěrců /, 1929 – “Mistr Bedrník“ / zahráli fotbalisté /, 1930 – “Lucifer“ čili “ Zázračný elixír“ / 13 krát opakováno / “Druhá míza“ od Hofmanna, “Noční dobrodružství“ od Baláka, “Na byt“ od Dystla, 1931 – “Pan biskup“ v provedení Bezvěrců, 1937 – “Václav Hrobčický z Hrobčic“, “Kříž u potoka“, “Kráčmerka“, “Maryša vyzvědačka“, atd. Není bez zajímavosti, že první písemné doložení o hře senomatských ochotníků je již z roku 1879, kdy v hostinci “U modré hvězdy“ u příležitosti oslav stříbrné svatby Jeho Jasnosti sehráli hru “Sedlák křivopřísežník“.

Kulturní život obohatily koncerty úspěšně pořádané v roce 1924, 1925 a účast na velkém shromáždění v Rakovníku za přítomnosti T.G. Masaryka 17. 8. 1926.

V prvních létech krise, zvláště v roce 1931 uvažovala obec o uzavření kina pro nízkou návštěvnost. Kulturní akce po roce 1930 jsou skrovnější a pokud vůbec jsou dostávají nádech branné vojenské důležitosti.

Volby do obecního zastupitelstva v roce 1931 byly konány za zvlášť napjatého stavu v obci. Příčinou byl neobyčejně vysoký nájem z obecních polí vyhnáný v letech 1929 a 1930 nerozumným "házením" do nebývalé výše. Nájemné pozemků se stává neúnosným břemenem a přivádí část nájemců – hospodářů – na pokraj zruinování. Výnosy plodin nemohou krýt náklady na jejich vypěstování. Navíc stálá labilita cen je živnou půdou k spekulacím v prodeji, ve skladování apod., ve které však bez vyjímek vítězí vždy větší hospodář, nebo ještě častěji spekulant – obchodní nákupčí.

V hlasech obdrželi v roce 1931: sociální demokraté 244 hlasů, národní socialisté 131, republikáni 99, domovina 60, živnostníci 33, komunisté nekandidovali.

Roku 1931 pohybuje se v sezoně na příklad cena žita od 80 do 90 korun / ale i 150 K /. Chmel od roku 1931 dosahuje nejmarkantnějších cenových pohybů a vzhledem k tomu, že představoval pro zemědělskou část obyvatelstva v obci jeden z nejhlavnějších finančních příjmů, byly některé roky v hospodaření silně pasivní. Ceny chmele v obci se pohybovaly takto: 1931 – 210 až 180 K / někteří hospodáři ani nečesají /, 1932 – 500 až 625 K, 1933 – kolem 2780 K, 1934 – 1600, 1200, 2200, 1600K, 1935 – 800 až 1000 K, 1936 – 750, 550, 850 K, 1937 – 750, 900, 400 K, 1938 – 600 až 800 K.

Organizačně – politickým významem zapadá do historie obce ustavení spolku "49 místního sboru Svazu stráže svobody v Senomatech" v roce 1934. Jeho úkolem byla předvýchova brannosti v nejširších vrstvách obyvatelstva, organizování pasivní obrany a základní vojenské tělovýchovy. Sbor měl 23 členů činných, 15 přispívajících, starostou schválen poštmistr Zdeněk Fišer, náčelníkem Vladislav Vostrý z č. 104.

V pětatřicátém roce skončily několikačetné volby těmito výsledky:

	Zastupitelstvo		Poslanecká sněmovna:	Senát:
	okresní:	zemské:		
Republikánská strana	173	172	184	174
Sociální demokraté	172	172	188	155
Národní socialisté	63	65	63	57
Komunisté	95	94	106	86
Živnostníci	44	43	50	40
Lidovci	6	6	6	7
Národní sjednocení	7	7	-	-
Ostatní	-	1	9	7

Zřejmě tu vyniká těsné zastoupení dvou vedoucích stran v obci, z nichž republikáni mají vrchu již nejen skutečného, ale i formálního podloženého počtem hlasů.

Z bohatých a pestrých událostí let 1935 až 1937, na kterých byla obec účastna možno jmenovat: Prožití velkého vojenského cvičení, zavedení soupisů domácího zvířectva, přistěhování dvou kočovných rodin brusičů a kolotočářů „ s houfy dětí do domů č. 28 a 85., volby Dr. Beneše prezidentem 18.12., v březnu 1936 oslavy narozenin T.G. Masaryka, cvičení

všech mladých mužů do dvaceti let ve Spolku branné výchovy pod vedením Františka Kroutila, v roce 1937 společné cvičení senomatského a šanovského Sboru brannosti od Sokola na hřišti "Pod ovčínem", 14. září 1937 smuteční tryzna k úmrtí TGM za účasti všech korporací – čestnou stráž měli kováři, členové jednot Sokola a DTJ.

Obecní volby v roce 1938 přináší tyto výsledky:

Strana:	Hlasů:	Mandátů:	Jména mandátů:
Sociální demokraté	196	7	Liprt – ČSD, Vrábík, Tůma, Vostrý Al., Horák, Čečrdle, ?
Republikáni	131	4	Trešl Jos., Holý Jiří, Kindl V., Ryvola Pr.
Komunisté	94	3	Fikart J. – tesař, Bidrman Jar. – zedník, Polák Jos. – tesař
Národní socialisté	69	2	Hrbek – stavbyvedoucí, Mrhal – bednář
Živnostníci	58	2	Kubánek – zahradník, Burda Jos. – řezník
Domkáři	27	-	

Starostou zvolen 11 hlasy z 18 ti František Liprt.

Politický ruch roku osmatřicátého dolehl na Senomaty v nemenší míře jako kde jinde. Byly to zhruba tyto události: od března zvýšená nacistická propaganda, 24.3. Henlein prohlašuje v Karlových Varech 8 bodů německočeského vyrovnání, 21.5. vojenská opatření na hranicích, 26.7. povolán Runciman do ČSR, 13.1. přerušeno jednání Henleinem, 26.8. proklamována volná akce sudetských Němců, 1.9. Henlein u kancléře Adolfa Hitlera, 13.9. stanné právo v pohraničních okresech a Henleinovo ultimatum, 15.9. Chamberlain v Dorchtesgadenu, 21.9. Praha přijímá německé návrhy, 22.9. lidová manifestace v Praze na obranu republiky – Hodžova vláda odstupuje a nastupuje vláda Syrového, 29.9. konference v Mnichově a kapitulace ČSR, demobilizace.

V obci bylo 21.5. povoláno náhle několik záložníků. Postupně pak, za klidného průběhu, povoláno ve třech etapách celkem 42 záložníků. K druhé polovině září je mobilizováno 68 záložníků. Všichni mobilizovaní se však vracejí bez boje koncem září.

Vytýčením nových hranic stávají se Senomaty pohraniční obcí státu. Na hranice jsou necelé dva km. Ze Sudet se v zářijových dnech valí proudy vystěhovalců – "uprchlíků". Narychlo zřízená četnická stanice prozatím na faře s celním úřadem u Libecajtů / č. 75. / měla plné ruce práce s přejímáním nových uprchlíků. Do konce října je v Senomatech 36 rodin uprchlíků a ve škole provisorně ubytováno 32 dětí – uprchlíků, žijících bez jakýchkoliv prostředků. Četnická i celní stanice se stěhují pro nedostatek bytů a z politických důvodů do Šanova.

Rokem 1939, přesně řečeno 15. března, padá statut ČSR a národy pod titulem Protektorát Čechy a Morava přecházejí “pod ochranu Říše.“ 18.3. odevzdávají senomatské občany bez přestřelků soukromé zbraně.

Rozpuštěním komunistické strany pozbývají v obecním zastupitelstvu platnost mandáty komunistů, Fikart Josef, Bidrman Jar. A Jos. Polák odstupují a na jejich místa přicházejí řídicí učitel Kulovaný, Truxa František a Josef Majer z nádraží.

K řešení “židovské otázky“ v Senomatech nedochází, protože zde židů žádných není.

Začátkem dubna odchází do Říše na nucenou práci Antonín Vorlík – šofér a Zukal Josef – číšník. Do konce roku odjíždí ještě několik mladých lidí, zvláště z ročníku 1924. 8.6. se likviduje armáda a zrušuje povinnost hlášení vojáků. 3.9. nastupuje v platnost nařízení zatemňování oken, v polovině září se ruší, ale od 1. října vchází znovu a to do trvalé platnosti. 25.10. odchází v totálním nasazení do Říše Fr. Bechyně, Jaroslav Marek a Fr. Urban. Koncem roku je v Senomatech soustředěno 39 rodin českých uprchlíků / 122 osob /, s nimiž přichází též dvě rodiny německé.

Začíná vázané lístkové hospodaření. Potraviny jsou přidělovány podle tříd, stáří a obtížnosti práce / děti do 6 ti let, od 6 – 10 let, od 10 – 14 let, dospělí, lehce a těžce pracující/. Z domácí porážky prasete je zavedena povinná dodávka státu – 4 kg sádla. V listopadu dochází i na řízené hospodářství uhlím a na bodový textilový příděl. Koncem listopadu – 27.11. je oznámeno, že každému občanu od 15 ti let musí být vystavena registrační občanská legitimace. Občané k tomuto “opatření“ reptají, avšak bezvýsledně. Fotografie zhotovuje hromadně rakovnický fotograf Vácha při zájezdu do obce. V únoru 1940 jsou občanské legitimace vydávány.

Dochází k nařízení konat celodenní hlídky / i v noci /. Účastní na nich jsou povinni všichni muži od 15 ti do 70 ti let. Shromaždištěm se stává “Trafika Rudolfa Poláka“ na náměstí obce.

1940 dochází též k nařízenému rozpuštění dvou významných organizací v obci: Sokola / jeho jmění zabráno Říší / a legionářů. 1. 9. jest po prvé v historii Senomat otevřena mateřská školka. Pěstounkou dosazena M. Vlčková – Pešková. Školka je zprvu umístěna v domě č. 75, později natrvalo “ve vile“ u Holých. Pro potřebu školky se upravuje v parku na náměstí pískoviště 3m x 3m na hraní dětem.

Rokem 1940 nastupuje do života obce německý jazyk. Počátky jsou dány povinným předmětem německého jazyka od 3. třídy obecné školy. Avšak i styk s vyššími úřady doznává v tomto směru řadu změn, i když nemůžeme mluvit o “poněmčování“ v pravém slova smyslu.

Válečná léta – a další již nejsou předmětem popisu historie Senomat v tomto přehledu. Vzhledem k tomu, že jde o léta a události poměrně nedaleké minulosti a doposud v mnohém neobjasněných ponecháváme tuto dobu pozdějšímu zpracování.

VII.

PŘEHLED ZÁKLADNÍCH UKAZATELŮ SENOMAT / velikost obce /.

Přehled základních ukazatelů Senomat.

Údaj z doby:	Polí:	Domů:	Obyvatel:	Poznámky:
1408				Poddanská usedlost: 4 koně, 1 kráva, 1 tele, 7 prasat, 3 strychy pšenice, 14 s. žita, 1 s. ječmene, 16 s. ovsa, 2 s. hrachu.
16. stol.		56		
1592		14		
1613		70		Mezi 70 ti domy zvláště vynikal statek na hořejším náměstí. Levý popisuje řadu jeho majitelů počínaje 17 tým stoletím. Od začátku 17. stol. je to statek Krakovský – za Augustina Traky; po něm Petr Portner z Kugelhofu, Jan Adam z Bolu, Alexandr Krakovský z Kolovrat a na Všesulově, Ludmila Týřovská z Einsídlo atd.
1614	plodné 563jit. 838 sáhů neplodné 9 jiter 155 sáhů			
1616		střed náměstí zdobila pěkná radnice		Dva kostely byly evangelické
Před 30. letou válkou		40		
1620		-	-	
1631		11 “osedlých“	-	
1636		-	-	
1639		-	-	
1651			808	Společně s Rakovníkem.

1653		154 Obydlen. 61 pustých		Společně s Rakovníkem.
1655		7 obydlen. 34 spálen.		
1717		161		Společně s Rakovníkem.
1785		82		Samostatně.
18.stol.		150		Pravděpodobně společně s Rakovníkem
začátek 19.stol.	1124 jiter 1346 sáhů			
1844		82		
1881			998	
1884		150	998	
1890			888	
1891	1 jitra zahrad			Rakovník měl v tom čas 2 jitra 1570 čtv. sáhů zahrad.
1895				Boudy blíže Davidovic mlýna zvané “Na Pangráci“ byly v listopadu rozbourány a znovu postaveny u Hostokryj.
1896	9,47 km ²	151		Obyvatelé vesměs katolíci, bývalé panství a vikářství rakovnické, arcidiecéze pražská, přifařené Nouzov a Hostokryje, 2 mlýny.
1900			1039	
1910		158	972	19 sušáren na chmel, 1 sušárna na ovoce, 2 válcové mlýny, 5 obchodů se zbožím smíšeným, 3 hokynáři, 3 hostince, 2 kovárny, 1 obchod moukou, 2 obchody uhlím, 115 hospodářů, 202 zemědělských dělníků a dělnic, 118 osob pracujících v řemeslech, 66 včelstvech.

1921	563,39 ha / 393,33 ha orné /	218 obydleno 162	911	Katastr celkem 946,88 ha. Z obyvatel 448 mužů a 463 žen. 54 hospodářství s více než třemi hektary. Od tohoto roku ubývá v obci římských katolíků / 341 katolíků, 66 čechoslováků, 14 českobratrských evangelíků, 1 evangelík, 480 bez vyznání /.
1925				Nezámožní občané kupují vyřazené železniční vozy od Plzeňské dráhy v ceně od 500 – 800 K a staví si je jako provisoria na Drahách. Bydlí zde František Štechmiler, Rudolf Lajbl, Josef Zuzka, Frant. Rybová / vdova po Fr. Rybovi, býv. kupci /. Vznikají tak obecní čísla I. – IV. V té době činil náklad na tento domek asi 2 – 5 tisíc korun, na zděný 30 až 50 tisíc korun.
1928		204	1090	Z obyvatel 1 / 3 římské katolíci, 1 / 3 českobratr. evangelíci, 1 / 3 bez vyznání.
1930			1047	Z obyvatel 349 katolíků, 698 nekatolíků. Pro srovnání – v Hostokryjích 110 katolíků, 189 nekatolíků, na Nouzově 90 katolíků, 198 nekatolíků.
1935		208		
1936		211	1074	

Z posledního půlstoletí vzpomeňme ještě několika typičtějších výstaveb, kterými byly Senomaty poznamenány. / Vyjma sušáren na chmel – uvedeno jinde. /

Roku 1899 vyhořel dům dlouholetého starosty Františka Sutnera z č. 34., pozemek koupila obec za 600 zlatých, nyní tu stojí dům K. Taubra. 1902 namísto starého dřevěného domku staví nový zděný dům č. 15. Josef Ryvola, Josef Holý začíná stavět 1902 rohovou vilku na náměstí. 1904 je vystavěn domek č. 165. na senomatském katastru pro hlídače rakovnicko – lounské dráhy. Toho roku je také dráha dostavěna. 1911 zbourán starý dům č.70. a postaven nový, zděný. 1913 Karel Reček staví obytné stavení č. 76., k tomu kolny a sušárnu. Téhož roku staví pěkný dům č. 56. František Trešl. 1914 začínají se stavět domky za tímto číslem 56., mimo jiné i Josef Klouček, osleplý obuvník, bratr Celdy Kloučka, známého pražského sochaře.

1915 postavil si vilu řídící učitel Alois Melč. 1923 provádí rakovnická obec rozparcelování pozemků “na krátkých“, severně od obce a prodává stavební místa “ z volné ruky“. První tu staví Josef Polák č. 169. 1924 bourá Šulc dřevěný dům a staví nový, zděný. 1925 pokračují další stavby “na krátkých“ / Rafanda /. Rokem 1926 se začíná stavět po levé straně silnice k Hostokryjím počínaje od fary. / Tento rok jest rovněž charakteristickým pro

překotné zakládání nových chmelnic. / Od roku 1928 se množí výstavba “Nádražní ulice“, staví Oldřich Hák, Marie Najmanová, O. Kounovský, Václ. Trešl, Josef Suttner, Rudolf Polák, František Bendl, František Poddaný. Na Drahách pak přistavuje za “mlčenlivého dovolení od obce“ další “vagonek“ Josef Fojtík, krejčí. 1930 staví Zuzka čp. 49. a 50.

VIII.

ZNAK, PEČETĚ A RAZÍTKA.

Znak / erb / Senomat sehrál v historii obce nemalou úlohu. Je dokladem, že povýšení obce na městečko se událo již v druhé polovině 13. až první polovině 14. století, z této doby pochází první pečeť se znakem Senomat.

Popis znaku není jednotný. Liší se v jednotlivostech podle doby vydání, zvláště pak různé obměny má na pečetích a razítkách. Nemůžeme si ani dnes dát souhrnný popis, proto se zmíníme jen o nejpodstatnějších věcnostech znaku:

a / “ otevřená brána ve zdi městské s ozubím a nad ní dvě věže, mezi nimiž v modrém poli kupa sena a v ní zabodnuté vidle a hrábě stříbrné a přes ně pavezá se spatřují ... “

b / “ ... hrábě z jedné, podávky ze druhé přes ně pak pavezá znázorňuje výklad jména Senomaty, s nimiž srovnání pojmenování osad Senožaty, Senohraby.“

c / ve znaku mimo jiné: “ ... modrý štít u jehož spodu je kopice sena zlatou houžví svázaná, vpravo stříbrné hrábě, vlevo senné vidle, oboje vzhůru stojící .. “

PEČETÍ je zatím známo šest. Probereme si je podle doby vydání.

I. / Pečeť roku 1290 ? – 1330 / druhá polovina 14. století /. Je kruhová. V erbovním rámci jsou po levé straně vzhůru postaveny dvanáctizubé hrábě, které při spodní části držíště mají čtyři podélné krátké vrypy. Po pravé straně jsou vzhůru postaveny dvojzubé dřevěné vidle, nad nimiž do roviny s horním nostištem hrabí jest upevňovací kolík / v podobě velkého L o stojných ramenech / na kupky sena. Mezi držíštěm hrabí a vidlí jest u spodu erbu / štítu / otep sena stuhou přepásaná / na některých kresbách je mylně kreslena kupka sena /. Erbovní ohraničení je obkruženo hustě přerušovanou křivkou. Mezi tímto kruhem a erbem jsou nepravidelně roztroušeny lístky smyšleného travního porostu. Nápis v obkruží, psaný velkými latinskými písmeny zní: “. SIGILLUM OPIDI DE SENOMAT .” / T.j. “Pečeť městečka Senomat“. / Vně nápisu je jeden ozdobný hustě dělený kruh. Pečetidlo je bronzové, okrouhlé, s průměrem 41 mm, odletované od plochého držadla, jehož stopy jsou znatelné na rubu. Dnes je uloženo v Národním museu v Praze, kam se dostalo roku 1889 koupí sbírky Štěpána Bergra, bývalého advokáta a horlivého sběratele historických památek.

II. / Pečeť roku 1440 – 1500. Tuhle pečeť známe pouze z popisu, není znám její otisk. Nese nápis švabachem tištěný: “SICILUM CIVITATIS OPIDI DE SENOMAT“ / T.j. “Pečeť obce města Senomat“. /

III. / Pečeť roku 1643. Je kruhová. Ve znaku je otevřená brána městská se dvěma věžemi, každá s jedním okénkem. Městská zeď je střídavě vykládána krychlovými kameny. Mezi věžemi jsou směrem vzhůru postaveny vlevo dřevěné dvojzubé vidle, vpravo čtyřzubé hrábě, vždy po dvou zubech na krajích nosišť. V obkruží je latinskými nezdobenými literami nápis: “ – S – OPIDULI – SENOMAT – 1643 -“. Pečeť nese jeden hustě dělený kroužek mezi vlastním znakem a kruhovým nápisem. Vně nápisu jsou kruhy čtyři, z nichž druhý od středu je silnější.

IV. / Pečeť bez označení letopočtu. Pochází pravděpodobně z II. poloviny 19. století. Ve vnitřním kruhu je otevřená brána městská, zeď se čtyřmi zuby vykládána střídavě krychlovými kameny. Nad hradbu vynikají dvě věže, každá s jedním oknem. Mezi nimi jsou vzhůru postaveny vlevo vidle, vpravo osmizubé hrábě se šikmo položeným nosišťem. V obkruží nápis: “OBEČNÍ ÚRAD MĚSTYSE SENOMAT“.

V., VI. / Malá pečetní razítka bez označení letopočtu. Těžko můžeme určit jejich vznik i dobu užívání, neboť na žádných dostupných obecních spisech nebyly nalezeny otisky. Dodnes však jsou majetkem obecního domu / MNV / v Senomatech.

První pečetní razítko má ve spodní třetině vnitřního kruhu vzhůru postaveny vlevo sedmizubé hrábě, vpravo dvojzubé dřevěné vidle. V horních dvou třetinách jest pak městská třízubá zeď, střídavě vykládaná krychlovými kameny. Zeď má otevřenou bránu městskou. Nad ní přecházejí 2 věže bez oken. Ve vnějším obkruží jest nápis: “OBECNÍ SIGILUM MESTIS SENOMAT“ / T.j. “Obecní pečeť městyse Senomat“ /

Druhé pečetní razítko v téže velikosti – malé, kulaté – má ve vnitřním kruhu hladkou hradbu se třemi zuby a otevřenou bránu městskou. Nad zdí přecházejí dvě neobvykle široké věže, každá s jedním okénkem. Mezi nimi stojí vzhůru postaveny vlevo dvojzubé dřevěné vidle, vpravo hrábě s neurčitelným počtem zubů. Ve vnějším obkruží je nápis: “ S – OPIDULI – SENOMAT – 1643 – “

Razítek má obec Senomaty celou řadu. Bohužel nikde není zachyceno, kdy které bylo pořízeno a v dokladech / spisech / těžko bezpečně nalézt jejich použití. Povíme si tedy jen o některých hlavních.

1 / Jedním z nejstarších jistě bude velké kruhové razítko, které má ve vnitřním kruhu městskou bránu s pěti ochrannými zuby, dvěma věžemi, každá s jedním oknem. Mezi nimi vzhůru postavené vlevo dvojzubé dřevěné vidle. Vpravo hrábě. V obkruží nápis: “OBECNÍ ÚŘAD MĚSTYSE SENOMAT“ + 1643 + “

2 / Razítko rovněž s letopočtem 1643, velmi podobné předešlému. Má v otevřené bráně městské přesně neurčitelnou kresbu a zeď se třemi zuby. Na znaku městyse jsou špatně zřetelné hrábě – vůbec se jim nepodobají - , vidle jasné. V obkruží nápis: nahoře: - Obecní úřad městyse Senomat - 1643 – dole: pol. okr. Rakovník.

3 / Kulaté jednoduché razítko bez znaku jen s ozdůbkou - . - . V obkruží nápis: “MĚSTEC SENOMATY“.

4 / Razítko v podobě elipsy, bez znaku, nese nápis: nahoře: OBEC, dole: SENOMATY.

5 / Z posledních let existence Kontribučenského fondu v Senomatech – před založením chudobince roku 1908 – pochází kruhové razítko tohoto spolku. Nahoře je v polokruhu nápis: Správa kontribučenského, uprostřed rovně: FONDU MĚSTYSI, dole v polokruhu: SENOMATECH.

6 / Z doby prvního známkování chmele v Senomatech / přibližně z konce 19. století / pochází kruhové razítko, mající nahoře v polokruhu: ČESKÁ TRŽNICE NA CHMEL, dole v polokruhu: V RAKOVNÍKU, uprostřed rovně: MĚSTYS SENOMATY.

/ Jakou jednoduchostí – bez umělecko – symbolického provedení – na nás působí ve srovnání s minulými pečetními znaky nebo razítky strohé: “MÍSTNÍ NÁRODNÍ VÝBOR městyse Senomat okres Rakovník.“

IX.

POHROMY.

Není jediné obce na rakovnicku a pořádku obcí v našem kraji vůbec, které by mohli “předstihnout“ Senomaty v minulých staletích co do počtu pohrom a utrpených škod.

Pokud je historickými prameny doloženo, byly na příklad Senomaty spustošeny a zničeny “do gruntu“ čtyřikrát. Proto se – bohužel – při sledování historie Senomat setkáváme často s prázdnými okénky, která můžeme zatím doplnit jen doměnkami.

Projdeme nyní chronologicky osudnými léty Senomat, pokud je lze písemnými zprávami dokázat.

1 / Roku 1424 – 1425. Ve zprávě z těchto let farář zvíkovecký a rousinovský uvádí kněze do Šanova. Vyplývá z toho, že sousední obec již kněze neměla a městečko Senomaty bylo pravděpodobně vypáleno.

2 / Rok 1592. Na úterý velikonoční o páté hodině odpoledne vypuká v obci oheň, který ničí všechna obecní stavení, radnici, pivovar, sladovnu, spilku, masné krámy a kovárnou. Zhoubný požár zničil všechna hospodářská stavení a ponechal v celé obci pouze faru, kostel a 8 / 14 / domků.

3 / Rok 1593. Povodeň zatopila část obce a zanechala velké škody v polích.

4 / Rok 1595. Velká povodeň ničí téměř polovinu domů v obci.

5 / Rok 1603. Krajem se opět hnala povodeň. Voda protrhla Jesenické rybníky a v Senomatech zatopila všechny údolní louky a některé domky v obci.

6 / Rok 1620. Jest to osudný rok pro Senomaty, právě tak jako pro celou českou zem, bělohorské události měly odraz snad v každé obci. Senomaty jsou v říjnu vydrancovány a vypáleny vojskem Fridricha Falckého. Nejsou ponechány ani oltářní klenoty ani kostelní zvony. Zničen je i “Pustý dvůr“ 1 / 2 hodiny východně od obce. Celá je zničena i vedlejší obec Újezdec = Nouzov.

7 / Rok 1639. O katastrofě tohoto roku se seznamme citováním úryvku z osvědčení o vypálení Senomat, které podali dva hejtmani rakovničtí Ferdinand Libštějnský z Kolovrat a Jan Ferdinand Renšpergr z Renšpergu 30. září 1640: “městečko Senomaty dne 25.10. 1639 od lidu Švédského do gruntu spáleno bylo. Poddaní jich skrze takovou těžkou ruinu nemajíce pod tu hodinu kde hlavu skloniti i při čem živu býti rozehnáni a na nejvyšší stupeň chudoby přivedeni jsou.“

8 / Rok 1680. V Senomatech se silně rozšířil mor. Stav byl tak vážný, že krajští hejtmanové “obec od všelikého obcování s okolím odloučili.“

9 / Rok 1694. Velká povodeň ničí polovinu domů a působí velké škody na polích, na mnohá léta jsou bahnem zanešena.

10/ Rok 1698. Obec postihuje jedna z největších povodní v historii. Po slabých, ale dlouhotrvajících červencových deštích protrhly se u Jesenic rybníky / tehdy jich tam bylo ještě jako rozseto / . 22. 7. ve 2 hodiny v noci se hnala údolím kraje největší příval vody a ničil nač přišel. Tak ku příkladu na náměstí v Rakovníku bylo 3,5 m vody ! Celková škoda na

rakovnicku činila 26.400 kop míšenských, na Senomaty připadlo 6.000 kop – hodnota opravdu velkého jmění.

Přečtěme si “Popis škody způsobené povodní 22. července“, který o Senomatech praví: “Skrze nenadálou nešťastnou povodeň, pozdě na noci se zběhlé, jak mnoho stavení v témž městys Senomaty ta povodeň zbořila a zruinovala, co lidí, dobytkův a drůbeže potopila, též jaké škody na polích, lukách podělala a způsobila. Pivovar v témž městys Senomatech do gruntu se vším nádobím pivovarským voda pryč vzala, pánev roztloukla a nevypravitelné škody udělala. Obilí v polích vydrala, dva mlejny zkazila, strouhy mlejnský zanesla, takže jich nejní možno napravit. Utopení: Zákon, Karel Trnka, Václav Chotek jeho žena a dvě děti.“

11 / Konec 17. a počátek 18. století. Na obec doléhají vysoké válečné daně a za vlády Marie Terezie časté “návštěvy“ vojenských hord.

12 / Rok 1702. Oheň spálil 10 domů, pivovar a hospodu.

13 / Rok 1742. Jeden z největších vpádů vojenských hord do kraje. Okolo Senomat, zvláště pak u Šibeničního vrchu se utábořilo na 10.000 francouzských vojáků, kteří působili místním občanům velké škody na polní úrodě a odvedli z obce většinu dobytka.

14 / Rok 1747. Prazvláštní rok. V den, kdy byl položen základní kámen k nové stavbě kostela sv. Štěpána spadlo velké krupobití. Škody byly značné – mnoho střech poničeno – avšak úroda toho roku “byla božská“.

15 / Rok 1777. Obec i okolí postihla hladová léta. Slyšme, jak tento rok beletristicky popisuje K. Mejstřík v knížce “Na Přílepském bělidle“ : “ ... vyhynulo všechno žito, velká dražota. Takový hlad, že lidé jedli lebedu s kopřivami, po mlýně prach smetali a pekáče / = buchtý = / z toho pekli ... mnoho lidí hlady zemřelo. Když pak někteří byli otvíráni v žaludcích jim nacházeli podivné věci ...“

16 / Rok 1781. Vyhořel od blesku Senomatský obecní dvůr.

17 / Rok 1827. Na celém rakovnicku doslova řádí mor. V Senomatech umírá řada občanů, z jedné rodiny odchází až čtyři osoby. Rok je přímo opředěn různými zkázkami v ústním podání. Těžko však kterémukoliv připustit význam historický.

18 / Rok 1832. V Senomatech konala své strašné dílo cholera, která přišla do českých zemí z Polska. Trvala deset neděl a podlehl jí celkem 62 místních osob. Díky senomatské Kronice zachovala se nám zpráva o tom, jak senomatští zbili felčara Ignáce Sachera, bydlicího v tom čas v Senomatské škole, když jej vezl mlynář Ryba do Pšovlk k léčení tamějších trpících lidí. Senomatští v domnění, že felčar s sebou nosí jedy a že je může při léčení užít ztloukli ho skoro k smrti.

19 / Rok 1870. V Senomatech vypukl opět velký požár. 26. října začalo hořet ve stavení č. 72. / majitelem domu byl toho času Růžnic Antonín /. Silný víchř roznosl oheň ještě na dalších 18 domů a k tomu 8 stodol. Škoda schválená obcí činila 47.380 zlatých 90 krejcarů. Byl utvořen “výbor šesti“, který se staral o podporu postižených. Mezi prvními a nejvyššími dary bylo mimo jiné přijato 500 zlatých od J. c.m. Františka Josefa I.

20 / Rok 1872. Byl to rok velké povodně na celém Rakovnicku. Historik Levý popisuje situaci takto: “Hrůz tehdejších nelze vypsati. Veškerí živlové přírody zdáli se býti v pohybu ! Rachot hromů s hukotem proudův a spádů vodních, boření se všelikých staveb, kácení a lámání se stromův, nárek a volání lidu, bušení domácích zvířat omamovaly pospolu děsnou mocí smysly. A mezi těmi pořád vzrůstajícími hrůzami nastala noc ! “

Spojení obcí bylo přerušeno, škody na celém rakovnicku byly strašné – 700.000 zlatých, z toho jen v Senomatech škody činily 12.351 zlatých na staveních, 4.464 zlatých na movitostech, 12.803 zlatých 20 krejcarů na odplavení plodné půdy, 10.485 zlatých 60 krejcarů na zanešení pozemků neplodnými náplavy, na menších průmyslových závodech / řemeslnictvu / 1.050 zlatých – celkem 55.585 zlatých 80 krejcarů. S připočtením škod na obecních a jiných fondech činila celková škoda částku 58.856 zlatých.

Pro postižené docházelo z celého kraje hojně podpor a darů. Tak na příklad písemně jest doloženo opět věnování samého J. veličenstva 6.000 zlatých Rakovníku a 3.000 zlatých Senomatům.

Senomaty postihla průtrž mračen mezi 16 – 19 hodinou. Stručná zpráva dne zní: “ Voda zaplavila v šířce od školní budovy až k č. 71. / Jos. Ryby / všechny mezitím ležící stavení, podemlela, zbořila, dílem úplně odnesla 7 domků / č. 118., 119., 37., 38., 58., 80., 78. /, smetla velkou i malou lávku ... “

V knížce “Zhoubná povodeň v Čechách dne 25. a 26. května roku 1872 “se o povodni v Senomatech dočteme: “ Hůře již řádil rozvodněný potok v Senomatech. Nad zdejší krajinou protrhly se mraky okolo 5. hodiny a zesílily tak strašnou měrou potok rozvodněný. Zaplaveny louky a pole zanešena blátem a pískem, zničeny celé lány chmelnic, most a mlýn odnešeny a značný počet stavení buď jenom z části nebo úplně pobourán. Domek a stodola pana Jana Vostřého zbořeny a načisto odnešeny. Na “Velké straně“ 8 a na “drahách“ 2 stavení hospodářské. / Vyobrazení ... / Značnější škodu utrpěli: p. Ant. Rečkovi voda vzala 60 kop chmelových tyček, 4 korce polí s vojteškou a 10 korců luk, taras jeho zřízený nákladem 1.400 zlatých z kvádrů kolik centů těžkých na kolik set kroků rozmotán, kromě toho odplavila mu voda 4 vozy, 6 pluhů, 4 brány, tak že si páčí škody na 5.000 zlatých. Davidův mlýn pod městysem byl strašně pobořen, zhyňuli tu 1 kůň a 2 kusy hovězího dobytka.

Voda vrazila do osady tak náhle a v takovém množství, že mnozí lidé nemohouce utéci na místa bezpečná museli vylézt na střechy, aby se neutopili. Pan Frant. Bechyně musel dva zděné štíty pro tlouci by mohl zachránit sebe a svou rodinu. Někteří vylezli na stromy a museli tam pro velkou vodu až do rána ostati. Mnozí po žebřících a jinak se zachránili. V obci utopilo se a odnešeno bylo mnoho dobytka, zvláště koz. – Škoda povodní zde způsobená páčí se na 80.000 zl. Starosta městyse Senomat p. Josef Holý podal u okresního výboru v Rakovníku výkaz škod povodní v Senomatech způsobených, jak jej obecní kronika upravila ... “

21 / Rok 1882. Květnové povodně tropily škody na celém okrese. Tenkrát se musela obec značně zadlužit, aby mohla znovu spravit alespoň obecní stavby.

22 / Rok 1901. Rok bohatý na jednotlivé požáry. Vyhořela tato čísla domů: 12., 106., 5., 4 B, 4 A, 15., 16., 150.

23 / Rok 1914 – 18. Toto údobí první světové války zanechalo Senomatům řádku mrtvých, kteří se z vojny nevrátili. Obec neoplývala ani žádnou hojností potravin. Počet i jména mrtvých jsou vepsána na pomníku padlých na náměstí v obci.

24 / Rok 1921. Obec stíhá znovu povodeň. O rozsahu povodně zpráva, mimo jiné, říká: “ ... kolem obecního domu šlo více vody, než při normálním stavu v samotném Rakovnickém potoce. “

25 / Rok 1929. Celý únor řádily kruté mrazy. Nejvyšší mráz naměřen 11. 2. – 39°C. Denní mrazy se pohybovaly téměř mezi -33 až – 35°C, doprovázeny byly půlmetrovou vrstvou sněhu a velkými závějemi. Vymrzají skoro všechny ovocné stromy, mrznou malá prasátka ve chlévech, brambory v krechtech, přerušuje se na čas školní vyučování.

26 / Rok 1938. Začátek druhé světové války.

Přehledná tabulka pohrom nad SENOMATY

1424 - Pravděpodobně vypáleny
1592 - Velký požár
1593 - Povodeň
1595 - Povodeň
1603 - Povodeň
1620 - Drancování, vypálení obce
1639 - Vypálení Švédy
1680 - Mor
1694 - Povodeň
1698 - Povodeň
Konec 17. a zač. 18. stol - Vysoké válečné daně
1702 - Velký požár
1742 - Tažení vojska
1747 - Krupobití
1777 - Hladová léta
1781 - Vyhořel obecní dvůr
1827 - Mor
1832 - Cholera
1870 - Velký požár
1872 - Povodeň
1882 - Povodeň
1901 - Jednotlivé požáry
1914 - 18 - I. světová válka
1921 - Povodeň
1929 - Mrazy
1938 - Začátek II. světové války

X.

KNĚŽÍ A FARA.

O náboženském životě v Senomatech je zachováno poměrně dosti historických dokladů, roztroušeně se hledají až do konce třicetileté války, pozdější doba je na pamětní doklady bohatější, zvláště pak od počátku 19. století až do let třicátých století dvacátého.

Velká většina sebraných dokladů se vztahují k “dolnímu kostelu“ sv. Vavřince, přidružené faře a zádušním záležitostem. Druhý, “horní“ kostel, kostel sv. Štěpána – kostel Českých bratří – neměl až na krátká přechodná období vlastního duchovního. Poskrovnu, a to ještě nejasně, se dopátráme o některém kazateli, který u sv. Štěpána sloužil mši. Mše však mnohdy předčily služby boží u sv. Vavřince! Vždyť o Senomatech je známo, že si zachovaly bratrskou víru tajně ještě dlouho po bělohorských událostech. / Vzácný doklad o ranné existenci bratrstva v obci objevil a popsal J. Renner. /

V této kapitole o kněžích a faře se zmíníme zvláště z počátku zkratkovitě o faktech, dokazujících, že farní záležitosti byly předmětem jednání větších i menších kapitul, církevních úřadů. Mnohdy jsou tyto údaje cenné již jen proto, že dosvědčují stav o důležitosti obce v té které době.

První doklad jednající o patronaci kostela pochází z roku 1327. Tehdy král Jan chtěl odškodnit za uchvácené a poničené statky v letech 1317 – 18 premonstráty v Teplé, postoupil jim patronát v Senomatech a “ in Herrndorf “ / = v Kněževsi = pánově vsi /.

V letech 1352 – 86 vykonával tu právo podací zdejší farář Václav, který míval někdy střídání. Václav povznesl senomatskou farnost v roce 1383 na nejbohatší na rakovnicku, při tom soukromý život zdejšího faráře nebyl jistě zvlášť mravný, když slabecký farář Matyáš prozrazuje na Václava, že u sebe měl souložnici Márinku a s ní splodil několik dětí / jeho jedna dcera Kateřina, se provdává v Senomatech za řezníka Peha /. Totéž dosvědčuje roku 1382 rychtář Ondřej.

Po Václavovi, roku 1386 nastupuje zde místo farář Jan ze Skupic a slouží až do roku 1389. V roce 1388 a 1391 mění se platba senomatskému faráři z desátka na polnosti. Polnosti při faře pak zůstávají dlouhá staletí i když časem přichází znovu v platnost tradice desátka.

Dalšími duchovními tu byli od roku 1390 Jakub čili Jaklín z Hořetic / zároveň s duchovní správou v Lužné /, 1392 – 1406 Martin Aleš, syn ratíře Žáka z Vidhostic, 1405 – 17 Ctibor z Prahy, který na léta 1408 – 11 pronajímá faru Janovi, od roku 1418 Pavel z Oráčova. To je poslední dostupná zmínka o faráři v Senomatech z tohoto století. Přibližně kolem roku 1424 již není o zdejší farnosti nikde zmínky, kostel pravděpodobně i s celým městečkem byl vypálen.

Z pozdějších pramenů možno soudit, že v Senomaty opět nabyly faráře po přelomu poloviny 15. století – a to kněze podobojí. Vyplývá to z listu senomatských psaném 1562 králi Ferdinandovi, ve kterém žádají duchovního správce / již 15 let tu není / současně se slevou v odevzdávání daní, aby zbylo na výchování a udržení kněze. Král žádosti vyslyšel a poručil křivoklátskému hejtmanovi, aby – bude-li zde kněz – slevil ročně Senomatům z předepsaných 60 strychů ospy 60 strychů žita a 60 strychů ječmene. Tak dosáhly Senomaty znovu kněze.

Kolem let devadesátých 16. století a na přelomu k století následujícímu byl v Senomatech farářem David. Tento měl manželku, s níž v obci hospodařil a mimo to překupoval obilí odvážené do města Rakovníka. Za to proti němu vedena i stížnost. Asi v roce

1604 byl tu farářem podobojí Jan Silvestr Hradecký, dobře znám svými činy po celém kraji. Zastupoval i děkana rakovnického, držel s chudým lidem a byl ve svých 87 letech roku 1607 svědkem při sporu Hochhausera s Rakovnickými.

Vrchnost a zvláště pak arcibiskup Zbyněk nebyl rád, když obce měly kněze podobojí. Dal se tak slyšet i zdejšímu rakovnickému hejtmanu. Po smrti Jana Silvestra přichází do Senomat farář Jan Petr Písecký, který tu byl duchovním asi do roku 1617 / 12 ? /. Farnost se stala znovu nejbohatší v celém kraji. Farář Písecký byl v oblibě lidu a dobře hospodařil.

V časopisu přátel starožitností z roku 1925 zmiňuje se Fischer v článku “Ze života kněží pod obojí“ o Janu Píseckém: “Kněz Jan Písecký, farář Senomatský též obviněn, že začasť v kuželky hrá a se opijí, elevuje a bez confirmace do Senomat se dostal. Odpověděl, že tím vinen není. Připověděl rukou dáním, že chce příkladně živ býti, žádaje aby naň confirmace pánům města Rakovníka byla učiněna.“

Fara měla před husitskými válkami 83 jiter 827 čtverečních sáhů polností.

Nástupcem Píseckého byl Matěj Cultrarius / kněz z učitelského stavu /, odešel 1619 do Rokycan. Celý rok nám pak není znám farář v Senomatech, z roku 1621 je zachována zmínka o kazateli Janu Kmotrovici. / ? /

Pokud jde o duchovní správu Českých bratří, kteří konali kázání a bohoslužby u kostela sv. Štěpána lze ze skrovných pramenů povědět toto. První kněz sloužící v tomto kostele byl Martin Mareš známý za panství Václava Hochhauzara z Pšovlk, jehož rodina bratřím velmi přála. Zmínka o Martinovi pochází z roku 1595 a uvádí, že bydlí v obecní chalupě. Pak následují Jan Stránský a po Rudolfově majestátu z roku 1609 zaručujícím Jednotě bratrské náboženskou svobodu, Matěj Cyrus / 1611 / Jan Cyrill Třebízský / 1618 /. Avšak ještě téhož roku – 1618 – z rozkazu krále Ferdinanda je kostel uzavřen a Českým bratřím odňat. Třebízský je v roce 1621 vypovězen z Čech.

Rok 1620 je pro Senomaty osudným po všech stránkách. Obec i s kostelem sv. Vavřince a sv. Štěpána je vypálena a totéž se opakuje roku 1639. Senomatská farnost zůstává celá dvě staletí bez kněze, přesně řečeno od roku 1620 až do roku 1813. Kostelní stavby i fara byly zruinovány, vykradeny a jen čas od času tu byly slouženy bohoslužby za přítomnosti cizích kněží.

Z farních dějepisných zápisů o tomto období doslova čteme: “ Pohromami válečnými podlehla jeho celá obec Senomaty, tak i fara neblahým převratům a osud fary Senomatské změněn po válce třicetileté v ten stav, že farnost Senomatská připadla co filiálka k rakovnickému děkanství a děkan rakovnický v užívání kostelního i farního nadání Senomatského se uvázal.“

Tak roku 1620 nastupuje do Rakovníka a současně do Senomat jesuita Jan Ctibor Kotva. Po čtyřech letech jeho “dobrých kázání“ “... zůstala v Rakovníku i v Senomatech většina obyvatelstva při vyznání protestantském. “ / Památky IX. / Není divu, když Čeští bratři byli v Senomatech tak silní. Dokazují to listiny zachovalé v deskách velmi vzácných knih senomatských č. 57 a 58. z konce 16. století. Jan Renner je rozebral a našel listy z deníku kněze Martina Mareše Panu otci B. Janovi Efregonovi. Žádá v nich přilepšení pro obec i sebe / je sám ženat! /. Listy napovídají mnohé ze života tehdejších Senomat.

V letech 1636 – 38 měl v Senomatech sloužit mše rakovnický děkan Diviš Smelehořovský. Jak je sloužil, posoudíme z toho, že na příklad roku 1637 sloužil v Senomatech pouze tři mše a jednou zpovídal. Senomatští na něj i žalují, jakvede s kuchařskou pohoršlivý způsob života a opijí se. Lidé k němu ani zpovídat se nechodí.

V roce 1640 sdělují rakovniční konsistoři o duchovním stavu v Senomatech, že městečko bylo opět v prach obráceno / 1639 /, kostely pusté, zádušní dědiny neobdělány a hospodářství zanedbáno. Tato situace trvá v duchovní správě až do druhé poloviny 18. století.

V polovině 17. století obracel v našem kraji nejhrošlivěji na katolickou víru jesuita Adam Kravařský / sám přiznal, že obrátil 6.000 duší na katolickou víru / a komisař Ferdinand Libštějnský z Kolovrat a na Hokově. Pro lepší upevnění víry zbavil Ferdinand rakovnickou radu patronátu v Rakovnice a v Senomatech, kteréžto právo bylo až roku 1668 císařem Leopoldem zase Rakovnickým vráceno.

Před rokem 1724 nastává velké vyjednávání obce s duchovní i světskou vrchností o vlastní církevní správu. Toho roku je pak na žádost tehdejšího magistrátu přidělen rakovnickému děkanovi kaplan s podmínkou, aby každou třetí neděli sloužil mši v Senomatech. / Z této doby pochází první písemná zmínka o farní příslušnosti obcí Nouzova a Hostokryj k Senomatům. / Senomaty nabízely kaplanovi k dispozici byt, ale to zamítá. Též žádost o lokalii byla zamítnuta. Senomatští se bouřili, vyšetřování došlo až ke královskému podkomořímu, jenž roku 1727 musel přes rakovnického purkmistra zasáhnout. Senomaty však žádným jednáním zlepšení nedosáhly.

Teprve roku 1804 je zřízena expositura při sv. Štěpánu, je však rokem 1823 opět zrušena. V té době je v Senomatech stále hojně rodin bratrsky smýšlejících. Patřily sem zvláště rodiny Suttnerů, Liprtů, Holých, Vostrých, Trešlů, Jánských a dalších.

Roku 1813 povoluje konsistoř pro kostel sv. Vavřince exposituru / errekční listina je na senomatské faře /. Senomaty svolily k zaopatření kněze a k určitým závazkům, jako: poskytnutí bytu o dvou světnicích, 250 fl ročně, 34 fl na světlo a jiné potřeby, z přifařené obce Hostokryj 50 fl, z farních pozemků 10 měřic pole a půl míry louky. Protože ostatní farní pozemky byly přenechány děkanovi rakovnickému, uvolil se tento platit ročně 100 fl.

Knězem od roku 1813 zde byl Vincenc Berger, dobrý člověk, který za dvacet let / 1833 / ze Senomat odchází z vlastního rozhodnutí pro neshodu – když prý “vida pračku v hospodě a chtěje rváče smířiti, od nich z hospody vystrčen byl – proto odešel ze Senomat.“

Před rokem 1821 byla část farních pozemků dědičně propachtována některým senomatským občanům, část zůstala v užívání rakovnického děkanství.

Již v roce 1826 / z 23.6. / byla expositura v Senomatech zrušena, poněvadž senoamtští nemohli dostát povinností, k nimž se zavázali. Když se poměry zlepšily začalo se znovu jednat s rakovnickými měšťany a konsistoři v Praze, aby byla povolena alespoň lokalie. / Roku 1838 žádost senomatských o svého vlastního duchovního správce neuspěla, ačkoliv Senomaty, Hostokryje a Nouzov poskytly dotační kapitál 1266 zlatých a obec Senomaty navíc pozemky ve výměře 10 měř polí a 1,5 míry louky. / Vyhověno ve věci lokalie bylo, ale až po průtahu 6 ti let – 1844 ! / V některých písemnostech chybně 1846. /

V období let 1833 – 44 jsou Senomaty bez kněze. Měl sem sice docházet a sloužit bohoslužby děkan rakovnický, avšak senomatští přijímali tuto “hanu“ s velkým odporem, chtějíce svého vlastního duchovního. V odporu došli tak daleko, že vyjmuli srdce ze zvonů a na tajném místě zakopali, sakristii zabednili a bouřice se, rakovnického děkana Živného do obce nepustili / senomatské ženy prý obrátily kočár s koňmi před Lajblovic – “Karlíkovice“ – a hnaly i s Živným zpět k Rakovníku. / Tak mše v Senomatech sloužena nebyla, ani svátky a neděle se nesvětily. Z té doby pochází hanlivá báseň Senomaty:

Senomatští berani,
kampak chodí na ranní?
Do svinského chlíva,
svině jim tam zpívá.

Roku 1844, jak již řečeno, obnovuje se v Senomatech lokalie. Farářem se stává Josef Roedl / Rödl /, k faře je přiděleno 150 korců polností / nikoli 9, jak je někde uváděno /, z nichž 50 korců je přenecháno rakovnickému děkanátu. Rozloha farních polností se léty různě mění, tak na příklad roku 1851 patří k faře 14 jiter 1094 čtverečných sáhů, 1861 – 1864 55 jiter 919 čtverečních sáhů atd. Roedl řídí církevní správu v obci až do roku 1865. Po něm nastupuje František Viktorin, později děkan rakovnický, velmi blahodárně působící na rozkvět města.

V červnu roku 1852 byla vystavěna nákladem obce Senomat za 3.397 zlatých na místě starém nová fara, v červenci téhož roku se do ní stěhoval farář Roedl.

Rokem 1849 začíná vyjednávání obce s konsistoří za osamostatnění fary – za zrušení pouhé lokalie. Jednání končí úspěšně až v roce 1858, od kdy je fara až podnes samostatnou správní jednotkou.

Z roku 1886 je zachován záznam o tom, že fara byla bez hospodářských stavení. Pravděpodobně šlo o následek velkých rozepří senomatských s rakovnickými stran farních polí. Mnoho papíru bylo popsáno vzájemnými stížnostmi, jež končily na čas porážkou senomatských.

Roku 1883 nastupuje v Senomatech farář František Salo Opatrný, před tím 10 let kaplan v Rakovníku. Odchází roku 1891 za správce ústavu pro choromyslné do Horních Beřkovic. Ještě téhož roku – 1891 – vede v Senomatech přechodně bohoslužby administrátor František Kukla, obec je bez faráře. Ale již roku 1892 nastupuje v obci katolický farář Josef Chalupský / měl dvě vlastní sestry a neměl kuchařky / a zůstává zde až do roku 1924. Za jeho působení přistavují se k faře roku 1895 hospodářské budovy. Obec Senomaty se při tom zavazuje poskytnout veškerou “nádenickou a potažitou“ práci. Všechny zbývající náklady byly vyměřeny rozsudkem správního dvora městu Rakovníku, jako patronátu. Za dva měsíce / září, říjen / byly postaveny firmou Danda z Rakovníka stodoly, kolny a chlévy.

S kostelem sv. Štěpána jsou služby boží spojeny opět až roku 1921. V tomto roce se začíná v Senomatech formovat kazatelská stanice evangelická – českobratrská. Nejprve je to shromáždění evangelíků v sále u Holých, nedlouho potom velké shromáždění za účasti 163 osob ve škole. Téhož roku je poprvé od bělohorských událostí sloužena českobratrská mše v kostelíku sv. Štěpána na hřbitově. Bohoslužby vedl lišanský farář Hlaváček.

V roce 1923 žádá evangelická část obyvatelstva od obce, aby jí byl na stále poskytnut k dispozici kostelík sv. Štěpána. Obec to povoluje, avšak evangelíci naráží na odpor

faráře Chalupského, který jim před samými bohoslužbami kostelík zevnitř zavírá. Mše je pak sloužena na hřbitově před kostelíkem. Pamětníci vypráví o události historku, jak farář Chalupský byl později zahanben, když někteří evangelíci jej po vykonané mši tajně očekávali u zadních dveří kostelíka. – Mezi věřícími obou táborů se v Senomatech po této příhodě rozmnožilo ještě více nevraživosti.

Roku 1924 odchází farář Josef Chalupský do penze. Nastupuje po něm farář Václav Vlk / s Chalupským znepřátelen /, v Senomatech méně oblíbený. Roku 1928 – po zranění – pronajímá Vlk všechny farní pozemky. Živý inventář z velké části odkupuje Jiří Holý ze Senomat a současně se stává nájemcem většiny polí. Brzy poté – ještě rokem 1928 se Václav Vlk odstěhoval do kláštera. Oficiálně však odchází z fary až 2.1. 1929 – do nucené penze - , když zadlužil farnost 60.000 korunami. Celých 15 let není potom farnost duchovním obsazena, aby se mohly zaplatit dluhy. Fara je administrována římsko – katolickým farářem Ignácem Slovákem z Olešné, který se tu i zabydluje. 19.5. 1945 umírá farář Slovák v rakovnické nemocnici.

XI.

KOSTEL SVATÉHO VAVŘINCE A ZVONICE.

Kostel sv. Vavřince v jižní části obce možno považovat za nejstarší stavbu v obci. Vztahují se k němu první zmínky o Senomatech a to již z roku 1327, kdy obec Senomaty i s farním kostelem jsou přiřknuty k premonstrátskému klášteru v Teplé / viz kapitola IV. /.

Dějepisec V. Kočka se domnívá, že kostel vystavěli křížovníci německého řádu, kteří byli v Senomatech od roku 1233.

O pozdější trvalé existenci kostela svědčí řada historických záznamů o působnosti duchovních správců náležejících do Senomat / viz kapitola X. /.

Patronát nad kostelem, jak platilo běžně, měli králové právě panující. Koncem 14. století patřil kostel k děkanátu rakovnickému / připadalo sem 47 farností /, za husitských válek zůstává opuštěn.

17. století je pro kostel sv. Vavřince obdobím častého zpusťování. Blíže k tomu a létům následujícím viz kapitola X. a IX.

Poznamenejme, že blízké okolí kostela bývalo až do první poloviny 19. století hřbitovem, jediným do té doby v Senomatech. / Alois Kotek, dnešní správce duchovního majetku, vzpomíná na existenci hřbitova kolem kostela sv. Vavřince takto: “Jako malý chlapec – když mi bylo asi 5 roků / t.j. roku 1893 – pozn. autora / - dostal můj otec jako ponocný a taky kostelník od obce nařízení, aby s hrobníkem, starým Janem Rácem z čísla 96., upravil kolem kostela půdu po hřbitově. Byly tam zbytky hrobů, ale pomníky už ne. Ty už byly odstraněny na hřbitov ke svatému Štěpánu. Otec tam vykopal taky z jednoho hrobu lebku, já si ji nasadil na hlavu, běžel domů a křičel, že je to náš dědeček tenkrát sem byl moc bit ... “ /.

Přejdeme nyní k popisu vzhledu kostela a zvonice, která stojí několik kroků severozápadně vzdálena.

Kostel sv. Vavřince je stará orientovaná, omítaná, kamenná stavba, původně gotická / gotika poloviny 14. století /. Teprve při opravě 1855 byl gotický ráz porušen, na příklad gotická okna v lodi jsou překlenuta a průčelí zakryto síncem. K lodi o třech polích přiléhá presbytář o jednom poli s polygonálním závěrem z pěti stran osmiúhelníka. V pozdější době je přistavována sakristie na severní straně presbytáře a nejpozději připojena předsíň u západního průčelí. Loď má sedlovou střechu se štítý na východní i západní straně, ukončenými kameninovými křížky.

Nad presbytářem, sakristií a předsíní bývaly kdysi malby, nyní jsou zůstatky jen v presbytáři. Kostel je kryt taškami. Vchody do kostela celkem tři.

Osmiboký sanktusník byl kryt plechem, do roku 1899 měl cibulovitou barokní baň, avšak v tomto roce při opravě kostela je zrušena a zřízena nová strmá jehlancová stříška s oplechovanými štítý. Dříve visely provazy od zvonů přímo dolů, později svedeny k sakristii / oprava provedena za 1.000 zlatých, farníci poskytl 120 zlatých, a zbytek patron /.

Presbytář je zvýšen proti lodi, má tři okna v původním stavu krotitým a podpírá je 6 pilířů. Křížová klenba je paprskovitého závěru.

Lod' o pěti oknech je zbarokisována štukovými ozdobami a zaklenuta ve třech polích do kamenných žeber, z nichž prostřední zdobí hvězda.

Sanktuárium v jihovýchodní straně presbytáře je uzavřeno krotitým obloukem.

Sedidlo v jižní zdi presbytáře je z podvojného výklenku, trojlístě uzavřeno.

Kruchta stojí na dvou barokních sloupcích. Zábradlí zdobeno barokními kuželkami. Vchod dna kruchtu vede po dřevěných schodech a tyto pokračují i na půdu kostela.

Hlavní oltář v dnešní podobě pochází z konce 19. století / asi 1891 /. Byl darován kostelu senomatským rodákem Františkem Suttnerem, farářem ve Stiboři u Českého Brodu. Uprostřed je obraz sv. Vavřince, vlevo sv. Jan, vpravo biskup Mikuláš. Nevysvětlen zůstává záznam z roku 1891, ve kterém je popsán oltář v gotickém slohu, uprostřed se sochou sv. Vavřince v životní velikosti, po stranách se sochami sv. Vojtěcha a sv. Jana Nepomuckého, pod vrchním baldachýnem krucifix.

Původně měl kostel velmi cennou oltářní malbu svatých od českého mistra z druhé poloviny 16. století, kterážto památka v originálu je dodnes uchována v Rakovnickém museu. Velký skládací oltářní obraz má odděleně na lící ploše:

- 1 / Zvěstování p. Marie
- 2 / Navštívení p. Marie
- 3 / Narození Páně
- 4 / Poctu tří svatých králů.

Na rubové ploše jsou odděleně zpodobněny:

- 1 / Svatá Barbora
- 2 / Svatá Kateřina

Obraz měl zvláštní dvířkové uzavírání, kterým bylo možno kresby naprosto zakrýt. Již tato úprava nasvědčuje značnému stáří obrazu.

Mezi ostatní kostelní potřeby, které náleží farnosti patří paprskovitá postříbřená monstrance, stojící na eliptické noze v chrámu. Je zhotovena z ořechového dřeva. Horní věneček má zlacený a na vrcholku symbolicky Boha Otce. Dále zlacený pacifikál, stojící rovněž na eliptické nožce / 32 cm vysoký /, zdobený páskovitým ornamentem a čtyřmi hlavičkami andílků. Na kříži jsou vloženy čtyři granáty / rovněž vzadu / a ostatky. V roce 1852 byly sem nákladem obce zakoupeny lampa s konvičkami, 4 ornáty, jedna zpovědní stolička a kostelní prádlo.

Z roku 1859 pochází 14 opravených obrazů Křížové cesty, visících po vnitřních stěnách kostela. Nechal je na své útraty 85 zlatých renovovat zdejší farář Roedl u akademického malíře V. Weise v Praze. 1860 jsou vysvěceny.

Roku 1861 je přikupováno 10 cínových svícňů, 1863 zakupuje 4 cínové svícny Kateřina Gopoldová, roz. Rybová, roku 1883 jest kostel opravován, vydlážděna sakristie a presbytář cementovými dlaždicemi, darem od Marie Rečkové a Marie Holé dostává kostel dva nové fialové oltářní polštáře, 1890 je vydlážděna loď a opravena okna v presbytáři, 1891 přibývá nová kazatelna, roku 1899 při opravě cibulovité věže byly tu nalezeny památné listiny

z roku 1753 / stará makovice měla podobu z roku 1590 / a z roku 1832, kdy byla opravena celá střecha – jediné stará hvězda zůstala na nátlak senomatských občanů na kostele. 1899 je kostel opatřen hromosvodem.

Staré varhany pocházející z 18. století byly roku 1898 opravovány a mohly sloužit ještě řadu desetiletí. Avšak za I. světové války byly cínové a bronzové píšťaly vybrány a odvezeny, zbytek varhan vynešen na půdu. Mezi I. a II. světovou válkou bylo zde harmonium z kaplanky, které se po roce 1948 opět do kaplanky vrátilo / hrával naň hlavně Josef Lajbl z č. 27. a Augustin Zimmerhagl /. V kostele nahradil harmonium varhany přenesené sem z kostela sv. Štěpána.

Ve věžičce kostela je neznámo od kdy 46 kilogramový malý zvonek – “umíráček“.

Křtitelnice byla darována kostelu Josefem Růžičkou v roce 1896. Lucerny pro průvod Vzkříšení a Božího těla daroval Martin Lajbl z č. 70. v roce 1847.

V sinci je obraz sv. Václava v přirozené velikosti. Dřevěný kříž, 3 m vysoký, před kostelem koupil až v roce 1950 Alois Kotek nákladem 92 korun.

Roku 1900 je v hrubých rysech celý kostel opravován. Od té doby se však již něčeho podobného nedočkal.

Trámová zvonice stojí severozápadně od kostela. Není známo od kterých časů zvonice stojí, avšak potvrzeno zůstává, že existovala již před rokem 1620. Rakovníčtí totiž roku 1636 píše kardinálovi, že vojsko odvezlo roku 1620 3 zvony ze Senomat, z nichž dva byly nalezeny v Praze, o třetím se neví. Jeden ze dvou nalezených byl později vykoupen, na druhý nebylo peněz.

Zvonice je čtvercového půdorysu o straně 7,15 m. Přízemí z hrázděného zdiva je nadstavěno šindelovou valbou na jejímž otupeném vrcholu sedí dřevěná čtyřboká šindelem krytá lucerna. Dveřmi z východní strany a po dřevěných schodech se dostaneme až k hornímu patru, kde byly až do I. světové války dva velké zdobené zvony, kdysi chloubou Senomat.

První, t.zv. “velký zvon“ byl 81,5 cm vysoký, 104 cm v průměru, slit v roce 1774 v malém Městě Pražském. Na východní straně zvonu byl znak Kristův s anděli, pod ním sv. Vavřinec. Níže následoval čtyřřádkový nápis latinskou majuskulí s chronogramem:
+ PRO DEO IVINITE PERFECTO EXISTO ET BARTHOLOMAEVS VOCOR+

Pod nápisem pak kresba raka, dolejší ozdoba perličková a při samém okraji osm rovnoměrně rozložených křížků. Na západní straně zvonu byl znázorněn kříž s Ukřížovaným, pod ním Panna Marie s mečem v srdci. Níže pak nápis velkými písmeny:
+ A FOLGVRE GRANDINE ET TILPESTATE L IBERA NOS SALVATOR NOSTER
IESV CARISTE+

Kolkolem zvonu v rovné obrubě nápis:

+ JOHANN GEORG KÜHNER GOSS MICH IN DER KONIG LICHEN KLEINEN STAAT
PRAG, ANNO 1774. PTÁK+

Druhý, t.zv. “malý zvon“ byl 50 cm vysoký, v průměru 62,5 cm. Mělo se zato, že to byl jeden ze tří zvonů poznaný a vykoupený senomatskými v klášteře sv. Tomáše v Praze,

kam byl císařským vojskem v roce 1620 odvezen. Tato domněnka byla jistě mylná vzhledem k roku výroby zvonu.

Na východní straně zvonu byl reliéf proti sobě stojících světců sv. Petra a Pavla. Na západní straně reliéf sv. Vavřince a pod ním nápis:
+ JOHANN GEORG KÜHNER GOSS MICH IN PRAG 1771 +
Horní část zvonu zdobily hlavičky andělů, dolní okraj osm křížků.

Jak jsme se již zmínili, oba zvony visely ve zvonici až do první světové války, kdy byly sejmuty a jak říká zápis ... “rozřezány kyslíkovým plamenem a odvezeny“. Náhradou byl do zvonice propůjčen starobylý zvon sv. Bartoloměje ze hřbitovní zvonice v Rakovníku.

Zvon sv. Bartoloměje, jinak zvaný též “Rak“, byl ve zvonici až do roku 1928. Toho roku žádal Rakovník zvon zpět a tak senomatští uspořádali pod vedením faráře V. Vlka peněžní sbírku, která vynesla 1200 korun. Byly zakoupeny dva nové zvony / 140 a 120 kg / od firmy Herold v Chomutově a 26. 5. vysvěceny knězem Podlahou za “přítomnosti“ 4 kmoter – Davidové, Holé, V. Rybolové a Zelené. Menší zvon – Panna Maria – byl používán jako “poledník“, větší zvon – sv. Václav – při vyzvánění na mše apod.

Za druhé světové války byly však opět oba zvony odebrány a odvezeny neznámo kam, pravděpodobně roztaveny k válečným účelům. Od těch dob zůstává zvonice bez svých srdcí.

Poslední generální opravou prošla zvonice roku 1883. Tehdy byla celá natřena dehtem a dostala novou střechu – vše na útraty patrona. Čtrnáct let poté – 1897 – byla zvonici dodatečně opravena podezdívka, doposud preventivně pobitá prkny. Tím byla prakticky naposled přiložena lidská ruka k záchraně této cenné památky v Senomatech.

XII.

KOSTEL SVATÉHO ŠTĚPÁNA A HŘBITOV

Prostý a jednoduchý kostelík sv. Štěpána – dnes obklopený ze všech stran hřbitovem, patřil ve svých prvopočátcích Českým bratřím. Je o tom blíže pojednáno v kapitole Kněží a fara.

Zůstává otevřena otázka vzniku kostelíka. První zmínka pochází z roku 1562, kdy senomatští konšelé píší mimo jiné králi, že mají dva kostely. Kronika obce Senomat psaná od roku 1884 mylně udává, že “ ... kostelík sv. Štěpána vystavěn byl, jak z pramenů hodnověrných vysvítá roku 1590 od Českých bratří.“

Dějepisec V. Kočka o sv. Štěpánu poznamenává: “Zdá se, že tolik pronásledovaná Jednota bratrská odhodlala se postavit sbor neboli modlitebnu teprve kolem roku 1560, když na Křivoklátě usadila se Filipina, choť arciknížete Ferdinanda, která Augustovi a Dílkovi, vůdcům Českých bratří, byla nakloněna. O kněžích bratrských není z této doby zpráv.“ Dokladem faktickým však tato Kočkova domněnka být nemůže, ačkoliv se zdá nejpravděpodobnější.

Jisté zůstává, že přes všelike spory Senomat s Václavem Hochhauzarem z Pšovlk, který je koupil roku 1589, přál zdostatek Českým bratřím v obci. Pravděpodobně z této příčiny existuje dnes další domněnka, že kostelík byl vystavěn roku 1590 zásluhou manželky Václava Anny Hochhauzarové. V rakovnickém archivu by proti tomu svědčil zápis: “K sv. Štěpánu, kostelíku není nic proto že na swug naklad gsouczy vypovědění bratří geg dali vystaweti.“

O kostelíku jsou bezpečnější zprávy počínaje rokem 1604, stává se svědkem svatby dcery Hochhauzarovy Johanky s p. Hendrychem Bezdrůžickým z Kolovrat. Roku 1613 je sem pochována vdova po Václavu Hochhauzarovi, Anna. Uložena byla do hrobky pod oltář z níž směrem k západu – před oltář – vedly vzhůru schody. V jejich ukončení, podlaží, ležel náhrobní kámen – náhrobek – 2 m dlouhý, 98 cm široký s textem o úmrtí a spojenými erby rodin Kolovratů Libštejských a Hochhauzarů / alianční znak /. Pamětní slova na náhrobku byla červená na štríbrně bronzovém podkladě. Text zachovaný dodnes zní:

“Letha 1613 umrzela urozena pani Anna Hochhauzarova rozena z Krásného Dvora strzedu przed sw. Markytou mezi 1 a 2 hodinau na nocz mago wieku swego 48 let zivot swug v Krystu panu dokonala a przy tomto chramu gest pochowana oczekawagic welkého z mrtvých wstany.“

Dole, ve zvláštní rámu, jehož rohy zdobí pod společnými přikryvadly čtyři hlavy andělů jsou dva erby. První, vlevo, má tři krokve / $\Lambda\Lambda\Lambda$ / v klenotu půl obrněnce s točenicí na hlavě a palcátem v ruce. Druhý, vpravo, má půl levou orlici vpravo hledící a v pravé polovici znaku jsou dva šikmé pruhy jdoucí vpravo vzhůru, klenotem jest člun, z něhož nad sebou vyvstávají tři páry pštrosích per. O jejich původní barvě není známo nic, ale z pramenů kolem roku 1880 byl podklad hnědý, znaky stříbrně bronzové.

Dnes je místo po náhrobním kameni označeno v kostele dlaždicemi a vlastní náhrobek je od roku 1884 zasazen do severního – půlnocního – pilíře / obrácen ke dveřím kostelíka / před kostel, jenž spolu s dalšími třemi podpírá věž se zvonkem a hodinami. Práci tu, společně s úpravou hrobky, konali podle sdělení nynějšího správce duchovního majetku a dobrého pamětníka Aloise Kotka / nar. 1888 / jeho otec František jako zednický přidavač a zedník Nachtigal z čísla 139. Hrobka v té době – podle jiných pramenů – byla již tehdy vyloupena. V jakém stavu je dnes nelze bez odkrytí říci.

Ale vraťme se zpět ke chronologickému výkladu ... Náhrobní kámen zůstal Senomatům jako jediná památka kostelíka z doby před třicetiletou válkou. Nevíme vůbec jak kostelík – či snad jen kaple ? – tehdy vypadal. Léta pohrom pro Senomaty – 1620 a 1636 – učinily tečku za první kapitolou kostelíka. Jakési zbytky však přeci jen přečkaly dobu, protože po třicetileté válce se o kostelíku sv. Štěpána opět v historických dokladech jako o druhém kostele v Senomatech hovoří.

Ve zprávě rakovnických z roku 1636 čteme, že Senomaty a kostel sv. Štěpána byly roku 1620 spáleny, oltář zruinován a archa převezena do kostela sv. Vavřince / nyní uložena v rakovnickém museu /.

Novou etapu prožívá kostel sv. Štěpána od roku 1740, za panování Marie Terezie. Začíná se pro velkou sešlost znovu stavět, avšak těžká doba válečných let a předpisované daně prodloužily výstavbu až do roku 1747. Celá výstavba provedena nákladem obce. Rakovník si tohoto kostela vůbec nehleděl.

13. června 1747 byl položen základní kámen do pilíře na evangelijní straně a v něm uložena pamětní listina. Nevíme, v kterých místech pilíře se pamětní listina nalézá, ale jistě by dala jasnější světlo do starších dějin Senomat. Kostelík je postaven z kamene a kryt šindelem.

Další významné změny nastávají v roce 1804 / 24. 5. /. Kostelík je opravován znovu. Děje se tak – mimo obecní příspěvek – nákladem Martina Kotka, tehdy rychtáře obce a zdejšího učitele Václava Kotschiho. Opravuje se šindelová střecha za 114 zlatých 30 krejcarů částečně zdivo. Po opravě roku 1804 slouží kostelík v tomto stavu až do další opravy, jedné z nejpodstatnějších – v roce 1884.

Roku 1813 je obohacen kostelík na žádost duchovního Vincence Bergera darem od Eleonory Rubesch pěkným obrazem “Mrtvola sv. Jana“. Věnování je připsáno k obrazu.

Senomatský farář Roedl se ve svém zápisu z roku 1847 domnívá, že kostelík sv. Štěpána stojí na místě, kde býval kdysi chrám pohanský.

Až na malé úpravy pochází dnešní podoba kostelíka z roku 1884. Cele do správy obce přešel kostelík roku 1883, Rakovník se patronátu definitivně zřekl. Rok nato investuje obec Senomatská spolu s Hostokryjemi 4.000 zlatých do opravných prací a přislíbuj, že kostel bude sloužit křesťanskokatolickému kultu. Této akce se nejaktivněji účastní a má první zásluhu tehdejší starosta Václav Ryba z č. 67. Dříve nízká, t.zv. puritánská věž je zvyšována o 1,60 m za předpokladu, aby na ní snad někdy mohly být instalovány hodiny. Kostelík dostává novou střechu, bání a křížek. Upravuje se celý vnitřek kostela, přemísťuje se náhrobní kámen Anny Hochhauzarové. V pamětním spise o zmíněné opravě kostelíka z roku 1884 se dočteme: “Podotknuto budiž, že při úpravě vnitřku kostela vyzvednuta uprostřed se nacházející mramorová deska pod níž pochována, jak psáno jest Anna Hochhauzarová rozená z Krásného Dvoru, bývalá majitelka Senomatského a Pšovlkého dvora. Nalezen byl toliko obyčejný hrob a v něm kosti, protože kámen tam na předešlé místo položen a více zvedán býti nemusí. Ať odpočívá v pokoji ! “

Současně se – 1884 – jižním směrem kolem kostelíka rozšiřuje hřbitov. Obec zaručuje, že hřbitov nebude patřit kostelu, nýbrž potřebám “občanským“. Do makovice věže

je vložen pamětní spis z opravy v roce 1884 spolu s opisem pamětní listiny z roku 1804. Téhož roku je rovněž zazděn pamětní spis s řečí faráře Opatrného do hřbitovní brány od Senomat, jak praví kronika “vpravo od práhu 3’3’’ neb dle nové míry 2 m a 3 cm vysoko uprostřed pilíře zazděn jest.“

Rok nato, 1885, jest na rozšířeném hřbitově vysázeno 49 lip, v aleji ku hřbitovu 8 lip, v jámě u hřbitova 60 višní. / Okolo kostela dolního, sv. Vavřince, vysázeno 7 lip, u sochy sv. Tadeáše 2 lípy. / Téhož roku daruje Fr. Suttner, farář ve Stiboři – rodák senomatský, kostelíku sv. Štěpána oltářní obraz od Josefa Scheiwla z Prahy, rovněž daruje varhany. / Varhany byly přestěhovány roku 1945 pod vedením faráře Nováčka do kostela sv. Vavřince. Nynější harmonium do kostela sv. Štěpána koupil 1950 ze svého Alois Kotek za 700 korun. / Od Fr. Suttnera jsou rovněž dary: věčná lampa, ozdobně vykládaná okna v oloveném rámoví a některé jiné drobnosti. Obec přikupuje rám k oltářnímu obrazu, nový kůr a pokládá dlaždice v presbytáři.

Roku 1896 je zbudována nákladem ředitelství drah a železnic nová cesta od kostela sv. Vavřince až k vratům hřbitova. Obec přispěla vzdáním se pozemků.

Senomaty získaly rokem 1896 prospěšný dar – věžní hodiny darované obcí Josefem Růžičkou, šanovským občanem, poslední léta žijícím v Senomatech v č. 151. Ve zmíněném roce zde umírá a v závěti věnuje obci na kostelní věž hodiny se třemi číselníky v ceně 500 zlatých / od firmy Ludvika Hance /. Obec je dává svým nákladem 90 zlatých vpravit do věže kostela sv. Štěpána. Hodiny jsou umístěny ve zvlášť vyhrazené místnosti s baldachýnem pod střechou.

Při jménu Josefa Růžičky vzpomeňme ještě dalšího jeho dobrodiní, daru nové křtitelnice a poskytnutí 300 zlatých obci, z nichž každoročně se výročí jeho úmrtí měly být vypláceny nejchudším občanům peníze z úroků. Růžička je pohřben na místním hřbitově.

Dodnes je uvnitř kostelíka na levé straně hnědá mramorová památní deska s reliefem Krista a věnováním zlatě psaným: “Památce svých milých rodičů Josefa a Veroniky / 1807 – 83, 1810 – 84 / Celda Klouček. “ C. Klouček, coby rodák senomatský dosáhl význačného postavení v českém uměleckém světě – sochařství.

/ Z rukou C. Kloučka jsou zachovány dodnes na příklad jen v Praze: sgrafita levé nádvorní stěny prvního patra v Národním museu, ornamentální výzdoba pomníku sv. Václava na Václavském náměstí, bohatá secesní výzdoba paláce Čs. obchodní komory z roku 1902 v ulici 28. října, štukatury na barokním domě Kaňkové na levé straně Národní třídy, štukatury na secesní budově bývalého konventu křížovnického v Křížovnické ulici, sgrafita na pozoruhodném domě v sousedství Šternberského paláce na Malostranském náměstí, vnitřní výzdoba Richtera domu / č. 147. / u paty Starých zámeckých schodů z roku 1876 – 97, vnitřní štukatérské výzdoby bývalé budovy Pražské městské spořitelny, nyní Musea Klementa Gottwalda v Rytířské třídě, plastická výzdoba budovy Čedoku dříve Zemské banky z roku 1911 – 12, alegorické reliefy budovy Investiční banky z roku 1894 – 96 / fasáda na Vohankově domě proti ústí Rybné ulice, vnitřní plastická dekorace bývalé Hypoteční banky nyní budovy poštovních úřadů 025 a 121 na náměstí Maxima Gorkého a mnohé další. /

Roku 1899 je z popudu faráře Chalupského proražen nový vchod do kostela sv. Štěpána za oltářem, nově oplechovány přední dveře, zřízeny 2 okenní ventilace, zvenku kolem kostela upraven z bílých cihel vodní trativod. Z téhož roku pochází i dřevěný

ztrouchnivělý kříž stojící mezi hroby proti vchodu do kostela. Byl postaven za misionářského cvičení.

Z darů faráře Chalupského tu dodnes zůstaly: koberec, korálové růžice a kalich s monstrancí – původem ze sv. Hory.

1905 je nově pokryta rozpadající se hřbitovní zeď.

Nakonec shrňme v několika slovech podobu kostelíka, která se s malými změnami dochovává od roku 1884 dodnes.

Kostelík je uprostřed hřbitova, orientovaný. Zevní stěny jsou oživeny pilastrovými pásy. V průčelí přistavěna čtvercová jednopatrová věž s baňovitou střechou, v ní bývaly dva zvonky bez nápisů, nyní jeden. V prvním patře věže jsou tři okna vrchem půlkruhová. Krytina tašková, na cibulovité osmistěnné bání kryt šindelový. Vchody dva. V lodi dvě okna čtverhranná, mírným segmentem sklenutá, v presbytáři dvě okna okrouhlá, strop rovný.

Lod' uvnitř čtvercová, hrany vydutý, kryta rovným stropem, zdobena výplněmi.

Presbytář o jednom poli eliptického závěru / polobáň /, zaklenut t. zv. "českou klenbou"

Hlavní oltář v barokní dřevěné architektuře, obraz sv. Štěpána malován 1885 A. Scheivlem

Kazatelna má na baňatém poprsníku dvě hlavičky andělů.

Kruchta v půlkruhu vypjatá s falešnou malbou barokních sloupců.

Doplňky – výpravou je kostelík nadán velmi chudě, používáno vybavení z kostela sv. Vavřince.

K jednoduchému, ale pohlednému kostelíku je pěkným doplňkem obklopující hřbitov. Dnes již na něm stíní hroby zemřelých bohaté koruny lip, vysázených v minulém století.

Seznamme se krátce s některými pozoruhodnějšími hroby. Nejstarším zachovalým hrobem i s pomníkem jest tu na západní straně hřbitova hrob "Josefa Hollý * 14. 3. 1798 + 11. 5. 1856". Na pomníku je pod nápisem velmi zajímavý v kameni vytesaný pivovarsko – sladovnický znak: vlevo sud, uprostřed nahoře staré váhy, dole balík převázaný křížem, vpravo oboustranná krokev. Znak dosvědčuje na existenci sládků z rodu Holých.

Podle sdělení a prohlídky Al. Kotka – dlouholetého správce hřbitova – patří mezi nejstarší též nedaleký hrob s pomníkem rodu Suttnerů "z Husy", pochování tu jsou Celestin, Alois, Anna. Věnují František / farář / a Antonín / řid. uč. v Milostně a Krušovicích /. K nim se řadí hrob a hrobka "Antonín Reček * I.II. 1832 + 1.11.1873, Marie Rečková roz. Holá * 11. 11. 1831 + 7. 7. 1908".

Dále se tu setkáme s hroby známých jmen v historii Senomat, jako učitele Kočího u jehož hrobu na kříži je nápis: "Roku 1820 usnul W Pánu WaclaW Kotschi Učitel

Senomatský z Nákladu P.V.B. 1822“ / jde o pomník přenešený pravděpodobně z dolního hřbitova u sv. Vavřince v druhé polovině minulého století / . Dále hrob básníka Františka Chládky, hrobka řidičího učitele Josefa Friedla s chotí / s fotografiemi / , řidičího učitele Kapouna, řidičího učitele V. Fišera, senomatských starostů posledních let atd. atd.

XIII.

PAMÁTNÍKY – SOCHY.

Nejstarším památkem v Senomatech je nevysoký hrubě tesaný pískovcový kříž.

Existují zhruba tři poměrně protichůdné dohady o jeho původu a účelu. První domněnka jej nazývá "křížem cyrilometodějským". Citujme v jakém vztahu k tomuto pojmenování jej popisuje roku 1883 senomatský řídicí učitel J. Friedl: "O tom nemůže být pochybnosti, že kříže takové nepocházejí před sv. Cyrilem a Metodějem, ani z pozdějšího věku středního nebo nového, nýbrž že pocházejí z prvé doby křesťanství našeho čili z doby cyrilometodějské. Že kříže by byly z doby předcyrilometodějské nelze tvrdit, protože by bylo nutno dokázat, že křesťanství v Čechách bylo již dávno před Bořivojem, důkazu historického není. A že ani nejsou ze středověku mladšího vyplývá, protože apoštolové podobné kříže volili vždy na krajích dědin u cesty, kde lidé hojně chodili a kudy apoštolové do dědiny chodili a odcházeli. "Tato domněnka je dosti pochybná ze dvou důvodů. Jednak tyto kříže s podobným znakem i velikostí jsou i v místech, kde křesťanství věrozvěstové nebývali a jednak existují výklady mnohem pravděpodobnější než tento. V ničem nemůže podpořit tuto domněnku ani dovětek, že v blízkosti kříže na východní straně obce je studánka / zvaná Vohrádkova /, která měla být křtitelnicí Českým bratřím.

Druhá domněnka o těchto křížích pochází z doby pohanské. Nazývá je "baby" podle pověsti o zbytcích pohanské bohyně Bábý. Rovněž je to domněnka velmi plytká.

Nejblíže pravdě bude zajisté výklad Blöchlův, který může být základem i k objasnění existence jediného zbylého kříže v Senomatech. J. Renner píše o tom v roce 1937. podle Blöchla měly kříže a jim podobné památníky trojí význam:

1 / určovaly vrchnostenské hranice, 2 / označovaly místa spáchaného zločinu apod., 3 / měly význam pomníků. Ale mluvně již slovy bývalého archiváře Rennera, která platí dodnes: "Kamenný kříž s vytesaným mečem spatřujeme při silnici nedaleko vchodu do Senomat, ze strany od Rakovníka. Je z tvrdého pískovce přílepského, vyčnívá ze země na 1 m a tloušťka jeho činí 0,45m. Protože je při průčelí zdi vedle stojícího domku, je dobře chráněn proti zlé povětrnosti i lidské zlobě a tudíž dobře zachován. Původně byl jistě mimo osadu, kde asi stával dnes se nedozvíš. Jak již uvedeno, byl tento kříž mezníkem a meč v něm vytesaný varoval každého, aby jím nehýbal. U Senomat byly hranice městských statků a držitelů Senomat, zcela různých majetníků. Kříž ten nelze nijak spojovat – jak se někdy děje – s nedalekou studánkou, v níž Čeští bratři podle tradice křtivali své novorozence. Rovněž takový kříž stával podle sdělení p. inž. K. Davida na opačné straně Senomat / na straně západní / při Rybovic mlýně. Do dvora téhož mlýna jsou dva vjezdy s vraty, mezi nimiž se ohradní zeď poněkud lomí, právě na ohybu této zdi stával onen kříž, a to poblíž vjezdu východního. Překážel při stavbě kůlny a vjezdu do mlýna, byl odstraněn, rozražen a zazdili jej do zdi protějšího stavení. Jest aspoň částečně zachován pro budoucnost, až se bude ono stavení bourat, přijdou zajisté na onen kříž, památní s dávných věků."

Musíme podotknout, že v našem kraji je podobných křížů a jiných památníků s různými znameními více, tak na příklad ve Stebnu, Malměřicích a jinde. V Senomatech se zachoval, jak výše zmíněno, jen jeden. Je přesně 72 cm nad zemí, konce vodorovného ramena podoby půlměsíce, jakož i hlava je 45 cm od středu, tloušťka 22 cm.

Socha sv. Tadeáše je nejstarší označenou samostatnou sochou v Senomatech. Stojí poblíž středu obce na vyvýšenině levého břehu Rakovnického potoka. Dodneška není záznamu ani pamětníka, že by byla socha s podstavcem opravována, proto lze jen velmi vězko přečíst vrytý nápis na čtyřbokém podstavci končící letopočtem 1722. Letopočet 1722 je též na podložce podstavce. Vlastní pískovcová socha představuje světce sv. Tadeáše v životní velikosti, jež drží v pravé ruce kyj, v levici knihu.

Socha sv. Prokopa pochází z roku 1743. Stojí ve východní části obce v sevření silnice k Rakovníku a odbočující cesty na Draha. Je to slušná sochařská práce s vhodným umístěním. Světec vytesaný z pískovce v životní velikosti stojí na čtyřbokém podstavci, drží v levé ruce berlu, v pravici kříž. U nohou se mu svíjí ďábel / čert / po němž šlape. Na podstavci je vytesán letopočet 1743.

O soše sv. Jana Nepomuckého lze dnes mluvit jen v minulém čase. Socha stávala na čtyřbokém podstavci v severozápadní části náměstí ve středu obce. Byla to, podle pamětníků, nevzhledná ubohá socha z pískovce se světcem v životní velikosti. V roce 1919 ji "jacísi rozpustilci" v noci vyrvali z držícího bodce a při pádu rozbili. Po zbytcích nezůstalo ani památky. Dnes tu ještě hyzdí náměstí zůstatek podstavce obrůstající plevelným porostem. – K soše sv. Jana Nepomuckého se vztahuje i jedna z humorných epizod zachycených v knížce "Na přílepském bělidle". Kolem slavnostních bohoslužeb se píše ... "Druhý oltář byl za sv. Jánem na návsi. Škoda ! Kdyby se byl kostelníkovi a Liprtovi podařil zázrak byla by státuje rovnou oltářem a jistě tím nejslavnějším, ale takto zůstal stranou ... ,,

Socha sv. Vavřince stávala na prosté nevysoké podložce asi 1 km na východ od Davidovi mlýna. V roce 1930 byla socha sražena prý nevěřícími a odvezena neznámo kam, zůstala jen podložka. / manželé Majerovic, kterým již po dlouhá léta patří pozemek, na kterém socha sv. Vavřince stávala vzpomínají: "Koupili jsme pole asi v třicátém roce, ale socha tam již dlouho žádná nebyla. Snad již v devatenáctém roce tam nestávala jen ten podstavec tam necháváme dodnes."

Památník Mistra Jana Husa byl polosoukromou záležitostí Senomat. Zprvu obec uvažovala postavit jakýsi pomník náhradou za zničenou sochu sv. Jana Nepomuckého. Koncem roku 1920 bylo rozhodnuto o výstavbě památníku Mistra Jana Husa ne na místě sv. Jana, nýbrž ve střední části parku, kde stojí dodnes.

Základem památníku měl být 2,5m dlouhý balvan ze Šibeničního vrchu zvaný "Občina". Avšak Josef David z č. 77. se nabídl, že by dopravil od Oráčova pěkný žulový kámen, který by vyhovoval mnohem lépe. Celé věci se pak ujal Osvětový sbor v Senomatech / byly tu zastoupeny všechny zdejší politické strany a korporace /. Zaměstnanci dráhy dopravili zdarma kámen do Senomat a na místo byl převezen členy Osvětového sboru. Kruhovou bronzovou desku s portrétem Jana Husa a letopočtem koupil Josef David z Prahy za 500 korun.

Památník byl postaven 22.5.1921 a 5. července večer konáno odhalení za účasti poděbradského českobratrského kněze Františka Šustra.

Památník padlých vojinů stojí ve východní části parku na náměstí nedaleko od pomníku Jana Husa. Vlastní pomník je pyramida se jmény padlých z druhé světové války / po druhé světové válce je sem přidána deska se jmény padlých z této války /. Na plochu ukončené pyramidě stojí symbolicky zlomený sloup, pomník je ohrazen nízkou železnou hradbičkou. Pod sloupem je v prohlubni uložena zazátkovaná láhev s pamětní listinou zhruba s těmito údaji: hodnota peněžních sbírek ze čtyř zábav a sbírek od jednotlivců, seznam spoluúčastných obecních spolků na stavbě pomníku a všeobecný přehled o Senomatech z této doby.

Zrod památníku byl dán – bohužel – památkou na mrtvé z první světové války. První akcí, kterou byl dán základ k finančnímu zajištění památníku byla “májová slavnost ženatých“, kterou uspořádali místní občané v hostinci u Fojtíků v roce 1923. Čistý výtěžek z této zábavy – 1000 korun – byl věnován na postavení “památníku padlých vojáků ze Senomat.“ Docházely pak další příspěvky, ale k zadání památníku k výrobě dochází až v roce 1927 u B. Vachta z Přílep za 8500 korun. K slavnostnímu odhalení památníku došlo 3. 6. 1928 za účasti všech obecních složek.

XIV.

MLÝNY.

Kubíkovský – Rybův

Kotroušovský – Davidův

Několik poznámek k historii blízkých mlýnů

Mlýn Kubíkovský – Rybův.

/ Z poznámek ing. K. Davida zpracoval autor. /

Mlýn uvnitř obce, nyní pod popisným číslem 67., se kdysi nazýval „Kubíkovský“. S tímto pojmenováním se setkáváme až do druhé poloviny 17. století. Ještě roku 1578 byl majitelem mlýna Vavřinec Kubík. O dalších dvou majitelích jsou dochovány písemné doklady.

V Rakovnickém archivu je dochována listina, ve které se dočteme o koupi Kubíkovského mlýna roku 1596 Václavem Hochhauzarem. Stojí v ní: “Tento mlejn Kubíkovský jeho milost urozený a statečný rytíř pan Václav Hochhauzar z Hochhauzu a na Pšovlicích, pán a vrchnost dědičné městečko tohoto Senomat ráčí míti kšaftem sobě od někdy Doroty Kubíkové mlynářky pořádně odkázány, takže všechna spravedlivost dotčené Dorotě Kubíkové na témž mlýně náležejících na jeho milost pána po její smrti připadla, ale že purkmistr i konšelé i na místě vši obce měst Senomat jsou to pořádně lejstry vykázaly, že jsou dotčené Dorotě přes 500 β vedle trhu s ní učiněného za týž mlejn vydali, z té příčiny jeho milost pán mlejn sobě s rybníkem nad týmž mlejnem, vokrajky jeho podhráze, jak se samo ukazuje, též druhý rybníček hned u mlejna i s nástavou nad mlejnem i tam stodolu a se vším i tom dvoře příslušenstvím sobě v tom odkazu zanechati a obci Senomatské v těch penězích někdy Dorotě Kubíkové vydaných dědiny a luka všecky někdy k témuž mlejnu náležející k dědičnému užívání pustiti a odevzdati ráčil. Rolátor sám pán.”

Roku 1603 podstupuje Václav Hochhauzar mlýn i s polnostmi – “dědinami” – své manželce Anně Hochhauzarové z Krásného Dvoru.

Bělohorské události a třicetiletá válka zničily nejen mlýn, ale i celé Senomaty. Tak zůstává Kubíkovský mlýn až do roku 1687 pustým. Toho roku, 16. října, kupuje od rakovnické vrchnosti za 200 zlatých spáleniště, kde dříve stával Kubíkovský mlýn Pavel Ryba / dříve nájemce Danielovského mlýna v Rakovníku /, svobodník, s manželkou Kateřinou, rozenou Pubovou. Pavel se zavázal: ročně splácet 15 zlatých, do třech let vystavět mlýn, odevzdávat ročně 12 strychů obilí a v případě odprodeje mlýna jím nebo jeho dětmi zavdat první právo městu Rakovníku. Pavel hospodařil dobře a již roku 1689 kupuje v Senomatech další “grunt“ t.zv. “písařovský“ / nyní č. 71. / za 50 zlatých / Na “písařovském“ se pak dlouhý čas nesetkáváme se jménem Ryba, až roku 1855 se sem opět přiřazením dostává potomek Pavlův Josef. /.

Pavel měl s Kateřinou 8 dětí z nichž jsou známy Veronika, Václav, Terezie a Šimon / narozen 1676 /, který se po smrti otcově ujímá roku 1700 mlýna s manželkou Mařenou, rozenou Palkoskovou z č. 19. O Šimonově hospodaření na mlýně je zachována listina, v níž se mimo jiné praví:

“Mlejn Rybovský, od starodávna kubíkovský.
Pavel Ryba, nyní Šimon Ryba.
Léta Páně 1700 dne 7. měsíce prosince na snažné
toto pohledávání a prosbu Šimona Ryby J.M. cís.
král. pan rychtář, pan purkmistr, páni radní i
páni starší obecní král. a kraj. města Rakovní –
ka ráčili vyjeti do svého poddacího městys Se –
nomat, a ten neb. otci jeho Pavlovi Rybovi léta

1687, 16. dne října odprodáný kmetičný pustý mlejn někdy Kubíkovský říkaný, v témž městys Se – nomatech pro zaopatření druhých pozůstalých si – rotkův a budoucí pořádnost na podíly jednoho každého dítěte po témž neb. Pavlovi Rybovi / pro – tože týž neb. otec Pavel Ryba mnoho práce své a nákladu k vystavení téhož mlejna jest vynaložil odtud také na všechny děti takový náklad a vy – zdvižení mlejna se vztahovati má / tak, a na ten způsob prošacovati a témuž Šimonovi Rybovi pro – pustiti ráčili,

předně on Šimon Ryba povinen jest a bude do důchodu zadrželého ospy z téhož mlejna vybíhají – cího čtyřicetišest str., 1 v. ječmene pomalu splacovati, až do vyplacení celého nadjmenované – ho restu těch 46 str. 1 v. ječmene, mlejn pak ten, i s grunty těmi které až posavad k němu patří, pol – mi lukami, svobodným na mlejn vodotokem i nádrž – kou, ve 400 fl.r. ujal, a poněvadž ještě na předešlou prodaj do důchodu doplaceno

nejni, nýbrž

rest na penězích jedno sto třicet pět zlatých r. zůstává, takový napřed zaplatiti a každoročně gruntovních peněz po patnáct zlat. r. až do vy – placení téhož, do důchodu patřícího dluhu skláda – ti má, a jakož po vyplacení těch 135 fl. ještě na ty dle nyní stálého prošacování 400 fl. k doplacení zůstává 265 fl. odtud také sraziti se mu přijde za těch 46 str. 1 v. ječmene / které ještě za neb. Pavla Ryby následovně před tímto ujatí mlejna, do důchodu ospy zadrželé jsou a ze všech dílů platiti přichází

Václavovi Rybovi strejci svému pozůstalého prv – ního podílu, po neb. bratru jeho 24 fl 18 kr 2d
Terezii tetě tím způsobem 12 fl
Ostatním bratrům a sestrám

Ludmile	40 fl
Markytě	“““
Anně	“““
Dorotě	“““
Kateřině	“““
Šimonovi	“““
Magdaleně	“““
Veronice	“““
Ondřejovi	“““

na díl ujímajícího 40 fl

a Magdaleně a Veronice jakožto nezletilým místo vejbitu po 20 fl 40 fl

476 fl 18 kr 2 d

.....

/ Výpis ze staré pozemkové knihy bývalého panství rakovnického, nazvaného “Kniha gruntovní městyš Senomat, král. kraj. městu Rakovníku dědičně přináležejících statků a živností ... v pořádek uvedená léta 1724“ /

Šimon splácel vrchnosti dluh až do roku 1722. Hlavní příčinou tolika let zpoždění bylo vyhoření mlýna 23. srpna 1702. Oheň vyšel “z pastoušky“, odkud přešel na devět sousedních stavení a “do gruntu“ je zničil, rovněž mlýn.

Šimon měl celkem 10 dětí. Mlýna se ujal 25. 4. 1744 nejmladší syn Václav s manželkou Annou, rozenou Rabasovou. Přejímací hodnota mlýna byla udána na 476 zlatých 18 krejcarů. Václav s Annou hospodařili tak, že již roku 1748 měli veškerá břemena vázaná na převzetí mlýna zaplacená. / Ze zápisů se dočteme, že bratr Václava, Šimon, mlynařil jako nájemce v senoamtském panském mlýně Kotroušovském – Davidově. /

Po Václavově smrti provdává se vdova Anna za senomatského souseda Sutnera. Po obou manželstvích Anny zůstávají děti: Anna / provdaná Korbrová do senomatské panské hospody /, Kateřina / provdaná Čechová do mlýna Kotroušovského / a jediný syn František narozený asi 1751 nebo 1754, zemřel 1833.

František přijímá 1. 1. 1781 mlýn společně s manželkou Barborou tak, že se smluvně zavazuje zaplatit matce Anně, sestřím Kateřině a Anně po 200 zlatých. Hodnota mlýna je stanovena na 800 zlatých. František je dvakrát ženat. Z prvního manželství, s Barborou má děti: Jana, Mateše, Antonii / provdaná Trejbalová /, Josefu / provdaná Krausová /, a Ludmilu. Z druhého manželství, s Marií, rozenou Růžičkovou z Příčiny / zemřela 22.5. 1832 na cholera v Senomatech / zůstávají děti: Františka, Barbora a František.

Roku 1825 přijímá mlýn syn František / narozený 9.9. 1796, zemřel 12.11. 1854 / s manželkou Kateřinou rozenou Kreibichovou / dcera mlynáře z Tronic u Žatce /. Mají děti Marii / provdaná Holá v Senomatech /, Annu / zemřela v Praze /, Kateřinu / provdaná Goppoldová /, Václava, Josefa / přiženil se do stavení 71. / a Františka / později obchodník v Senomatech /.

Dědicem mlýna se stává roku 1858 Václav / narozen 12.9. 1831, zemřel 8.8. 1885 / s manželkou Františkou, rozenou Bendlovou ze Starého Přerova.

Na ukázkou si přečteme část z podstupující dědičné smlouvy, kterou Kateřina předává mlýn synu Václavovi a jeho manželce. Je vzornou ukázkou tehdejších běžných způsobů k vyjádření dědictví. Jde o výpis z “Pozemkové knihy obce Senomat III“ se zápisy z let 1833 až 1881.

“Úmluva,
jenž mezi paní Kateřinou Riba jakožto matkou ze
strany jedné, pak mezi manželi Václavem a Fran –

tiškou Riba poslední rozená Bendl jakožto sinem a nevěstou ze strany druhé takto uzavřená byla.

1. Panní Kateřina Riba odstupuje pánům manželům Václavu a Františce Riba ten jí v knize pozemní senomatské II. stránka 190. vtělené svadební úmluvy bez datum a přátelského porovnání od 2. října 1825 č. 660 jud. pak podle ve sbírce listin vložené a v pozemní knize senomatské No III od Roku 1833 stránka 141. p.v. zapsané odevzdací listiny od 28. prosince 1854 č. 10206 kněhovně připsaný mlýn N. 67. v Senoamtech se všemi věcmi k němu přináležejícími pozemky, mlýnskými, domovními a hospodářskými stavení, mlýnskýma stroji, literátskými poli N Top. 633 pr 1 jitro 769 sáhů a N Top 638, 639, 643 pr 1 jitro 439 sáhů i s tím od Tomáše Vodrážky pocházejícím polem N Top. 369 pr 1 jitro 309 sáhů, se vším na pozemcích se nacházejícím zimním osením, konským, hovězím a svinským dobytkem, vozy, pluhy, brany, jakož i s ostatní mlýnskou a hospodářskou příslužností, právě v těch mezích a právech jak ona to vše užívala aneb užívati právo měla do jejich neobmezeného a společného vlastnictví v jedné oboplně umluvené trhové ceně pr 8400 fr.

2. Z této tržné ceny vyplatí nastupující manželé Václav a Františka Riba:

I. Anně Riba již zjištěného otcovského podílu
2128 f 18 x Cmze

k tomu ještě mateřského
podílu 71 f 42x Cmze

v sumě 2128 f v Cmze nebo 2310 fr.č.

II. Kateřině Riba již zjištěného otcovského podílu
2128 f 18 x Cmze

K tomu ještě mateřského
Podílu

III. Františku Riba již zjištěného otcovského podílu
.....

Což činí trhovou cenu pr 8400 f r. č.
a se při tom nastupující manželé Václav a Františka Riba zavazují, tyto uvedené podíly od 1. ledna 1829 počínajíc s 5% pod následkem dvorního dekretu od 18. října 1792 **paragraf vložit !** 4. zárukovati a proti 1 / 4 letní a oboum stranám svobodno stojící výpovědi viplatiti..

3. Vihražuje pro sebe paní Kateřina Riba následovní doživotní výminek od 1. ledna 1859 počínajíc. Byt v novém stavení a to celé hořejší poschodí a kdyby dcera Anna Riba se neprovdala, tak po smrti materi ten samý byt jí Anně Ribové

se až do její smrti bezplatně k užívání ustano –
vuje. Vihraňuje dále paní Kateřina Riba jen pro
sebe doživotně jeden chlívek pro hlídání husích
a potřebné stelivo, polovic hořejší zahrádky,
čtvrtý díl místa ve sklepě, třetí díl ovoce ze
zahrady, k topení bytu tři sáhy 5 / 4 dříví polo –
nového a 60 centů nebo 30 strychů uhlí s přive –
žením. Na sutém obilí čistého zrna: 17,5 dol –
norakouských měr pšenice, 17,5 dolnorakouských
měr žita, 1,75 dolnorakouský míry ovsa, 7 mázli –
ků pěkných krup, 7 mázliků čočky, 17 dolnorakou –
ských měr erdeplů, 60 liber soli, jedno tučné
prase 60 liber těžké, vždy při času vánočních
svátcích, každoročně 50 f Cmze nebo 50 f 50 x
rak čísla na domácí výlohy, každodenně půl
libry hovězího masa aneb za to každý týhoděn pě –
níze, týhodně 7 slepičích vajec, každý den 2 žej –
dlíky teplého mléka, týhodně 1 libru čerstvého
másla, každoročně 15 párů dospělých holoubat dle
potřeby a požádání, pak čtyrykráte v roce na ne –
určitou dálku s koňma potřebnou vyjížku konat,
však k tomu kočár musí hospodáři dáti.

Po smrti musí nastupitelové i jejich nástupci pan –
ní Kateřině Riba slušný pohřeb vystrojit.

Ostatně se připamatování činí, že ten svrch uvede –
ný výminek v obilí, zemčat, dříví a uhlí dle potře –
by paní Kateřiny Riba od nastupujících manželů
Václava a Františky Riba dáván býti musí, k čemuž
oni svolují ba i jak zde vše ustanoveno popřáti a
dávati se výslovně zavazují.

4. Zavazují se dále nastupující manželé Václav
a Františka Riba sestře potažně taky švakrové
Anně Ribové na pád ten, kdyby ona se neprovdala
a ten jí po smrti mateři panní Kateřiny Riba u –
stanovený byt užívala, potřebné dříví a uhlí k
palivu bezplatně přivážet.

5. Konečně nastupující manželé Václav a Františ –
ka Riba se též zavazují, sestře potažně taky
švakrové Kateřině Riba dle ustanovení panní ma –
teři jí při provdání bezplatně tři dojně 4 neb
5 leté krávy a jedné sprasně v natuře odvéct a
za náradí jenž ona při provdání zapotřebí míti
bude 126 f rak. Čísla viplatiti a při sňatku manželskym ji bezplatně pořádný oběd
vystrojit.

6. “

Jak jsme již řekli dědicem od roku 1858 se stal Václav Ryba s manželkou
Františkou. Mají děti: Františka / mládek v Rakovníku /, Josefa / dědic /, Františku /
provdanou Davidovou /, Václava / mlynář v Kozojedech /, Helenu / provdanou Šimovou / a

Karla. Františka po smrti Václava rozšiřuje roku 1896 hráz u nádržky pro případ ohně v obci. V roce 1897 bourá staré mlýnské zařízení a nahrazuje novým – válcovým.

Roku 1898 dědí mlýn Josef / narozen 4.3.1866., zemřel 8.1. 1921 / s manželkou Marií, rozenou Šmídovou z Podolí. Mají děti: Františka / dědic /, Boženu / provdaná Holá / a Josefa / mlynář ve Slaném /.

Od roku 1928 “jest na mlýně“ František / narozený 29.7. 1902 / s manželkou Adolfinou, rozenou Holou. Mají děti: Zorku, Jaroslavu a Jana.

Mlýn Kotroušovský – Davidův.

Mlýn Kotroušovský – Davidův leží osamoceně na východ od obce. Přehledněme chronologicky a stručně známé majitele.

První zmínka pochází z roku 1571, kdy se mluví o senomatském mlýně “Votišovském“, v němž mlynaři Matěj Blšanský.

Od roku 1637 Jiřík Pochman, 1673 – Jiří Karásek / z této doby je první záznam o tomto mlýně jako obecním, pronajímaném vždy od “Havla k Havlu“ /, 1677 – Ondřej Kočka, 1683 – Matěj Kobr, 1700 – obecní mlýn z něhož jde nájem, nájemce neznámý, 1738 – Jakub Rabas, asi 1745 – Šimon Ryba, 1773 – stává se koupí za 400 zlatých dědičným nájemcem Matěj Čech s manželkou Kateřinou, roz. Rybovou.

Mlýn ve druhé polovině 18. století – za Matěje Čecha – měl celkem 19 strychů polí a “pod dva sekáče“ louky.

Roku 1797 přichází na mlýn nové jméno v osobě Antonína Johna s manželkou Annou, 1803 – Václav Čech / neuměl psát /, 1804 – Jan Stříbrský s manželkou Josefou, 1808 – Anna Čärtnerová, 1810 – František Valenta a ještě téhož roku Martin Turek.

Roku 1813 kupuje mlýn Václav Mrázek z Přílep pro svého syna Martina. Od “Wenzl Mrazek“ kupuje ještě roku 1813 usedlost i s mlýnem Josef David za 18.500 fr. 1818 se Josef David žení s Marií Šalamounovou, která se tak stává spolumajitelkou. 1857 – Františka Davidová, 1862 – Vincenc David – asi 1874 Josef David / nezletilý /, za kterého z počátku řídí mlýn poručníci / Reim a jiní /.

Za Josefa Davida, velmi agilního občana obce, rozkvetl mlýn téměř do rozsahu zachovalého až do dnešní doby. Josef David Navázal velmi účinně na regulaci potoka využív dokonale spádu vody a vylepšení náhonové hráze. Roku 1894 je ve mlýně postaven první porcelánový válcový stroj na Rakovnickém potoce vřbec.

Po Josefovi přechází mlýn v první polovině 20. století do rukou Jindřicha Davida. V roce 1931, na Silvestra, vypuká požár a ničí mlýnici se věcmi stroji a značnými zásobami mouky. Avšak velmi brzy dosahuje mlýn dřívější výkonnosti / díky pojištění, které krylo většinu z půl milionové škody /.

Několik poznámek k historii blízkých mlýnů.

Mlýn Klempišovský – Čermákův. Tento mlýn, ležící asi v polovině cesty ze Senomat do Rakovníka, patřil až do koupě Senomat Rakovníkem – 1613 – Senomatům.

Z mlynářských nájemců je první zmínka asi z roku 1609 o Janu Finklovi / “Klempišovi“ /, který prodává mlýn Šimonu Vítkovi. Pak následují 1657 Jan Čech, 1679 – Jiří Pochman, 1683 – Václav Čech, 1698 – mlýn zničen povodní, 1700 – nájemce neznám, avšak je dochována zpráva o ročním nájmu tohoto obecního mlýna, 1738 – Václav Čech, 1773 Matěj Zákon, po něm potomci Zákonové.

Z roku 1853 je zachována zpráva o požáru Zákonovic mlýna, je zcela zničen, ale v několika letech znovu vystavěn. Posledním majitelem Čermák.

Mlýn Kouklův – Patrálkův. Jinak také zvaný “mlýn šanovský“, “Kouklojc“, “Spálený“, stojí v místech, kde kdysi bývala osada Necky, zaniklá v 15. století / osada známa od roku 1316 /. Mlýn stojí v lučinaté bažině na rozhraní katastru Senomat a Šanova.

Starších dokladů o tomto mlýně existuje více. Tak v roce 1389 – 99 je mlynářem v Neckách Markvart, v roce 1441 je volán do Rakovníka za přísežného soudce mlynář z Necek jménem Huřt, v roce 1464 jest pánem Necek Jan Calta.

Po sedmdesátých letech 15. století není delší čas o Neckách zmínky. Byly pravděpodobně do základů vypáleny, jako mnohé z okolních vesnic. Část pustiny byla přidělena k Senomatům, které v ten čas náležely ke Křivoklátu, část přidělena k Šanovu. O samotě tu zůstal později jen mlýn.

Další velmi strohé a nesourodé a poměrně nepřesné zprávy o tomto mlýně začínají opět až kolem roku 1620. Vyžadovaly by podrobného zpracování.

XV.

GENERACE NA STATKU Č. 19

Statek č. 19 je nynější usedlost Stanislava Vostrýho “na náměstí“, severozápadně od parkového traktu.

Usedlost vznikala pravděpodobně ve 13. až 14. století, v době po rozpadu dvora Rokytenského. Jádrem původní obce Senomat bylo původně na dnešní t.zv. Malé straně, odkud se pozvolna přesunovalo – asi po dobu dvou staletí – na severozápad, kde zůstalo dodnes. V těchto “nových“ osídlených místech vznikla, mimo jiné, usedlost, nyní pod číslem 19. / kolem let 1600 pod č. 3., na začátku 18. století pod číslem 1. /.

Prvním majitelem zde byl Jan Kohout o němž je dochována zpráva z roku 1578. 1596 hospodařil tu Jiřík Křížik, od něhož dostává statek i všeobecně vžitě přízvisko “Statek Křížovský“. Roku 1601 je zde Jan Vančura, 1602 – protože Vančura špatně hospodařil, vykupuje s dovolením tehdejšího vlastníka Senomat Václava Hochhauzara z Hochhauzu na Pšovlcích “Křížovský statek“ obec senomatská a vysazuje jej za svůj “rathauz“ – radnici.

Roku 1606 provádí obec se statkem směnu a to s Jířkem Bílým a jeho manželkou Dorotou za jejich statek stojící při silnici směrem k Rakovníku. Roku 1607 předává / prodává / Johana Kolovratová, rozená z Hochhauzu na Bystrém a Pšovlcích statek na věčné užívání Jiřímu Bílému.

Po pohromě roku 1620 je statek opět roku 1639 vypálen “do gruntu“ švédskými vojsky. Co se stalo s Jířkem Bílým – majitelem statku – za třicetileté války, nevíme. Po třicetileté válce dostává se statek do rukou Radnických z Rakovníka.

Roku 1654 v berní roli rakovnického kraje je tento statek zapsán jako “Jiříkovský“ s pustými 40 ti korci a majitelem Jakubem Radnickým, ten se již roku 1650 zavazuje k odvádění ospů.

Roku 1657 kupuje statek od Jakuba Radnického Jan Hanouš za 110 kop míšenských. Kupní smlouva je potvrzena senomatským rychtářem Jakubem Zákonem. V soupisu senomatských poddaných z roku 1667 je rodina Hanoušova zapsána v počtu 6 ti osob: Jan s manželkou Dorotou a dětmi Křištofem – 10 let, Kateřinou – 13, Annou – 11, Dorotou – 4 letou. Se jménem Hanouš se pojí přízvisko statku “u Hanušů“, které se dochovalo dodnes. Jméno Hanouš pokračovalo na statku i v tradičním dědičném právu potomků. Vzpomeňme, že to byl právě Jan Hanuš / Hanouš /, který roku 1680 při “složení zbraní senomatských“ před vzpourou proti rakovnické vrchnosti prohlásil: “Páni žádáme, aby taková zbraň u rychtáře senomatského složena byla ... “/.

Roku 1687 dědí statek syn Jana Hanouše, Křištof. 1689, po smrti Křištofa přejímá statek Matěj Palkoska s manželkou Dorotou, sestrou Křištofa. Roku 1702 je v Senomatech zničeno požárem 9 stavení, mezi nimiž je i majetek M. Palkosky.

Asi ve dvacátých letech / 1717 ? / přebírá statek dědic Václav Palkoska s manželkou Zuzanou.

Rokem 1744 dostává se na statek jméno Vostrých. Tohoto roku kupuje statek od vdovy Zuzany Palkoskové Ondřej Vostrý. Roku 1785 hospodařil tu Matěj Vostrý, roku 1844 Jan Vostrý, pak následuje několikaleté období existence statku pod správou Rakovníka – “rakovnický dvůr“ - , avšak rod Vostrých pokračuje opět samostatně v hospodaření koncem 19. století a pokračuje ve 20 tém až dodnes, Stanislavem.

/ Poznámka k rodům v Senomatech. Protože považuji otázky rodů v Senomatech za nutně dlouhodobé sbírání materiálů, řazení a porovnávání, uvádím v tomto spisku pouze ukázkově generaci na usedlosti č. 19 a v kapitole Mlýny generaci v č. 67. Základ těmto pracím o rodech v Senomatech dal zesnulý ing. K. David. K kusých poznámkách a črtách K. Davida je dán náznak, že by si tento obor pro Senomaty zasloužil náležité pozornosti. Mohla by tu vzniknout obsáhlá “diskotéka rodokmenu Senomat“.

Je možno citovat řadu jmen – Suttner, Štampach, Fišer, Kotek, Ryba, Vostrý, Lajbl, Trešl, Bílý, Blšanský, Radnický, Pernet, Palkoska, Bařtipán aj. – která jsou Senomatům vlastní, z nichž některá dala obci bohaté příbuzenské rozvětvení. Zkrátka – rody v Senomatech vyžadují samostatné několikaleté práce. /

XVI.

PURKMISTŘI, RYCHTÁŘI / význační konšelé / A
STAROSTOVÉ V SENOMATECH / vyňato
z dostupných pramenů /.

Jednotlivá období řízení obce:

1 / Purkmistr a konšelé do roku 1643

2 / Rychtáři 1643 – 1848

3 / Starostové od roku 1848

1580 – Sládek Jan primas Trnka Václav	1622 – Oulehle Jan Kepert Jáchym
1581 – Sládek Jan primas Trnka Václav	1623 – Vlk Jan
1582 – Pekař Jakub primas Sládek Jan	1624 – Blšanský Václav
1583 – Pekař Tomáš	1625 – Radnický Šimon
1584 -	1626 – Zákon Jiřík
1585 -	1627 – Blšanský Václav
1586 – Zákon Ondřej	1628 – “
1587 -	1629 – Klíma Ondřej
1588 -	1630 - “
1589 -	1631 - “
1590 -	1632 – Kopyto Jan
1591 – Oulehle Jan Chmel Matouš	1633 –
1592 -	1634 –
1593 -	1635 –
1594 – Radnický Ondřej	1636 –
1595 – Hejmona Jan	1637 –
1596 – Koutecký Jan	1638 –
1597 – Hejmona Jan	1639 –
1598 – Bílý Jiřík	1640 –
1599 – “	1641 –
1600 – “	1642 –
1601 – Blšanský Matěj	1643 –
1602 – “	1644 –
1603 – Bílý Jiřík	1645 –
1604 – “	1646 –
1605 – “	1647 –
1606 – “	1648 –
1607 – Radnický Ondřej	1649 –
1608 – Koutecký Jan	1650 –
1609 – “	1651 –
1610 – Oulehle Jan	1652 –
1611 – “ Bílý Jiřík	1653 –
1612 – Hejmona Jan	1654 –
1613 – Radnický Ondřej	1655 –
1614 – Bílý Jiřík	1656 –
1615 – “	1657 – Zákon Jakub
1616 – Blšanský Matěj	1658 – “
1617 – “	1659 – “
1618 – Radnický Ondřej	1660 – Pernt Tomáš
1619 – Oulehle Jan	1661 – “
1620 – Bílý Jiřík	1662 –
1621 -	1663 –
	1664 –
	1665 –
	1666 – Zákon Jakub

1667 -	1827 – Liprt ...
1668 – Hanuš Jan	1828 – Kotek Martin
1669 – Boušek Václav	1829 –
1670 – Pernt Tomáš	1830 –
1671 – “	1831 –
1672 -	1832 – Liprt František / ? /
1673 -	-
1674 -	-
1675 – Suttner Matěj	-
1676 – “	1844 – Suttner František
1677 – Boušek Václav	1845 – “
1678 -	1846 - “
1679 -	1847 - “
1680 – Palkoska Jan	1848 - “
1681 -	1849 - “
1682 – Boušek Václav	1850 - “
1683 -	1851 - “
-	1852 – Suttner František
-	1853 - “
-	1854 – Holý Martin
-	Suttner František
-	1855 – Holý Martin
1747 – Ondrážka Matěj	1856 - “
1748 -	1857 – Suttner František
1749 -	1858 - “
1750 -	1859 - “
1751 -	1860 – Holý Josef
1752 -	1861 - “
1753 – Lacko Daniel	1862 - “
1754 -	1863 - “
-	1864 – Ryba Václav
-	1865 - “
-	1866 - “
1766 – Vostrý Jan	1867 - “
-	1868 - “
-	1869 – Suttner František
-	1870 - “
1778 – Vodrážka Matěj	1871 – Holý Josef
-	1872 - “
-	1873 - “
-	1874 - Ryba Václav
1789 – Kotek Martin	1875 - “
-	1876 - “
-	1877 - “
-	1878 – Lajbl František
1804 – Kotek Martin	1879 - “
-	1880 – Trešl Jakub
-	1881 - “
-	1882 - “
1820 -	1883 - “
1821 -	1884 - “
1822 -	1885 - “
1823 – Vodrážka Tomáš	1886 - “
1824 - “	1887 - “
1825 - “	1888 - “
1826 - “	1889 - “ /Bařtipán Hynek/

1890 – Bařtipán Hynek
1891 - “
1892 - “
1893 - “
1894 - “
1895 – Lajbl Antonín
1896 - “
1897 - “
1898 – Ryvola František
1899 - “
1900 -
1901 –
1902 – Ryba Jaroslav
1903 - “
1904 - “
1905 - “
1906 - “
1907 - “
1908 - “
1909 - “
1910 - “
1911 - “
1912 - “
1913 - “
1914 - “
1915 - “
1916 - “
1917 - “
1918 - “
1919 – Liprt František
1920 - “
1921 - “
1922 - “
1923 - “
1924 - “
1925 - “
1926 - “
1927 - “
1928 - “
1929 - “
1930 - “
1931 – Fojtík Václav
1932 - “
1933 - “
1934 - “
1935 – Liprt František
1936 - “
1937 - “
1938 - “
1939 - “
1940 - “

XVII.

JMENNÝ PŘEHLED OBYVATEL SENOMAT
V PERIODÁCH LET 1785, 1844 A 1935 PODLE
POPISNÝCH ČÍSEL DOMŮ.

Úvodní poznámky: 1 / Při jménu pod rubrikou letopočtu 1844 znamená křížek / + / statek – soused zámožnější.

2 / Při jménu pod rubrikou letopočtu 1785 znamená rovnítko / = / usedlost, jež měla zahradu.

Popisné číslo usedlosti:	1935	1844	1785	Přezdívka:
1.	Sedloňová Anna	Kohout Jan	Šmídl = Jan	
2.	Lajbl Jaroslav	Vostrý František	Fux = Jakub	
3.	Marek Jan	Šmíd Jan	Polák = Matěj	
4.	Fořt Josef	Polák Josef	Loukota = Václav	
5.	Somol Josef	Kohout + Václav	Vostrý = Jan	
6.	Falbr Antonín	Šnidl Josef	Brodský Bartol.	
7.	Dyršmíková Anna	Trnka Josef	Čermák = Jiří	
8.	Bařtipánová Josefa	Pernet Josef	Filip = Vojtěch	
9.	Vejmelka Vincenc	Nachtikal + Jan	Kotek = Vojtěch	
10.	Bařtipán Josef	Trešl + Jakub	Štampach Matěj	
11.	Jelínek Josef	Stuchlý + Josef	Šmídl = Jiří	
12.	Milerová Anna	Vostrý Vavřinec	Vodrážka = Martin	
13.	Vrábík Josef	Racka Jan	Halla = Tomáš	
14.	Kotek František	Kotek + Matěj	Kotek = Tomáš	
15.	Ryvola Václav	Vodrážka + Josef	Vodrážka = Matěj	
16.	Kotek Augustin	Dykast + František	Sutner = Matěj	

Číslo:	1935	1844	1785	Přezdívk:
17.	Šulc Václav	Fišer + Jan	Vostrý = František	
18.	Ryvola Prokop	Ryvola + Petr	Ryvola = František	
19.	Vostrý Stanislav	Vostrý + Jan	Vostrý = Matěj	
20.	Holá Ludmila	panský dvůr pustý	panský dvůr	
21.	Holý Jiří	Ryba František	panská = hospoda	
22.	Beneš František	Sutner Matěj	Rác = Josef	
23.	Holá Ludmila	Krob + Jan	Šmídl = Jakub	
24.	Obecní úřad	Vodrážka + Josef	Vodrážka = Matěj	
25.	Bařtipán Adolf	Lajbl + Tomáš	Pernet = Martin	
26.	Slabý Josef	Zrušeno	Vostrý Jan	
27.	Lajbl Ladislav	Lajbl + Jan	Horák = Tomáš	
28.	Trešl / stodola /	Trešl + Jakub	Kotek Tomáš	
29.	Srp Jaroslav	Liptová + Marie	Rác + Matěj	
30.	Hubáček František	Horáková Josef	Lankus Petr	
31.	Vodrážka František	Vodrážka Josef	Vodrážka Petr	
32.	Linc Václav	Linc František	Palkoska = Martin	

33.	Hrbek Václav	Brabcová Rozálie	Kotek = Josef	
34.	Taubrová Františka	Brabec Jakub	Kotek = Jan	
35.	Kesler Jaroslav	Klouček Josef	Netlová = Magda	
36.	Filip Josef	Pichert Martin	Pichert = Václav	
37.	Trešlová Marie	Vostrý Jan	Hauer = Tomáš	u Ludvíčků

Číslo: 1935 1844 1785 Přezdívka:

38.	Sutnerová Marie	Brabec Antonín	Vostrý = Josef	u Štěrbů
39.	Kindl Josef	Pešek Jakub	Rác = Antonín	
40.	Holý Jiří	Sajdl Jakub	Lajbl = Matěj	za vilou
41.	Brabec František	Brabec František	Vostrý = Martin	u Hozů
42.	Bendl Václav	Pospíšil František	Rác Václav	husa
43.	Trešl Josef	Hacmac + Jakub	Kotek Martin	kubík
44.	Bidrman Jaroslav	Štěpánek + Leopold	Filip = Jan	
45.	Bendl Gustav	Mís Tomáš	Vodrážka = Matěj	kolář
46.	Melčová Aloisie	Lajbl + Tomáš	Kotek = František	
47.	Šefler Emil	Tidlpach Antonín	Pokorný = Josef	
48.	Polcar Václav	Kotek + Martin	Kotek = Ondřej	u Kotků
49.	Zuska Josef	Vostrý + Matěj	Vostrý = Jan	

50.	Zuska Josef	Kotek Tomáš	Palkoska = Matěj	
51.	Štampach Karel	Šmíd Josef	Vodrážka = Václav	
52.	Bidrmanová Anna	Liprtová + Marie	Trešl = Jakub	Jóbovna
53.	fara	fara	děkanský dvůr	
54.	obecná škola	obecná škola	školiště =	
55.	Plachý Václav	Holý + Martin	Rác = Vojtěch	
56.	Trešl František	Zuska František	Vostrý = Václav	truhlář
57.	Trešl František	Zákon František	Zákon = Josef	
58.	Hledíková Barbora	Trnka Jakub	Ludvík Petr	
59.	Hledíková Barbora	Vostrý Antonín	Trešl = Václav	

Číslo: 1935 1844 1785 Přezdívka:

60.	Ryvola Miloslav	Vostrý Josef	Krysta = Václav	
61.	Bechyňová Božena	Ryvola Josef	Rybolovu = vdova	
62.	Truksa František	Kotek + Prokop	Kotek = Vavřinec	
63.	Fojtík Josef	Trešl + Matěj	Mís = Václav	kočár
64.	pastouška	pastouška	pastouška	
65.	Sajdl Josef	Čermák + František	Polák = Matěj	
66.	Fišer František	Somol Jan	Pelikán = Jan	
67.	Ryba František	Ryba + František	Ryba = František	

68.	Jánský Josef	Pernet Tomáš	Pernet = Josef	
69.	Reček Karel	Suttner + František	Vostrý = Jiří	host
70.	Vostrý Josef	Rác + Antonín	Trešl = Václav	
71.	Ryba Josef	Kotek + Martin	Trešl = Václav	u Štěpánů
72.	Zimmerhagl Gustav	Trešl + Jiří	Zákon = Jan	
73.	Bařtipán Josef	Trešl + Tomáš	Trešl = Vojtěch	
74.	Vostrý Zdeněk	obecní kovárna	obecní kovárna	
75.	Libecajt Josef	Suttner + František	Suttner = Jakub	
76.	Rác Ferdinand	panský ovčín	panský ovčín	
77.	David Jindřich	David + Josef	mlýn = vrchnostenský	
78.	Kinovič Josef	Fröhlich Jakub	Vostrý Václav	
79.	Nachtikal Antonín	Nachtikal Jan	Trešl Matěj	
80.	Fišer Oldřich	Ryvola František	Ryvola = Josef	
81.	Sutnerová Emilie	Rác František	Vostrý = Bartoloměj	
Číslo:	1935	1844	1785	Přezdívka:
82.	Risenhammer Josef	Vodrážka Tomáš	Boušek Josef	ponocných
83.	Melč Alois	Vostrý Josef		
84.	Rác Ferdinand	Roubík Martin		

85.	Horák Václav	Lank Antonín	
86.	Krása Antonín	Trousil Jan	
87.	Lundák Václav	Krása Jakub	
88.	Vorlík Antonín	Koutecký Tomáš	
89.	Vostrý Adolf	Rác Tomáš	
90.	Brabec Adolf	Brabec František	
91.	Fojtík František	Reiprich Karel	u mísků
92.	Trejbalová Marie	Vodrážka František	
93.	Bařtipán Julius	Štampach Jakub	
94.	Holá Ludmila	Hák Martin	
95.	Fojtík Adolf	Brabcová Anna	
96.	Reček Karel	Vostrý Jan	
97.	Opatrný Josef	Tranerová Marie	
98.	Kotek Václav	Polívka Karel	
99.	Suttner Václav	Zákonová Anna	
100.	Spořitelní a záložní sp.	Růžička Tomáš	školiště
101.	Slanec	Teršmít	

	Josef	František		
102.	Ryvola Václav	Schneiberg Tomáš		šnajberk
103.	Vodrážka Václav	Macák Václav		u berků
Číslo:	1935	1844	1785	Přezdívk:
104.	Vostrý Alois	Vostrý Štěpán		u frantíků
105.	Tidlpach Alois	Kotek Vavřinec		pokorák
106.	Straka Josef	Hacmac Josef		
107.	Vodrážka Václav	Trešl František		chalupa
108.	Hurt Josef	Bobisud Petr		u filipů
109.	Bareš	pustý		
110.	Krajtlová Františka	Rác Jan		draha
111.	Tauber František	Tauber Adam		u adamů
112.	Brabec František	Vodrážka Vavřinec		vavřina
113.	Lipertová Růžena	Rác Jan		u hozů
114.	Venda Josef	Šolar Matěj		
115.	Lajprt Václav	Kotková Marie		honzíček
116.	Fojtík František	Horová Anna		peřina
117.	Mutínský Josef	Ibl František		
118.	Prošek	Tyřl		

	František	Josef		
119.	Bidrman Josef	Brabec František		drbal
120.	Zuska Josef	Kotek Vavřinec		u martinů
121.	Bendl Václav	Vodrážka Tomáš		
122.	Vojta František	Krajtl Tomáš		u hounerů
123.	Fišer Jindřich	Veselý Josef		u veselých
124.	Hekr Jan			
125.	Drda Antonín			
Číslo:	1935	1844	1785	Přezdívka:
126.	Beneš František			u trnků
127.	Krajtl Josef			vystupovna
128.	Svanber František			u vlnářů
129.	Vyčichl František			kovář
130.	Lajbl Josef			výměnek
131.	Šmídl Josef			
132.	Brabec Alois			mářík
133.	Cafourek Antonín			u sajdlů
134.	Kauč Josef			u jánských
135.	Čile -			

136.	Ryba Josef	u vitnerů
137.	Zelený Jan	u štýbrů
138.	Fišerová Žofie	
139.	Michajlovič -	u hubáčků – rus
140.	Vecka Josef	u klímu
141.	Gryl František	
142.	Polák Václav	
143.	Millerová Anna	u jaklů
144.	Fojtík Celestin	
145.	Kotek Rudolf	u kulivárků
146.	Straka Václav	hokynář
147.	Holopírková -	u tonička vostrých
148.	Čermáková chaloupka	

Číslo: 1935 1844 1785 Přezdívka:

149.	Vecka Josef	u pastejřů
150.	Vodrážková Anna	po kupečkovi
151.	Fojtík Josef	host
152.	Pánek František	

153.	Hák Josef	
154.	Kohoutová Antonie	
155.	nádražní budova	
156.	Miler Adolf	rusák
157.	Vodrážka Josef	na krétě
158.	Sutner Emil	
159.	Svoboda František	
160.	Bretšnajdr František	
161.	Štěrbá Jan	
162.	Mladý Václav	
163.	Racka Josef	
164.	Vecka František	
165.	drážní domek	v caklích
166.	Liprt František	
167.	Koutník František	
168.	Oplt Josef	
169.	Zetek Bohumil	
170.	Vestfálová Marie	

Číslo:	1935	1844	1785	Přezdívká:
171.	Machok Josef			
172.	Cír František			
173.	Kohoutová Karolína			
174.	Lanková Marie			
175.	Kotek Ferdinand			
176.	Fišer Josef			bednářík
177.	Brabec Josef			
178.	Sajfrt Josef			
179.	Čečrdle Gustav			
180.	Majer Adolf			
181.	Brabec Václav			ševčík
182.	Havlík Josef			
183.	Vostrý Adolf			u hakuliků
184.	Spurná Františka			
185.	Šetlík Vojtěch			
186.	Mrhal František			
187.	Polák Rudolf			

188.	Bechyně Oldřich			
189.	Šamonil Jan			
190.	Brabec Václav			zuzaník
191.	Bařtipán Václav			u štafků

Číslo:	1935	1844	1785	Přezdívka:
192.	Kotek Matěj			ponocnej
193.	Trešl Václav			po tomšovi
194.	Suttner Josef			ml. dědek
195.	Polák Rudolf			
196.	Bendl František			
197.	Maxera Václav			
198.	Podaný Josef			
199.	Kounovský František			
200.	Hajmanová Marie			
201.	Háková Helena			
202.	Hrbek Josef			
203.	Kotek Antonín			martiňák
204.	Nachtigal Stanislav			

205. Klouček
Augustin
206. Nachtigal
Josef sochoráček
207. Krajtl
Josef štětkař
208. hračírna
“vagonová čtvrť“
1. Štechmiler
František
2. Lajbl
Rudolf
3. Humpálová
Anna
4. Rybová
Františka
5. Fojtík Josef
6. Hák
Václav

XVIII.

PIVOVAR.

První zpráva o existenci pivovaru nebo alespoň o vaření piva v Senomatech je zachována v majestátě Vladislavově z roku 1500. Nelze bezpečně tvrdit, že by v dřívějším ztraceném majestátě Jana Lucemburského ze začátku 14. století bylo o vaření piva nějakých zmínek. Vezměme tedy raději za dokázané, že konec 15. století byl začátkem slávy senomatského piva. Že se v Senomatech dobré pivo vařovalo dokazuje více písemných dokladů.

Opakujeme pasáž z Ladislavova majestátu zaručující Senomatům mnohé městské výsady ... “ ... a k tomu aby mohli slady dělati, piva vařiti a jiná řemesla dělati, tak a tím obyčejem, jakožto i jiná městečka království českého takové výsady majíce, činí a činiti mohou buď z práva aneb z obyčeje, nyní i v budoucích časech, a to bez naší, budoucích našich králův českých, i jiných všech lidí všelijaké překážky, příkazující úředníkům našim na Hrádku / poznámka autora: Křivoklátu / nyní i v budoucím, abyste svrchu psané obyvatele městečka Senomat v těch ve všech milostech a svobodách svrchu psaných měli, drželi a zachovali bezevšeho přerušeni ... “.

Ve starší době, někdy v samých počátcích tohoto cechu v obci mohli senomatští vařit i prodávat pivo dle libosti. Nemuseli platit povarné jednu kopy míšenských grošů za var, ale byli zavázáni odvádět ročně 500 kop míšenských a z každého varu dva džbery mláta.

Později byl nastolen opět zákaz vývozu piva mimo okruh obce. A pokud jde o hospody – toho času “krčmy” – a šenkování piva v nich, bylo k tomu třeba vysokých vrchnostenských svolení. 14. února 1570 arcikníže Ferdinand Křivoklátskému hejtmanovi Ouličkovi “dovoluje, aby v Senomatech a jinde byly krčmy, které by braly pivo cizopanské, jestliže dodavatelé budou z dodaného piva odváděti poplatek do důchodu arciknížecího. “ / Arch. č., XXII. s. 251 – 2. /

Z dochované písemné zprávy o požáru v obci roku 1592 se po prvé dočítáme o pivovaru, sladovně a spilce “zničené zouplna“. Všechno jmenované patřilo tehdy mezi obecní stavení. Bližší údaje o pivovaru z těchto let známy nejsou.

Rok 1613 je pro senomatský pivovar důležitým mezníkem. Z historie obce vyplývá, že obec byla podřízena přímo králi, a až v létech 1589 přešla do rukou Václava Hochhauzara z Pšovlk. Pivovar vždy patřil obci, správou i užitkem. Jinak tomu je od roku 1613, kdy Senomaty kupuje město Rakovník a v prodejní smlouvě je uvedeno: “... i s pivovarem ...“. Tak přechází pivovar ze správy senomatské pod rakovnickou. Pivovar dostává nájemce, kteří jsou podřízeni přímo rakovnickým konšelům.

Víme, že před rokem 1654 byl nájemcem Černín, který “uspokojil se odváděním piva místo úroků, po jeho pak smrti / 1654 / nikde na dluh ten více nevzpomněl.“ / Bylo to v době velkého zadlužení Senomat. /

22.7. 1698 utrpěl pivovar značné škody od povodně. Zpráva říká: “Pivovar v témž městys Senomatech do gruntu se vším nádobím pivovarským voda pryč vzala, pánev roztloukla a nevypravitelné škody udělala ...“.

Je jisto, že po několik let nebylo možno tak zruinovaný pivovar dát do chodu. Zda se v něm vařilo již na začátku 18. století nevíme, ale pravděpodobně ano, soudíc ze zprávy z roku 1702: “ ... vyhořel pivovar i hospoda ... “.

Z doposud řečeného můžeme mít zato, že již tehdy stál pivovar v blízkosti hospody a tato místní pivo prodávala. Dále se můžeme domnívat, že místo bylo totéž, které známe ještě z dnešních pozůstatků budov a pivovarských sklepů v čísle 21.

V roce 1757 vydává pražský královský podkomoří městu Rakovníku instrukce, v nichž pod článkem sedmým stojí: “V příčině obecního Senomatského pivovaru, tímto se nařizuje, by od této chvíle na 8 sudů piva, jak se tam obyčejně vaří, nic více nežli 14 str ječmene se sypalo. A počet vedoucí spolu pod ztracení služby a skutečným vynahrazení se víže, všechno pivo v Senomatském a městském pivováře, které se přes obyčejnou míru, byť také jenom půl vědra bylo, zaspílá, do počtu obecního upřímně za příjem vezme ...“. Až do roku 1867, od kdy pivovar splynul hospodářsky podle úmluvy s městským pivovarem v Rakovníku byl značně samostatný. Za vše ručil smlouvou dosazený nájemce – uslyšíme o jednom z nejznámějších a nejproslulejších za chvíli.

O senomatském pivu je dochován v rakovnickém archivu list z roku 1769, ve kterém se píše: “Dne 9. prosince 1769 Václav Etl, měšténin rakovnický a truhlář a právovarečník skonfiskoval 3 vědra senomatského piva na voze v slámě ukrytého, které dal do svého bytu dopravit a tam pozvaným spoluměšťanům vypít. Protivil se nařízení magistrátu a byl odsouzen na půl roku do vězení. Také jeho pomocník dostal menší trest.“ / Tato událost je literárně zpracována jako nedělní povídka v Národní politice 1936 – 37. /

Vidíme, jak velmi přísná byla opatření zamezující “černý obchod“ pivem a nedivme se pak vskutku neobvyklým opatřením, která vydal již Karel IV. O pěstování chmele. Nejen že pěstování chmele povýšil na povolání mistrů, ale vydal mimo jiné i zákaz vývozu chmelové sádky pod trestem smrti.

Bohatě spisů o senomatském pivovaru je zachováno z let 1849 – 1873. Pohledme ukázkou na běh několika let ve změnách nájemců, na stav pivovaru, vaření aj.

Tak od 1. 11. 1850 do 30. 10. 1853 je “obecní rakovnický pivovar v městysi Senomatech “pronajmut za 210 franků Josefu Holýmu. S pronájmem jsou vázány různé povinnosti, které musí nájemce vůči městu plnit. Pivovar byl “na 8 sudů“, což představovalo na tehdejší dobu skutečně velkou várku. J. Holý směl vařiti pivo pod podmínkou, když “... stavení proti ohni zabezpečeno bylo ...“

O tříletý pronájem, počínaje rokem 1853 žádají v Rakovníku 3 zájemci: Ryba František vysazuje 250 franků – zvyšuje na 280 zlatých, Holý Josef vysazuje na 220 franků – zvyšuje na 270 zlatých a ještě jednou na 282 zlatých. Václav Rudolf vysazuje na 230 zlatých – zvyšuje na 260 zlatých a ještě jednou na 281 zlatých. Protože nejvyšší částku vysazuje J. Holý, stává se znovu nájemcem pivovaru od 1. 11. 1853 do 30. 10. 1856.

Ve druhé polovině roku 1853, to je na začátku nového tříletého období nájmu pivovaru / jako v obdobích dalších / objevují se v českých i německých novinách inseráty na pronajimatelské úvazky. To samozřejmě zdůrazňuje zájem o tento pivovar, ale i jeho význam pro Rakovník. Vždyť nájemné nebylo nijak nízké !

Jeden z těchto inserátů, zveřejněný v Pražských novinách zní:

4715

Dne 2. června.

Pronajmutí

obecního Rakovnického pivováru
v městisy Senomatech.

Od městské rady rakovnické se uve –
řejňuje, že se obecní v městisy Senomatech as
hodinu od Rakovníka vzdálený pivovár na osm
sudů na tři pořád po sobě zběhlá leta totiž od
1. listopadu 1853 až do posledního října 1856
pronajme a k tomu cíli dne 27. června 1. r. v
obecním rakovnickém kanceláři veřejná licita –
ce držána bude.

První vyvolávací cena jest na 210
zl. 45 kr. otř. určená s tím doložením, že při
tomto pivováru sladovna a byt pro sládka se
nenachází.

Také se budou až do 27. června letos
a sice až do 9 hodin ráno dobrovolná podání neb
tak zvané oferty přijímati, v nichž ale ne to –
liko patrná jistota podané sumy, nýbrž i podaná
suma, jmeno a byt, podávajícího zřetelně udáno
býti musí.

Oferty se otevřou hned po licitaci,
z nichž toliko ta za platící se uzná, která
všecka jiná podání licitujících buď převyšovati,
buď ji rovná bude.

Podrobnější zprávy může každý v obec –
ním rakovnickém kanceláři a sice v úředních ho –
dinách dozvědět a opis jich sobě vyzdvi –
hnouti.

V Rakovnice dne 1. června 1853

/ 3 / “

Z roku 1854 je zachován spis, ve kterém Josef Holý pěkným česky psaným
dopisem oznamuje rakovnickým, že “nechal postavit nový / další / chladící štok a stížnost naň
vedení se zamítá“. Za dva roky nato oznamuje, že staví již třetí štok. Práci na něm smluvně
provádí Václav Fišer, mistr bednářský. – Rakovnická obec tituluje v dopisech pivovarníka
Holého “šenkýř a pachtýř pivovaru v Senomatech.“

O další tři roky pronájmů pivovaru, v létech 1856 – 1859 žádají:

Josef Holý ...	vysazuje	481 zlatých	
Antonín Skovr..	“““	410	“““
... Janošík...	“““	411	“““
Vojtěch Bobisuth	“““	500	“““

Poslední jej také na příští tři léta dostává. Titulován je Bobisuth Rakovníkem takto: “.. sládek v Čistý a najímatel městského pivovaru v Senomatech.“

Od roku 1859 do 1862 je pronajimatelem opět Josef Holý. Následuje pak řada let, kdy si J. Holý udržuje pivovar stále. Pozoruhodná je listina, zaslaná J. Holým Rakovníku rok po menší povodni v Senomatech – z 27. 11. 1863. Oznamuje, že navážení ledu do sklepa pivovaru se dělo z rybníka u Čechovic mlýna / nyní Davidův. / pokračovat v tom je nyní nemožné, protože rybník byl minulého roku velmi zpustošen. Holý se ptá, zda městská rada nechá rybník na svoje útraty opravit, či zda chce rušit smlouvu, kterou s ní má sepsanu. Od těch časů se množí rozepře mezi nájemcem a městskou radou v Rakovníku.

Příchodem roku 1867 / 19. III. / nastává radikální změna v majetnictví pivovaru. Obec rakovnická a senomatská spojuje podle sepsané úmluvy oba pivovary v jeden velký pivovar. Správa i jmění jsou nedotknutelně společné.

Rok 1867 se stal také počátkem rozkladu pivovarnictví v Senomatech, protože rakovnický pivovar jej časem zcela zatlačil a jeho existenci nakonec likvidoval.

Ze vzpomínek Aloise Kotka, narozeného 1888, můžeme dne jen vyslechnout: “ ... Pivovar už nepamatuju. Vím jen, že u Holých se říkalo v jednom místě “na válečkách“ / protože se tam válely sudy /. Sklepy tam tenkrát / asi 1898 / byly hodně zachovalé. Budova stála za sušárnou k Benešovic.“

XX.

OBECNÍ DŮM.

O obecním domě – radnici – není v Senomatech do konce 19. století až na jedinou zprávu žádných údajů. Hlavní příčinou je jistě potracení mnoha pramenů při hojných živelních a vojenských pohromách.

Za existence Senomat jako městečka byla tu radnice v místech nynějšího stavení č. 19. – u Vostrých, “Hanušů“. Bylo tomu v roce 1602. Obec vykupuje tento statek, zvaný “Křížkovský“ s dovolením jeho Milosti Hochhauzara / majetníka Senomat 1589 – 1613 / od špatného hospodáře Vančury a vysazuje jej na radnici. Bylo by třeba dalšího pátrání, abychom měli jasno o místě, odkud byla řízena správa obce. Mnohem více víme o těch, kteří byli v Senomatech purkmistry, rychtáři, konšeli a starosty. / Viz jiné kapitoly /

Roku 1889 kupuje obec dům č. 24. na náměstí od Marie Kloučkové za 2.800 zlatých, již před tím byla odtud po určitý čas řízena správa obce. Říkalo se zde v Židovně / bydlil tam žid Kohn, prodával maso /. Směnou obdržela M. Kloučková od obce domek č. 5. za 900 zlatých.

Obecní správa přistavuje k domku kolnu na vážení chmele a přenechává jednu volnou kolnu hasičskému sboru na úschovu stříkaček a hasičského náradí, zřizuje úřadovnu a zbytek místností se stodolou a půdami pronajímá. Hasičskému sboru přenechává též dvorek za cvičiště.

Roku 1894 jest před domem postavena obecní mostní váha nákladem 360 zlatých / nyní neváží /.

Postupem let stává se domek č. 24. útlukem pro obecní knihovnu / 1896 /, až do roku 1932 pošty a od roku 1902 Rajfajsenky. Počínaje rokem 1896 jest tu vyhrazeno obytné místo pro uniformovaného obecního strážníka – policajta. Prvním zvolen František Horák ze Senomat s měsíčním platem 21. zlatých, zároveň s povinnostmi bdění nad pořádkem v obci jest mu svěřeno ponocerství a natahování věžních hodin. Po něm nastupuje Josef Tittelbach.

Senomaty jsou toho obecního domu řízeny místní samosprávou dodnes – současně Místním národním výborem.

XXI.

CIHELNY.

O cihelnách v Senomatech nejsou téměř žádné písemné doklady – ačkoliv měly význačné postavení v obci vyjma podrobného zakreslení ve starších mapách a porůznu mimoděk roztroušených zpráv.

“Starší cihelna“, t.zv. “Rečkova“ bývala na sever od obce asi v polovině zkratkové cesty směrem k Nouzovu. Podrobně je tato cihelna zachycena v mapě senoamtského katastru z roku 1841 v místech tehdy ještě nedělené parcely č. 366 a č. 367. Zkratková cesta ze Senomat na Nouzov nevedla tehdy ještě nynějším směrem, nýbrž asi o 200m západněji. Teprve pro potřeby cihelny se zkratka přesunula východněji a zůstala v těchto místech dodnes. Podle roztroušených dokladů možno říci že její založení pochází přibližně z počátku 19. století. Několik dokladů mluví pouze o jednom známém vlastníku – Marii Rečkové – z druhé poloviny 19. století. Senomatští pamětníci vzpomínají, že cihelnu pravděpodobně postavil manžel M. Rečkové a této ji pak přenechal. M. Rečková byla dlouho vdovou. V devadesátých letech minulého století již cihelna neexistuje, pravděpodobně z důvodů vytěžení dobré hlíny. Dnes se v těchto místech setkáme jen s lehčí až kamenitou půdou.

Druhá, “mladší cihelna“, známá jako “Sulcova“ bývala asi 600 metrů východně od obce, zhruba 150 metrů severně od silnice k Rakovníku. Pamětníci vzpomínají, že zakladatelem cihelny byl Suttner z “Husy“ kolem roku 1900, prodával odtud hlínu na stavby domků. Po něm staví zde cihelnu s pecí Fr. Truxa / bratr Šulcové /, cihly vyrábí ručně a sám prodává. Dalším a posledním vlastníkem je jméno Šulc / otec, pak syn / za nichž se jště krátký čas cihly produkují, ale brzy se přestává. Stavba cihelny postupně chátrá a roku 1952 je zbourána. Dnes tu po čemkoliv souvisejícím s cihelnou není ani památky, ačkoliv nikdo nemůže tvrdit o nevhodnosti tamější hlíny k tomuto účelu.

XII.
OVČÍNY.

V Senomatech jsou známi tři případy založení ovčínů.

Nejstarší a nejdéle známý ovčín byl pod Šibeničním vrchem u Hostokryjského potoka. Místo to je dodnes poznamenáno názvem „Pod ovčínem“. Ovčín – několik kolen i se staveními – byl založen asi na přelomu 18. a 19. století. Na mapě katastru Senomat z roku 1841 je již příslušenství ovčina velmi podrobně zakresleno. V polovině 19. století stálo zde asi 6-7 stavení, tři velké kolny na noční a zimní ustájení; v blízkosti byl rybník trojúhelníkového tvaru napájený Hostokryjským potokem. Průměrný počet ovcí a beranů se pohyboval kolem 500. Spásaly se neošetřované pastviny Šibeničního vrchu, tehdy ještě nezalesněného.

V osmdesátých letech minulého století stály zde tři domky, ostatní zchátraly. Obývali je Vecka František, Vecka Adolf a proslulý Vajchrt co „jedl kočky“. Ovčín kdysi patřil senomatskému rolníku Rečkovi.

Z pozdější doby pochází záznam: „Na východě k Rakovníku stojí 3 chalupy, z nichž jedna pod názvem „ovčín“, kdežto pokud Rakovničtí panský dvůr v držení měli, chalupa řečená ovčínem byla, kteréžto číslo nyní majetnici M.Rečkové náleží. Druhá a třetí chalupa mají též vlastníky své.“

V roce 1899 zbývají zde ještě 2 domky, č. 76/a a 76/b shořeli /beztak již ruiny/. Ovce již tu delší čas nejsou. Okresní zastupitelstvo zakazuje přes obecní samosprávu v těchto místech nové stavby i s případným novým založením ovčina. Je zde při tom brán v úvahu pozdější projekt zalesnění Šibeničního vrchu.

Místní ovčiny v Senomatech byly dva.. Jeden – v činnosti na přelomu 19. a 20. století – ovčín hospodáře J. Holýho, který choval ovce ve spodních objektech budovy v „Krobovně“. Tehdy to však byla jen přístřešková stavba, která postupem času byla změněna v kolny na hospodářské stroje. – Druhý býval ovčín S.Vostrýho – „u Hanušů“. Budova stála v místech nynější přední zahrádky téhož hospodářství. Ovce tu byly chovány hlavně ve druhé polovině minulého století. Počátkem našeho století budova ovčina značně zchátrala a z nařízení obce musela být z bezpečnostních důvodů zbourána.

XIX.

ŠKOLA A UČITELÉ.

Počátky senomatské školy jsou ve školní kronice / Kronika památní založené 1. srpna 1875 Josefem Friedlem, t.č. správcem školy / zapsány takto.

“Založení školy senomatské nelze čerpati z žádných archivů aniž z listin zakládajících, lze nám pouze souditi z doslechu od nejstarších pamětníků, že škola senomatská založena byla v druhé polovici minulého století, anž bývalý učitel pan V. Kočí as v létech 1819 – 1820 svoje 50 ti leté jubileum působení svého na škole této slavil.

Prvním učitelem, o kterém lze od pamětníků jakýchsi dát se dopídit byl jistý p. H. Vostrý / do roku 1792, poznámka autora / jemuž již tehdáž, ač na jednotřídní škole přidělena byla jakási pomocnice pod jménem “Prajška“ v příčině u vyučování dítek školních.

Jeho následoval nadřečený již učitel p. Václav Kočí, který již ač přestěhoval i se školou do čísla 38. v Senomatech, poněvadž škola stará pro kněze k obývání určena byla, v kterémžto čase zároveň školou farní se stala. Tudíž tehdy patrně, že budova školní co spolu počáteční stávala na tom místě, kde stojí nyní.

K této škole bylo již od nepamětných časů obec Hostokryje přidělena a r. 1825, kdy nová nynější budova školní, již obec rakovnická na svůj náklad zbudovala, vystavena byla, i obec Nouzov k připojení přišla, na kterouž poslední pan hrabě z Kolečovic příspěvky ku stavbě a dříví k palivu částečně dodávati se zavázal.“

/ Rakovnická obec dává 1. lednem 1865 Senoamtům na vědomost, že se vzdává patronátu nad senomatskou školou a obec si sama od těch časů musí platit všechny dávky, jakož i služné pro učitele – ročně 12 f 60 zlatých. /

A kronika školní pokračuje: “... Pročež obec Rakovnická do roku 1870 patronem školy této byla, jakož i příspěvky od nadřečeného p. hraběte od téhož roku přestaly, nato školství od času jmenovaného do rukou státu přešlo.

Tehdáž měl učitel polnost od obce k užívání, na penězích částku př 10 zl. k. m. a za dítě platilo na týdně 3 groše co školné.

Pan Kočí byl prvním učitelem zkoušeným pro školy normální. Jemu co podučitel přivtělen byl p. N. Krupička, kterému co honorář obcí poskytnuto bylo užívání kousku pole při cestě k Hostokrejům a 10 zl k. m. na penězích ročně. Později však obojí od vyšší instance jemu opět odejmuto a učiteli přiřknuto bylo, začež učitel pomocníka svého vydržovati musel.

Po p. Kočím / 1793 – 1820, JR / a p. Krupičkovi následovali: p. Jan Konopásek, co učitel / 1820 – 29, JR /
p. Jan Soukup, co podučitel
p. Josef Kuthan, co učitel / 1830 – 62, JR /
Spidra, co podučitel
p. Jan Fišer, co podučitel
p. Josef Hejda, “
p. Fr. Kuthan, “
p. Fr. Pernet, “
p. Fr. Kotík, “
p. Josef Friedl, co učitel od 1863 / 24.2 /
p. Matěj Pihrt, co podučitel od 1863 / 1.9. /

Roku 1873 byla tato dvoutřídní škola nákladem ok. šk. rady a obce místní v trojtrídní proměněna na které působil a působí učitel Josef Friedl, kterému co podučitelské a výpomocné síly přidělení byli“

Potud úvodní výpis ze školní koniky. Jde – bohužel – o jediný záznam o počátcích senomatské školy, zapsaný senomatským občanem. Existují mimo to i jiné záznamy a prameny, z kterých vyplývá, že jakási školní činnost byla v Senomatech mnohem dříve než ve druhé polovině 18. století.

Tak na příklad v rakovnických matrikách je několik dokladů o učitelích v Senomatech:

1 / 20. června 1666 vzal si Jan Skála, kantor ze Senomat, za manželku Annu, pozůstalou vdovu po Václavu Kyselovi,

2 / 29. února 1688 ze Senomat křtěno jest dítě jménem Jiří, Karla Maxmiliána, ten čas tam kantora.

3 / roku 1707 byl pochován u sv. Vavřince Jan Felix, kantor senomatský.

V rakovnickém archivu je dochován doklad, jak 15. prosince 1721 vysvědčuje Matěj Štechmiller, kantor z městys Senomatech, že Václava Wostrýho, mimo čtení a psaní, též muziky, řemeslu krejčovskému naučil. Z roku 1797 je zachován doklad, že v Senomatech byl učitelem Václav Kočí.

Senomatští kantoři byli známí vždy jako dobří hudebníci. Tak na příklad učitel Josef Kuthan byl znám jako výborný hudebník – varhaník, k němuž se chodili tenkrát skoro všichni senomatští sedláci učit hudbě a zpěvu. Později, za učitelování Josefa Friedla / 1863 – 91 / byl založen v Senomatech v kraji velmi proslulý pěvecko – hudební spolek “Vratislav“ / “Vlatislav“ ? / v jehož středu byli nejen občané z obce, ale i z Nouzova, z přílepského bělidla a Hostokryj. “Zpěvácký spolek“ účinkoval i na mnohých “táborech lidu, jako na “Kokrdově“, “na Pravdě“, a jinde čestných uznání si získal.“ Spolek měl svůj prapor, který doprovázel každý hudební a pěvecký koncert, divadlo nebo besedu, konanou v sousedních obcích. Příjmy z představení byly darovány Matici školské, která zaslala spolku za poskytnuté finanční příspěvky diplom zakládajícího člena matice. O prapor vznikly později velké obecní spory – zda připadne škole či obci, dnes již po něm není ani památka.

Pěvecký kroužek se rozešel v roce 1880. Hostoval hojně po školních obcích se “sextetem“, v němž byli sousedé hudebníci: Fr. Ryba – kupec, Václav Fišer – rolník Přílep, V. Milfait – rolník z Přílep a učitelé ze Senomat a Šanova.

Z existence školy v letech 1830 – 1880 je zachována řada dokladů. Jde o desítky spisů psaných švabachem, v nichž lze nalézt pouze několik česky psaných. První z nich, z roku 1850, zní:

“Od magistrátu k. města Rakovníka se tímto ve známost uvádí, že dne 9. led – za 850 v 9 hodin dopoledne na zdejším radním kanceláři, licitace k pronajmutí zprávi v Senomatské škole držena bude, ku které se majitelové zvou.

Dáno v Rakovníku dne 21. prosince 1850.
Podepsán: Bradský

Z roku 1852 je zachována zpráva učitele Kuthana o stavu školy, v níž mimo jiné zaznamenává, že je tu platících 55 dítek ze Senomat a 26 z Hostokryj a Nouzova.

V dalším školním spise z roku 1854 / 2. 4. / adresovaném magistrátu města Rakovníka podává učitel Josef Pernet stížnost na učitele Josefa Kuthana, který prý špatně uklízel a vytápěl třídy. Vypočítává, že dělá-li úspora za topivo 4 sáhy dříví, tož za jeho, jak zděluje Pernet o Kuthanovi, 28 letou činnost je to 112 sáhů. / Tyto spory mezi učiteli započali již dříve, v březnu téhož roku si učitel Kuthan ztěžuje ohledně uhlí na Pernetu. /

Z roku 1863 pochází český "Konkurs" podaný v Národních listech. Mimo jiné zde stojí: "... Kuthan zemřel, jak udává farní úřad v Senomatech 8. 1. 1863. Do čtyř neděl musí být opět místo obsazeno. Městská rada královského města Rakovníka co patron tímto vypisuje na uprázdněné místo učitelské v městysi Senomatech konkurs..."

Roku 1874, v září, je při senomatské škole založena částkou dvaceti zlatých školní knihovna, která rok od roku roste. V roce 1876 má již 245 svazků, 1879 300 svazků, roku 1935 knihovna již delší čas dělená na žákovskou a učitelskou dosahuje u prvé 714 a u druhé 530 svazků.

Rok 1883 je mezním pro "povýšení" senomatské školy z trojtřídní na čtyřtřídní / "Vynesením veleslavné c.k. zemské školní rady ze dne 30. června 1883 č. 22807." / Čtvrtý ročník zahajuje vyučování školním rokem 1883 / 1884 v porůznu pronajatých místnostech, protože v budově staré školy nebylo již více místa. Tehdejší počet žáků – 300 ! – nebylo jen tak lehko možno umístit. Tak již roku 1882 – 83 až do roku 1889 / 90 byla III. třída umístěna v privatě domu č. 71. u Barbory Rybové. Od roku 1890 / 91 tatáž třída v obecním domě č. 24.

Škola měla tehdy pěknou zahradu, přidruženou štěpařskou školku a uvažovalo se o vystavení tělocvičny.

Dnem 1. prosince 1891 odchází do výslužby na trvalý odpočinek dlouholetý učitel a řidící učitel Josef Friedl. Protože v historii senomatské školy byla éra jeho působení poznamenána všestranným rozvojem nejen místního školství, ale i obecní osvěty povězme si několika větami o jeho životě.

Josef Friedl se narodil 28.11.1827 v Bezděkově u Rokycan, kde jeho otec byl hostinským. Od svého děda, Josefa Taranta v Žebráku učil se počátku hudby, pak absolvoval varhanickou školu v Praze. Koncertoval na housle v Karlových Varech, Rusku a Polsku. V Karlových Varech působil vždy o prázdninách jako koncertista hraběte Wurmbranta, císařského komořího. Aprobaci ke stavu učitelskému nabyt u sv. Jindřicha v Praze roku 1848. 9.2. 1863 žádá senomatská obec jménem 43 místních občanů v petici městu Rakovníku za učitele Josefa Friedla. Je dodnes dochována Friedlova žádost o toto místo, v níž mimo jiné uvádí: znalost němčiny i češtiny, způsobilost ze zkoušek farního učitele, znalost štěpařství, 2 roky podučitelství u Fürstenberka v Olešné, posledních 12 roků podučitelství v Čisté, znalost hry na housle, varhany aj., má 4 děti. / Z potomků jeden syn a dcera se zapsali v památku rodiny Friedlů. Syn Antonín – dlouhý čas majitel a herec východočeské divadelní společnosti – zanechal Senomatům nedoceněnou a vzácnou památku – tužkovou kresbu celkového pohledu na Senomaty z roku 1879 zachycenou z věže kostela sv. Štěpána. Obraz nese na štítě rámu znak Senomat / chybně bez stopy sena – JR /. Antonín kreslil obraz několik dnů a dosud

žijící pamětnice vzpomíná, jak Antonínovi při této práci donášela na věž svačiny a obědy, jen aby kresba byla zdárně dokončena. Marie Libecajtová – Friedlová ještě žije a roku 1960 ve věku 90 let je nejstarším občanem Senomat. Děkuji jí těmito řádky za hezké chvíle, které mi svým vyprávěním připravila. Mnohé k historii Senomat a hlavně školy dotvrdila a přivedla i k novým pramenům. Její podpis, který jsem si na konec vyprosil po dokončení zápisu z vyprávění nevyhlíží vůbec na “třesoucí se ruku stařenky“ – ještě dlouhá léta plného zdraví ! /.

Josef Friedl působil v Senomatech jako pilný a svědomitý učitel od 24. 2. 1863 až do 30.11. 1891. Horlivě se zúčastňoval kostelní hudby v obci a sám některé hudební vložky komponoval. Stal se zakladatelem školní knihovny a kabinetu. Ani jako pensista nezhálel. Pokud mu ještě z počátku zdraví přálo vypomáhal na poště na Kladně, později na poště v Senomatech – byl prvním senomatským poštovním výpravčím. Dožil se 87 let, zemřel 28. 6. 1914. byl prvním zemřelým, který byl převezen na poslední cestě, za hojně účasti truhlíků, přes nový betonový most v obci.

Vraťme se však znovu k historii školy, ponechávaje si přehled s působícími zde učiteli na pozdější stránky.

Řádný chod školního vyučování v druhé polovině minulého století závisel velkou měrou na veřejných a státních podporách. Senomatská škola měla právě vlivem dobré práce zdejších učitelů podpor poměrně dosti a navíc místní občané nikdy nezůstali pozadu s jakoukoli možnou pomocí. Oficiálně se o školní záležitosti starala volená “místní školní rada“ skládající slib na období tří let. Tak od roku 1890 byli členy této “rady“ František Opatrný – farář, Josef Friedl – řídící učitel, František Ryba – místní dozorce, Jakub Trešl, Antonín Lajbl, František Sajfrt – obecní starosta z Hostokryj, Václav Rýgl – domkář z Nouzova, předsedou “rady“ senomatský starosta Hynek Bařtipán. Za jejich působnosti prodělala senomatská škola také největší rozvoj a zanechala pro budoucnost zářný příklad.

Školní rok této doby měl naprosto jiný ráz, než jaký známe dnes. Tak na příklad zahájení školního roku se konalo v kostele sv. Vavřince, děti se zúčastňovaly všech veřejných akcí v obci – tehdy zvláště oslav narozenin, svátků a různých jiných výročí vládnoucích mocnářů, děcka byla nábožensky přísně vychovávána, zúčastňovala se bohoslužeb, poutních procesí, náboženských zkoušek apod. většinou pod vedením zdejších farářů či administrátorů. Navštěvovaly se výstavy a pravidelně konaly výlety do okolí místního kraje.

Pohledme ukázkou, jak na příklad je líčen konec školního roku v kronice“ Po mši sv. a po zapění chvalozpěvu sv. Ambrože “Tě Boha chválíme“ a “Rakouské národní hymny“ vrátily se dítky opět do svých třídy, kdež třídními učiteli jim na srdce vloženo, aby i o prázdninách vždy a všude se mravně chovaly, slušně každého pozdravovaly a ku poutovým muzikám aby nechodily.

Dětem z nejvyšší třídy, z nichž mnoho tímto rokem ze školy vycházejí – správcem školy zvlášť připomenuto, aby ze školy vyjdouce vděkem a zdvořilostí ku bývalým svým učitelům přichylnost, lásku ku škole jevíly a i nadále v přátelském styku se školou setrvaly. Aby pokud jim bude možno v prázdných chvílích nepřestávaly dále jak z knih školních si opakovati, tak i z jiných vybraných spisů se vzdělávati, při tom však, aby čtení všeho otravného bejli, nyní mezi obecným lidem hojně bujícího, všemožně se varovaly ...“

V létech 1891 – 2 – 3 upravuje se okolí školy. Je zrušena stará zahrádka východně od budovy a v poněkud menších rozměrech upraveny v těchž místech dva ozdobné záhony,

oplocené úhlednou hradbičkou. Západně od školy je část zahrady upravena k pěstování zeleniny a školkaření, zbytek – “Za zvoníčkou“ – zplanýrován a zřízeno letní cvičiště. Celá tato západní část zahrady byla již dříve ohražena.

Z roku 1894 je dochován v rukopise záznam řídicího učitele Jana Kapouna o stavu školy v Senoamtech. V něm je zachyceno vlastnictví školy, které si v ničem nezdalo v pověsti velmi staré minulosti vyučování v Senomatech. Mimo běžných školních potřeb dochoval se tu též “Kázní předpis pro české a německé školy v království českém“ z roku 1788 / 106 let starý /, “tabulární obraz vychování ovocných stromů“, plán Prahy, plán hejtmanství Rakovnického aj., některé spisy z let 1793, 1821 / 2, 1824, 1825 – 58 a výše, první školní kronika započatá roku 1875 učitelem Josefem Friedlem, kostelní zpěvník “Kancyonal Český, Do Tisíc písní“ z roku 1727 / švabachem tištěný ve Starém městě Pražském / aj.

28. dubna 1894 jest povolena Hostokryjím samostatná celoroční školní expositura jako část senomatské. Vyučovati zde má některý z podučitelů ze školy v Senomatech. Odvolání senomatské školní rady proti tomuto rozhodnutí zemské školní rady neuspělo a ještě téhož roku na podzim otvírají Hostokryje svoji první třídu. 19. ledna 1895 je schválena konečná “smlouva o propuštění ze svazku školního,“ ve které obec Hostokryje žádá o propuštění z dosavadního školního svazku se Senomaty, aby v roce 1895 si mohla postavit vlastní budovu zavazuje se k vydržování své školy vzdává se všech nároků na školní budovu v Senomatech ... atd. ... Od 16. ledna 1898 stává se škola v Hostokryjích – dosud jako expositura Senomat – samostatnou.

6. květen 1894 je památným dnem poznamenaným prvním jednáním místní školní rady o výstavbě nové školní budovy na místě již nevyhovující školy staré. / Již v roce 1890 zjišťuje t. zv. “ohlédací komise“ mnohé nedostatky místní školní budovy. Po skončení prohlídky navrhuje zbudovat přístavek, obec ihned na to chce vykupovat pozemek sousedící s č. 19. na zcela novou školu, avšak rakovnická městská rada tento úmysl neschválila. /

23. června dochází ke komisielnímu řízení “v příčině ohledání místa pro stavbu nové budovi školní v obci ... “. Vzhledem ke kladnému rozhodnutí jest požádán krajský inženýr V. Schvajcer ze Slaného aby zhotovil potřebné plány a rozpočty. V dubnu 1895 místní i okresní správní zástupci naposledy prohlíží starou školu a schvalují po dobu stavby nové školy náhradní místnosti učeben v domech č. 71, 24., a 123.

Památným zůstává tento zápis: “Dne 25. m. dubna 1895 v den sv. Marka zadána jest místní školní radou stavba nové školy, jakož i rozbourání staré školy staviteli panu Petru Cel. Doudovi z Rakovníka. Týž se zavázal smlouvou, že stavbu přesně dle plánu a rozpočtu p.c.k. krajským inženýrem V. Schvajcrem ze Slaného zhotovených a sl.c.k.okr šk. radou ze dne 14. února 1895 č. schválených za plný obnos v rozpočtu uvedený por 15.961 zl. 29 kr. letošního roku pod střechu připraví a dnem 31. prosince r. 1896 úplně dokončenou odevzdá.“

6. 5. 1895 je započato s bouráním staré školní budovy. 13. července téhož roku jest položen slavnostně základní kámen ke stavbě nové školní budovy. Slavnost byla velkolepě připravena. Kolem místa základního kamene zbudováno ozdobné lešení a prapory v zemských a říšských barvách, na zahájení konány služby Boží, pak u staveniště zazpíván chorál “Slyš nás Hospodine“ a slyšen proslov faráře Chalupského. Nato “vykonán jest posvátný výkon svěcení základního kamene ... “. Pak následovalo čtení památné listiny

sepsané Janem Kapounem, kterou zvučně přečetl školní dozorce František Ryba. Přečtěme si ji celou protože napoví mnoho o životě v obci i mimo ní.

Pamětní listina.

Ve čtyřicátém sedmém roce blahodárného panování Jeho Veličenstva císaře Rakouského a krále Českého

Františka Josefa I.

tj. léta Páně tisícího osmi stého devadesátého pátého byl položen základ k této budově, která sloužiti má k umístění obecné školy v Senomatech.

Budiž předem v listině této věnována paměť stručné zmínce o stavu školství dob minulých v obci zdejší.

Nejstarší známosti, jichž o škole naší toliko z vypravování starých lidí – tedy jako ústním podáním – se dovídáme sahají do polovice minulého století osmnáctého.

Škola zde byla prý jednotřídní s učitelem toliko jedním. Již hned v těchto dobách, přiškoleny byly Hostokreje do Senomat. Co se budovy školní týká, stávala již prý tehdá, ovšem zcela dřevěná a slamou krytá na stavebním místě vedle kostela.

Však konce století 18. určena jest za byt kněze expositu a pan učitel se i se školou odstěhoval do nájmu v čp. 38. kdež se později skoro celé čtvrtstoletí v jedné světnici vyučovalo. Později vystěhoval se i duchovní ze staré dřevěné školy u kostela. Tato budova jest pak prodána a na staveništi čp. 121. postavena, kde ji podnes jako domek nepatrný spatřiti můžeme.

Na staveništi jejím vedle kostela vystavěna jest v r. 1825. obcí Rakovnickou jako patronem školním dosavadní stará budova zděná. Ježto již počátkem století 19. i sousední obec Nouzov ke škole Senomatské přidělena byla, stavěna jest k tomu cíli škola dvoutřídní. Stavěna jest tudíž na témže místě škola podruhé. Na stavbu tuto přispívali vedle Senomatských, Hostokrejských i Nouzovští, za něž vlastně Kolečovický pan hrabě skoro celý náklad dáti se zavázal.

Škola postavena jest důkladně a vyhovovala školním potřebám doby tehdejší zcela úplně. Však během doby jednak přibýváním počtu dětí, jednak činěním větších požadavků potomního školství stávala se těsnou.

Po vydání nových školských zákonů v roce 1869 kdy stát přejal veškerou správu školství do svých rukou, kdy větší rozsah učiva do škol zaveden byl, a kdy i mládež přísněji ku škole přidržována jest, - počala se tíseň přeplněním obou tříd rok od roku stupňovati.

Nové tyto zákony školní, jimiž veškerý náklad na stavbu a vydržování škol obcím připadl, jako každá novota setkaly se tu a tam s odporem a uvádění jich v život dělo se pozvolna. Tu vyšší úřadové školní / okresní a zemské školní rady / počaly s větší přísností novým zákonům ve školách platnost zjednávat.

Nastala doba všeobecného rozšiřování škol obecných. Skoro každá škola musila býti o jednu i o více tříd rozšířena. I při dvoutřídní škole naší nevyhnutelnost taková nastala a

již v roce 1873., kdy ku dvěma třídám musela se ve školní budově pořídit ještě třída třetí. Vnitřní přestavbou a přístavbou záchodů dalo se to ještě, ovšem s mnohými potížemi provést.

Však ani toto opatření neprospělo na dlouho, neboť již v osmi létech rozmnožil se počet dětí tou měrou, že nebylo lze všechny ve všech třídách – zvláště v době zimní stěsnati, natož pak pořádně vyučovati.

Rozšířena jest opět v roce 1881 škola zdejší v zásadě o třídu čtvrtou. Třídu tuto nebylo lze již nijakým způsobem v budově školní umístiti a proto s otevřením jejím po celá dvě léta odkládáme.

Teprve v roce 1883, najata jest pro ni místnost v domě soukromém a to v č. p. 71., kde po sedm roků v těsné světnici se vyučovalo. Opatření toto však zákonitým požadavkům stále ještě nevyhovovalo. Byly přeplněny třídy ve škole, byla přeplněna třída najatá, tak že učení v nich stávalo se mučením. Mimo to i záchody umístěné na západní straně budovy, činily školu vlhkou a nezdravou.

Aby aspoň poněkud věc se napravila, koupila obec Senoamtská v roce 1889 dům č.p. 24. na Senomatech, v němž najatá třída z č.p. 71. v trochu větší světnici umístěna byla a kde až do roku 1895. se vyučuje. Mezi tím, poněvadž stará budova školní jako již nedostatečná rok od roku větších oprav potřebovala počalo se vážně přemýšlet na to, aby nedostatkům těm buď přestavbou, neb přístavbou této se odpomohlo. Zahájeny za tím účelem práce přípravné, jež až do roku 1893 se prodloužily.

Podotknuto budiž, že mezi tím přiškolená obec Hostokreje počala se u vyšších úřadů školy samostatné domáhati.

Konečně, když přípravy ku stavbě tak dalece pokročily, že plány a rozpočet ku schválení zaslány byly, svitla naděje, že záležitost tato v brzku skoncována bude. Však plány a rozpočet nebyly c. k. okresní školní radou schváleny. Tím opět naděje na novou školu zmařena. Tíseň ve školních třídách stávala se takměř již nesnesitelnou.

Když pak žádost Hostokrejským odmítnuta a zřízení školy samostatné jim nepovoleno, obnoveno opět nové řízení pro stavbu školy.

Po několika přeběžných uneseních, kteráž později opět měněna neb rušena byla, usnesla se konečně místní školní rada ve své zchůzi dne 6. května 1894, definitivně na tom, aby stará budova školní zcela rozbourána a na místě jejím, aby nová budova pro školu čtyřtřídní s pomýšlením na rozšíření v pětitřídní postavena byla. Hostokryjští nepochodivše se školou samostatnou, obnovili ihned žádost za školu exponovanou. Výnosem vevesl. s. k. zemské školní rady ze dne 28. dubna 1894 č. 8.706. jest jim skutečně celoroční školní expositura jako část školy Senomatské povolena.

Místní školní radou v Senomatech, podáno jest odvolání, kteréž však vysokým rozhodnutím ze dne 27. srpna 1894. č. 17.876. zamítnuto bylo.

Mezi tím již dne 23. června 1894. konáno jest komisielní řízení v příčině ohledání místa, kde stará budova školní stávala za příhodné uznán, a co takové vyšším úřadům ku schválení navrženo.

Ježto po zamítnutém rekursu místní školní rady proti Hostokrejské exposituře vyzvána byla, tato aby i v Hostokrejích pro exposituru potřebných místností opatřila, byla by musela místní šk. rada starati se současně o stavbu školy v Senomatech a o stavbu školy v Hostokrejích, což však z příčin mnohých zcela nemožným býti se ukázalo.

Za tím účelem zjednána jest mezi obcí Hostokrejskou ze strany jedné a místní šk. radou Senomatskou ze strany druhé smlouva na straně 57. knihy této doslovně uvedená.

V době vyjednávání těchto vyhotoveny jsou zatím c. k. krajským inženýrem panem V. Schweizerem ze Slaného plány a rozpočet pro novou školu, jež místní šk. radou ve schůzi dne 17. října 1894. přijaty a okresní šk. radou v Rakovníku dne 14. února 1895 schváleny byly.

Tímto skončeno jest patnáctileté odkládání stavby školy Senomatské a škola stavěna bude na témže místě již po třetí.

Rozpočet na novou tuto školu obsahuje položky:

1 /	Práce zednická a nádenická	8.527	zl.	92	kr.
2 /	“ kamenická	162	“	75	“
3 /	“ tesařská	3.153	“	34	“
4 /	“ pokryvačská	377	“	95	“
5 /	“ klempířská	465	“	62	“
6 /	“ truhlářská	885	“	47	“
7 /	“ zámečnická a kovářská	892	“	35	“
8 /	“ sklenářská	206	“	47	“
9 /	Práce natěračská	258	zl.	82	kr.
10 /	“ kamnářská	455	“	-	
11 /	“ malířská	128	“	-	
12 /	“ různé	447	“	60	“

Úhrný součet 15.961 zl. 29 kr.

Případá tudíž uhraditi na tento náklad:

1.	Obci Senomatské obnos	14.553	zl.	23	kr.
2.	“ Nouzovské	1.408	zl.	06	kr.

Podotknuto budiž, že i Nouzovští, když jim byla zaslána repetice nákladu na stavbu tuto, počali, jdouce ve šlépějích Hostokrejským o svou samostatnou školu se ucházeti. Však nepochodivše již u instance první, podobných žádostí zanechali.

Stavba školy Senoamtské zadána jest staviteli panu Petru Celestinu Doudovi z Rakovníka za plný obnos v přepočtu vyznačený. Jest však týž dle podmínek stavebních povinen i starou školní za získaný z ní kámen, cihly i tašky rozbourati.

Stavba má koncem měsíce července roku 1896. dokončena a dnem 15. září 1896. svému účelu odevzdána býti. Za dozorce stavby zvoleni jsou m. šk. radou pánové František Ryba, obchodník a Josef David, mlynář ze Senomat. Vrchní dozor na provádění stavby svěřen jest c. k. krajskému inženýrovi panu Václavu Schweizerovi ze Slaného.

Pro školní třídy najaty jsou po dobu stavby místnosti v domech soukromých a vyučovány jsou: I. třída v č.p. 123., II. a IV. V obecním domě na Senomatech č.p. 24. a III. Třída opět / již po druhé / v č.p. 71., kde i byt po dobu stavby řidičímu učiteli vykázán jest.

Bouráním staré školy započato dne 6. května 1895. Kopáním základů k nové budově počalo se dne 28. května 1895. První betonový základ položen jest dne 4. června 1895. Když stavba tato již nad sokl dospěla, konána jest tato slavnost kladení základního kamene.

K upomínce na slavnost tuto sepsána tato listina a vložena do plechové krabice a s ní pak do kamene, jenž zalděn jest do levého pi – líře / ke kostelu / dveří domovních na paměť dob budoucích ve výši 80 cm od domovního práhu a 30 cm od hlavy pilíře.

Dejž Bůh, aby práce započatá opžehnána by – la a splněny byly naděje, jež klademe v novou školu.

Nechť skutkem stane se přání, by z nové školy této šířeno bylo světlo vědění a zářil pa – prsek šlechtného vychování pro budoucí blaho a štěstí obětavých občanů, jakož i k rozkvětu celé školní obce !

Dejž Bůh, až jednou listina tato potomky otevřena bude, aby byl šťasten náš mladý podrost, by blaze bylo národu a slavnou by naše drahá česká vlast ! ... “

V listině následují záznamy o osobách, zastávajících v této době významná místa v obci, okrese a na církevních úřadech. Doplnkem jsou zaznamenány rovněž některé významnější události tehdejší doby a přiloženy současně platící drobné mince.

21. září 1896 jest provedena kolaudace nové školní budovy a shledána bez závad. Dodatečně v srpnu téhož roku přichází od zemské školní rady subvence 500 zlatých / tatáž

částka znovu v roce 1897 /, další příspěvky v podobě darů poskytují: zdejší čtenářsko – ochotnický spolek a několik zámožnějších občanů Senomat.

V roce 1898 vzhledem k naprostému odloučení školy v Hostokryjích a tak snížení počtu žáků v Senomatech je zrušena IV. Třída, v tomtéž roce slučují se opět dva ročníky II. třídy v ročník jeden. V tomto roce již byl založen při škole “Spolek ku podporování žactva obecné školy v Senomatech“. Přihlásilo se hned 60 členů, kteří měli být pro budoucno předními “podporovateli“. Místní školní rada měla toto pozměněné složení: František Ryvola – starosta obce a předseda rady: Josef Chalupský – farář, Josef David, Celestin Kotek, Adolf Trešl, Celestin Kýn z Nouzova; náhradníci: Ryba Jaroslav a Müller František.

V lednu 1899 na návrh místní školní rady schválilo místní zastupitelstvo zrušení školního platu – do budoucna mzda učitelů jde z obecní knihovny.

V období let 1900 – 1904 neprošla senomatská škola žádnými zvlášť pozoruhodnými událostmi. Až teprve rok 1905 dochází k opětovnému povolení IV. ročníku.

Od roku 1909 byla na tříleté období zvolena místní školní rada v tomto složení: Jaroslav Ryba – starosta obce a předseda rady, Jan Kapoun, Josef Chalupský, Josef David, František Zuzka, Gustav Zimmerhagl a Josef Bendl z Nouzova.

Nyní si přiblížme jednu z řady oslav za účasti školních dětí jak je zachycena ve školní kronice.

“Dne 2. prosince r. 1908 – den to slavného významu šedesátiletého panovnického jubilea Jeho cís. a král. Apoštolského Veličenstva císaře a krále

Františka Josefa I. –

oslaven byl na škole naší slavností důstojnou skládající se ze slavnostních služeb Božích a ze školní slavnosti v tomto pořadu:

Před 8. hodinou dopolední shromáždili se všichni učitelé a veškera školní mládež svátečně oděna ve svých třídách ve školní budově, z níž od ranních hodin práporů v barvách říšských a zemských vlály.

Rázem 8 hodiny odebralo se žactvo všech školních stupňů, vedeno jsouc svými třídními učiteli do chrámu Páně, kde slavným službám Božím obcovalo. Po službách Božích zapěno jest “Te Deum“ a Rakouská nár. hymna.

Připomenouti sluší, že slavných služeb Božích zúčastnilo se též v zastoupení svém slavné obecní zastupitelstvo s místní školní radou a mnoho občanstva a celé farnosti vůbec. –

Po skončených službách Božích vrátil se průvod opět do školy ku slavnosti školní konané ve slavnostně vyzdobené II. třídě. Zde v průčelí skvěl se ozdoben národními a říšskými barvami obraz Jeho Veličenstva s heslem: “Spojenými silami !“ Stěny školní světnice ozdobeny byly četnými obrazy. Mezi nimi byl obraz zesulé císařovny a královny Alžběty, obraz Jeho Výsosti zesulého korunního prince Rudolfa a jeho choti. Dále tu byly obrazy hradů Schönbrunu, císařského hradu ve Vídni a jiné obrazy představující zjevy ze života císaře Pána a panovnické rodiny.

Slavnosti školní, poněvadž tomu poměry prostorové nedolovaly zúčastnily se mimo všechny učitele děti stupně toliko středního a vyššího.

Ku slavnosti školní dostavil se též předseda místní školní rady pan obecní starosta Jaroslav Ryba s místním školním dozorcem panem Josefem Davidem, jakož i někteří pp. Členové místního zastupitelstva.

Slavnost počala mohutným zapěním Jubilejní hymny dětské na oslavu 60 leté vlády J.V. císaře a krále Františka Josefa I. / harm. Josef Křička /, kterou s průvodem harmonia zapěli žadci stupně nejvyššího.

Po ní následoval proslov od Lud. Grosmannové – Brodské, který přednesla žákyně Anna Lajblová a proslov od Josefa Vl. Hrubého, přednesený Josefem Kyndlem žákem IV. třídy.

Po přednesení proslovů ujal se slova správce školy řidící učitel Jan Kapoun a ve slavnostní své řeči způsobem poutovým pojednal o významu toho dne a vlády J.V. císaře a krále Františka Josefa I. vylíčil velký rozvoj školství obecného a ústavů vzdělávacích vůbec a poukázav zvláště na mnohá a mnohá dobrodiní nám vznešeným vládcem za svého 60 letého panování prokázána.

Na konec řeči provoláno jest “Mocnému dobrotivému ušlechtilému příteli dítek otcí národů J.V. císaři a králi Františkovi Josefovi I. třikráte hlučně “Sláva“ !

Po slavnostní řeči zapěna byla s nadšením

1. sloka Rak. národní hymny.

Dále následovaly deklamace žáků a žákyň, a to:

1. “Vnuk a děd“ od Václ. Šulce, přednesla Marie Zusková, žák IV. třídy.
2. “Sláva králi “ od Jana Křepelky, předn. Adolf Hekr, žák III. tř.
3. “Zachovej nám Hospodine “od Jos. Svobody, předn. Lad. Kotková, žák III. tř.
4. “Slavnostní píseň “od Josefa Svobody, předn. Adolf Svoboda, žák IV. tř.
5. “Šedesát let“ od Jos. Svobody, předn. Gustav Zimmerhagl, žák IV. tř.

Když přednášení skončeno děkoval upřímnými slovy pan předseda místní škol. rady správci školy a sboru učitelskému za zdařilé a krásné provedení dnešní oslavy tak významné a přál všem k blahodárné další činnosti školní mnoho zdaru. Žáky pak povzbuzoval k pilnosti, poslušnosti a mravnosti, aby na základě těchto ctností, až do rostou, byli z nich dobří lidé a upřímní vlastenci.

Slavnost pak zapěním “Kde domov můj ? “ zakončena.

Na oslavu tohoto dne dána jest vyššími úřady školními celodenní prázdnina. “

Rokem 1910 byly zahájeny a později každoročně při škole konány t. zv. “Dětské dny“. Den slavnosti měl ráz školní besídky za účasti dospělých a místní patronace. Tento den byl vždy vybrán na některé výročí mocnářovo / narození, nastolení apod. / .

Vyučování němčině přichází na senomatskou školu 16. zářím 1914. V dokladech stojí psáno, že zemská školní rada povoluje, aby “k žádosti místní školní rady ze dne 21. června 1913 na obecní škole v Senomatech vyučováno bylo počínajíc třetí třídou jazyku německému jakožto jazyku nepovinnému ...“.

Válečná léta se odrazila i v činnosti školy. Poklesla úroveň vyučování, z počátku i kázeň. Žactvo bylo vedeno k podpoře vojska dostupnými způsoby, jako účastí na dobrovolných sbírkách peněz, žactva, obuvi, kuřiva, léčivých rostlin, sbírek v prospěch vdov a sirotků po padlých vojínech, ve prospěch červeného kříže aj., dívky pletly ponožky, kolenice, šály, chlapci sbírali staré železo atd. atd. Učitelé byli ve škole i o prázdninách / až na výjimky v případě sprostění vojenské služby – u nás Al. Melč. /, někteří z nich jako dozorčí nad dětmi při lehkých polních pracích / pastva /, někteří jako důvěrníci pro soupisy obilí, poživatin apod. Běh školního vyučování až na občasnou nepravidelnost se jinak mnoho neměnil. Učitelský sbor byl jednolitý v dobročinných pomocných akcích rodinám, které měly svého živitele na vojně. Stáli vytrvale v čele kulturního života a zachovávali loyaltitu ve veřejném životě.

Loyalita v chování občanů byla pro tuto dobu celkově charakteristická. Se školním životem souvisel t. zv. “Projev Loyality“ ze dne 14. 7. 1916. Jeho znění na ukázkou oficiálnosti této doby si přečtíme:

“My nejmenší ze synů vlasti, drobní hoši ještě, na obecné škole v Senomatech na okrese Rakovníckém, tužíce své údy při slavnosti vojenského cvičení konané na konci školního roku dne 14. července 1916 s učiteli svými i pozvanými hostmi osmělujeme se projevit své nejpokornější city nejhlubší oddanosti, vroucí dětiné lásky a neochvějně věrnosti k posvátné Osobě nejmilostivějšího Císaře a Krále Františka Josefa I. v pevné naději, že Bůh zajisté vyslyší vroucí prosby naše za konečné vítězství našich zdatných vojsk. Slibujeme, že budeme na dále cvičiti statečná těla svá a že svědomitým konáním povinností, svorností a láskou prodechnuti, chceme radostně obětovati v každé chvíli jmění, krev i životy své za milovaného Císaře a za vlast svou. V Senomatech dne 14. července 1916.

Josef Chalupský, farář.	Jaroslav Ryba, starosta.
Jan Kapoun, řid. učitel.	Josef David, m.šk.dož.
Ludmila Ningerová, učitelka.	Václav Fišer, učitel.
Růž. Králová, ind. učitelka.	Julius Pechar, učitel.
Jánský Václav, žák III. třídy.	Trešl Bohuslav, žák IV. třídy.“

Konec rakousko – uherské říše však již kdekdo předvídal a očekával. 28. říjen – den prohlášení samostatnosti Československé republiky oslavuje škola zvláštním shromážděním 8.11. 1918. Slavnostním řečníkem je učitel Václav Fišer a nit jeho proslovu “Chopte se práce, zachovejte klid ! “

Od této doby nemá již školní rok na programu oslavy mocnářových výročí. Oslavují se dny Komenského, Mistra Husa, presidenta Masaryka, 1. máj, 28. říjen, svátky duchovní. Řízení obce přechází pod vedení nového starosty obce i předsedy místní školní rady Františka Liprta a v roce 1920 jsou v nové místní školní radě na čtyřleté období zastoupeni: Jan Kapoun, Alois Melč, Josef David, Ferdinand Kotek / č. 120. /, Karel Reček /

č. 76. /, Josef Racka / č. 163. /, Alois Vostrý / č. 104. /, a Jaroslav Pánek z Nouzova. Dary a příspěvky pro školy přicházejí dále, ba jsou větší než kdy dříve.

Období následujících čtyř let je pro senomatskou školu mimořádné co se týče učitelských sil. Vystřídává se tu na 10 učitelů a učitelek, z nichž vyjma Aloise Melče nezůstává škole nikdo věren. Teprve příchodem nového řídícího učitele Bohumila Fraňka roku 1924 nastává opět období stabilizace učitelských sil. Je ke cti zvláště Aloise Melče, že i při tak neobvyklém pohybu učitelstva je škola řádně udržována, opravována a rozšiřovány drobné učební pomůcky.

Ačkoliv vyučování náboženství různého vyznání se datuje na škole již od roku 1922, teprve z roku 1925 / 6 je zachycen stav žactva přínaležející k jednotlivým vyznáním. 61 dětí římskokatolických / vyučuje místní farář Václav Vlk /, 41 dětí česko – bratrských evangelíků / vyučuje farář Ladislav Funda z Kladna / a československého náboženství 6 dětí / vyučuje Josef Bezděch z Rakovníka /.

Pozoruhodný je krátký záznam ze školního roku 1926 / 27, který zní: “v obecné škole v Senomatech “duševně úchylných“ napočteno 10, zmrzačených 1.“ Po příčinách není nikde otázek. Dále se můžeme z tohoto roku dočíst: “Sociální poměry žactva jsou v Senomatech uspokojivé, případů zvláštní chudoby, dětí nucených bídou k výdělečné práci, dětí ze dvorů, cihelen, potulných rodičů tu není ...“.

O rok později je zaznamenána první zpráva o obciálním složení žactva podle postavení rodičů: děti dělníků 42, domkářů 39, rolníků 11, živnostníků 36, železničních zřízenců 8, učitelů 1. Překvapuje vysoký počet dětí živnostníků, kteří ačkoliv hráli v Senomatech významnou úlohu nedosáhli zdaleka takového postavení, aby někdy obec politicky ovládli. / V dalších létech se se statistikou sociálního rozvrstvení žactva setkáváme častěji. /

V roce 1930 dochází v Senomatské škole k prvním žádostem / 15 / o osvobození dětí z vyučování náboženství. Bezpochyby dochází zde k nepřímému projevu sociálního probuzení v některých rodinách.

Roku 1931 / 8. 12. / je založeno při škole “Rodičovské sdružení“. Jeho existence je účinným vyjádřením zájmu místní veřejnosti o práci školy i žactva. Prvním předsedou rodičovského sdružení zvolen Josef Nachtikal, železniční zřízenec.

V roce 1934 / 35 je opět přechodně I. třída mimo školu, v domku č. 123. V tomto roce zahajuje zde činnost nový řídící učitel Antonín Patera, který se snaží jako nová učitelská síla uvést do lepšího pořádku školní zařízení. Je to rok zvelebování okolí školy – zahrady - , malování místností apod. / Mezi Ant. Paterou a dlouholetým správcem školy Al. Melčem byly z počátku rozpory. /

První vyjednávání o zřízení obvodní měšťanské školy v Senomatech bylo zahájeno v roce 1936. Konkrétního jednání se však celý tento rok nedosáhlo, ačkoliv písemná žádost byla podána místní školní radou v Senomatech již 1. dubna. O zřízení obvodní měšťanské školy projevil v téže době zájem i sousední obce – Šanov a Petrovice. 16.6. 1938, kdy se sešli k poradě zástupci všech těchto žádajících obcí, nedošlo k dohodě, hájíc každý svoji pravdu. V červenci 1938 dochází místní školní radě v Senomatech výnos, ve kterém se Senomaty přidružují pod působnost újezdní měšťanské školy v Rakovníku. Rozhodnutí je

přijato a rozpaky, avšak po čase schvalováno. Vzhledem k tomu, "loučí" se senomatští pomalu s nadějí, že by jim bylo svěřeno založení vlastní měšťanské školy.

Již rokem 1938 začínají být občasnými "hosty" Senomat uprchlíci z pohraničních krajů. Škola se stává noclehárnou, kuchyní, jídelnou, společenským shromaždištěm. Jest to počátek nové kapitoly dějin školství v Senomatech.

- - -

Přehledně a krátce si nyní povězme životopisy některých zasloužilých učitelů v Senomatech / vyjma Josefa Friedla, který je uveden výše / a doplníme dvěma statistickými tabulkami: a / Učitelé v Senomatech od roku 1880 – 1939, b / počet žactva obecné školy v Senomatech ve školních letech 1870 – 1939.

Jan Kapoun – narozen 4. 11. 1857 v Pavlíkově, zemřel 8.3. 1937 v Rakovníku. Do obecné školy jednotřídní chodil v rodišti, do obecné čtyřtřídní v Rakovníku – tamtéž 3 roky do reálky. 1874 – 78 absolvoval učitelský ústav v Praze. První místo co podučitel nastoupil v Krušovicích, 1. 9. 1878. Od 1. 9. 1881 již působí v Senomatech, 28.12. jmenován "skutečným" učitelem v místě. Definitivním řídícím učitelem tu ustanoven od 27.2.1892. Byl oblíbeným, velmi dobrým učitelem, členem mnoha místních spolků / 1910 složil téměř všechny funkce /, výborným hudebníkem – varhaníkem. 31. srpna 1923 odchází do pense a konec života prožívá v Rakovníku, pochován jest na senomatském hřbitově.

Václav Fišer – narozen 3. 12. 1863 v Přílepečích / na přílepeckém bělidle / u Rakovníka, zemřel 12. 7. 1931 v Senomatech. Chodil do obecné třídy jednotřídní v Přílepečích, pak trojtřídní v Senomatech. V letech 1878 – 79 navštěvoval reálku v Rakovníku, 1880 – 83 učitelský ústav v Praze. Zatímním učitelem v Senomatech je jmenován 1. 10.1883, definitivním učitelem od 12.8. 1895. Učí zde až do svého pensionování 31.8. 1923. Byl sympatickým, obětavým učitelem i občanem. Věnoval se nejen škole, ale i divadlu, tělocvičné jednotě Sokol, knihovně, byl dlouholetým členem místní osvětové komise, velkým znalcem včelařství, kronikářem, vždy přístupným rádčem. Účast občanstva na jeho pohřbu byla tak ohromná, že Senomaty ještě dlouho poté vzpomínaly.

Alois Melč – narozen 14.6. 1882 ve Všetatech u Rakovníka, zemřel 19. 5. 1959 v Senomatech. Navštěvoval obecnou školu trojtřídní ve Velkém Újezdě, pak dvoutřídní ve Všetatech. V letech 1897 – 1904 studoval na reálce v Rakovníku, 1904 – 05 učitelský ústav v Praze. Od 6.9. 1905 je ustanoven zatímním učitelem obecné školy v Rakovníku, avšak již 16. října nastupuje vojenskou službu. V listopadu 1908 dosahuje po učitelském kursu v Příbrami definitivního učitelství a výnosem z 11. 5. 1910 nastupuje 1. 9. 1910 s touto hodností do Senomat na obecnou školu. Zde se oženil a postavil dům č. 83. – V Senomatech působil s malou přestávkou v době I. světové války / 1915 – 18 / až do 17.6. 1939, kdy byl pensionován. Během své učitelské činnosti zastával při škole "zastupujícího řídícího učitele", správce školy, "zatímního řídícího učitele", od 30. 12. 1935 definitivního řídícího učitele. Veřejně je v obci činný hlavně jako jednatel, vzdělavatel a starosta Sokola, důvěrník OPH, zakládající a činný člen hasičů, pokladník Kampeličky, předseda a pak pokladním místní školní rady, předseda místní osvětové komise, velitel CPO a dlouholetý obecní kronikář.

Učitelé v Senomatech od roku 1880 – 1939

/ Poznámka: bez ohledu zda konal funkci učitele, řídícího učitele, podučitele, definitivního nebo pomocného učitele apod. /

Jméno	Učí v Senomatech	
	od kdy	do kdy
Menzlová Klára	31. 8. 1880	7. 8. 1889
Kapoun Jan	21. 9. 1881	31. 8. 1923
Štros Josef	18. 8. 1882	25. 3. 1885
Fišer Václav	1. 10. 1883	31. 8. 1923
Strnad Josef	30. 8. 1885	7. 4. 1887
Bayer Emanuel	7. 8. 1887	1. 9. 1883
Vojáčková Růžena	7. 8. 1889	1. 5. 1895
Treybal Václav	3. 8. 1889	? 1893
znovu	1. 9. 1896	8. 2. 1898
Amler Čeněk	11. 12. 1891	? 7. 1892
Treybal Gustav	16. 8. 1892	20. 8. 1894
Fišer Josef	25. 8. 1893	27. 9. 1894
Trögler Vincenc	27. 9. 1894	1. 9. 1896
Heroldová Julie	17. 6. 1895	7. 4. 1902
Patera Antonín	1. 9. 1895	15. 10. 1895
Kotík Bohumír	17. 10. 1895	3. 1. 1896
znovu	1. 9. 1899	1. 9. 1908
Kuchařová Anna	26. 2. 1896	1. 4. 1899
Lankus Jan	30. 4. 1898	ještě 1898
Matějšek Stanislav	24. 10. 1898	31. 8. 1899

Mikolášková Vilma	20. 4. 1899	18. 9. 1901
Němeček Bohumil	19. 9. 1901	27. 11. 1902
Králová – Koutecká Růžena	1. 5. 1902	asi 1920
Šubrt František	1. 12. 1902	15. 12. 1902
zнову	1. 9. 1903	16. 9. 1903
Hlaváček Jan	15. 12. 1902	1. 9. 1911
Kankrdlík Václav	28. 8. 1908	20. 7. 1910
Melč Alois	1. 9. 1910	16. 8. 1915
zнову	1. 12. 1918	17. 6. 1939
Rohn Josef	1. 9. 1911	15. 9. 1914
zнову	16. 7. 1918	1. 9. 1919
Ningerová Ludmila	15. 9. 1913	30. 6. 1914
zнову	16. 9. 1914	1. 9. 1917
Dolejš František	2. 2. 1917	15. 4. 1914
Šimová Marie	1. 5. 1914	17. 6. 1914
Pechar Julius	16. 9. 1915	1. 8. 1916
Dvořáková Marie	15. 1. 1917	15. 2. 1917
Hanner Stanislav	16. 9. 1917	16. 7. 1918
Kankrlík Václav	7. 1. 1918	16. 7. 1918
Lokvencová Marta	28. 8. 1918	28. 2. 1919
Vachtl Jindřich	27. 3. 1919	28. 6. 1919
Ošťádalová Libuše	13. 8. 1919	asi 1919
Brožová Františka	6. 12. 1919	30. 6. 1920
Andrt Vojtěch	16. 2. 1920	19. 2. 1920
Eisner Antonín	1. 3. 1920	30. 6. 1920
Sýkorová Marie	1. 9. 1920	asi 1921
Špaček Karel	9. 9. 1921	15. 9. 1921
Serbousek Vojtěch	16. 9. 1921	asi 1922

Diensthierová Františka	1. 4. 1922	31. 8. 1922
Polcar František	1. 9. 1922	1. 2. 1923
Neumanová Marie	1. 9. 1922	1. 2. 1939
Mayerová Anna	18. 6. 1923	28. 6. 1923
zнову	1. 9. 1925	30. 8. 1927
Mejstřík Karel	1. 9. 1923	26. 8. 1926
Tobolářová Jitka	31. 8. 1923	19. 3. 1924
zнову	1. 9. 1924	30. 8. 1925
Bendová Emilie	30. 9. 1923	28. 3. 1924
Nachtigal Oldřich	22. 3. 1923	asi 1923
Franěk Bohumil	3. 7. 1924	1. 9. 1933
Laun Václav	18. 8. 1924	30. 8. 1925
zнову	24. 8. 1926	1. 9. 1929
Květoňová Anna	1. 9. 1927	1. 7. 1933
Konštická Marie	29. 8. 1929	15. 6. 1931
Jelínková Marie	asi 1. 9. 1930	23. 4. 1931
Hacmacová Božena	1. 5. 1931	asi 1931
Melčová Jarmila	1. 9. 1931	asi 1931
Čáp František	1. 9. 1931	asi 1931
zнову	21. 8. 1933	30. 6. 1934
Kovaříková Marcela	1. 9. 1932	3. 8. 1933
Tuček Břetislav	1. 3. 1933	30. 6. 1933
zнову	17. 8. 1933	30. 6. 1935
Pečená Ludmila	19. 8. 1933	?
Hendrychová Josefa	17. 8. 1933	30. 6. 1936
Patera Antonín	1. 7. 1934	31. 8. 1935
Stopka Zdeněk	6. 3. 1935	30. 4. 1935

Ambrož Václav	1. 9. 1935	31. 10. 1935
Lukášová Albína	1. 9. 1935	30. 6. 1936
Kuželová Růžena	4. 10. 1935	30. 6. 1936
Lukášová Růžena	1. 9. 1936	7. 2. 1937
Procházka František	1. 9. 1936	20. 12. 1936
zнову	1. 2. 1937	30. 6. 1937
Hůla František	1. 9. 1936	30. 6. 1937
Andrlová Růžena	21. 12. 1936	31. 12. 1936
Procházková Marie	1. 1. 1937	30. 6. 1937
Turková Marta	1. 7. 1937	
Tichá Jaromíra	1. 9. 1937	30. 6. 1937
Kulovaný Jaroslav	1. 9. 1938	
Cylková Marie	3. 9. 1938	
Paterová Eva	2. 2. 1939	16. 2. 1939
Ulrichová - Plačková Eliška	17. 2. 1939	11. 4. 1939
Taišer Václav	14. 4. 1939	

Počet žactva obecné školy v Senomatech v letech 1870 - 1939.

/ Vzaty v úvahu počátky školního roku. /

Školní rok:	Chlapců:	Děvčat:	Celkem
18 70 / 71	135	132	267
71 / 72	144	138	282
72 / 73	139	142	281
73 / 74	143	141	284
74 / 75	145	146	291
75 / 76	148	144	292
76 / 77	151	147	298
77 / 78	170	173	343
78 / 79	166	155	321

	79 / 80	159	160	319
	80 / 81	159	163	322
	81 / 82	156	153	309
	82 / 83	156	145	301
	83 / 84	154	153	307
	84 / 85	160	155	315
	85 / 86	145	158	303
	86 / 87	150	156	306
	87 / 88	138	129	267
	88 / 89	131	130	261
	89 / 90	128	132	260
	90 / 91	129	125	254
	91 / 92	?	?	294
	92 / 93	150	151	301
	93 / 94	136	134	270
	94 / 95	140	146	286
18	95 / 96	140	154	294
	96 / 97	146	155	301
	97 / 98	103	126	229
	98 / 99	103	128	231
	99 / 1900	110	127	237
19	00 / 01	103	128	231
	01 / 02	103	135	238
	02 / 03	115	128	244
	03 / 04	122	139	261
	04 / 05	144	147	281
	05 / 06	123	152	275
	06 / 07	126	150	276
	07 / 08	131	156	287
	08 / 09	141	151	292
	09 / 10	141	148	289
	10 / 11	144	157	301
	11 / 12	140	138	278
	12 / 13	139	140	279
	13 / 14	144	136	280
	14 / 15	145	122	277
	15 / 16	139	135	273
	16 / 17	145	146	291

17 / 18	146	152	298
18 / 19	141	149	290
19 / 20	129	153	282
20 / 21	129	148	277
21 / 22	145	138	283
22 / 23	141	130	271
23 / 24	108	110	218
24 / 25	?	?	187
25 / 26	?	?	165
26/27	76	79	155
27 / 28	75	77	152
28 / 29	68	68	136
29 / 30	73	84	157
30 / 31	?	?	167
31 / 32	?	?	?
32 / 33	87	90	177
1933 / 34	91	92	183
34 / 35	90	97	187
35 / 36	89	98	187
36 / 37	95	111	206
37 / 38	99	108	207
38 / 39	84	82	166

XXIII.

ŽELEZNICE

Železnice vedoucí přes senomatský katastr jest krátkým úsekem tratě Rakovník – Blatno / celkem 47 km /. Obec Senomaty se o tuto trať – “stavbu dráhy Rakovnícko – Bochovské“ – zajímá již roku 1893, dává k dispozici stavební místo na stanici a přispívá 5.000 zlatých.

Teprve však roku 1894 povoluje Zemská banka půjčku 3,289.000 zlatých na zřízení dráhy z Rakovníka do Blatna, přesněji řečeno do Bočova s odbočkou Protivice – Bochov. Podmínkou pro stavbu tratě celé délky ukončit v půl druhém roce, proto se započalo ihned po vypracování plánů na podzim 1895. Vyměřený náklad činil 1,290.000 zlatých, zvláště proto, že stavba byla z velké části na akcionářském podkladě. Není bez zajímavosti, že velkým podpůrcem této dráhy byl sám arcibiskup Chlumčanský.

O vhodném umístění železniční stanice – zastávky – v Senomatech se vedly toho času velké spory se sousední obcí Šanovem. Původně bylo pro ni vyměřeno místo za kostelem sv. Vavřince / po původním návrhu místa stanice “za Zuskovic“ /, avšak pro velký odpor šanovských, jakož i naléhání c. k. okr. Hejtmanství byla stanice posunuta o 300 m dále na západ.

Na senomatském katastru se počalo se stavbou tratě v září roku 1895 a sice na “Hradišti“, kde se pracovalo na prokopu směrem ku splavu a dále na východ k Davidovic mlýnu se zakládala závazka. Šedesát lidí zde pracovalo den co den až do Vánočních svátků.

Podle plánu měla být výstavba tratě skončena do konce roku 1896, přes všechno úsilí se to nepodařilo. Nádraží v Senomatech však již roku 1896 stálo a obdrželo číslo 155.

Provoz na trati byl v Senomatech slavnostně zahájen 26. 6. 1897. Přečtěme si o této události zápis ze školní kroniky.

“Slavnost zahájení jízdy na dráze Rakovnícko – Bochovské 26. 6. 1897

Před 8. hodinou dopolední shromáždila se školní mládež svátečně ustrojená - některá děvčata však jako dušičky – v budově školní. O 8. hodině pak odebrala se čtyřstupem v průvodu členů sboru učitelského k nádraží S – Š. Slavnost – ní průvod uspořádán tím způsobem: Napřed krá – čela hudba, za ní školní mládež, pak sbor do – brovolných hasičů Senomatských se svým velite – lem p. Josefem Lajblem v čele, dále obecní za – stupitelstvo se starostou p. Ant. Lajblem a důst. p. farářem Josefem Chalupským. Na nádra – ži postavila se školní mládež Senomatská, k níž se zde připojila i část školní mládeže Ša – novské – na levé straně, hasiči s hudbou na pravé straně perronu, střed tohoto zaujalo místní zastupitelstvo Senomatské se starostou Šanovským p. Müllerem a jiné osoby pozvané.

Nedlouho před 9. hodinou vjel s touhou očekávaný vlak od Rakovníka se slavnostně věn – čeným a prapory ozdobeným parostrojem za ohlu –

šující střelby z hmoždířů a za zvuků Rakouské národní hymny a za hlučného provolávání slávy do nádraží. Když vlak stanul, vystoupil z něho p.c. k. ministr dráh J. Excellence rytíř Guttenberg, pak p.c.k. místopředseda český J. Excellence Pavel hrabě Condanhove, c.k. okresní hejtman Rakovník – ký p. Václav Pablasko a mnoho jiných ještě pánů hodnostářů. Tyto přivítal jménem obce Senomatské radní p. Josef Holý se starostou ob. p. A. Laj – blem. Ve své řeči děkoval všem, kdož jakýmkoli způsobem získali si zásluhy o vystavění dráhy té – to a nakonec provolal zdárnému prospěchu dráhy té pro krajinu naši “Na zdar!“, což spolu s provolá – ním “slávy“ po celém nádraží bylo opětváno. Jmé – nem c.k. pana ministra poděkoval za uvítání toto p.c.k. místopředseda, který též – dobře česky hovo – ře – na obecní poměry zdejší se vyptával. Nato předstoupila družička žákyně II. tř. B Julie Ján – ská, která oslovivši účastníky, podarovala je čest – nými růžemi, kteréž od ní blahosklonně s povděkem přijali. Pan ministr jakož i pan místopředseda po představení členů ob. zastupitelstva a sboru učí – telského vyptávali se kolikatřídni jest škola, ja – ká jest budova školní a j. Po rozhlédnutí se po ná – draží vsedáno za zvuků národní hymny české “Kde do – mov můj“ a za provolávání slávy – do vozů. Když pak se vlak k další jízdě hnul, zazněla píseň “Nej Slo – vané“ a hlučné provolávání “Slávy ! “ a “Na zdar“ se znovu po celém nádraží opakovalo. Po tom, seřadil se opět průvod ku zpátečnímu pochodu. Tím tato pro naši obec památná slavnost skončena.“

První motorový vlak projíždí Senomaty 14.3. 1928.

Je nutné připomenout, že výstavba a provoz železniční linky, zvláště do Rakovníka, zrychlil značně životní tep obce, senomatští občané mají snadné a rychlé spojení s městem. Tento vliv města se odráží zvláště po vzrůstající se tovární výrobě v Rakovníku / Otta, Šamotka, Stadion aj. /, kde mnozí hledají obživu a později celoživotní zaměstnání. Tak železnice je přímým spoličinitelem veřejného a politického života v obci – a stále zůstává.

XXIV.

POŠTA.

Pošta v Senomatech není nijak mladého data. Již v roce 1892 podává obecní zastupitelstvo žádost k c.k. poštovnímu ředitelství o zřízení "poštovní expedice" pro obce Senomaty, Hostokryje, Šanov a Nouzov. Povolení se protahovalo až do roku 1894, kdy v den 1. srpna je v Senomatech otevřena poštovní kancelář v obecním domě č. 24 / zakoupen obcí 1890 /. K jejímu obvodu mimo Senomaty patří Hostokryje, Šanov a Nouzov. Prvním "poštovním výpravčím" je zde řídící učitel ve výslužbě Josef Friedl.

1902, 23. 4. , je pro Senomaty zbudován telegraf, rovněž do obecního domu č. 24.

Významným vlivem na veřejný život působil rozhlas. První "přijímací radiostanici" si v Senomatech zřizuje v roce 1926 mlynář Jindřich David. Druhým je stárek Antonín Kinovič. Další přijímačky postupně přibývají. V roce 1927 je v Senomatech již 12 radiopřijímačů, 1928 – 30. Státní měsíční poplatek činil 10,- korun.

Rok 1928 byl přelomem chodu poštovních služeb v Senomatech. Toho roku odchází do pense poštmistrová Marie Strázká, která zastávala funkci od roku 1913. Za ní nastupuje v září na vlastní žádost Zdeněk Fišer, rodák senomatský. Na popud poštmistra Fišera vybídlo roku 1931 ředitelství pošt a telegrafů obec, aby opatřila pro poštu jiné vhodné místnosti, než je tomu v domě č. 24. Nastává dlouhé jednání až 15. 7. je rozhodnuto o nutnosti stavby nové pošty. Podle návrhu náklad na stavbu činil zhruba 90.000 korun, začít se stavbou se mělo 15.8., skončit 15.11.

Projekt nové pošty byl zadán pěti stavitelským firmám, z nichž vítězně vyšla firma Volráb – Zima z Rakovníka. Obec si při té příležitosti vymíňuje, aby byli na stavbě zaměstnání hlavně stavební dělníci ze Senomat.

14. 10. 1932 je otevřena k zahájení služeb nová moderní budova pošty i s vnitřním zařízením a služebním bytem pro poštmistra. Byla postavena východně od obecního domu č. 24. Bývalá místnost pošty a byt poštmistra v domě č. 24 jsou pronajmutí obcí spořitelnímu spolku Kampeličce.

26. 10. 1933 jsou Senomaty poprvé spojeny se světem telefonicky. Hovor s Rakovníkem stojí 2 K, s Prahou 7 K. Ihned tento rok se zapojuje pět telefonických přípojek / poplatek z jedné činí poměrně vysokou částku 400 K /.

Tím prakticky bylo dokončeno základní vybavení pošty, které spolehlivě a štedře slouží občanům Senomat dodnes.

XXV.

BÁSNÍK FRANTIŠEK CHLÁDEK

- - - - -
Zde žil a sepsal většinu básní
v létech 1855 - 1861 český tká -
dlec a řezbář

František Chládek

narozen 23. srpna 1829 ve Hředlích
zemřel 21. září 1861 v Senomatech

- - - - -

Pamětní deska sice není, ale již by si zasloužila být na místě bývalého Chládkova domu v Senomatech. Starší pamětníci ještě z vyprávění pamatují, kde domek stával.

Ve starém rukopise neznámého autora z minulého století čteme: “Na Place / z něm. Platz /, močálovitým, nezdravým místě o samotě stojí Chaloupka básníka Chládkova. Na dům by mohla být dána památkou deska / Zajisté by národovec Bušek Klouček, profesor ve Frankfurtě desku vytesal /. Kdysi tu říkali na Chládkově.”

Jaroslav Krajtl / zemřel 1944 v Senomatech /, který jako stoletý vskutku obdivuhodný pamětník mnoha senomatských historických příhod o Chládkovi vypravoval: “Byl to člověk hubenej, suchej, bledej a zapadlejch vočí - ale dobrej člověk.”

Jak mnoho se změnilo okolí tehdejší Chládkovy chudoby: Těžko bychom hledali skutečný močál u nynějšího stavení č. 119 - místa bývalého domku básníka. A o samotě již zde nový dům zdaleka nestojí.

Poslyšme o životě Chládkově z jeho vlastních slov: “Vesnice Hředly v okresu rakovnickém jest místo mého narození, tam jsem spatřil světlo Boží dne 23. srpna 1829. Jsem jediný syn rodičů svých, kteří mne dle možnosti pečlivě vychovali a rádi by mne byli do lepšího stavu přivedli, čehož jim ale nepříznivé poměry nedovolily - nedostalo se mi tedy leč obyčejného vychování. Dětský věk svůj strávil jsem co žák domácí vesnické školy, při tom jsem byl i zaměstnán při domácí živnosti, kteráž se v několika způsobech vedla. Otec můj jest svého řemesla tkadlec na tak zvanou práci ze mzdy. Tato práce se obyčejně přes zimu odbývala a v létě se můj rod již ode dávna zabýval sadařstvím čili obchodem v ovoci. Tudíž i můj otec se držel tohoto zaměstnání. Měli jsme svou chaloupku a také něco najatých polí, jednu nebo dvě krávy, čímž se zase matka zabývala, a já pomáhal. Letního času, vlastně od jara až do zimy, míval jsem na starosti pasení. Není to sice pro mladého mládence dobře, když drahý čas, kterého by měl ohledem na svou budoucnost jinak používat, na pastvách strávit musí, proto ale já přece, když si na ty chvíle vzpomenu, jež jsem takto strávil, musím říci, že náležejí ke šťastným v mém živobytí. Ba bylo to jaksi idylické žití. Při mé otčině jsou háje a mýta dosti prostranná a v těch jsem si své hovádka pásával, někdy sám, někdy s dědečkem / dej mu Pánbůh lehké odpočinutí ! On mi při tom mnoho dobrého do duše vštípil / někdy také s kamarády pasáky, a tu bývalo švandy, her a rozličného kutění. Dělal se houpačky na břízách, nebo vozíčky z větví, a to jezděvalo po trávníku z vršků dolů až se někdy i kalhoty na zadu prošmějkaly - měly mámy potom co zašívát - a za to nám ještě samy časem zaplatily - jak? Ačkoliv jsem při takových zábavách nescházel, přece jsem býval nejradši samotěn, tu jsem zase všelicos pěstoval. Rozličné hračky, vozejky, plouhy, brány - co člověku napadlo. Někdy se vyřezala z opuky fajfčíčka, prodělala se trubka z lísky, naloupala se jalovcová kůra,

nacpalo se, rozdělal se oheň a to jsme kouřivali jako staří. Byl to svět ! A když uzrávaly jahody, to bylo labužní ! Ale to ne, aby si někdo myslil, že to krásné idylické živobytní bylo docela beze vší strasti. Člověk v radosti zapomíná na svou povinnost: my kluci jsme také na ni často zapomněli, hráli jsme, hráli, některé dobytče se ztratilo do houštiny, a tu bylo potom starosti, pláče, nářku a hledání ! Někdy vyběhlo hovádko z lesa do polí do škody, a nahodil-li se k tomu hlídač, několik divokých šupů také neminulo ! Je to pravda: Schmerz und Freude lieght in einer Schaale, ihre Mischung ist des Menschen Loos.

Když jsem vyšel ze školy, učil jsem se řemeslu tkalcovskému. Neměl jsem sice k němu mnoho chuti, ale rodiče pravili, nač bych se šel něčemu jinému učit, že tkalcovství není k zahození, že to mám doma a tak dále - nu tak jsem se stal tkalcem. Ale byla to veliká chyba. Jednak jsa sláb, utrpěl jsem zkázu ohromnou na svém zdraví - a za druhé tkalcovské řemeslo u nás kleslo, tak, že vůbec musí tkalci stavy své opouštět a jinou výživu vyhledávat. Jak je člověk nešťastný, když se řemeslem, jemuž se vyučil, obživiti nemůže ! ! Zkrátka musím pověděti, že jsem mladost svou do dvaceti let při rodičích strávil, rozličnou prací se zaměstnáváje. Někdy jsem dělal drobet řemeslo, někdy kupčil s ovocem, někdy pracoval na poli, ano také i v havířství jsem se trochu pokusil, ale duch můj při tom v jiných říších se poháněl. Osud můj byl hořký !

Když mi bylo dvacet let, zaujala mne touha, abych spatřil také aspoň kus světa, a tak jsem se jal cestovati jako řemeslnický chasník. Jaké jsem měl ale k tomu prostředky? Peněz jsem neměl na cestu žádných - zdraví a síla moje byly zlomeny - a já přece chtěl mnoho, mnoho ve světě prohlédnouti. Abych se stal robotníkem mistrů, to mi bylo nemožné - nebyl jsem sice lenoch, aniž mi zcházela vědomost v řemesle - ale na neustálou práci vzhledem k svému zdraví jsem se nemohl usadit, a potom lhůta k mému pobytí v cizině nebyla dlouhá a já chtěl mnoho prohlédnout. Navštívil jsem Prahu, Brno, Vídeň, Jihlavu, Liberec, Litoměřice, Rumburk, Karlovy Vary atd. Pracoval jsem ale také několik měsíců a to na takové práci, které jsem se doma neučil. Za ten krátký čas, hleděl jsem seznámiti se s rozličným způsobem práce tkalcovské. Stroje jsem si prohlížel a i se stroji Jacquardovskými se dosti seznámil. Bohužel ale těch všech vědomostí, nemohu nyní ku svému prospěchu užít ! Svůj výlet jsem šťastně vykonal, do milého domova se navrátil - a - oženil jsem se. / Pozn. autora: bylo to roku 1853 /. Myslil jsem si: Tu v té chaloupce, kde jsem se zrodil, vyrostl, zbuduješ si z umění a lásky chrám, štěstí. Ale nevzpoměl jsem, že takový ideální chrám musí státi na pevných materiálních základech, já ho postavil v povětří - a on stál tak dlouho, jak obyčejně stavby toho druhu stávají ...

Nyní bych měl pověděti, jak se to stalo, že jsem své bydliště proměnil, že jsem opustil Hředly a usadil se v Senomatech. To stalo se roku 1855. O zlepšení svého stavu má člověk vždy pečovati. Člověk se vynasnažuje, aby svůj stav zlepšil, a časem si ho ještě zhorší. To i mně se stalo. Úředním prohlášením rozšířila se pověst o stěhování se do Sedmíhradska.. Jak se to povídalo, tak se to i uveřejněné čtlo a mělo to pro mnohé vnađu. Mezi ty patřil jsem i já. Jednak neblahé mé postavení, jednak na to popudlivost pobídky mne k tomu, že jsem svou majetnost v Hředlích prodal a do Sedmíhradska se vystěhovati chtěl. Mezi tím časem se to ale pánům jinak rozleželo v hlavě a stěhování do Sedmíhrad se zamezilo. Já si koupil zase chaloupku v Senomatech - chaloupku, a chaloupka je pec, aby do ni nes ! - ale odkud ? A ještě by to tak chodilo - kdyby - kdyby - ach to kdyby ! Musím podotknout, že již nejsem tkalcem, nýbrž řezbářem - tím se živím, člunek jsem již neměl přes tři léta v ruce. Tomu jsem se učil sám u sebe, letos jsem si dal za vyučenou, budu-li také někdy mistrem, to nevím. / Pozn. autora: V Senomatech mu pravděpodobně konkuroval tkadlec Trnka, který řemeslo dlouhý čas provozoval. /

To je tedy stručný nástin mého života. Zde je pouze všechno z povrchnosti
K jakému as ústí na sirotčím
člunku ten můj život přijechá ?
Nikde pokoj, nikde útěcha,
břeh se se mnou trhá, kam jen kročím.“

Vraťme se nyní několika slovy k době Františka Chládky a jeho životu dále.

Česká literární historie zná před Františkem Chládkem jediného českého dělníka - básníka. Byl jím hrnčíř Josef Novák z Petrovic na Sedlčansku. Veršoval pod patronací tamního kaplana P. Fr. Douchy a tiskařského sazeče J. Bačovského. Bohužel, jediným zůstatkem jeho tvorby je báseň Opuštění.

Po Františku Chládkovi zůstalo básní více, ačkoliv není pochyb, z jeho vlastních životopisných přiznání, že známe jen zlomky jeho tvorby. František Chládek byl řazen buržoazní literární historií mezi básníky - samouky, jinak t. zv. přirozené básníky. Jedinečně postřehl Chládkovo postavení Julius Fučík ve studii Božena Němcová bojující: “Nebylo tenkrát u nás spisovatele, který by nebyl prošel alespoň gymnasiem. Klasické vzdělání bylo přímo předpokladem literární činnosti. S obecnou školou i nejnadanější - jako František Chládek tovaryš tkalcovský a řezbář - mohl se probít jen do příhrádky “poesie samouků“. “Básníci vřazení do skupiny samouků zůstávali podceňováni, tvořili bez pomoci a kritika na ně velmi brzo zapomínala.

Jediný Jan Neruda a zvláště pak Chládkův patron ušlechtilý Němec Alfred Waldau nezapomínali. Jan Neruda vzpomněl básníka Chládky nekrologem v Času 25. září 1861, Alfred Waldau, vlastním jménem Josef Jaroseho, rodák Petrovický, věnuje Chládkovi za jeho života neobvyklou péči, je mu velkou oporou i když básník klesá ve své víře stále níže a níže k fatalismu. Po básníkově smrti se Waldau stává prvním ochráncem básníkovy pozůstalosti. Jemu může i dnešek děkovat za dochování básníkovy tvorby. Škoda, že k seznámení A. Waldaua s Chládkem došlo až v roce 1859, stalo se tak v Rakovnické měšťanské knihovně, kam si Chládek chodíval půjčovat knihy. Jest zachována jejich srdečná korespondence, která objasňuje mnohé z posledních těžkých let Chládkova života. Citujme úryvky z Chládkova dopisu Waldauovi psaném téměř na smrtelném lůžku:

“V Senomatech dne 4. června 1861
Anděli boží, strážce můj.
Rač vždycky být ochránce můj.

Vysoce vážený pane,
.... Když jsem v jeseni očekával skončení svého tělesného osobního života / a jak jsem jej neměl očekávat, ani doktoři zlomenou hůlku k nohou mě již vrhli a lhůtu do listopadu ustanovili, v němž by Smrt otce nade mnou vykonala /, když mimo to i jiná soužení se shlukla, - a ať krátce dím, o čem bych mnoho psátí mohl, vysvědčení, jež jste Vašnosti v té knížce mě vydali / Pozn. autora: je myšleno Bohmische Naturdichter /, považuju za dostatečnou odměnu svých snah a své lásky k umění, i hojnou náhradu za utrpení a posměch, který jsem pro ni zažítí musil. Když jsem jej ponejprv přečetl, zvolal jsem: Mám dost ! Jsem spokojen ! - Propust' Pane, sluhu svého v pokoji ! A ejhle ! Dočkal jsem se ještě mnohem více. Ovanul mě vzduch jarní, občerstvil smysly mé, ucho moje naslechlo hlas kukačky,

a píšně ostatního plesajícího ptactva. Jsem nešťastný ? - Ó, anděli můj ! - Ó přírodu ! - Ó vesno ! - Dnes jsem šťastný nešťastník ! - ... Nyní se jedná o úplnou sbírku mých básní. Ráčíte mne V. P. vybízeti, bych všecka svá díla, jež chovám v rukopise, Vašnosti odeslal. Ale bohužel ! Já právě nemám ničeho psaného doma. Co jsem měl čistě hotového, to jsem buď zapůjčil neb daroval svým známým, a zběžně popsané papíry spálil jsem všechny v podzimku, v očekávání toho, co posud nepřišlo. Já je sice chovám z většího dílu v hlavě a vynasnažím se při tom všemožně, bych je na papír uvedl, a to jak jen možná brzy. Kdybych byl zdrav, netrvalo by to ovšem dlouho, ale račte povážiti Pane nejmilejší, můj těžký stav ! Každé mé kýchnutí jest bolestné a prsa neje stísněna jsou neustále tíží centnýře. A kdybych snad přece živ vyvázl, budu až do smrti bídňíkem, mrzákem Můj veškeren život naplněn nejvíce samou hořkostí a trpkostí, a málo růží mi na cestě vykvetlo, a ty předčasně zvadly a prchly -
.... Básně mé bych si přál by byly "Národu Slovanskému" připsány. Zanechávám to ale Vašnostivě radě

.... nejochotnější sluha
F. Chládek. "

K tomuto Chládkovu dopisu Waldau neodpovídá a vypravuje se osobně do Senomat. V Obrasech života z roku 1861 píše o setkání: "Obdržev tento žalostný list, jež přivezla mi Chládkova choť, neodkládal jsem déle svou návštěvou. Tázal jsem se malého chlapce, kde bydlí Chládkovi a ten mi okázal chaloupku osaměle za potokem ležící. Již vnější pohled její činil dojem truchlivý. Vstoupil jsem do síně - ze světnice se ozýval pláč děcka. Vešel jsem do malé bídne světnice. Tu stál přede mnou Chládek. Můj Bože, jak se změnil ! Bledý, zhubenělý, tváře zapadlé, pohled kalný, více stínu roveň než živé bytosti - tak stál přede mnou v chudobném oděvu domácím. A ze všech stěn, ze všech koutů světničky hleděla chudoba, trpká chudoba ! Jedno dítko hrálo si na zemi, druhé sedělo na lavici a třetí nejmladší, plakalo v posteli. Bylo to velmi truchlivé podívání. Přiznávám se, že nikde nebyl jsem tak trapně dojat, jako právě zde. - Na okně jsem viděl poskrovnou hromádku knih - mimo spisy, jež jsem mu někdy daroval, ležely tam Jounghovy "Rozmluvy noční" a Čelakovského čítanka pro vyšší gymnasia. V těch Chládek s velikou zálibou čítával."

Chládkovy básně vycházely jednotlivě, většinou v časopisech našich - ale i v překladu Waldaua, německých - v období konce padesátých a začátku šedesátých let minulého století. Souborně vyšla sbírka až roku 1884 jménem literárního odboru umělecké besedy v uspořádání Otokara Mokrého. Sbírkou vyšla v Praze pod názvem "Básně samouka Františka Chládky". Těžko posoudit, šlo-li o vydání nespolehlivé, jak se dnes někdy tvrdí, protože Mokré měl k dispozici poměrně dobré a původní prameny.

Dlouhá desetiletí jsou zprávy a básně Chládkovy v časopisech jen řídce troušeny. Tak na příklad v Našich listech z roku 1913 / č. 21. / Jiroušek T.J. píše o Františku Chládkovi a jeho poesii tónem zdůraznění katoličnosti básníka.

Všechny údaje, které se týkají dne úmrtí Františka Chládky jsou udány na 20. září 1861 v Senomatech. Avšak přečteme si originál úmrtního zápisu, který s tímto datem nesouhlasí.

"Úmrtní zápis. František Chládek, tkadlec v Senomatech č. 119. Syn Josefa Chládky, tka -

dlece ve Hředlích č. 43. a Anny **Hanslík** z Li -
šan, stáří 33 let. + 21. září 1861, pocho -
ván 22.9. nemoc: Zungenchwindsucht. Zde se
mu narodil syn Antonín 2. června 1858. Man -
želka jest byla Justina dcera Václava Sali -
trníka, hajného v Konětopech.“

Patřilo by se navždy opravit tuto chybu !

František Chládek je pochován v Senomatech na hřbitově
severozápadně od kostelíka sv. Štěpána. Hrob je neustále udržován, avšak pomník by již žádal
restauraci. Pomník: daroval a v roce 1875 nechal postavit Slovanský dělnický spolek
v Olomouci. Práci sochařskou provedl mladý český sochař Alois Amort.

Na pomníku zůstala dnes jen památka po nápisu: “Zde odpočívá v Pánu František Chládek
Narozen 23. srpna 1829 zemřel 20. září 1861 ... “další text nečitelný. Je hanbou, že český a
poměrně zapomenutý básník byl obdarován pomníkem až z Moravy.
Jím za to dík:

- - -

Básně Chládkovy byly uspořádány do pěti svérázných skupin:

- I. Z kraje / 6 básní /
- II. Písně a alegorie / 15 básní /
- III. Milostné / 9 básní /
- IV. Zpěvy vlastenecké / 11 básní /
- V. Drobné písně a epigramy / 15 básní /

Uved'me některé z nich.

Co je to asi.

V zemi něco hučí
už po mnoho let -
kdo má tenké uši
může to slyšet.
A hučí to, hučí
pořád víc a víc -
co jste, páni, hluší ?
Neslyšíte nic ? ! - -

Náš kruh.

Je nás dítek Slávy
mnoho - velmi mnoho,
je nás jako trávy.

Za ruce se vzíti
ale nemůžeme
v kole se spojití.

Kdybychom se vzali
dokola za ruce,
zem bychom objali

Jasným velekruhem
staneme se jednou
spojíce se duchem !

Sekáči.

Pod večer se rozléhá,
po dědině klepání,
ostřejí se kosinky,
je to sena sekání.
Časně ráno sekáči
do kvetoucích luk kráčí,
za chládku a za noci -
to se to nejlíp kosí.

Květ a kořen.

Urvali mi růži
kořen mi nechali,
proč jste mi ten kořen
spolu nevyrvali ?
Zmařili mou lásku,
srdce mi nechali,
proč jste mi též srdce
z prsou nevyrvali ?

XXVI.

Pěvec Karel Burian.

Statek č. 55. v Senomatech patřil od minulého století a dosud patří mezi největší v obci vůbec. Pěkná výstavná obytná budova, velké nádvoří, chlévy, stodoly a zahrada. I místo v obci zaujímá jedinečné. Stojí nedaleko Rakovnického potoka při pravém břehu, vzdálen všeho ruchu středu obce. Sousedí ze dvou stran se silnicemi, z třetí zahradami a čtvrté farním hospodářstvím.

Tuto usedlost kupuje v roce 1907 pěvec Karel Burian.

Povězme si nejprve něco o tom, kde Karel Burian byl, jak žil a teprve později, jakým vztahem byl vázán k Senomatům.

Karel Burian se narodil v Rousinově na Rakovnicku 12. ledna 1870. Jeho otec, František Burian, syn chalupníka z Rousinova, živil se v době narození syna tesařinou. Jeho matka, Františka, rozená Černá, dcera šafáře ze Zhoře byla vlastní sestřenice svého manžela. Rodina vychovávala své děti k družnosti a hlavně lásce ke svému povolání. Tyto prvky výchovy zůstaly oběma bratrům, Karlovi a o šest let mladšímu Emilovi / narozen 12.12. 1876 v Rakovníku / nadosmrti.

Když se Burianovi přestěhovali velmi brzy do Rakovníka, oba chlapci tu navštěvovali obecnou školu - s výborným prospěchem. Karel pak přechází na Akademické gymnasium v Praze. Toho času jsou v Praze přestěhováni i rodiče a pronajímají tu kavárnu Slavii proti Národnímu divadlu. Znamená to v životě Karla i Emila veliký zvrat. Vždyť se dostávají přímo k srdci ruchu kulturního a uměleckého života v naší zemi. / Otec Karlův brzy ve Slavii "zkrachoval" a přijímá místo dílovedoucího v Ringhofferově továrně. Stěhuje se na Kampu, potom na Smíchov. / E. F. Burian vzpomíná: "Karel již nebyl tak závislý na úsudku tet. Byl primusem ve školách i v rodině". Karel byl výborným studentem i na gymnasiu. Po maturitě roku 1889 vstupuje na právnickou fakultu pražské university. Učí se současně u nejlepšího tehdy učitele zpěvu M. Vallersteina zpívat. Karel na něj takto vzpomíná: "Chudák, je dnes mrtev. On dovedl mi to zaříditi vždy tak, že jsem v synagoze vydělal více, než mne stály jeho hodiny." Karel ujištěn se svými schopnostmi a láskou ke zpěvu zanechává studia práv a věnuje se cele pěvecké dráze.

Následuje velká životní pout' Burianova - 1891 Brno, nabídnuté místo ve sboru Národního divadla Burian odmítá, ve dvaadvaceti letech Reval v Estonsku, Lipsko, Berlín, další tři roky v Cáchách, Kolíně nad Rýnem, a Hanoveru v tamní královské opeře, následují Brémy. Roku 1898 nastupuje v Hamburku. Odtud v korespondenci s Národním divadlem chce vědět v jakých operách by zpíval v ND, aby si mohl zařídit studium se svou ženou, sopranistkou Františkou Jelínkovou. 1900 po nepředstavitelných potížích zpívá Burian konečně v Praze. Avšak již 1901 odjíždí do Budapešti, na Prahu rád nevzpomíná. Setkal se tam jen se samými nesyváry mezi umělci i mezi ním a vedením divadla. Při vzpomínce z Maďarska porovnává úspěchy v Budapešti s působením v Praze těmito slovy: "Právě jsem obdržel 101. věnec. 28. února minulého roku jsem dostal 101 anonymní hanopis v Praze. "1902-1911 zakotvuje v Drážďanech, stává se zde velkým pěvcem vagnerovým a jeho umění se roznáší takřka do celého světa. Celý svět se mu také otevírá ... Mnichov, Bayreuth, královská opera v Londýně ... Amerika, kam dojíždí na příklad 1906 ve čtvrtletních prázdninách z Drážďan. Tam poznává slavného dirigenta Mahlera a Artura Toscaniniho. Tam také dostává neuvěřitelně vysoké honoráře za každý večer - 900 dolarů. / Caruso 1.800 - 2.000 dolarů. /

Jako člen drážďanské opery několikrát zajíždí hostovat do Prahy společně se svojí manželkou Františkou.

1912 je opět angažován do Vídně na 5 let, 1913 je pohostinně v Americe / tam mu umírá družka - vdaná paní z Drážďan - nechává ji zpopelnit a popel odváží do vlasti. / .

Rokem 1914, osudným rokem zahájení I. světové války zhoršila se situace i pro Karla Buriana. Uzavření hranic a nesmlouvavé stanovisko Národního divadla nemohlo nijak přispět. Toho času se Karel Burian stává koncertním pěvcem písní a zůstává jím až do konce války. 6.12. 1914 zpívá Burian na dobročinném koncertě v Rakovníku.

Konec Karla Buriana je předpovídán již od roku 1920, kdy je mu v Praze podána omylem sklenička louhu místo minerální vody. Zda šlo o úklad či o omyl není nikde dokázáno. Burian utrpěl silnými popáleninami úst a hrtanu a s tím spojené újmy na hlasu. Na turné po Slovensku přidružuje se z otravy u holiče růže. Přesto ještě v příštích létech pořádá koncerty a roku 1922 zpívá v Národním divadle v Tannhäuseru a Daliboru.

Po roce 1922 se Karel Burian zdržuje povětšinou v Senomatech a jen občas vyjíždí po Čechách zpívat. Umírá na rozklad krve v Senomatech, zpopelněn je na Olšanech za ohromné účasti vzpomínajících. Až po osmi letech si převezl urnu s popelem Rakovník / spolu Karla i Emila / uložil ji do nově zřízeného háje, kde je v krásně upraveném památníku dodnes.

- Karel Burian byl veselý, ctižádostivý a vůči sobě skeptické povahy. Rád se stýkal s lidmi, kteří nechtěli mluvit o jeho zpěvu, s lidmi prostými. Jedinečný byl Karlův poměr k otci, matce, dědovi a bratru, nevyzpytatelný k vlastnímu synovi Richardovi. Rád se napil dobrého vína, miloval veselou společnost nenáročných kamarádů. Žil životem rychlým věren svým slokám:

Poslechni, co můj je cíl:
líp je pár let být lvem
nežli třicet - kotětem.

Bratr Emil - také známý pěvec - mu byl nejbližším přítelem. Často jej v Senomatech navštívil a prožili tu pospolu nejblazeňší chvíle.

Karel byl umělcem geniálním, řazen vždy mezi pěvce světového formátu. Velmi se rmoutival nad svoji menší postavou, která mu byla někdy handicapem. Rozebírat a hodnotit jeho význam pěvecký tomuto pojednání nepřísluší.

Víme, že jak Karel tak Emil měli podle lékařského dobrozdání od přírody abnormální hrdla, snížený ohryzek, křivé nosy, překrvené hlasivky aj. E.F. Burian v životopise obou bratří výstižně píše: "... jejich zpěv byl spíše paradoxem vůle, než normálním projevem. „ To vyjadřuje slávu pěvců Burianů.

Karel Burian byl svým založením i překladatel, mezi lidem je roztroušena zpousta historek o jeho schopnostech jazykových. Měl nastudovánu většinu zpěvů mimo v češtině v němčině a franštině, některé z nich v maďarštině a italštině. V jeho repertoáru bylo 8 českých a 74 cizích oper. Písňový repertoár obsahoval 83 českých a 26 písní cizích. Skládal texty k písním, některé z jeho zpěvů jsou zachovány v originálech na gramofonových deskách - celkem však jen 16 desek.

A nelze se nezmínit o Karlu Burianovi / i jeho bratru / jako o vtípném básníkovi příležitostných slok. Některé ukázky si připomeneme na konci této kapitoly.

- - -

Karel Burian kupuje senomatský statek, kdysi zvaný "Rečkův", roku 1907 od Františka Šmída. Šmíd jej před tím koupil od Karla Zákona, manžela dědičky téhož statku. / Pro doplnění: Šmíd si pak zařizuje mlýn v Rakovníku a jeho šafář Zuzka známou hospodu, též v Rakovníku. Jméno Františka Šmída je spojeno též s velmi šťastnou spekulací tohoto dříve domkáře a horníka, koupil šťastně uhelné doly v Brantu - nedaleko Senomat - a později - 1907 výhodně prodal, když byly skoro vyčerpané. /

Od tohoto roku až do své smrti roku 1924 se čas od času - v přestávkách zahraničních angažmá - Karel Burian usidluje. Za jeho nepřítomnosti podle vyprávění Ladislava Lajbla, je zde šafářem Bařtipán z domku č. 93. "nad drahou".

Na statku žil i Karlův otec, který tu měl funkci spíše čestného správce, nežli správce opravdového / E.F. Burian /. Rodný domek v Rousinově dal k dispozici svému dvadesátiletému dědu.

Roku 1908 provádí Karel Burian v Senomatech značné přestavby na obývací budově. Z tohoto období pochází i dnešní podoba s typickým štítem ze strany od fary a verandovým balkonkem směrem na dvůr. Statku přibývá i nová velká stodola.

Karel Burian v Senomatech nezpíval mnoho. Jednou zpíval o půlnoční mši v kostele sv. Vavřince, někdy to bylo z balkonu na statku, odkud zněla některá z oblíbených lidových písní Karla Buriana - Ó řebíčku zahradnický, Ach synku, synku, Teče voda proti vodě, Nešťastný šafářův dvoreček Více zpěvu zaznělo z hospod "u Fojtíků", u "Rečků" a "od Zahrádky", kde Karel Burian se svým senomatským přítelem Karlem Rečkem a jinými častěji vysedával. Vždy si liboval, jak se mu dobře s Rečkem zpívají národní písně v dvojhlasu. V Rečkově pozůstalosti také nalézáme hojně vzpomínek a upomínek na pěvcův život.

Jeden ze senomatských "společníků" Karla Buriana, Josef Nachtigal vzpomíná na řadu historek spojených se jménem velkého pěvce. Uvedu z nich dvě:

"Tejden před jeho smrtí jsem u něho byl. Byl ve své pracovně a na první pohled jsem podle sklenic viděl, že mu zase chutná pivo. On začal sám ... nediv se, měl jsem tu za doktory dva pražský drnomistry a ty mně na otázku, jestli můžu pít pivo, řekli že jó - ale jen malé. Tak piju malé Také malé pil - a ten den jich měl už šestatřicet."

Druhá vzpomínka na "rozhodnost" Burianovu: "Hospodyně na statku, ta Zapadlová, prodávala na dvoře kupci dvě telata. Chtěla za ně dvacet celých, ale kupec nespokojený dával osmnáct - a že jinak odejde. Dlouho se hádali až přišel Burian a rozhod ... Tak ať není po té ani po té, ani dvacet ani osmnáct, dáte šestnáct a telata jsou vaše."

Buriánův statek v Senomatech nebyl zdaleka určen k životní existenci majitele. Vždyť Burianovy honoráře z hlavních operních scén na celém světě představovaly hodnoty neporovnatelně vyšší. Statek v Senomatech mu byl jen sídlem k odpočinku, přijížděl sem však téměř každoročně. Obýval sám tři místnosti a předsín v prvním poschodí statku. Nezapomenutelným zůstává střední pokoj - mezi přijímacím pokojem a ložnicí - jím upravený na "upomínkovou místnost". V úhledně zařízených skřínkách a policích měl umístěny vyznamenání, "medaile", stuhy, stříbrné a zlaté věnce, sošky atd., místnost byla jimi až

přeplněna. / Pozdější majitel V. Plachý mi vypravoval, jak všechny místnosti našel při přebírání usedlosti prázdné a dokonce i část nábytku, kterou měl zakoupenou byla mu předem odvezena. Po jakýchkoliv památkách po K. Burianovi, mimo několika málo cenností, nezbylo téměř nic. /

V této místnosti památek měl K. Burian zvlášť upravený jeden roh místnosti, tmavý stojan, na kterém byla vždy váza s čerstvými květinami. Na stojanu nápis "Elsa Löfre" / jméno Burianovy lásky z dob jeho velké drážďanské slávy /. Nad vším viselo červené věčné světlo, za přítomnosti Karla vždy rozžehlé.

Z významnějších událostí, které jsou spojeny s přítomností Karla Buriana v Senomatech je nutné se zmínit o tom, jak v roce 1912 vykupuje v okolí svého statku část veřejného obecního majetku. Byly to čelní pozemky, severovýchodně od obývací budovy, na nichž nechal zřídit pěkné ozdobné zahrádky s ploty kolem vjezdu do dvora. Vjezd dostal pěkně ozdobená vrata kovářské práce.

Senomatští občané, bydlící poblíže Burianova statku setkali se s náladovou povahou pěvce "ve zlém" jen jednou. V roce 1914 dává Karel Burian zákaz sousedům brát vodu ze studny na statku, protože tím prý byl "rušen klid hospodářství". Sousedé si museli postavit novou studnu nedaleko od statku, protože k jiné bylo hodně daleko. Za nedlouho však bere Burian své rozhodnutí zpět - a tak Senomaty měly jen o studnu více.

Mezi pamětníky Karla Buriana v Senomatech se dovíme o Burianově osobě povětšinou jen chválu ... Byl dobrý člověk ... Nestyděl se za žádného chudého člověka a kde mohl tam sním promluvil Byl to společenskej člověk K dělným lidem byl dobřej, za potah nic nechtěl ... Rád a vesele mluvil se služkou, kočím i nadenicí. Není to pomník nejsvětější ?

Karel Burian pobyl hezkou řádku let na zahraničních zájezdech. Většinu života, jak jsme již vzpomenuli, prozpíval na cizích scénách, když naše divadla nejprve jeho umění neuznávala, později různými intrikami vystupování znemožňovala. Avšak nebylo by pravdou, že Čechy jej ani neslyšely. Není třeba také podotýkat, že při žádném svém vystoupení nezapřel češtví a často se k němu hlásil první. Písemných dokladů je o tom dost a dost. Psát o tom znovu by nemělo významu.

Úmrtí Karla Buriana v roce 1924 je v obecní kronice Senomat zapsáno V. Fišerem takto: "25. září zemřel v obci Senomatské na svém statku Karel Burian, operní pěvec, tenorista světového jména. Krční nemocí připraven o zpěvný hlas, tak, že po dvě léta nezpíval. Tělesné pozůstatky zemřelého odvezeny autem dne 27. září do Rakovníka, kdež v nemocnici pitván a snata mu posmrtná maska / posmrtnou masku a odlitek ruky mistrovsky sejmul akademický malíř a sochař František Zuska - JR /. Z Rakovníka byl zemřelý odvezen ke kremaci do Prahy. Ze Senomat odvážen, aniž občanstvo vědělo. Jen katolický farář nenechal si ujít výdělek, ačkoliv pozůstalý syn Richard si toho nepřál, a kráčel před autem až na konec obce. V Praze teprve vystrojen mistrovi zpěvu slavný pohřeb. V poslední vůli odkázal statek hospodyni, synovi jen zákonitý podíl. Týž zahájil s dědičkou spor o dědictví a statek dán do prodeje ... ".

Zatímním správcem statku byl jmenován dědičkou Karel Reček, rolník a majitel hostince v Senomatech, přítel zesnulého.

Karlův syn Richard odešel ze Senomat velmi brzy. Přiženil se na statek do Sýkořic k paní Poštové, sestry Davidové ze Senomat. Po její předčasné smrti se ženil znovu. Richard navštěvoval Senomaty ještě za otcova života poskrovnu a ani otec o něm mnoho nemluvil / z vyprávění Ladislava Lajbla /.

Rámeček smrti Karla Buriana byl vsukutku prapodivný. Poslyšte, jak mi o tom vyprávěla 65 letá paní Majerová rozená Hrbková ze Senomat, která bydlela v létech 1900 - 1926 "Na Krétě" / Burianův dům pro služebné, kočí a nádeníky / spolu s Klimzovic, Vyjdyšovic, Poddaných aj. a řadu let byla na Burianově statku služebnou: "Pan Burian se již delší čas zdržoval na statku. Viděli jsme ho skoro každý den, ale najednou nebyl asi tři dny k vidění. Paní Zapadlová, která byla na statku pečená - vařená nám nechtěla o něm nic říci. Společně s Bařtipánem, té době šafářem u Buriana, jsme to dali vědět paní Davidové do mlýna. Ta zařídila, aby se o tom Richard v Sýkořicích a tak teprve po jeho příjezdu vyšla pravda ven. V ten den v 11 hodin zemřel. Bylo smutný, že nechali Buriana až do té doby, než přijeli z kremace z Prahy ležet ve smrtelné poloze na posteli. Museli dokonce opít Bařtipána, aby ztuhlý tělo v divný pozici s rukou bezvládně ležící z postele, dostal do šatů. Tak málo se o něj tehda starali."

V roce 1925 kupuje "Buriánův statek" i s příslušenstvím českobratrský evangelík Václav Plachý za 640.000 K. Tento se do Senomat přistěhoval z Vrbice u Poděbrad, kde prodal své malé hospodářstvíčko. - Tím končí historie vztahu velkého člověka - umělce Karla Buriana k Senomatům.

Několik ukázek z písemností Karla Buriana
a co řekli jiní o něm.

A. Osobní.

Dvornímu radovi K. Pelcovi při seznámení:

Pane rado vězte,
jak mne těší, že jste
se mnou z téhož kraje
zpěv a chmel kde zraje.
K čemu dlouhá slova ?
já jsem z Rousinova.

1907 - 14. 11. - Stuttgart:

Milý Alexandře !

.....

Ostatně když ihned řvátí přestanu,
dám-li s Bohem "Siegfriedu a Tristanu,
nebudu vzdor "Času" šach a mat
půjdu na svůj hrad do Senomat ! +

K. Burian

+ To víš, že jsem koupil v Senomatech u Rakov -
níka, v mém rodném kraji, velký statek ?

1909 - 2. 4. - New York, hotel Somerset:

Mr. J.V. Alexander,
Prague - Žižkov - "Zvěsti".

Drahý, inter arma silent Musae,
víš, že kdysi veršoval jsem tuze,
"inter dollaros" jsem pěkně ztich,
nemám času, vystyd by mi klíž ... !
V této zemi, kde se dělají prachy,
přestávají verše, vtípy, tlachy,
"počítám, co mi to vynese" / "Prodaná"! /
nežli do Senoamt pude se.

Tvůj věrný Karel.

2. 2. 09. / Sloka v rukopisu, neznámo zda Emilova či Karlova.
Laskavě zapůjčil k opsání archivář Markup /

V Senomatech na nádraží
slunce hezky z ostra praží,
čeká paní svého chotě,
že se vrátí poté psotě,
je tak dlouho ve cizině,
chudák zrovna na mizině:
místo tváří, jenom skřípec,
v krku notný k tomu "tipec"
vlasy: ty mu ještě zbyly,
aspoň že ty, Bože milý ..

Opsáno z pozdravného lístku.

Milý pane Viláni
teď jsme ovšemž zahráni.
V Senomatech jsme se pásli
na másle a na podmásli,
bruch nám narost jako buben
vod salámu, vod kedluben,
teď se ale brzo spadnem
jestli vůbec nezasmráním

Váš K Burian

B. Vlastenecké.

1918 - píše havlíčkovským stylem:

My jsme ti, co jsme a zůstaneme,
ať se tak či onak jmenujeme,
nás už nikdo nikdá nepředělá,
ani stojní pušky, ani děla.

1903 - 28. září redaktoru Alexandrovi J.V. v básni České zemi:

V Tvůj vonný klín se vrátím, vrátím,
jak skřivan, z vysoka.
Ať pod Tvým retem všecko ztratím
a z ňader hluboka
dluh synovský Ti vděčně splatím.

K.B.

C. Pijácké.

1905 - Mistr Tendl, Prague I., Malý ryneček "U Kreibicha":

Pozdrav Tobě z Londýna,
zde nas sedám u vína !

K.B.

1905 - Staroslavná obec Flekovská

Praha II. U Fleků.

Pitomostí roven skopci
zapoměl jsem slavné obci
u Fleků co vlastně trůní,
opájíc se moku vůní
díky vzdát za gratulaci,
tod' mám z toho dvojí práci:
předně omluvit se vřele,
že jsem ukrutánské tele,
za druhé své díky slát
na flekovský konkordát !
Z vřelým pozdravem všem !

Váš Karel Burian.

1905 - Přítel Zdeněk Babor, Prag II., Národní divadlo:

Milý Zdenku
z Drážďan venku
bloudím světem
smělým letem
trochu pěju,
hodně leju
alkoholu
hrdlem dolů
v srdece bolu
Tobě volu
v pozdrav píši
v Němců říši. Burian

1907 - 25.1. - New York.

Milý Sauře !
Za pět švestek "řvouce" u vás Bary

a já cvičím “falset“ za dolary,
ukazuju místo “glasu“ - trika,
za to platí dobře - Amerika !
Máš - li kouska “glasů“, velké jméno,
krávu můžeš tahat za vemeno,
vyplazovat jazyk jako pes
“böhmlovat“ jim jak Herodes,

.....

Ve všem vůbec počínám si zdárně,
vyhýbám se pilně opičárně,
ženským nešahám tu na ,
jako známý tenor - vyvrhol.
Jenom s chlastem mám tu velkou turu,
antialkoholní dělám kúru,
/ ne že chci, že dělat ji teď musím,
pane drahý, co - ach - při tom zkusím ! /
zde se pije “whisky“, jí jen led,
vůbec je to v mnohém pade - krett !
Břich můj, jenž byl v Praze kdys jak **díže**,
splaskl zde, jsem štíhlý jak kníže,
s penězi už nevím kudy kam,
že se vyhýbám všem putykám.
Takhle nesplní se to Tvé proroctví
jež’s mi hlásal za dob otroctví:
“že kdys scípnu někde na hnoji
zmožen lihovými nápoji ! !

Tvůj věrný Karel Burian.

1907 - Brehmen J.V. Alexandru:

Národním štvancům do alba.	
V tomto sklepu	pravých přátel
velkolepu	neb jsem znatel
chlastám níčko	dobra moku;
na zdravíčko	během roků

seznal jsem, co přátelství a vína,
co je přátelství, vrtáctví a - špína ! B.

D. Ve vztahu k umění

Zdalo se mi . . . / První sloka národní píseň, druhá složena K. Burianem pro gramofonové
----- natáčení. /

Zdalo se mi moje milá Škoda, škoda má panenka,

dnes v noci o tobě, že jsme spolu tancovali v tej naší hospodě. /: Ta naše hospoda je pěkně stavěna :/ /: stavěla ji má panenka zlatejma cihlama. :/	že to byl pouhej sen, co z té lásky naší zbylo ach, ach, to škoda jen. /: Ta naše hospoda do země skloněná :/ /: sklonila ji má panenka lichejma slibama. :/
--	--

1904 - Z dopisu J.V. Alexandrovi: / výňatky /

“ . . . Mé nedostatky vidí každý: kde je mnoho světla, je též mnoho stínu ! . . . Otevři českou historii ! U Lipan zničil Čech Čecha, protože ho jiný zničit nemohl a on sám sobě vítězství nepřál. . . . ta česká neobliba je mi nade vše pádnou zárukou, že jsem dosud veliký ! “

1906 - Herrn Zdeněk Babor, Prag, Národní divadlo.

Odpoledne o pěti,
Tannhäusra mám zapěti,
na verše mi schází čas
na Tannhäusra zase glas !

Kódl.

1909 - v dopise J.V. Alexandrovi:

.... Pro Prahu a celou domovinu vzal jsem si za zásadu: to nejlepší, co jim umělecky mohu dát není dobré dosti . . . Nikde na světě se nečeká na nějaký chabě lidský moment mé umělecké reprodukce jako u nás - / hu nás ... /. A odvážím-li se v těch nejkritičtějších místech Němectva s polovinou své umělecké potence / v to počítám i zdraví ! / na ty nejchoulostivější úlohy, neučiním toho nikdy v Praze a Čechách ! Před deseti lety bylo mi tam pro malicherný katarh průdušek prorokováno, že jsem hlasově v brzku na mizině ...

B. Jiní o Karlu Burianovi.

1904 - píše Burianovi J. Vrchlický:

Milený pěvče ! Znáte tyto moje verše ?
Mi o čtvrt hlavy nesmí nikdo větší
být v našem středu - ihned kámen za ním,
a slinu za kamenem s šklebem láním
a za slinou splav otravných hned řečí.

Vás Jaroslav Vrchlický.

1916 - Zdeněk Nejedlý:

“Burian byl i jest především český selský hoch. Nezapře nikdy svůj původ, svou kolébku, jež stála v ryze české vsi českého Rakovníka. Jest uhněten z tamnější země, tělesně i duševně, a žádný žár není tak silný, aby jej přepálil v cizokrajnou rassu. Proto Burian jest tak znamenitým representantem českých rodin / Lukáše ! / i českých hrdinů / Dalibor, Kozina / poněvadž sám jest jeden z nich: i svou láskou i svou nepoddajností . . . “

XXVII.

PŘÍLOHY.

I. Literatura a archivní prameny

II. Návrhy na pamětní desky významných míst
v Senomatech

III. Plánky a nákresy

IV. Fotografie

Příloha I.

Literatura a archivní prameny.

- 1 - Archiv český, díl I. - XXXVII. / Rod. Palacký, Kelousek, Friedlich - 1840 - 1944. /
- 2 - Bartoš Josef: Karel Burian, 1934, Rakovník
- 3 - Burian E.F.: Památník bratří Burianů, Praha
- 4 - Burian K.: Vzpomínky z umělecké činnosti / Lidové noviny 1924 /
- 5 - Cechner Ant.: Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do polovice XIX. stol., XXXIX. Politický okres Rakovnický.
- 6 - Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, I. - 805 - 1197, II. - 1198 - 1230, III. - 1231 - 1238.
- 7 - Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae, I. - XV., 396 - 1408.
- 8 - Čada Fr.: Pečetidla českých měst a obcí
- 9 - Časopis společnosti přátel starožitností. Všechny svazky.
- 10 - Čechy - díl XI. Rakovnicko, Slánsko a Středočeské Meziříčí / soubor / 1903, Pod vedením Al. Jiráka
- 11 - Dějiny a popsání hradu Křivokláta, Praha 1871.
- 12 - Diplomatař / Historický ústav /.
- 13 - Dluhové na zak. Senomat / kniha 289 /.
- 14 - Durdík: Dějiny Moravy V.
- 15 - Erben J.: Staré pomezí cesty a brány zemské v Čechách, Česká včela 1847.
- 16 - Farní pamětnice / Senomat / 1858.
- 17 - Farní písemnosti v Senomatech
- 18 - Frič Ant.: Studie v oboru křídového útvaru v Čechách.
- 19 - Graus Fr.: Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předhusitské, 1957.
- 20 - Gruntovní kniha městečka Senomat / kniha 58 /.
- 21 - Hradčanský j.V. - : Komorní pěvec Karel Burian ve svých veršovaných dopisech. I., II., 1933, Praha.
- 22 - Kalousek Jos.: Tři historické mapy k dějinám českým, 1885, Praha.
- 23 - Katastrální mapy obce Senomat / 7 výtisků a kreseb - 1841 - 1940 /.
- 24 - Knihy městské městečka Senomat / kniha 57 /.
- 25 - Kočka V.: Dějiny Rakovnicka, 1936, Rakovník.
- 26 - Kořán Jos. Jan: Českomoravská kronika. Kniha IV. str. 1575 - 80, Praha, 1881
- 27 - Krejčí Jan - Náčrtek orografie Čech, 1858.

- 28 - Levý František: Dějiny královského města Rakovníka, 1896.
- 29 - Nohl Ant. : Okres Rakovnický v "Král. Českém, 1906
- 30 - Palacký František: Dějiny národu Českého v Čechách a na Moravě, I. - V., Do roku 1526 / 1848 - 1867, 1. vydání /.
- 31 - Památky archeologické a místopisné. Od roku 1855 až dodnes, zvláště svazek VII.
- 32 - Památní kniha obce Senomatské 1884 - 1931 / za starosty Jakuba Trešla z čís. 28., sestavené od Františka Ryby t.č. výbora a sepsaná od Františka Jánského, od 1906 V. Fišera /.
- 33 - Památní kniha městyse Senomat. Kniha II. / od roku 1931 /. Vede Alois Melč, učitel. Od roku 1957 Alois Mach.
- 34 - Picka Jar.: Karel Burian Františku Pickovi / 1908 - 12 /.
- 35 - Profous Ant. Svoboda J.: Místní jména v Čechách. Díl IV. S - Ž. 1957.
- 36 - Rakovnický archiv / důležitější prameny /:
- Materiály K. Davida o Senomatech, zvláště poznámky o rodech a mlýnech.
 - Pivovar Senomaty / spisy /,
 - Senomatská fara / spisy /,
 - Senomatský dvůr / spisy /,
 - Senomatská škola / spisy /,
 - Senomaty - nástin dějepisný od Josefa Friedla / rukopis /,
 - Senomaty - nástin dějepisný od Fr. Levého / rukopis /,
 - Senomaty - nástin dějepisný od neznámého autora / rukopis /,
 - Sbírka listin o Senomatech / uvedeny jen důležitější / :
 - K 2332 - K 2338
 - K 2339 - senomatští žádají rakovnické o právo stavné na dlužníky.
 - K 2340 - majestát Vladislavův z roku 1500,
 - majestát Ferdinandův z roku 1545,
 - majestát Maxmiliánův z roku 1571,
 - smlouva o prodeji Senomat Hochhauzarovi 1589,
 - výpis z register urbuních hrádku Křivoklátu 1590,
 - K 2341 - konšelská registra let 1594 - 1595,
 - K 2342 - počet obilný let 1594 - 1595,
 - K 2343 - obnovení městského úřadu 1596,
 - K 2344 - vymezení hranic 1595,

K 2345 - svědectví o prodeji Senomat Hochhauzarovi,
K 2346 - žádost senomatských o potvrzení artikulů,
K 2347 - totéž o kněze Stránskýho,
K 2348 - stížnost senomatských ku králi,
K 2349 - žádost senomatských o slehčení platů,
K 2350 - žádost Kolovrata o vrácení poddaného,
K 2351 - hranice mezi Senomaty a Nouzovem,
K 2352 - žádost obecních mlynářů 1630,
K 2353 - svědectví o vypálení Senomat 1639,
K 2354 - žádost o propuštění poddaného ze Senomat,
K 2355 - hospodářská instrukce z roku 1654,
K 2356 - panský dvůr,
K 2357 - žádost o propuštění poddaného do Senomat,
K 2358 - hospodářská instrukce z roku 1670,
K 2359 - / nepoužito /,
K 2360 - popis povodně roku 1698,
K 2361 - hádky ševce s koželuhem 1630,
K 2362 - svědectví o stavu Senomat z roku 1634,
K 2363 - senomatští skládají konšelství 1642 - 43,
K 2364 - znovuosazování Senomat 1650,
K 2365 - osepní odvod 1650,
K 2366 - židé z Rakovníka do Senomat 1657,
K 2367 - panský dvůr,
K 2368 - panský dvůr,
K 2369 - panský dvůr,
K 2370 - odkaz polí Jakuba Radnického 1674,
K 2371 - prodej statku Barbory Chmelky 1655,
K 2372 - panský dvůr,
K 2373 - vojenské durchcuky 1679,
K 2374 - senomatští žádají obnovení konšelů,
K 2375 - senomatští žádají obnovení majestátů,
K 2376 - senomatští žádají chalupu pro podruha,
K 2377 - K 2419

37- Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae., I. - VII., / zvláště díl IV. /

38 - Renner Jan: Dějiny řádu karmelitánského v Rakovníce, 1937.

- 39 - Renner Jan: Knihy černé města Rakovníka, 1927.
- 40 - Renner Jan: Nejstarší kronika města Rakovníka, 1935.
- 41 - Renner Jan: Popis politického a školního okresu rakovnického / příspěvím učitelstva téhož okresu - stať XVI. - Biografie, K. Spalova / R - ík, 1902.
- 42 - Renner Jan: Průvodce Křivoklátskem a Rakovnickem, R - ík 1908.
- 43 - Renner Jan: Rakovník XIX. století, 1931.
- 44 - Renner Jan: Rakovník XVI. století, 1933.
- 45 - Rieger Bohuš: Zřízení krajské v Čechách, Pha 1893.
- 46 - Rüffer Ed.: Zhoubná povodeň v Čechách dne 25. a 26. května 1872.
- 47 - Sedláček A.: Hrady, zámky a tvrze / II., VII., VIII., XI. /, Pha 1900.
- 48 - Spalova Kamilla: Čtení mapy gen. štábu / s ohledem na politický okres rakovnický / R - ík 1910.
- 49 - Stejskal Jan: Přehledná petrograficko - geomorfologická mapa českých zemí.
- 50 - Šembera A.V.: O domnělém rozdělení země České a Moravské na župy., Č.m. kr. č. 1878.
- 51 - Školní kroniky:
 I. Kronika památní založená roku 1875 / 268 stran /, Senomaty dne 1. srpna 1875, Josef Friedl - až do školního roku 1914 / 15.
 II. Kronika památní od školního roku 1915 / 16 výše; Jan Kapoun až do 31. srpna 1923, B. Franěk od 1925 / 26 do 1932 / 33, Al. Melč od 1923 / 24 do 1924 / 25 a od 1933 / 34 do 1. července 1939, Mach Alois od 1939 dodatečně a pokračuje.
- 52 - -um: Počet pivovarů a vinopalen v Čechách. Č. včela 1847.
- 53 - Urburní kniha 1749 / kniha 290 /
- 54 - Winter Zikmund: Kulturní obraz českých měst I., 1890.
- 55 - Winter Zikmund: Rakovnické obrázky.
- 56 - Vojtišek V.: O pečetěch a erbech měst pražských a jiných českých, 1928.
- 57 - Věstník musejního spolku v Rakovníku, Od roku 1912 do 1939.
- 58 - Zapsané vzpomínky starších občanů Senomat / Kotek Alois, Majerová Marie, Lajbl Ladislav, Libecajtová Marie, Krajtl Jaroslav, Melč Alois, Reček Karel aj. / .
- 59 - Zíbrt Č.: Z dějin piva a pivovarnictví v zemi České, Praha 1894.

60 - Zemský archiv: zvláště Tereziánský a Josefinský katastr.

Příloha II.

Návrhy na pamětní desky významných míst v Senomatech.

1.

KKOSTEL SV. VAVŘINCE A ZVONICE.

Nejstarší písemná zmínka vztahující se k tomuto kostelu pochází již z roku 1327, kdy “obec Senomaty i s farním kostelem jsou přiřknuty k premonstráckému kostelu v Teplé.“ Pravděpodobně byl vystavěn křížovníky německého řádu v druhé polovině 13. století. Kostel byl za své existence několikrát “do gruntu zruinován“ a opět obnoven. Dnešní vzhled porušené gotiky 14. století s několika úpravami pochází z poslední větší opravy v roce 1855. Nejvýznamnější památkou v příslušenství kostela byla skládací oltářní malba svatých od českého mistra z druhé poloviny XV. století, v originále je uchována v Rakovnickém museu.

Trámová zvonice severozápadně od kostela sv. Vavřince je dochována téměř v původním stavu. Poslední opravou prošla roku 1883. Její stáří není nikde přesně doloženo, možno však předpokládat, že stojí již od druhé poloviny 17. století. Dva zvony s daty 1771 a 1774 byly v první světové válce sňaty a odvezeny neznámo kam k válečným účelům. Roku 1928 zakoupila obec dva nové zvony, které však za II. světové války skončily opět ve stoupe k válečným účelům.

2.

KOSTEL SV. ŠTĚPÁNA.

První písemná zmínka o tomto kostelu pochází z roku 1562. Sloužil hlavně duchovním potřebám Českých bratří v Senomatech, zvláště na přelomu 16. a 17. století. V hrobce pod oltářem byla roku 1613 pochována vdova Anna po Václavu Hochhauzarovi z Hochhauzu na Pšovlcích, který byl tehdejším držitelem Senomat. Náhrobek je od roku 1884 přesazen do severního / půlnočního / pilíře před vchodem do kostela. Kostel byl za své existence dvakrát zruinován / 1620, 1636 / a třikrát podstatněji opravován / 1747, 1804, 1884 /. V kostele poměrně chudě vybaveném je památní deska od českého sochaře a senomatského rodáka Celdy Kloučka. Věžní hodiny jsou darem Josefa Růžičky, šanovského rodáka žijícího v Senomatech.

3.

HŘBITOV U KOSTELA SV. ŠTĚPÁNA.

Hřbitov byl založen na počátku druhé poloviny 19. století po zrušení hřbitova u kostela sv. Vavřince. Roku 1844 byl podstatně rozšířen jižním směrem a v této velikosti zůstává dodnes. Lípy byly vysázeny v roce 1885. Nejstarší zachovalé hroby jsou při spodní délce západní zdi, mezi nimiž je i nejstarší hrob s pomníkem a znakem rodu Josefa Hollý. Nejstarším pomníkem je zde pískovcový kříž učitele Kočího s datem 1822. Na hřbitově jsou mimo jiné pochováni

význační občané Senomat: básník František Chládek, řidičí učitelé Josef Friedl, Jan Kapoun, Václav Fišer, starostové posledních desetiletí aj.

4.

ŠKOLA.

Počátky školství v Senomatech spadají do druhé poloviny 17. století. O kantorech ze Senomat jsou dochovány nejstarší písemné zprávy z let 1666, 1688, 1707, 1721. V těchto místech stávala až do roku 1895 "stará škola", na jejímž místě je postavena roku 1896 škola nová sloužící dodnes. - Mezi nejstarší známé učitele patří Václav Kočí, který v letech 1819 / 20 slaví tu své 50 ti leté jubileum. Z přibližně 130 učitelských sil v období 1880 - 1940 sluší vzpomenout zvláště činnosti učitelů Josefa Friedla / 1863 - 1891 /, Jana Kapouna / 1881 - 1923 /, Václava Fišera / 1883 - 1923 /, Bohumila Fraňka / 1924 - 1933 / a Aloise Melče / 1910 - 1913 a 1918 - 1939 /, kteří mimo působnost učitelkou věnovali všechn svůj volný čas veřejné práci v obci.

5.

ŽELEZNICE.

Železniční spojení vedoucí přes senomatský katastr je krátkým úsekem tratě Rakovník - Blatno / celkem 47 km /. S pracemi na tomto úseku bylo započato v září 1895, skončeno na začátku roku 1897. Provoz byl slavnostně zahájen v nádražním prostoru 26. 6. 1897. První motorový vlak tudy projíždí 14. 3. 1928. Železniční spojení zrychlilo značně životní tep obce a stalo se přímým spoličinitelem veřejného a politického života v obci.

6.

POŠTA.

První "poštovní expedice" byla v obci zřízena 1. 8. 1894 při obecním domě č. 24. Roku 1902 zapojeno telegrafické spojení, roku 1926 zřizují se první "přijímací radiostanice". 14. 10. 1932 je otevřena tato nová poštovní budova s vnitřním zařízením. Roku 1933 je obec poprvé zapojena na telefoní síť.

7.

BÁSNÍK FRANTIŠEK CHLÁDEK.

Zde žil a sepsal většinu básní v letech 1855 - 1861 český tkadlec a řezbář

FRANTIŠEK CHLÁDEK

narozen 23. srpna 1829 ve Hředlích, zemřel 21. září 1861 v Senomatech.

PĚVEC KAREL BURIAN.

Toto obytné stavení s hospodářským příslušenstvím patřilo od roku 1907 až do 1925 slavnému českému pěvci Karlu Burianovi / narozen 12. ledna 1870 v Rousínově, zemřel 25. září v Senomatech /, který zde přebýval čas od času až do své smrti. Karel Burian měl v Senomatech řadu přátel a žijící pamětníci rádi vzpomínají na jeho svéráznost, veselost a dobré srdce.

Příloha III.

Plánky a nákresy.

1. Hrubé zakreslení pozemků parcely č. 1191 / místa hradištních vykopávek / a č. 1193 / pravděpodobné polohy dvora Rokytenského /.
2. Senomaty roku 1600 - náměstí a přilehlé silnice.
3. Senomaty roku 1714 - náměstí a přilehlé silnice.
4. Krajtlova mapka Senomat s popisnými čísly domů z počátků 20. století.
5. Plánek obce Senomat s popisnými čísly domů z poloviny 20. století se jmény obyvatel
6. Část plánu pivovaru v Senomatech / v č. 21. /.
7. Mapka senomatského katastru se jmény hlavních pozemkových tratí.
8. Mapka význačných historických míst spojených s historií Senomat.
9. Diagram rodu Hochhauzarů z Hochhauzu / od roku 1439 do vymření rodu roku 1694 /.
10. Plánek polohy "Rečkovy" cihelny u Nouzova z roku 1841.
11. Plánek polohy ovčína "Pod ovčínem" z roku 1841.

Příloha IV.

Fotografie.

1. Pískovcový kříž
2. Kostel sv. Vavřince
 - 2a. Pohled do kostela sv. Vavřince od vstupních dveří z předsíně
 - 2b. Presbytář s oltářem v kostele sv. Vavřince
 - 2c. Vedlejší oltář v kostele sv. Vavřince
 - 2d. Kazatelna v kostele sv. Vavřince
 - 2e. Pohled na kruchtě od presbytáře v kostele sv. Vavřince
 - 2f. Varhany v kostele sv. Vavřince
3. Zvonice u kostela sv. Vavřince
4. Kostel sv. Štěpána na hřbitově
 - 4a. Oltář a kazatelna v kostele sv. Štěpána
5. Socha sv. Tadeáše
6. Socha sv. Prokopa
7. Podstavec od sochy sv. Jana Nepomuckého
8. Památník Mistra Jana Husa
9. Památník padlých vojáků
10. Pomník u hrobu básníka Františka Chládky
11. Škola
12. Obecní dům
13. Poštovní budova
14. Náměstí
15. Nádražní budova

SENOMATY

Filmový scénář.
Amatér.film 8mm "

1960 J.Ryba

Hodinu chůze na západ od města Rakovníka leží v mírném lučinatém údolí Rakovnického potoka obec Senomaty.

Zveme vás na procházku historií tohoto kdysi městečka, později městyse, nyní obce očima filmové kamery amatéra.

Putovat za historií Senomat znamená mít nejen dostatek trpělivosti a zvědavosti, ale i dobré nohy, které vás zavedou k nespočetným historickým pramenům.

Ty nalezneme z větší části v rakovnickém museu a okresním archivu, Zemském archivu a o nic méně v Národním museu v Praze. Při tom nezapomeňme vzpomenout nepřeborné spousty vzpomínek senomatských pamětníků.

O slovanském osídlování krajiny kolem Senomat je blíže známo až z přelomu 10. a 12. století. S největší pravděpodobností přišli Slované do zdejší krajiny údolím Rakovnického, dříve Rokytenského potoka od knížecího dvora na Zbečně.

Zde při soutoku Rakovnického a Hostokryjského toku byl založen nový dvůr Rokytno, jež později dal jméno celému velkému kraji – újezdu rokytenskému.

Dosud není jasno, proč mlhavě známý rokytenský kraj asi ve 12. až 13. století se rozpadá, avšak zůstává skutečností, že severozápadně odtud v samé blízkosti nedalekého dvora a hradiště rodí se obec Senomaty.

Senomaty – dříve Szenomat, Seynomat, Šenommat, Senomat – pravděpodobně proto, že zde sídlili lidé povinnými službami ke dvoru, tzv. sekáči luk, jimiž je údolí bohaté.

První písemná zmínka o existenci obce pochází z roku 1233, kdy jsou Senomaty dědičně darovány králem Václavem I. pruským křižovníkům.

Městečkem byly Senomaty poprvé „vysazeny“ za krále Jana Luxeburského kolem roku 1315. Janův majestát udělený obci spadá do doby, kdy městečko dosáhlo práva zákupního, bylo ohrazeno slovanským dřevěným opevněním dočkavším se až válek husitských.

Majestát Janův se stal základním kamenem pro další památné doklady městečka: majestát Vladislava II. z roku 1500, Ferdinanda I. z roku 1545 a listinu krále Maxmiliána z roku 1571 obnovující práva a svobody senomatských.

V ten čas měly Senomaty kolem 50 usedlostí. Ačkoliv podléhaly pře Křivoklátskou vrchnost přímo královské komoře nebyly městečkem bohatých. Zápisy v urbenních knihách jsou toho dodnes hodnověrnými svědky.

Roku 1589, v pondělí po sv. Michalu, přechází Senomaty i s příslušenstvím z rukou Rudolfa II. koupí za 15.380 kop míšenských v dědičné držení pánům Václavu Hochhauzarovi z Hochhauzaru na Pšovcích a Václavu Chotkovi z Chotkova na Všetatech. Druhý podstupuje nedlouho nato svůj podíl Hochhauzarovi, který se tak stává jediným držitelem Senomat.

Mnoho dokladů mluví o neutěšeném stavu a jednání Hochhauzara do jehož počátků vlády nad Senomatami patří i ustanovení, že městečko již nemá být statkem korunním a zemským, nýbrž dědičným zpupným.

Senomatští si na Hochhauzara ztěžovali i u krále Rudolfa II, avšak bez valného výsledku.

Hochhauzar po napomenutí králově vydává k formálnímu usmíření 17 artikulí práv a povinností poddaných. Pro řízení a hospodaření v obci platí schválený řád o dvaceti bodech, upozorňující zvláště na nřestnost obecní. Tak na příklad v článku 2. stojí psáno: „...smilstva, cizoložstva, nevěstek, krádeží, tanců, her, vozírání i všelikých rozpustilostí abyste nechali a sami se toho vy osoby ouřadní, obzvláště pod skutečným trestáním varovali, ani jiným činiti nedopouštěli...“

Do období panství Hochhauzara spadají též první a rychle se množící spory Senomat s Rakovníkem. Neshody se nedařilo urovnat ani dědičce Senomat od roku 1594 vdově Anně

po Hochhauzarovi a později ani Johance, dceři Hochhazarově, která se stává po smrti Anny dědičkou Senomat.

Roku 1613 prodává Johanka, provdaná za Viléma Jindřicha Bezdrůžického na Bystrém, „dědictví zpupné městečko Senomaty s dvory kmetčími, mlýny a kostelním podacím purkmistru a konšelům města Rakovníka za 24.000 kop míšenských“. Nastává více než dvoustaleté poddanství Senomat pod Rakovníkem.

Rakovničtí, jak píše historik, „rádi koupili“, jednak aby nebyli nadále zkracováni výsadami Senomat a také proto, aby již nebylo příčin ke sporům.

Obec začala pomalu vzkvétat díky dobrému základu v řadě hospodářství, dvou mlýnů, pivovaru, ovčíněch, dvou kostelů a úrodné půdě.

Dodatečné titulky.

II. díl.

Pomník mistra Jana Husa

Památník padlých hrdinů

Budova pošty

Památný pískovcový kříž